Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Autorský překlad ústavy Kanady a srovnání jejích vybraných částí s ústavou České republiky

Autor: František Barták

Vedoucí práce: JUDr. Stanislav Sádovský

Praha 2006

ABSTRAKT:

Tato práce se zabývá porovnáním vybraných částí ústavy Kanady a ústavy České republiky. Jde o moc zákonodárnou, Listiny práv a svobod a podmínky pro pozměňování ústav. Součástí práce je autorský překlad ústavy Kanady, která nebyla dosud k dispozici v češtině; text se nalézá v příloze na konci práce. Samotné komparaci předchází úvod do tématu, stručná historie Kanady a vývoj srovnávaných ústav. Práce se pokouší nalézt styčné body a upozornit na specifika obou právních dokumentů. Přibližuje českému prostředí některé právní předpisy, zvyklosti a problémy Kanady.

SUMMARY:

Several parts of Constitution of Canada and Constitution of Czech republic are compared in this work – legislative power, Charters of Rights and Freedoms and conditions for constitutional amendments. Authorial translation of Constitution of Canada (never translated to Czech before) is a part of the work. There´s an introduction to the theme and a brief history of Canada and both Constitutions in the work as well. The work tries to show some legal problems of Canada to Czech people.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením JUDr. Stanislava Sádovského. V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 20. dubna 2006

podpis

Poděkování

JUDr. Stanislavu Sádovskému

za nezměrnou trpělivost, obětavost, ochotu a vstřícnost

PhDr. Vítu Dovalilovi, Ph.D.

za kontrolu překladu

RNDr. Vendule Drahovzalové

za poskytnutí aktuálních informací o kanadské realitě

OBSAH

ÚVOD 9

1 TEORETICKÁ ČÁST 11
1.1 ÚSTAVA 11
1.1.1 Fenomén konstitucionalismu 11
1.1.2 Vymezení ústavy 12
1.1.3 Funkce ústavy a ústavní poměry 13
1.1.4 Smysl a hodnota ústavy 13
1.1.5 Dělení ústav 14
1.1.6 Historie ústav 16
1.1.7 Obsah ústavy 17
1.1.8 Funkčnost ústavy, absence v ústavě a mimořádné situace 18
1.1.9 Sbližování ústav demokratických zemí 19

2 VÝVOJ POROVNÁVANÝCH ÚSTAV 20
2.1 VÝVOJ ÚSTAVY KANADY 20
2.1.1 Úvod – obecně ke Kanadě 20
2.1.1.1 Uspořádání Kanady – provincie a kraje 20
2.1.1.2 Stručná historie Kanady 20
2.1.2 Kanadská ústava 22
2.1.2.1 Ústavní zákon 1867 22
2.1.2.2 Westminster statute 1931 a zákon z roku 1949 22
2.1.2.3 Myšlenka „patriace“ ústavy 23
2.1.2.4 Ústavní zákon 1982 24
2.2 VÝVOJ ÚSTAVY ČR (resp. ČSR/ČSSR) 26
2.2.1 1848-1918 26
2.2.2 1918-1938 28
2.2.2.1 Ústava 1920 28
2.2.3 1938-1948 31
2.2.4 1948-1989 32
2.2.4.1 Ústava 9. května 32
2.2.4.2 Ústava 1960 33

2.2.4.3 Rok 1968 34
2.2.5 Vývoj po roce 1989 34

3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ČÁSTÍ ÚSTAVY KANADY A ÚSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY 37
3.1 ZÁKONODÁRNÁ MOC 37
3.1.1 Zákonodárná moc Kanady 37
3.1.1.1 Senát 38
3.1.1.2 Dolní sněmovna 43
3.1.1.3 Zákony týkající se finančních záležitostí 45
3.1.1.4 Královský souhlas 46
3.1.1.5 Vztah komor parlamentu Kanady 46
3.1.1.6 Závěr 49
3.1.2 Zákonodárná moc České republiky v porovnání se zákonodárnou mocí Kanady 51
3.1.2.1 Složení parlamentu a volby 51
3.1.2.2 Mandát a imunita zákonodárců 52
3.1.2.3 Předsedové sněmoven 55
3.1.2.4 Rozpuštění Poslanecké sněmovny 55
3.1.2.5 Zasedání Parlamentu ČR 56
3.1.2.6 Kvórum 57
3.1.2.7 Legislativní proces 57
3.1.2.8 Úvahy o Senátu 61
3.1.2.9 Závěr 63
3.2 SROVNÁNÍ KANADSKÉ A ČESKÉ LISTINY PRÁV A SVOBOD 64
3.2.1 Mezinárodní dohody 64
3.2.1.1 Kanada 64
3.2.1.2 Česká republika 65
3.2.2 Srovnání jednotlivých částí Listin 66
3.2.2.1 Základní svobody 66
3.2.2.2 Demokratická (politická) práva 69
3.2.2.3 Právo na pohyb 70
3.2.2.4 Zákonná práva 71
3.2.2.5 Právo na rovnost 75

3.2.2.6 Jazyková práva a práva národnostních a etnických menšin 76
3.2.2.7 Hospodářská, sociální a kulturní práva 78
3.2.2.8 Další práva 78
3.2.2.9 Další články kanadské Listiny 79
3.2.3 Závěr 79
3.3 SROVNÁNÍ PROCESU POZMĚŇOVÁNÍ ÚSTAVY 81
3.3.1 Pozměňování ústavy Kanady 81
3.3.2 Pozměňování Ústavy České republiky v porovnání s ústavou Kanady.. 84
3.3.3 Závěr 86

4 ZÁVĚR 87

POUŽITÉ ZDROJE 89

Přílohy 94
Příloha č.1 – texty ústav Kanady a České republiky
Ústava Kanady – anglicky
Ústava Kanady – česky
Ústava České republiky
Listina základních práv a svobod
Příloha č.2 – Kanada

Anotace

„Kdyby lidé byli anděly, nepotřebovali by vládu. Kdyby andělé vládli lidem, nebyla by potřeba vnitřní ani vnější kontrola vlády. Při koncipování vlády lidí nad lidmi je největší problém v tomto: nejprve musíte vládu zmocnit ke kontrole ovládaných; a potom ji musíte přinutit, aby kontrolovala sama sebe.“

James Madison

ÚVOD

V době, kdy mladí odsouvají svou reálnou plnoletost na co nejpozdější dobu a mnozí se odpovědnými nikdy ani nestanou, v době, kdy se pak takoví neodpovědní lidé mnohdy nachází na významných postech, v době, v které si sice část světa vydobyla několik generací lidských práv, ale v druhé části jsou i ta nejzákladnější lidská práva nesmlouvavě potírána, zůstávají Ústava a Listina práv a svobod pevnými body, zakotvujícími určité jistoty nutné pro důstojný život.

Ve světě, který již dávno není bipolární ve smyslu časů studené války, ve světě, v němž se spolupráce mezi národy a státy stává jedním z nejdůležitějších úkolů této a dalších generací, ve světě, v němž mají vládci demokratických zemí neoddiskutovatelnou povinnost obhajovat lidskou důstojnost a humanitu, hraje Kanada, jeden z největších a nejdůležitějších států světa, nezastupitelnou úlohu. Poznání některých právních zvyklostí, základních právních dokumentů a směrů právního uvažování obyvatel takové země bude jistě všestranně užitečné a využitelné.

Ústava, jako právní základ státu, je nejvýznamnějším právním dokumentem i v Kanadě. V porovnání kanadské ústavy s ústavou českou (a porovnáním Listin práv a svobod) vyniknou specifika každé z ústav (a Listin) a mohou se vyjevit shodné body svědčící o stejném základu obou dokumentů. Ukáže se i to, v čem jsou zcela rozdílné.

Ústavní text jako celek je však pochopitelně příliš obsáhlý, aby jej bylo možno smysluplně zpracovat v rozsahu diplomové práce. Proto byly vybrány části ústav, které jsou nějakým způsobem srovnatelné – část o zákonodárné moci, porovnání Listin práv a svobod a porovnání podmínek pro pozměňování ústav. Této komparaci předchází základní informace z ústavní teorie a stručný popis vývoje obou ústav.

Jelikož text kanadské ústavy není k dispozici v českém jazyce, bylo nejprve třeba jej přeložit. O tento překlad již projevila zájem kanadská ambasáda v Praze. Nutno ještě podotknout, že k problematice Kanady a její ústavy je v České republice dostupné jen velmi omezené množství odborné literatury.

Cílem této práce je tedy přiblížit českému či evropskému zájemci významnou severoamerickou zem pod ne příliš obvyklým úhlem a porovnáním se situací v České republice nechat vyniknout shodným i rozdílným momentům obou zkoumaných ústav.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 ÚSTAVA

„Je třeba uvažovat nejen o tom, která ústava je nejlepší, nýbrž také, která je možná a která by se dala snadněji zavést a upotřebit pro všechny.“ [1]

1.1.1 Fenomén konstitucionalismu

Požadavek konstituce – snaha o omezení absolutní moci panovníka – byl formulován zejména Johnem Lockem, Charlesem de Montesquieuem a americkými „otci zakladateli“[2] v 18. století. Uskutečňován byl různým způsobem, od reformy po revoluci.

Konstitucionalismus znamená ústavní úpravu poměrů ve státě. V demokratických státech, které mají demokratickou ústavu (a o nich bude dále řeč především) je absolutní moc omezena rámcem ústavy též k prospěchu menšin a opozice. Lid se má v takových zemích účastnit na zákonodárství, lid má být zdrojem veškeré státní moci. Práva mají být chráněna, právní a politické děje by se měly odvíjet na podkladě demokratické ústavy. Demokratická ústava je vlastně smlouva mezi suverénním lidem a jeho státem.

Druhou podstatnou věcí, kterou by ústava měla zajišťovat, jsou pravidelné svobodné volby zástupců lidu a alespoň základní lidská práva a svobody.

Třetí, neméně podstatnou věcí, je zajištění pluralitního státu, rovnosti občanů a plurality politických stran, které o moc ve státě reálně soutěží. Ovšem je třeba rozlišit ústavu demokratickou (viz níže) a „ústavu“ podle jména s víceméně nominální hodnotou, jakou měly (a mají) i autokratické režimy ve světě.

---

[1] Aristoteles. Volně cit. Filip, J. *Deset let ústavy ČR : východiska, stav, perspektivy.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 30.

[2] Např. G. Washington, T. Jefferson, J. Adams, B. Franklin, T. Hamilton nebo J. Madison.

1.1.2 Vymezení ústavy[3]

Ústava je základním zákonem, a proto má nejvyšší právní sílu. Ostatní zákony s ní musí být v souladu.

Moderní ústavy se většinou skládají jednak z výčtu a prohlášení lidských práv a svobod, jednak z popisu základní organizace státu - především tu bývá naznačena dělba moci.[4] Horizontálně je moc dělena na tři hlavní – zákonodárnou, výkonnou a soudní. Existují i teorie, hovořící o „moci kontrolní"[5] a v některých případech bývá v ústavě zvlášť uváděna na ostatních mocích nezávislá ústřední banka. Vertikální dělení moci zahrnuje stupně územní samosprávy. Někdy je v ústavě také část týkající se instituce ombudsmana.[6]

Je třeba rozlišovat moc ústavodárnou, která pochází z lidu a moc (moci), jež pochází z ústavy.

Za porušení ustanovení ústavy bývají zvláštní sankce – právní a politické. Právní uplatňují všechny úřady a soudy, v některých zemích náleží tato pravomoc ústavnímu soudu. Politické sankce následují po politických nepravostech. Sankcemi je např. vyslovení nedůvěry vládě, nezvolení poslance v příštích volbách, zvláštní politickou sankcí může být i nepříznivé veřejné mínění, často však závislé na mediálních prostředcích.

---

[3] Ústava bývá vymezována různě, viz Blahož: *„Příznačná přemíra nejrozmanitějších definic ústavy dokumentuje značné dílčí odlišnosti v přístupech jednotlivých škol a autorů."* Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K. Srovnávací ústavní právo. Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 77

[4] *„Společnost, která nezná dělbu moci a záruky lidských práv, nemá ústavu."* Článek 16 *Deklarace práv člověka a občana z roku 1789.*

[5] Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V. *Ústavní systém české republiky.* Praha : Prospektrum, 1994. 248 s. ISBN 80-85431-85-8. str. 136

[6] Pavlíček zase na příkladu Švýcarska s direktoriální formou vlády nebo ústavních poměrů při vzniku ČSR ukazuje, že ani princip dělby moci nemusí být jedinou variantou demokracie a není nezbytnou náležitostí právního státu. Pavlíček, V. *Teoretická koncepce Ústavy ČR.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha, 2003. str. 78.
Cepl hovoří v této souvislosti o současném silném proudu ústavní teorie – *deliberative democracy* (uvážlivá demokracie) – dle které není *„na ústavě nejdůležitější pouze mechanismus dělby moci, ale také mechanismus diskuse při hledání optimálních rozhodnutí v otevřené debatě."* Cepl, V. *Co je nejdůležitější.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha, 2003. str. 71.

1.1.3 Funkce ústavy a ústavní poměry

Ústava má několik základních funkcí.

Zaprvé je to funkce právní. Ústava je základním zákonem státu, nejvyšší normou.

Zadruhé organizační (politická) funkce, vymezující základy politického systému, základní politická pravidla hry o moc a institucí, které zprostředkovávají vztah občan-stát.

Zatřetí funkce ideová, která vyjadřuje zaměření státu a společnosti bez toho, že by musela být určitá ideologie v ústavě přímo zmíněna.

Začtvrté funkce kulturní, odrážející právní a politickou kulturu společnosti i tradice a kulturní hodnoty národa

Zapáté funkce integrační, tzn., že ústava spojuje rozdílné sféry života (kulturní, politickou, ekonomickou), jakož i skupiny s nestejným postavením ve společnosti (umožňuje řešit sociální problémy).

„Základní funkcí ústavy je v právním a ústavním státě funkce regulace fundamentálních společenských vztahů, které vyjadřují povahu daného státu a společnosti a pomáhají regulovat konflikty, které tuto povahu trvale narušují (snaha získat stát pro sebe).“[7]

Ústavní poměry mají dvě stránky. Po stránce juristické lze říci, zda ústavě odpovídají či neodpovídají běžné zákony, resp. nižší právní předpisy. Neméně důležitá je i jejich adekvátní aplikace. Stránka mimoprávní - faktická stránka ústavních poměrů - se projevuje v poměrech politických, v politické kultuře, způsobu předvolební kampaně a kultuře médií, což může souviset až se svobodou projevu, právem volebním, ústavní kulturou atd.

1.1.4 Smysl a hodnota ústavy

Demokratická ústava je bariéra proti nesvobodě, popírá koncentrovanou absolutní moc. Pokud takovou moc ústava zakrývá, případně ji vyhlašuje, je ústavou autokratickou nebo totalitní.

[7] Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J., 2004, str. 60

Pohledem do historie lze zjistit, že se do ústavy dostávaly postupně další a další práva, v důsledku sociálních a politických bojů a pohybů. Občas sice došlo ke kroku nazpět, hlavně neslavnými „ústavami" oktrojovanými, lidu vnucenými, ale vývoj se nezastavil. Většina poválečných ústav uznává humanitní hodnoty, včetně té nejvyšší – důstojnosti člověka. Děje se to zejména začleněním a upevněním deklarací lidských práv, která stát uznává. Ústavy se hlásí k hodnotám lidských práv, státu demokratického, právního a naposled sociálního a kulturního.

1.1.5 Dělení ústav

Ústavy můžeme dělit různě. Některé typy budou vysvětleny níže.

Např. Pavlíček[8] dělí ústavy na demokratické a autokratické, ústavy formální a materiální, ústavy psané a nepsané a ústavy rigidní a flexibilní.

Filip[9] dělí ústavy z hlediska jejich typologie na ústavy právní a faktické, ústavy ve formálním, materiálním a ideálním smyslu, ústavy rigidní a flexibilní, ústavy psané a nepsané, ústavy reálné a fiktivní, ústavy původní a přenesené, ústavy dohodnuté, oktrojované a revoluční a ústavy z hlediska státního zřízení a formy vlády.

Demokratické, tj. založené na pluralitě atd., jsou všechny ústavy zemí střední a západní Evropy a severní Ameriky.

Autokratické ústavy lze demonstrovat na příkladu ústav fašistických a komunistických. Fašistické ústavy bývaly zpravidla stručné, jejich jádrem byly zmocňovací zákony přenášející moc zákonodárnou na exekutivu a faktické popření základních práv občanů. Komunistické ústavy (např. Ústava SSSR z roku 1936 a ústavy dalších socialistických států) sice svěřovaly moc do rukou zastupitelských sborů, faktickou mocí ovšem disponovalo politbyro vládnoucí komunistické strany, stranická byrokracie a politická policie. Práva občanů byla prakticky nominální. Úloha komunistické strany byla pevně zakotvena, práva jednotlivců jen povšechně formulována a soudní kontrola ústavnosti zcela chyběla.

[8] Pavlíček, V. a kol., 1998, str. 165-166
[9] Filip, J. , Svatoň, J., Zimek, J., 2004, str. 54

Dle Pavlíčka[10] jsou ve *formálním* smyslu ústavou zákony s nejvyšší právní silou, v *materiálním* smyslu je k ní možno přiřadit běžné zákony, související s otázkami základních lidských práv a podstaty fungování státu (např. zákony volební či jednací řády parlamentu). Filip[11] považuje za ústavu v *materiálním* smyslu všechna právní pravidla, určující ve státě základní mocenské poměry, organizaci a poměr vůči jednotlivci, popř. mezinárodní vztahy, ať už se tato pravidla nachází v právním aktu „Ústava" či běžném zákoně. Za ústavu ve *formálním* smyslu pokládá uvedený autor právní dokument se zvýšenou formální zákonnou mocí, který upravuje zmíněné poměry atd.

Všechny státy Evropy (západní a střední) a Severní Ameriky, až na Velkou Británii, mají ústavy *rigidní* (tuhé). Zmíněným ústavám se říká tuhé proto, že jednak je k jejich změně zapotřebí zvláštní procedury, obtížnější než k schvalování běžných zákonů (např. tzv. kvalifikovaná většina, zvláštní schvalující sbor, referendum, znovuprojednání parlamentem po nových volbách), jednak je těžké ústavu změnit i z důvodu tradičních názorů společnosti nebo vyrovnanosti sil v parlamentu. Ústava se tak stává stabilnější. Druhým typem jsou ústavy *flexibilní* (pružné), které lze měnit stejnou procedurou jako běžný zákon. Ústava pružná zvláštní právní sílu nemá, nicméně se odlišuje mimořádným společenským významem.

Některé země mají dokonce místo ústavy řadu zákonů, upravujících tuto oblast, které nejsou ani označeny jako *ústavní*.[12]

Psaná, tzn. obsažená v jednom nebo i více psaných zákonech, je většina známých ústav. Některé jsou obsaženy v jediném dokumentu, jiné ve více (z nichž jeden je označen jako Ústava[13]). *Nepsaná*, tzn. tvořená i jinými formami práva (obyčeji, precedenty, ústavními konvencemi) je např. ústava Velké Británie.

Ústavou v *právním* smyslu nazývá Filip *„zachycení žádoucího modelu společenských vztahů v různých pramenech práva."*[14] Jako ústavu ve *faktickém*

[10] Pavlíček, V. a kol., 1998, str. 166-167
[11] Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J., 2004, str. 55-56
[12] Mezi tyto země se dle Filipa (Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J., 2004, str. 56) řadila např. i Kanada až do roku 1982, což však není zcela přesné. Zákon z roku 1867 nesl sice název „Zákon o Britské Severní Americe" (*British North America Act, 1867*), ale v roce 1982 byl přejmenován na „Ústavní zákon 1867" (*Contitution Act 1867*), přičemž podstata jeho obsahu zůstala nezměněna.
[13] Sem patří i Česká republika a její Ústavní pořádek.
[14] Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J., 2004, str. 54

(*sociologickém*) smyslu označuje jakékoli mocenské uspořádání; v tomto významu je slovo *ústava* hodnotově i ideologicky neutrální.

Blahož[15] uvádí ještě jiné členění, do nějž jsou zasazeny některé výše jmenované typy. Pod *juristické* pojetí ústavy řadí ústavy v materiálním a formálním smyslu, ústavy pevné a pružné a ústavy psané a nepsané. Pod *sociologické* pojetí ústavy zařazují ústavu faktickou (resp. živou) a ústavu psanou. *Smíšené* pojetí spojuje oba předešlé typy.

1.1.6 Historie ústav

Ústavní trend prošel v historii různými podobami a směry. Ne vždy se jednalo o pokrok vpřed. Na jednu stranu vidíme pozitivní vývoj od konce 18. století, kdy vznikaly první ústavy, přes parlamentarismus 19. století až po rozvoj lidských práv a jejich soudní ochrany 20. století, na druhou stranu během 19. století docházelo ve státech s ústavami často (byť na chvíli) k návratu k absolutismu a 20. století je poznamenáno překonáváním dvou velkých totalitních režimů, jejichž pozůstatky se dodnes udržely v některých faktických i právních ústavách států východní a jihovýchodní Evropy.

Dá se říci, že typy ústav se objevovaly v jakýchsi vlnách. Nejprve to byla vlna konce 18. století (Francie, USA), po ní vlna převážně konstitučních monarchií 19. století (vzorem ústavy francouzská a belgická), někdy s ústavami oktrojovanými (Rakousko-Uhersko), po první světové válce vlna ústav demokratických, z nichž dlužno říci, jediná ústava ČSR zůstala demokratickou až do roku 1938. Souběžně s touto poslední vlnou se objevují i ústavy Sovětského Ruska, následované tzv. Stalinskou ústavou, kterou po druhé světové válce kopírovaly země spadající do sovětské sféry, zpočátku zvané „lidově demokratické". Na západě naproti tomu po roce 1945 vznikly ústavy demokratické deklarující svrchovanost lidu a lidská práva se soudní ochranou. Po rozpadu SSSR byly ústavy států sovětského bloku buď novelizovány nebo vytvořeny znovu.

[15] Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K., 2003, str. 78-92

1.1.7 Obsah ústavy

Preambule ústavy, je-li v ústavě, mívá různou formu i význam – od konstatování, přes deklarace k eventuálním právně interpretačním ustanovením.

Hlavním obsahem evropských demokratických ústav jsou lidská práva, demokratické uspořádání státu a stvrzení státu právního a sociálního.

Rozlišujeme většinou tři skupiny lidských práv.[16] Zaprvé základní (osobní) lidská práva a svobody, vymezující prostor nedotknutelnosti garantovaný státem. Omezení těchto práv a svobod je možné pouze na základě zákona – pokud to konkrétní ústava vůbec připouští. Zadruhé politická (demokratická) práva, mezi něž patří např. volební či shromažďovací právo, svoboda projevu a sdružování. Zatřetí jde o práva sociální, hospodářská a kulturní (včetně práv ekologických), která jsou převoditelná na nároky vůči státu, nestačí-li jiné prostředky. Patří sem hlavně právo na sociální a zdravotní zajištění, ale i práva z oblasti školství, kultury a ekologie. Tato poslední skupina práv (sociální apod.) v některých ústavách schází. Ústavní výčet lidských práv se zpravidla pokládá za neměnný a nezcizitelný, stojící nad pozitivním právem.

Povinnosti v ústavách bývají jmenovány nepřímo (neboli co *nečinit*), některé ústavy obsahují daňovou povinnost, nebo povinnost bránit vlast.[17]

Druhou základní součástí demokratické ústavy je demokratické uspořádání státu. Minimem pro takové uspořádání jsou čtyři základní principy: Princip reprezentace, tj. že zdrojem moci je lid, který si určuje (volí) své zástupce, zadruhé princip plurality politických stran a pravidelných voleb, v nichž volně soutěží, zatřetí princip většiny při respektování práv menšiny a opozice a začtvrté princip dělby moci horizontální i vertikální. Stát je povinen tyto principy hájit a prosazovat.

Demokratická ústava deklaruje právní stát, tj. podřizuje veškeré dění ve státě ústavě a ostatním zákonům, současně obsahuje i sankce za nedodržení zákonů (ve většině zemí kontrola ústavního soudu). Právní (ústavní) stát vyžaduje nejen psanou (nebo nepsanou v případě např. Velké Británie) formu ústavy, ale i její faktické uskutečňování pomocí aplikačních aktů v duchu demokracie a lidských

[16] Někdy se hovoří o „generacích" lidských práv vzhledem k postupnému historickému vydobývání jednotlivých skupin práv.

[17] V české ústavě je výslovně zmíněná jen jedna povinnost – školní docházka (Čl. 33, odst. 1), veškerá práva v ústavě obsažená ale samozřejmě určují povinnosti jako svůj protipól.

práv. Kontrolu ústavnosti provádí většinou již zmíněný ústavní soud.[18] Ústavní soud je nezávislý soudní orgán chránící ústavnost. Jeho činnost spočívá v kontrole souladu platných zákonů a právních předpisů s ústavou a rozhodování o ústavních stížnostech.[19]

Některé[20] ústavy deklarují stát jako sociální nebo zakotvují sociální práva, což by mělo být protiváhou proti jednostrannému tržnímu hospodářství. Sociální stát je povinen postarat se o občany ekonomicky a sociálně slabší, chránit obyvatelstvo před důsledky nezaměstnanosti, stáří, nemoci, chránit především matky a děti. Mnohá práva (např. ekologická) jsou fakticky zabezpečována až běžným zákonodárstvím.

Ústavy případně ještě upravují další otázky související s veřejnou mocí a suverenitou, jako jsou státní symboly, zásady kontinuity s předchozím ústavním řádem, vztah k mezinárodnímu právu, atd.

1.1.8 Funkčnost ústavy, absence v ústavě a mimořádné situace

Ústava by měla odpovídat potřebám doby a situace, aby přetrvala delší čas, jinými slovy - měla by být adaptabilní. Musí mít konsensus většiny obyvatelstva a v neposlední řadě by měl existovat kontrolní orgán ústavnosti (ústavní soud či jiný). Funkčnosti také neprospěje, když ústava obsahuje ideologické věty, nesankcionovaná ustanovení a vůbec bílá místa.

Ústavní absence neznamená neexistenci ústavy absolutně, nýbrž určitých ustanovení nutných pro řešení té či oné situace.[21] Taková absence může vést

---

[18] V USA má právo kontrolovat ústavnost zákona každý soudce. V ČR může soudce, který se domnívá, že některý zákon je v rozporu s Ústavou, předložit věc Ústavnímu soudu.

[19] Někteří občané si občas pletou Ústavní soud se soudem Nejvyšším a domnívají se, že Ústavní soud je nejvyšším orgánem v soustavě soudů, k němuž se lze odvolat při soudní při. Ústavní soud však stojí mimo tuto hierarchii soudů a přísluší mu rozhodovat výhradně o záležitostech souvisejících s dodržováním ústavy a lidských práv.

[20] Ačkoli v některých ústavách sociální práva výslovně zakotvena nejsou, těžko si představit moderní stát takováto práva plně nerespektující.

[21] Za příklad může sloužit situace na Slovensku 1998, kdy po skončení volebního období prezidenta nebyl nový prezident ještě zvolen, v důsledku čehož neexistoval subjekt, který by jmenoval a odvolával předsedu vlády. V české ústavě zase celá léta chyběla ustanovení pro případ mimořádných událostí (viz pozn. 23)

až ke stavu politické krize. Opačnou stránkou je absence ústavních poměrů, tj. některá ustanovení ústavy nejsou naplněna.[22]

Pouze některé demokratické ústavy obsahují ustanovení ohledně mimořádných situací. Mimořádnými situacemi se míní stav nouze, tj. ohrožení vnitřní a vnější bezpečnosti, kterýžto stav nastává zejména v případě přírodních katastrof, vnitřních nepokojů a obrany státu. Za těchto situací se zpravidla přenášejí zákonodárné funkce na jiný subjekt a dočasně dochází k posílení exekutivy a omezení ústavních práv.[23] Nouzový stav v sobě skrývá nebezpečí zneužití, jako se to stalo v Německu roku 1933.

1.1.9 Sbližování ústav demokratických zemí

S výjimkou států, v nichž vládne náboženský fundamentalismus, nacionalismus a relikty starých autokratických režimů dochází dnes k těsnému přibližování ústav většiny demokratických zemí, včetně jejich ústavních poměrů. Je to dáno mezinárodně-politickým prostředím i tím, že tyto ústavy jsou postaveny prakticky na stejných principech – dělbě moci, svobodných volbách, lidských právech a kontrole ústavnosti.

---

[22] Například ústava ČSSR z roku 1968 měla část „Ústavní soud" a přesto nebyl tento soud nikdy vytvořen. Nebo současná ústava ČR vstoupila v platnost 1. 1. 1993, přesto až do roku 1996 nebyla realizována instituce Senátu, v ústavě zakotvená.

[23] V ČR byl přijat v roce 1998 ústavní zákon o bezpečnosti republiky, v němž se rozlišuje válečný stav, stav nouze a stav ohrožení. Stav ohrožení vyhlašuje na návrh vlády Parlament ČR, jestliže je bezprostředně ohrožena svrchovanost či územní celistvost státu nebo jeho demokratické základy.

2 VÝVOJ POROVNÁVANÝCH ÚSTAV

2.1 VÝVOJ ÚSTAVY KANADY

„Kdyby ženy neměly základní svobodu rozhodovat o svém těle prostě prosto, že takové právo není výslovně stanoveno v Ústavě, nejen že by potraty mohly být zakázány, ale potraty i sterilizace by mohly být státem nařízeny. Kdyby člověk neměl zvlášť chráněnou ‚svobodu' rozhodování o svém soukromí nebo ve věcech svého rozmnožování, stát by mohl učinit racionální rozhodnutí, z důvodů kontroly množství populace nebo eugeniky, a například požadovat potrat za určitých okolností... Soudy by byly neschopné zakročit ve jménu Ústavy." [24]

2.1.1 Úvod – obecně ke Kanadě

2.1.1.1 Uspořádání Kanady – provincie a kraje

Kanada je rozdělena na 10 provincií a 3 teritoria, všechny s vlastním hlavním městem (více viz příloha č. 2).

2.1.1.2 Stručná historie Kanady

Kanadu obývají původní obyvatelé (různé domorodé národy, na severu pak Inuité[25]) a přistěhovalci, především francouzského a anglického původu. První kolonizátoři z Evropy sem začali přicházet v 16. století. 17. a 18. století jsou poznamenány boji mezi původním obyvatelstvem a evropskými přistěhovalci i mezi Evropany navzájem – války v Evropě měly svůj odraz a důsledky

[24] Watson, B. C. S. *The Language of Rights and the Crises of Liberal Imagination.* In: Peacock, A. A. (ed.): *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1. str. 90

[25] V Evropě známí spíše jako Eskymáci. Toto pojmenování však není oficiálně používáno, neboť je považováno za urážlivé, podobně jako v ČR označení Romů za „Cikány" nebo na americkém kontinentu původních obyvatel Ameriky za „Indiány".

i na americkém kontinentě (Války o dědictví španělské, Sedmiletá válka), šlo většinou o boje Francie a Británie. Na konci 18. století se Britská Severní Amerika skládala z bývalé francouzské kolonie Quebec, Ontaria, Nového Skotska, Ostrova prince Edvarda (dříve sv. Jana), ostrova Cape Breton a Nového Brunšviku. Severní a západní oblasti byly spravovány Společností Hudsonova zálivu.

Obavy z expanze Spojených států vedly roku 1867 k přijetí Zákona o Britské Severní Americe, jímž získala Kanada status dominia a nesla zodpovědnost za své vnitřní záležitosti. Původní konfederaci tvořily provincie Ontario (Západní nebo také Horní Kanada), Quebec (Východní nebo také Dolní Kanada), Nové Skotsko a Nový Brunšvik. V roce 1870 se k ní připojila Manitoba a Severovýchodní teritoria, v roce 1871 Britská Kolumbie (bývalá Nová Kaledonie). Roku 1873 přistoupil ke konfederaci Ostrov prince Edwarda, roku 1898 Yucon. Prérijní provincie Alberta a Saskatchewan rozšířily počet provincií na devět v roce 1905, jako poslední přistoupil v roce 1949 Newfoundland. Roku 1999 bylo vytvořeno nové teritorium Nunavut.

Symbolem vazeb mezi starými a novými provinciemi se stala koncem 19. století vybudovaná Kanadská pacifická dráha. Jak se provincie rozvíjely a posilovaly svou pozici ve vztahu k federální vládě, dostávalo se jim rozsáhlejší finanční a legislativní autonomie.

Ačkoli Kanada zůstala loajální vůči britské koruně a podržela si členství ve Společenství národů, konflikt mezi jejími francouzsky a anglicky mluvícími občany se v posledních letech přiostřil a nadále komplikuje situaci na federální politické scéně. Zejména francouzsky mluvící Quebec se dožaduje nezávislosti. Tento záměr zmařilo r.1995 již několikáté referendum, v němž se těsná většina voličů vyjádřila pro setrvání Quebecu ve federaci.

Roku 1993 utvořila Kanada společně s USA a Mexikem hospodářský blok NAFTA (North America Free Trade Agreement – Dohoda o Severoamerické zóně volného obchodu), čímž upevnila své již tak silné ekonomické vazby se Spojenými státy.

2.1.2 Kanadská ústava

Po několikaletých bojích mezi povstalými Kanadskými Francouzi (Quebec) a Angličany, které skončily vystěhováním a následným návratem francouzských povstalců, byla roku 1840 vydána tzv. „Durhamova zpráva". Ta sjednotila na základě zákona o spojení (*Act of Union*) Horní a Dolní Kanadu do Unie (pod názvem „Kanada") s hlavním městem Kingston. Jediným oficiálním jazykem byla vyhlášena angličtina. Do voleného shromáždění zasedl stejný počet zástupců z obou Kanad, ačkoli v Horní (Západní) Kanadě žilo v té době téměř o polovinu méně obyvatel než v Kanadě Dolní (Východní). V roce 1856 se hlavním městem stala Ottawa.

2.1.2.1 Ústavní zákon 1867

29. března byl vydán a 1. července nabyl platnosti Zákon o Britské Severní Americe 1867 *(British North America Act, 1867)*, kterým byla Kanada spojena s Novým Skotskem a Novým Brunšvikem ve spolkový stát pod jménem „Dominion of Canada". Tento ústavní zákon platí, pouze s pozdějšími doplňky, dodnes. Správa země byla rozdělena mezi federální vládu a vlády provincií.

2.1.2.2 Westminster statute 1931 a zákon z roku 1949

Od roku 1931 platí *Westminster statute*, zaručující Kanadě plnou volnost v zákonodárství, tzn., že britský parlament již od té doby nemůže schvalovat zákony týkající se Kanady.

Změnou ústavy[26] roku 1949 dostal Parlament Kanady pravomoc pozměňovat Zákon o Britské Severní Americe bez souhlasu britského parlamentu, pokud šlo o změny nezasahující následující: práva provincií, jejich školy, užívání anglického a francouzského jazyka, ustanovení, že parlament zasedá alespoň jednou ročně, nebo ustanovení, že Dolní sněmovna smí ve zvláštních případech pokračovat ve výkonu své funkce nad rámec volebního období.

[26] Pozměňovací pravomoc měl stále ještě britský parlament.

2.1.2.3 Myšlenka „patriace“[27] ústavy

Předseda vlády St. Laurent, který prosazoval silnou centrální roli federálního kabinetu, zaměřil koncem 40. let 20. století svou pozornost na ústavní problematiku. Zákon o Britské Severní Americe z roku 1867, ustavující dokument konfederace, který sloužil jako kanadská konstituce, byl dosud upravován dodatky, které schvaloval britský parlament. Premiér navrhoval, aby o záležitostech, které budou souviset pouze s celkovou vnitřní politikou Kanady, rozhodovala federální vláda sama a konstituční dodatky aby nadále připravoval a schvaloval kanadský parlament. Pokud se záležitost bude týkat provincií, budou muset příslušná usnesení získat jejich dodatečný souhlas.

Tento záměr však neuskutečnil ani St. Laurent, ani roku 1961 jeho kolega John George Diefenbaker. Teprve jeden z jejich nástupců, Pierre Elliot Trudeau ustavil v letech 1967 až 1968 zvláštní tým, který měl připravovat návrhy ústavních změn. Nemělo jít o nějakou fundamentální změnu, především ne ve vztahu k provinciím, které (dle Trudeaua) už měly pravomocí dost. Konference v Ottawě 1968 věnovaná ústavní problematice se zabývala federálnímu konceptu změn (vycházejícímu z Trudeauových návrhů), který upřednostňoval individuální práva nad právy skupinovými, zaručoval jazyková práva, propagoval multikulturalismus, vtěloval do ústavy listinu lidských práv a svobod[28] a počítal s „patriací“ ústavy, tj. s definitivním přesunem rozhodování o dodatcích (*amendments*) k ústavě z Westminsteru do Ottawy.

Ústavní jednání pokračovala ve městě Victoria v červnu 1971 a jejich výsledkem se ještě v témže roce stalo vyhlášení Kanadské ústavní listiny (*Canadian Constitutional Charter)*, která obrážela kompromis mezi tím, oč Trudeau usiloval a tím, kam až byly provincie ochotné ustoupit. Podobným kompromisem byl i zákon o úředních jazycích (*Official Languages Act*), který mimo jiné ustanovoval,

---

[27] „Patriation“ - přesun rozhodovacího práva o změnách kanadské ústavy z Británie do Kanady. Tento vyraz je kanadským specifikem a je oficiálně požíván. Slovo *repatriace*, jindy užívané v příbuzných případech, bylo zavrhnuto, neboť kritici jeho užívání správně poukazovali na to, že kanadská ústava nebyla vytvořena v Kanadě a tudíž ji tam nelze *vrátit*.
Více na Histor!ca [online]. [cit. 2006-03-22] <http://www.histori.ca/peace/page.do?pageID=258>
Do češtiny překládáno jako *patriace* – např. Rovná, L., Jindra, M. *Dějiny Kanady*. Praha : Lidové noviny 2000. ISBN 80-7106-211-1.

[28] „*Trudeau odnaučil Kanaďany považovat svou zemi za něco, co patří jen jim.*“ Forbes, H. D. *Trudeau's Moral Vision*. In: Peacock, A. A. (ed.) *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory*. Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1. str. 34

že každá vládní instituce je povinna s občanem komunikovat zcela podle jeho volby buď anglicky nebo francouzsky.

2.1.2.4 Ústavní zákon 1982

Královna Alžběta II. přenesla oficiálním prohlášením 17. dubna 1982 veškeré ústavní pravomoci z Londýna do Ottawy. Současně také vstoupila v platnosti Kanadská Listina práv a svobod (*Canadian Charter of Rights and Freedoms*) jako nedílná součást kanadské ústavy. Provincie dlouho nechtěly Listinu přijmout, protože omezovala jejich pravomoc ve vydávání zákonů.[29]

Dalšími doplňky ústavy byly: Práva původního obyvatelstva, opatření k vyrovnání oblastních rozdílů a pravidla procesu pozměňování ústavy Kanady. Pravidla pozměňování totiž v původním zákonu z roku 1867 chyběla, jejich ustanovení bylo předmětem vzrušených jednání. Krom toho byl *Zákon o Britské Severní Americe 1867* přejmenován na *Ústavní zákon 1867* a i další ústavní zákony změnily tímto způsobem své jméno.

Dle zákona měla být v roce 1997 ústava (a její případné změny) revidována (po 15 letech od roku 1982). Ministerský předseda Joseph-Jacques-Jean Chrétien navrhoval tato jednání zařadit už do pravidelné konference provinčních premiérů s ministerským předsedou v roce 1996, Quebecký premiér Lucien Bouchard to však odmítl, neboť jeho účast na jednáních by tím prakticky znamenala uznání právoplatnosti konstitučního zákona z roku 1982, který vylučoval osamostatnění Quebecu. Dle názoru premiéra Saskatchewanu byla litera ústavního zákona naplněna už tím, že se o případných dodatcích k ústavě hovořilo zevrubně v letech 1990 až 1992. Ostatní premiéři prohlásili, že oni vůbec nemají v úmyslu o konstituci na konferenci hovořit.

Premiér Québecu zanedlouho potom na jedné schůzce prohlásil, že *„podle představ ostatních provincií je kanadská federální vláda jakousi kvočnou, která zaštiťuje zákonodárství provincií ochrannými křídly konstituce, a nic jiného si*

[29] Existoval tzv. *Gang osmi provincií* – Britská Kolumbie, Alberta, Saskatchewan, Manitoba, Quebec, Nové Skotsko, Ostrov Prince Edwarda a Newfoundland – které byly proti změně ústavy. V tzv. *Noci dlouhých nožů* – 5. listopadu 1981, podaly čtyři z nich (Saskatchewan, Britská Kolumbie, Alberta a Newfoundland) vlastní návrh na změnu ústavy. Federální vláda a ostatní provincie, s výjimkou Québecu, návrh přijaly.
více na Histor!ca [online]. [cit. 2006-03-22] <http://www.histori.ca/peace/page.do?pageID=258>

také nepřejí. My ovšem musíme konstatovat, že chceme něco víc... Setkávají se zde dvě zcela rozdílná pojetí státu. My mluvíme o dvou různých samostatných zemích."[30]

Na závěr kapitoly se však lépe než výše uvedený nepovzbudivý výrok hodí následující citát:

„Kanadská ústava je jako živý strom, jehož kořeny, přesazené ze Spojeného Království, vyživuje teď kanadská zem." [31]

[30] Rovná, L., Jindra, M., 2000, str. 307

[31] Tato slova pronesl Lord Snakey. Hopkins, E.R. *How Parliament works : An Examination of the Functions of the Parliament of Canada.* Information Canada : Ottawa, 1970. str. 10.
Lord John Snakey (1866-1948) byl významný britský politik; v letech 1929-1935 Lord kancléř. Teorie „živého stromu" je jednou z oficiálních teorií kanadského ústavního práva.

2.2 VÝVOJ ÚSTAVY ČR (resp. ČSR/ČSSR)[32]

Etapy ústavního vývoje na území dnešní ČR jsou vymezovány různě.[33] Někteří autoři zahrnují do tohoto vývoje již rok 1848. Pokusme se stručně projít historii.

2.2.1 1848-1918

České země byly v letech 1526-1918 součástí habsburské monarchie. Až do roku 1848 to byla monarchie absolutní. V onom revolučním roce bylo přislíbeno vydání ústavy, k němuž pak opravdu došlu, ovšem ústava nevnikla na podkladě projednání v zákonodárném sboru, nýbrž císařského rozhodnutí. Nadto nikdy nenabyla platnosti. Roku 1849 byl rozehnán sněm v Kroměříži, jednající o nové ústavě, a císař vyhlásil oktrojovanou ústavu. Ta stanovuje jednotu státního území a dědičnou monarchii v čele s císařem. Moc zákonodárnou vykonává císař s dvoukomorovým sněmem, jehož dolní komora měla být volena, horní ustanovena prostřednictvím zemských sněmů, event. volena z nejbohatších šlechtických kruhů. Moc výkonná patřila císaři, resp. přeneseně jeho ministrům a nově zřízené říšské radě. Moc soudní vykonávali neodvolatelní, nesesaditelní a nezávislí soudci. Ústava stanovila základní práva a svobody a zrušila všechny formy poddanství. Roku 1851

---

[32] zpracováno dle:
Zimek, J. *Ustavní vývoj českého státu.* Brno : Masarykova universita, 1996. 178 s. ISBN 80-210-1351-0;
Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V. *Ustavní systém české republiky.* Praha : Prospektrum, 1994. 248 s. ISBN 80-85431-85-8;
Klíma, K. *Ustavní právo.* Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002. 784 s. ISBN 80-86473-20-1.

[33] Klíma dělí celkově vývoj československé formy vlády na dva typy:
1) parlamentní forma vlády se zvláštním postavením prezidenta (1920-1938, 1945-1948, 1990-1992)
2) tzv. úplná moc parlamentu, podřízeného politické direktivě při zachování některých formálních prvků dělby moci, kdy postupně funkce generálního tajemníka KSČ splynula s funkcí prezidenta (1948-1990).
Dále uvádí Klíma dějinné periody české ústavnosti z hlediska respektování ústavy oficiální politickou mocí:
1) období, kdy je ústava respektována a určuje stranickou pluralitní demokracii (1918-1938, 1945-1948)
2) období okupace a nacistického režimu v protektorátu (1939-1945)
3) období dominance jedné politické strany ústavně potvrzené (1948-1989)
4) období postupného obnovování ústavních základů demokracie založené na politické pluralitě, včetně základních politických práv (1990-1992)
Klíma, K., 2002, str. 211-212

však byla ústava tzv. Silvestrovskými patenty zrušena, potvrzeny zůstaly pouze rovnost občanů před zákonem, zrušení poddanství a roboty. Občanská práva byla prohlášena za zrušená, ústavní a parlamentní zřízení bylo popřeno, soudcovská nezávislost byla značně omezena.

Až roku 1861 byla vyhlášena nová oktrojovaná ústava, ustavující dvoukomorový parlament (sněmovnu poslaneckou, volenou nepřímo prostřednictvím zemských sněmů a sněmovnu panskou, jmenovanou císařem zejména z řad šlechty). Výkonná moc zůstala v rukou císaře. Činnost parlamentu se soustředila na zakotvení základních lidských práv (svoboda tisku, osobní, domovní, spolčovací a shromažďovací).

Ústavní zakotvení liberálních práv a svobod a parlamentního zřízení, omezující moc panovníka, bylo však zakotveno až v prosincové ústavě 1867.[34] Jí byla státní moc rozdělena mezi dva státní celky, Rakousko a Uhersko (oficiálně Předlitavsko a Zalitavsko), pojené osobou panovníka. Byly zřízeny delegace po 60 poslancích z Rakouska i Uher pro výkon zákonodárné činnosti a říšská rada měla i nadále dvě sněmovny. Byla uznána základní práva a svobody, říšský soud vykonával funkci soudu ústavního a moc soudní získala opět nezávislost. Moc vládní a výkonná měla být vykonávána v duchu konstituční monarchie parlamentního typu.

Přestože na základě zákona o výjimečném stavu z roku 1869 bylo možno suspendovat občanské svobody (což bylo v praxi hojně využíváno), představovala ústava z roku 1867 velký pokrok v demokratizaci státu. Dalšími kroky byly postupné volební reformy, vrcholící roku 1907 zavedením všeobecného, rovného a tajného hlasovacího práva do poslanecké sněmovny říšské rady. Věková hranice pro přiznání aktivního volebního práva byla stanovena na 24 let, pasivního na 30 let. Žen a příslušníků ozbrojených sborů se však aktivní ani pasivní volební právo netýkalo.

[34] Shodou okolností se jedná o stejný rok, od něhož mluví historie o Kanadě jako o víceméně samostatném státu.

2.2.2 1918-1938

28. října 1918 vznikla samostatná Československá republika. Prvním přijatým byl tzv. „recepční zákon", jímž došlo k převzetí rakousko-uherského právního řádu a rakousko-uherské veřejné správy, čímž se zabránilo vzniku bezprávního stavu. Stát řídil Národní výbor až do přijetí Prozatímní ústavy 13. listopadu 1918.

Prozatímní ústava zakotvila soustavu nejvyšších státních orgánů, způsob jejich tvoření, pravomoc a strukturu a vzájemné vztahy mezi nimi a tím rovněž stanovila formu vlády republiky. Nejvyššími státními orgány se stalo Národní shromáždění, prezident a vláda. Prezidenta, a co je podivuhodnější a v naší historii již neopakované, i vládu volilo Národní shromáždění. Roku 1919 byla Prozatímní ústava novelizována, došlo k rozšíření pravomocí prezidenta a tím pádem k omezení pravomocí Národního shromáždění.

2.2.2.1 Ústava 1920[35]

29. února 1920[36] přijalo Národní shromáždění[37] slavnostně novou Ústavu Československé republiky. Ústava vycházela z různých předloh (ústavy francouzská a americká, mírové smlouvy). Ústavní text obsahuje preambuli, deset článků uvozovacího zákona a vlastní ústavní listinu, členěnou do šesti hlav s celkem 134 paragrafy. Jednotlivé hlavy ústavy vypadaly následovně: Hlava I, všeobecná

---

[35] Zdá se, ze je na místě zastávat stanovisko, že tato ústava je nejvýznamnější z českých (resp. československých) ústav, hlavně proto, že byla vzorem současné (od 1993) Ústavě České republiky. Proto jí bude věnován největší prostor a její obsah podrobněji rozepsán. Další ústavy budou popsány stručněji.

[36] Podobné datum přijetí nemá žádná ústava na světě. Nebylo to však zřejmě záměrem - bouřlivá diskuse k předloženému návrhu probíhala od 27. února do čtyř hodin ráno 29. února 1920.
Na schválení ústavy se nemohli podílet zástupci Němců, Maďarů a dalších národnostních menšin. Ústava byla vyhlášena jako zákon č. 29/1920 Sb. Současně s ní byly přijaty: volební řád do poslanecké sněmovny, zakon o složení a pravomoci senátu, jazykový zákon a zákon o župních a okresních úřadech
Jazykový zákon, který označil „československý jazyk" za oficiální jazyk, byl přijat až po velkém boji; prováděcí jazyková nařízení z 3. února 1926 specifikovala užívání státního jazyka a vyžadovala od státních úředníků zkoušky ze státního jazyka. (Toto nařízení Němci přijímali velmi těžce.)
Zákon č. 126/1920 Sb. o župních a okresních úřadech (župní zákon - rozdělení státu na 21 správních celků), měl být realizován do 5 let. Základní myšlenkou bylo odstranění dvoukolejnosti správy (místní samosprávy, státní správy), tedy zrušení dělení na země. V praxi byl uplatněn jen na Slovensku (6 žup zde bylo ustaveno v roce 1923).

[37] Toto Národní shromáždění nebylo voleno, vzniklo roku 1918 z Národního výboru Československého, volby do Poslanecké sněmovny a Senátu Národního shromáždění se konaly až v dubnu 1920.

ustanovení, Hlava II, moc zákonodárná, složení a působnost Národního shromáždění a obou jeho sněmoven, Hlava III, moc vládní a výkonná, Hlava IV, moc soudcovská, Hlava V, práva a svobody, jakož i povinnosti občanské, Hlava VI, ochrana menšin národnostních, náboženských a rasových. Listina se snažila shrnout v jeden celek veškeré ústavní normy.

Dvoukomorové Národní shromáždění se skládalo z Poslanecké sněmovny (300 členů, šestileté volební období) a Senátu (150 členů, osmileté volební období).[38] Do Poslanecké sněmovny měl právo volit každý občan (tj. muži i ženy) starší 21 let, zvolen tam mohl být po dosažení věku 30 let, do Senátu se smělo volit od 26 let, být zvolen od 45 let.[39] Poslanecká sněmovna vyslovovala důvěru vládě. I přes ústavní zakotvenost volného mandátu byli poslanci i senátoři plně závislí na příkazech svých politických stran.[40]

Prezident republiky byl volen na společné schůzi obou komor, a to na dobu 7 let. Kandidát musel dosáhnout věku 35 let a nesměl být zvolen víc jak dvakrát po sobě; výjimkou byl T.G.Masaryk, zakladatel republiky. Prezident nebyl z výkonu svého úřadu odpovědný, parlament neměl možnost ho odvolat. Z pravomocí prezidenta budiž jmenováno např. právo veta vůči odhlasovaným zákonům (poslední slovo však náleželo i tak parlamentu), svolávat a končit zasedání parlamentu, odročit jej i rozpustit, zastupovat stát navenek, vypovídat válku a přijímat mír (se souhlasem Národního shromáždění), jmenovat a propouštět vládu. Dále byl vrchním velitelem branné moci a měl právo udělovat milost.[41]

Vláda byla ústavněprávně zodpovědná Poslanecké sněmovně, která jí vyslovovala důvěru. Demisi podávala vláda do rukou prezidenta. Vláda byla složena z předsedy, náměstků a ministrů. Pro členy vlády byla stanovena neslučitelnost funkcí s členstvím v obchodních společnostech zabývajících se výdělečnou činností.

Ústava zakotvovala všechny základní demokratické zásady soudnictví, na prvním místě nezávislost soudů a soudců. Vznikla soustava soudů – Soud

[38] V praxi však nebyla tato období dodržována.
[39] Je otázkou, zda tyto věkové hranice nebyly rozumnější než ty stávající, neboť dle poznatků soudobé psychologie se člověk stává plně zralým a odpovědným až v průběhu třetí a čtvrté dekády života.
[40] Na této praxi se fakticky dodnes mnoho nezměnilo. Více viz kapitola 3.1.2 ZÁKONODÁRNÁ MOC ČESKÉ REPUBLIKY V POROVNÁNÍ SE ZÁKONODÁRNOU MOCÍ KANADY
[41] Většinu těchto práv má prezident České republiky i dnes.

ústavní (jeho faktický vliv však nebyl velký), Soud volební, Nejvyšší správní soud, soustava civilních a trestních soudů (okresní, krajské, vrchní a nejvyšší), Soudy vojenské, Soud pracovní a Soud státní (ten řešil zvlášť těžké trestné činy).

Ústava obsahovala též základní práva a svobody[42], včetně povinností. Šlo o práva základní (osobní) a politická, např. svobodu osobní, pohybu, domovní, listovní, učení a svědomí, projevu mínění, vědeckého bádání, vyznání a víry a náboženství. Ve veřejném zájmu bylo možno vyvlastnit jinak nedotknutelný osobní majetek. Z práv politických lze jmenovat svobodu tisku, shromažďování, spolčování a právo petiční. Manželství a rodina se těšily zvláštní ochraně zákonů. Jediná povinnost stanovená ústavou je povinnost branná pro státní občany (povinnost podrobit se vojenskému výcviku a uposlechnout rozkazu k obraně státu).

Závazky Československé republiky vzniklé podpisem mezinárodních smluv se projevily v závěrečné hlavě ústavy, ustanovující ochranu národnostních, náboženských a rasových menšin. Byl dán zákaz násilného odnárodňování.

Souhrnně lze říci, že ústava z roku 1920 zakotvuje[43] suverenitu lidu, princip delby moci, unitární formu státu (území je nedílné včetně Podkarpatské Rusi), existenci Ústavního soudu, nedotknutelnost soukromého vlastnictví, soustavu práv a svobod jedince, systém státní správy s účastí občanů na místní správě, samosprávu a demokratickou formu vlády.

K provedení ústavy byly potřeba samozřejmě prováděcí zákony[44], jejichž výčet zde však uveden nebude.

Záporem ústavy byla ideová koncepce tzv. čechoslovakismu, která řešila pouze problém Čechů a Slováků a opomíjela národnostní otázky vztahu Čechů a Nemců či Maďarů. Také se nepodařilo omezit autonomii Podkarpatské Rusi. Kromě toho musela být třikrát v období první republiky jmenována úřednická vláda, což svědčí o tom, že ústavní mechanismus nefungoval bezchybně. Přes tyto nedostatky však zůstala ústava stabilním základním zákonem republiky až do Mnichovské dohody.

---

[42] Další práva a svobody byly upraveny v jiných ústavních zákonech.
[43] Dle Zimek, J., 1996, str. 51
[44] Viz např. Zimek J., 1996, str. 52

2.2.3 1938-1948

Podepsáním tzv. Mnichovské dohody došlo k porušení psaných mezinárodních paktů, dohod i nepsaných zásad mezinárodního práva, především proto, že Československo nebylo k jednání vůbec přizváno.

Formálně československá ústavnost zanikla v prosinci 1938 zákonem č. 330/1938 Sb. z. a n., který dával vládě právo nahrazovat po dva roky zákony vládními nařízeními a prezidenta zmocnil vydávat dekrety s mocí ústavy. Ještě předtím však byly v listopadu 1938 přijaty ústavní zákony o autonomii Slovenské republiky a Podkarpatské Rusi.

Zřízením Protektorátu Čechy a Morava dne 16. 3. 1939 pak byla fakticky zlikvidována i quasisuverenita Československa, čímž skončilo období tzv. „druhé republiky". Dekret prezidenta Beneše ze srpna 1944 označil veškeré ústavní a jiné právní předpisy vydané po roce 1938 za neplatné, resp. prohlásil, že nejsou součástí československého právního řádu.

V londýnském exilu bylo kolem prezidenta E. Beneše v polovině roku 1940 zformováno prozatímní státní zřízení ČSR, představované prezidentem, Státní radou a vládou. Toto zřízení, které představovalo ústavní kontinuitu se stavem tzv. „první republiky", uznaly do roku 1941 všechny tři velké mocnosti (SSSR, Velká Británie a USA). Po skončení války byla oficiálně obnovena účinnost ústavní listiny z roku 1920 (právně modifikovaná ústavními dekrety prezidenta republiky a fakticky posunem poměru politických sil).

O existenci či neexistenci Československé republiky v letech 1938-1945 se vedou diskuse, Klíma však soudí, že republika nezanikla ani Mnichovskou dohodou, ani odtržením Slovenska či okupací, pouze jí byl *„znemožněn výkon státní moci na veškerém jejím území."* [45]

Přes snahy navázat ústavně na předválečný stav se po roce 1945 nepovedlo dosáhnout předmnichovského stavu. Bylo vytvořeno Ústavodárné shromáždění k přípravě nové ústavy, při níž došlo k zásadním sporům o budoucí charakter státu, které vyvrcholily v únoru 1948.

[45] Klíma, K., 2002, str. 208

2.2.4 1948-1989

Těchto 41 let bylo obdobím nesvobody, postupné likvidace faktické ústavnosti a porušování lidských a občanských práv.

Události, při nichž v únoru 1948 převzala komunistická strana moc v Československé republice, proběhly kombinací ústavních a neústavních metod. Odpor proti nastupujícímu režimu byl slabý z několika důvodů: Politický pluralismus byl omezen, neboť všechny strany byly nejen sjednoceny v rámci Národní fronty, ale byly i v parlamentu a dokonce ve vládě. Tím zmizel rozdíl mezi stranami vládnoucími a opozičními. Zadruhé tu byl proces transformace společnosti[46], podpořený většinou voličů již ve volbách roku 1946, omezující nejen politickou pluralitu, ale i soukromé vlastnictví a svobodu trhu. Zatřetí se po nešťastné demisi demokratických ministrů vláda odvolala na ústavu z roku 1920, která umožňuje pokračovat vládě v činnosti za přítomnosti nadpoloviční většiny jejích členů – tím byly vytvořeny podmínky pro komunistický převrat, nehledě na výraznou podporu, které se vládnímu programu únorové vlády dostalo od Ustavodárného shromáždění. A začtvrté to byl obyčejný strach z nově založených Lidových milicí, akčních výborů Národní fronty, tajné policie, zatýkání čelných odpůrců nového režimu, atp.

2.2.4.1 Ústava 9. května

Hlavní obsah ústavy, připravované od roku 1946 a přijaté[47] 9.května 1948 byl následující: Ustanovení o základních lidských a občanských právech byla namnoze toliko deklaratorní. Ačkoli formálně obsahovala ústava dělbu moci mezi parlamentem, prezidentem a vládou, vše ve skutečnosti ovládalo komunistické politbyro, stojící v podstatě nad státem.

Souhrnně lze za hlavní znaky Ústavy 9. května považovat:[48] Uzákonění jednotné moci svrchovaného lidu, zakotvení nejvyšších státních orgánů na principech lidové demokracie, položení základů nového hospodářského zřízení,

[46] Klíma hovoří v této souvislosti o *„spontánním i vnuceném přenášení vnějších zkušeností odlišných vnitřním tradicím i mentalitě českého či slovenského národa.“* Klíma, K., 2002, str. 212-213

[47] Začátkem roku 1948 byly k dispozici tři návrhy ústavy: národně socialistický, lidovecký a komunistický. Posledně jmenovaný byl přijat 246 hlasy z 300 členů Ústavodárného shromáždění.

[48] dle Zimek, J., 1996, str. 137

zakotvení státního, družstevního a osobního vlastnictví, zakotvení základních lidských práv, zrušení Ústavního soudu (výkladem ústavy bylo pověřeno předsednictvo Národního shromáždění), uznání svébytnosti slovenského národa a ustavení slovenských orgánů, vznik správní soustavy na principu krajského zřízení, zlidovění soudnictví (soudci z lidu) a zakotvení nových orgánů veřejné moci na územním principu (Národních výborů).

Ústava 9. května, která ještě neobsahovala žádné ustanovení o vedoucí úloze Komunistické strany, je dle Gerlocha *„příkladem přímo flagrantního rozporu mezi ústavním textem, zákony a právní praxí."* [49]

Z hlediska ústavnosti sehrály negativní úlohu i neslavně známé zákony č. 231/1948 (Zákon na ochranu lidově demokratické republiky) a č. 247/1948 (Zákon o táborech nucených prací), kterými byly vytvořeny neuvěřitelně široké podmínky k trestní represi především z politických důvodů. V roce 1956 byly nejviditelnější (ne)zákonné normy z oblasti trestní represe zrušeny, resp. novelizovány, aby „nezákonnost" nebyla tak zjevná.

2.2.4.2 Ústava 1960

Ústava 9. května byla roku 1960 nahrazena tzv. socialistickou ústavou, k jejímuž přijetí vedly čistě politické a ideologické důvody. Ústava zakotvovala vedoucí úlohu Komunistické strany Československa[50], ačkoli článek 2 jasně říkal, že *„veškerá moc v Československé socialistické republice patří pracujícímu lidu."* Za základní princip státu byl prohlášen marxismus-leninismus, byla odstraněna dělba moci, vyhlašovaná lidská práva neměla žádné zákonné záruky a jejich výkon byl omezen *„v souladu se zájmy pracujícího lidu."* [51] Také byl změněn název státu a státní znak. Podle Zdobinského[52] požadavkem socialistického konstitucionalismu bylo, aby ústavou byly stvrzeny výdobytky revoluce, a aby jí byly regulovány základní politické vztahy a instituce.

---

[49] Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., 1994, str. 36

[50] *„Vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek nejaktivnějších a nejuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence."* čl. 4 Ústavy ČSSR 1960.

[51] Čl. 28 Ústavy ČSSR 1960.

[52] Zdobinský, S. a kol.: *Československá ústava : Komentář.* Praha : Panorama, 1998. str. 11

Zároveň se čím dál více projevoval problém vztahu českého a slovenského národa v rámci jednoho státu a kritika stávajícího socialistického modelu. Obě záležitosti řešil ústavní zákon o československé federaci z roku 1968.

2.2.4.3 Rok 1968

Pro český ústavní vývoj je rok 1968 velmi významný, neboť se unitární československý stát změnil ve stát federativní. Stalo se tak na základě ústavního zákona o československé federaci, s nímž byly spojeny ještě ústavní zákon o postavení národností v ČSSR, ústavní zákon o Radě obrany a státu a ústavní zákon měnící osmou hlavu ústavy (o soudech a prokuratuře). Česká a Slovenská socialistická republika měly být nadále rovnoprávné. Došlo k vytvoření Federálního shromáždění jako zákonodárného orgánu federace, které sestávalo ze Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Ve Sněmovně národů se při přijímání některých zákonů hlasovalo odděleně podle národů, aby nedošlo k přehlasování. Byla vytvořena federální vláda a dvě republikové vlády, a bylo stanoveno, co spadá pod výlučnou působnost ČSSR a co pod společnou působnost federace a republik. Výlučná působnost republik byla stanovena negativně, tj. v rozsahu působnosti, která nebyla svěřena do působnosti federace. Ústava předpokládala existenci Ústavního soudu, reálně však ustaven nebyl.

2.2.5 Vývoj po roce 1989

Události listopadu 1989, v jejichž důsledku padl totalitní režim, byly i počátkem ústavních změn reagujících na skutečnou situaci ve státě. Ústava z roku 1960 a ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 byly novelizovány (především bylo vypuštěno ustanovení o vedoucí úloze KSČ) a měněny v rozsáhlé míře. Z dlouhodobějšího hlediska však bylo nezbytné přijmout ústavu novou. Tímto úkolem bylo pověřeno nově zvolené Federální shromáždění v roce 1990, které však v letech 1990 až 1992 přijímalo jen ústavní zákony související s problematikou jednotlivých republik. Po dlouhých dohadech byl v březnu 1990 přijat i ústavní zákon o změně názvu z Československé socialistické republiky na Československou federativní republiku (přičemž na Slovensku se název psal Česko-Slovenská

federativní republika)[53], avšak za necelý měsíc nabyl účinnosti další ústavní zákon měnící název na Česká a Slovenská federativní republika.

Ústavní zákon o komunálních volbách ukončil éru národních výborů a obnovil územní samosprávu. Dalšími důležitými ústavními zákony byly zákony o Ústavním soudu, o zrušení Národní fronty a o navrácení majetku KSČ a SSM lidu ČSFR.

V lednu 1991 schválilo Federální shromáždění ČSFR ústavní zákon č. 23/1991 Sb., který uvozoval Listinu základních práv a svobod jako ústavní zákon.

V roce 1992 probíhala rozsáhlá jednání o zániku federace, iniciovaná hlavně slovenskou stranou. na Slovensku byla přijata Ústava Slovenské republiky s účinností od 1.10.1992[54], čímž dal slovenský národ jasně najevo svůj zájem na zrušení společného státu. Tento stát zanikl schválením ústavního zákona o zániku České a Slovenské federativní republiky ke dni 31.12.1992.[55] Následně schválila Česká národní rada státní symboly České republiky od 1.1.1993.

Ústava Slovenské republiky je podobná Ústavě České republiky. Liší se v následujících rysech:

- výčet práv a svobod je včleněn přímo do ústavy, jak je to obvyklé v soudobém konstitucionalismu

- samostatná hlava pojednává o hospodářství Slovenské republiky, přičemž se zdůrazňuje, že je založeno na principech tržní ekonomiky, sociálně a ekologicky orientované

- Národní rada SR je jedinou komorou zákonodárného orgánu a o důležitých otázkách veřejného zájmu lze rozhodnout v referendu, které vyhlásí prezident.

O podobě současné (a v této práci zkoumané) ústavy ČR byly vedeny dlouhé a rozsáhlé diskuse. Navíc např. Pavlíček se domnívá, že *„v politické*

---

[53] Známý „spor o pomlčku".

[54] *„Došlo tak ke zvláštní a ústavně paradoxní situaci (de facto k ústavní krizi), kdy československá republika de iure stále ještě existovala, ale Slovenská ústava platná od září 1992 de facto konstatovala samostatnost Slovenska."* Klíma, K., 2002, str. 217

[55] Zákon č. 542/1992 Sb., účinnost: 8. 12. 1992

reprezentaci převládla zřejmě tehdy i nyní trvající představa, že pro přípravu Ústavy není nezbytné ovládat ústavní teorii jako výsledek zkušeností, tradic a ústavního myšlení odborníků mnoha států a mnoha generací. " [56]

Některé části ústavy jsou dodnes předmětem sporů politiků i právních odborníků – to však již není náplní této práce.[57]

[56] Pavlíček, V. *Teoretická koncepce Ústavy ČR.* In: Kysela. J. (ed.). *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 79.

[57] Lze odkázat např. na Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ČÁSTÍ ÚSTAVY KANADY A ÚSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY

„Ve velké množině téměř dvou set platných ústav téměř každý názor najde svou oporu. Zkušenosti z opravdu seriózních komparací však ukazují, že totožné texty ústavních předpisů mohou v různých podmínkách, odlišné kultuře a hodnotové orientaci vést k rozdílné interpretaci.“ [58]

3.1 ZÁKONODÁRNÁ MOC

3.1.1 Zákonodárná moc Kanady

Kanada má dvoukomorový parlament, skládající se z Koruny (Královny), Horní sněmovny neboli Senátu (*Upper House – Senate*) a Dolní sněmovny (*House of Commons*). Hned druhý článek části ústavy pojednávající o zákonodárné moci (čl. 18)[59] upozorňuje, že veškerá privilegia, imunity a pravomoci, kterých smí obě komory užívat, mohou být jakékoli, resp. takové, jaké je vymezí zákon parlamentu, ale nikdy nesmí být větší než ty, jichž užívá Parlament Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska.[60]

Další článek nemá dnes žádnou důležitost, neboť mluví o svolání parlamentu nejpozději do šesti měsíců od vzniku Unie, tj. sjednocení provincií Horní a Dolní Kanada, Nové Skotsko a Nový Brunšvik roku 1867.

---

[58] Cepl., V., *Co je nejdůležitější.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 68.

[59] Není-li uvedeno jinak, „článek“ v této části znamená „článek Ústavního zákona z roku 1867“.

[60] To je jeden z posledních pozůstatků bývalé podřízenosti Kanady Velké Británii, která fakticky skončila přijetím Ústavního Zákona 1982 o „patriaci“ ústavy.

3.1.1.1 Senát

Kanadský Senát (dříve Zákonodárná rada) vznikl po získání statutu dominia[61] roku 1867. Byl stanoven jako rovnomocný s Dolní sněmovnou, s jedinou výjimkou, kterou byly zákony o finančních prostředcích. Ty byly předkládány Dolní sněmovně.[62]

O Senátu se říká, že tam lze nalézt talentované, vzdělané a zkušené, ale málo vlivné politiky Kanady. Pokud se prosadí, často přejdou do Dolní sněmovny a kariéru dělají ve vládě, v které zpravidla zasedá jen jeden senátor.

Senátu se týkají články 21 až 36 Ústavního zákona 1867. Senát tvoří 105 členů (na začátku kanadské státnosti jich bylo 72), kteří jsou rozděleni na čtyři části, dle provincií, které senátoři zastupují:

1) Ontario

2) Québec

3) Nové Skotko s Novým Brunšvikem a Ostrov prince Edvarda

4) Západní provincie (Manitoba, Britská Kolumbie, Saskatchewan a Alberta)

Poslední z jmenovaných regionů přibyl až roku 1915.

V kanadském Senátu tedy nejde o rovnost provincií, nýbrž regionů (skupin provincií).[63] Každý z regionů má právo mít v Senátu 24 členů, přičemž největší z provincií, Ontario a Quebec tak dostanou zastoupení v počtu 24 senátorů, zatímco nejmenší, Ostrov prince Edvarda zastupují 4 senátoři. Tato zdánlivá nesrovnalost je dána právě výše uvedeným rozdělením do regionů - zatímco největší provincie tvoří samy jeden celý region, menší jsou seskupeny po třech a čtyřech, tudíž každá dostane méně senátorů. Newfoundland reprezentuje šest senátorů, Yucon, Severozápadní oblasti a Nunavut mají po jednom senátoru.

---

[61] Dominia – skupina původně bělošských kolonií s vysokým stupněm autonomie. Nejstarším britským dominiem je právě Kanada.

[62] viz dále 3.1.1.3 ZÁKONY TÝKAJÍCÍ SE FINANČNÍCH ZÁLEŽITOSTÍ

[63] *„Systém byl od počátku federální, avšak bez toho, že by Senát plnil roli rovné reprezentace nižších celků, jako je tomu v USA či Austrálii."* Barša, P. *Politická teorie multikulturalismu.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1999. 347 s. Edice *Politologická řada*, sv 4. ISBN 80-85959-47-X. str. 43

Čtyři základní funkce Senátu jsou: revize zákonodárství, vyšetřování, regionální reprezentace a ochrana menšin.

Senátorem za některou provincii se může stát každý kanadský občan (poddaný Královny) starší 30 let, který ve dané provincii bydlí a patří mu v ní nemovité jmění v hodnotě alespoň 4000 dolarů, po odečtení všech finančních závazků z těchto nemovitostí plynoucích. Jeho nemovité jmění a osobní majetek musí mít dohromady hodnotu alespoň 4000 dolarů po odečtení dluhů a pohledávek, které se onoho majetku týkají.[64]

Senátoři nejsou voleni, nýbrž jmenováni Generálním guvernérem, přičemž výjimečně mohou být k překonání patové situace mezi komorami jmenováni (nad limit) další čtyři nebo osm senátorů a to rovnoměrně reprezentující výše zmíněné čtyři regiony Kanady. Stane-li se tak, nelze jmenovat další senátory, dokud počet reprezentantů jednotlivých regionů není maximálně 24. Tím se čelí překonávání odporu Senátu libovolným jmenováním dalších senátorů vládě loajálních, na což doplatila francouzská Sněmovna pairů nebo novozélandská Legislativní rada.[65] Čl. 28 pro jistotu opakuje, že maximální počet senátorů nesmí překročit 113 (105+8).

První senátoři (1867) byli jmenováni z řad členů jednotlivých provinčních parlamentů na návrh provinčních vlád.[66] Bylo to naposled, kdy měli provincie možnost ovlivnit složení Senátu. Další senátoři byli pak už vybíráni na návrhy federálního premiéra, který pochopitelně chtěl zajistit většinu své straně i v druhé komoře parlamentu. Díky této praxi se v Senátu střídají období s převahou konzervativců nebo liberálů. Nezávislí senátoři či senátoři z jiných politických stran bývají spíše výjimkou. Na druhou stranu, protože senátoři nemusí bojovat o znovuzvolení, mají nezávislejší vztah jak k občanům, tak vlastním politickým stranám. Např. na začátku devadesátých let minulého století přinesla tato nezávislost několik porážek i vládě, která měla v Senátu většinu.

Nevolené komory bývají někdy považovány za málo legitimní k aktivnímu vykonávání pravomocí, jež jim přísluší. Tak tomu bylo i v Kanadě až do 80. let

---

[64] V ústavě jsou skutečně uvedeny obě tyto podmínky, ač se zdá, že jsou totožné. Uvádí je i Hopkins, E.R., 1970, str. 20-21

[65] Kysela, J. *Dvoukomorové systémy: Teorie a srovnání dvoukomorových parlamentů.* Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-89-0. str. 325

[66] Hopkins, E.R., 1970, str. 17

20. století.[67] Za náplň činnosti Senátu se pokládalo quasisoudní zkoumání návrhů zákonů či odložení přijetí definitivního rozhodnutí. Tím se jeho užitečnost zájmům provincií blíží prakticky nule, zejména, nemají-li provincie ani vliv na složení této komory. Na druhou stranu může jít o jakousi daň parlamentní formě vlády a je možné, že jiný způsob ustavování by mnoho nezměnil. Neobvyklost jmenovacího principu je v Kanadě reakcí na rozsah senátních pravomocí.[68]

Senátoři jsou jmenováni sice doživotně, ale prakticky jen do 75 let věku.[69] Své funkce se může senátor vzdát, požádá-li o to písemně Generálního guvernéra. Ostatní způsoby uprázdnění senátorského křesla uvádí čl. 31. Stane se tak v následujících případech:

Zaprvé, pokud senátor není přítomen na dvou po sobě následujících zasedáních. V ústavě není specifikováno o jakou nepřítomnost jde a zda senátor ztratí své místo, i když jde např. o omluvenou a nezaviněnou absenci.

Zadruhé v případě, že senátor *vykoná přísahu, prohlášení nebo slib loajality, poslušnosti či věrnosti cizí moci, nebo udělá čin, jímž se stane poddaným, občanem či oprávněným využívat práva nebo privilegia cizích poddaných či občanů cizí moci*. Tato na první pohled trochu archaicky znějící podmínka je pochopitelná – cizí občanství by bylo v kontradikci s čl. 23 a nadto odporuje zdravému rozumu, aby místo senátora zastával vlastně cizinec.[70]

Zatřetí, upadne-li senátor do dluhů a není schopen svoje závazky splácet. Za insolventního ho může označit jednak soud (*je soudním rozhodnutím prohlášen za bankrotujícího či insolventního*) nebo inkriminovaný senátor požádá o *možnost využít některého ustanovení zákona na ochranu dlužníků*, případně *se stane veřejným dlužníkem*.[71] Je jasné, že senátor s dluhy může těžko zodpovědně vykonávat svoji funkci.

---

[67] Vysvětlení viz dále v 3.1.1.5 VZTAH KOMOR PARLAMENTU KANADY
[68] Kysela, J., 2004, str. 326
[69] Doživotním jmenováním se řešila absence kanadské aristokracie, potřebné pro Horní sněmovnu, jež měla být podobná britské Sněmovně lordů. Dodatek o horní věkové hranici platí od roku 1965.
[70] Podobné ustanovení platí pro poslance a senátory českého parlamentu při ztrátě občanství ČR.
[71] *Public defaulter* – dlužník veřej. rozpočtu.

Začtvrté, jedná-li senátor proti své zemi, doslova je-li *pošpiněn vlastizradou*[72] (čl. 31, odst. 4) nebo spáchá-li těžký či *hanebný* (v orig. *infamous*[73]) trestný čin.

Zapáté, ztratí-li kompetenci ohledně majetku či bydliště, tj. pokud pozbude majetku či přijde o bydliště. Senátor s existenčními starostmi není samozřejmě schopen plnit svou povinnost. Nadto by byl takový stav v rozporu s čl. 23, odst. 3 a 4 o majetkových poměrech senátorů.

Uvolněná místa v Senátu obsadí Generální guvernér osobami dle svého uvážení, v ústavě stojí, že to budou osoby *vhodné a kvalifikované* (čl. 32).

Veškeré záležitosti týkající se sporných otázek ohledně kvalifikačních předpokladů senátorů se mají řešit uvnitř Senátu. Předsedu Senátu vybere a jmenuje Generální guvernér, přičemž ho může kdykoli odvolat a jmenovat předsedou senátora jiného – dle čl. 34. Ovšem Hopkins[74] uvádí, že jmenování předsedy Senátu se ve skutečnosti děje na návrh předsedy vlády a po konzultaci se senátory,

---

[72] *V britském právu existuje pojem zrady od roku 1351. Tento zákon rozlišuje dvě úrovně takového jednání: velezrada (high treason), která spočívá v jednání proti panovníkovi (resp. ohrožuje stát jako celek) a trestá se smrtí (a propadnutím majetku Koruně), a „malá zrada" (petty treason), která spočívá ve vraždě vlastního pána (nejblíže nadřazeného). Za druhé světové války také existoval trestný čin zrádcovství (trestaný smrtí), což bylo libovolné jednání ve prospěch nacistického Německa (špionáž, sabotáže apod.), aniž by bylo potřeba prokazovat, že se jedná o člověka vázaného věrností Koruně (jak vyžaduje stíhání za velezradu).*
Jako prevence před možným zneužitím je v americkém právu velezrada definována přímo v ústavě, a to pouze jako příprava války proti Spojeným státům; ústava také pro tento čin vyžaduje dva svědky či přiznání viny. V zákonech se však objevuje mnoho dalších trestných činů, které fakticky definici zrady rozšiřují, jen s jinými názvy (např. trestný čin ozbrojeného povstání proti státu apod.) a za slabších podmínek (bez požadavku dvou svědků). V praxi se také zpravidla odsuzuje za tyto jiné činy, typicky za špionáž (např. manželé Rosenbergovi).
Wikipedie, otevřená encyklopedie[online]. [cit. 2006-03-07] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zrada>

[73] *Infamous crime:*
„Hanebný zločin. Trestný čin, který nese s sebou zbavení čestných občanských práv pro toho, kdo jej spáchal. Výraz „infamous" - tj. zlopověstný nebo bez dobré pověsti – se používal v common law k označení určitých trestných činů: osoba, která byla za takový trestný čin odsouzena, stala se nezpůsobilou svědčit jako svědek, podle teorie, že by tato osoba nebyla spachala tak ohavný trestný čin, kdyby nebyla natolik zvrácená, že si nezaslouží důvěru. Takovými trestnými činy jsou zrada, těžký trestný čin (felony - trestný čin, jehož povaha je závažnější a společensky nebezpečnější než u přečinu) a crimen falsi (trestný čin podvodu). Trestný čin, za který je trest vězení ve státní věznici nebo trestnici s nucenými pracemi nebo bez nich, je hanebným zločinem ve smyslu V. Dodatku k Ústavě USA, podle něhož „nikdo nesmí být nucen zodpovídat se z hrdelního nebo jiného hanebného zločinu, leda na základě řádné žaloby ze strany Velké poroty". Není to charakter trestného činu, nýbrž povaha trestu, která činí trestný čin „hanebným". Zda je trestný čin hanebný, závisí na trestu, který za něj může být uložen."
Black, H. C. *Blackův právnický slovník.* 1. svazek. Z amerického originálu Black's Law Dictionary (šesté vydání) přeložili JUDr. Vladimír Balaš, CSc. a kol. Praha : Victoria Publishing, 1997. s. 767. ISBN 80-85605-23-6. str. 352.

[74] Hopkins, E.R., 1970, str. 20

a funkční období předsedy kopíruje volební období Dolní sněmovny. Ve funkci předsedy rotují frankofonní a anglofonní Kanaďané.

Dle ústavy rozhoduje při hlasování v Senátu většina hlasů, přičemž předseda je oprávněn hlasovat o všech otázkách. Nerozhodné hlasování je považováno za negativní. Jenže Kysela[75] uvádí, že předseda zásadně nehlasuje, pouze dirimuje (tj. rozhoduje nerozhodné hlasování). Při nesrovnalostech mezi odbornou literaturou a textem ústavy má však ústavní text přednost.

Usnášeníschopnost Senátu je vymezena (v čl. 35) minimálním počtem 15 senátorů, což představovalo v době vydání Ústavního zákona[76] necelých 21 %, dnes je to necelých 15 % a dojde-li k doplňování pak tento počet odpovídá pouze 13 % senátorů.[77] To je neobvyklé ustanovení kvóra (k schválení zákona tím pádem stačí pouhých 8 senátorů ze 113), původně vycházející pravděpodobně ještě z poměrů 19. století, kdy mohlo být pro některé senátory leckdy obtížné dostavit se na zasedání z důvodů dopravy. Takový limit však může umožňovat rychlejší a dynamičtější projednávání záležitostí a je v zájmu každého senátora, aby na zasedání byl přítomen a spolurozhodoval.

[75] Kysela, J., 2004, str. 325

[76] Nepodařilo se zjistit, zda byl tento článek ústavy pozměněn. Je možné, že v původním znění Ústavního zákona z roku 1867 bylo kvórum nižší.

[77] Obě komory Parlamentu České republiky jsou schopny se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů.

3.1.1.2 Dolní sněmovna[78]

Kanadská Dolní sněmovna je dolní komorou kanadského parlamentu, na rozdíl od Senátu komorou volenou. Dolní sněmovny se týkají články 37 až 52 Ústavního zákona z roku 1867. Dolní sněmovnu tvoří dvě stě devadesát pět členů[79], nejvíce poslanců[80] připadá na provincii Ontario, nejméně na oblast Yukon. Přesné počty zástupců viz čl. 37. Zastoupení jednotlivých provincií je úměrné počtu obyvatel.

Zasedání Dolní sněmovny svolává Generální guvernér jménem královny. Jde o formalitu zachovávanou i v jiných zemích (např. v ČR přísluší právo svolávat Poslaneckou sněmovnu prezidentu republiky – čl. 62 Ústavy ČR). Dolní sněmovně je také odpovědná vláda (stejně jako v ČR) a může vládě vyslovit nedůvěru.

Ústava vylučuje možnost kumulace funkcí zákazem v čl. 39: senátor nesmí být ani zvolen do Dolní sněmovny, ani v ní zasedat či hlasovat.

---

[78] *House of Commons*. Někdy se používá i překlad *Sněmovna obcí* (viz Blahož, J., Balaš, V., Klima, K. *Srovnávací ústavní právo*. Praha : ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-89-8. str. 118).

[79] Tabulka ukazuje poměr mezi počtem obyvatel a počtem poslanců v parlamentech některých evropských a jiných zemí (stav 2006). Jak je vidět, nemá kanadský parlament extrémně málo poslancu a český parlament zase mnoho, jak by se mohlo při první zmínce o počtu zastupitelů v dolní komoře zdát.

STÁT	POČET OBYVATEL (v mil.)	POČET POSLANCŮ	POČET POSLANCŮ NA 1 MIL.OBYVATEL
USA	293	435	1,4
Rusko	145,2	450	3,1
Japonsko	127,4	480	3,8
Německo	82,4	600	7,3
Austrálie	20,4	150	7,4
Španělsko	42,7	350	8,2
Kanada	33	295	8,9
Itálie	58,1	630	10,8
Velká Británie	60,3	650	10,8
Polsko	38,7	460	11,9
Česká republika	10,3	200	19,4
Portugalsko	10,5	230	21,9
Rakousko	8,2	183	22,3
Slovensko	5,4	150	27,8
Maďarsko	10,1	386	38,2
Irsko	4,1	170	41,4

Tab.1 Poměr počtu poslanců vůči počtu obyvatel

V této souvislosti lze zmínit, že v 90. letech se při úvahách o změně Ústavy ČR objevily i názory o prospěšnosti snížení počtu poslanců Poslanecké sněmovny z 200 na 150 (neuskutečněný návrh Vojtěcha Cepla, dnes bývalého soudce Ústavního soudu a uznávaného odborníka na ústavní právo).

[80] Označení *poslanec* se v kanadské ústavě nikde neobjevuje, nicméně nenajdeme v ní ani jakékoli pojmenování člena dolní sněmovny. V kanadském parlamentu se používá výraz přejatý z britské terminologie *Member of Parliament (MP)*. Pro zjednodušení se v této práci bude užívat výraz *poslanec*.

Přesné vymezení počtů volebních okrsků za Ontario, Québec, Nové Skotsko a Nový Brunšvik uvádí čl. 40. Následující čl. 41 hovoří o pokračování platnosti stávajících (1867) volebních zákonů a uvádí výčet věcí, jichž se tyto zákony týkají. Speciální odstavec udává, že v oblasti Algoma[81] má volební právo každý britský občan (ovšem jen mužského rodu) od 21 let, který má trvalé bydliště.

V ústavě není uvedena věková hranice ani jiné podmínky volitelnosti do Dolní sněmovny, nýbrž odkazuje na stávající (1867) volební zákony, které ošetřují i ostatní záležitosti kolem voleb, jako jsou volební komise, postupy při volbách, období, kdy se mohou volby konat, rozhodnutí při sporných volbách a řešení situací při uvolnění míst v Dolní sněmovně jiným způsobem, než rozpuštěním Dolní sněmovny.

Předsedu Dolní sněmovny volí sama sněmovna na svém prvním zasedání po volbách a stejně jako v Senátu se ve funkci střídají anglofonní a frankofonní poslanci. V případě, že předseda zemře, resignuje nebo není z jiného důvodu schopen vykonávat svou funkci, zvolí Dolní sněmovna co nejrychleji předsedu jiného. Není-li předseda přítomen na zasedání déle než čtyřicet osm hodin, sněmovna si zvolí jeho zástupce, který má stejné pravomoci jako předseda sám. Předseda má za úkol usměrňovat debatu ve sněmovně, což je někdy dost obtížné a namáhavé, jelikož vládní strana a opozice jsou do sebe doslova *„zaklesnuty v politickém mortal combat"*[82]

Dolní sněmovna je usnášeníschopná při počtu dvaceti členů, což činí 6,8 %.[83] Rozhoduje většina hlasů, předseda hlasuje pouze v případě nerozhodného hlasování – tedy tak, jak uvádí Kysela pro Senát.[84]

---

[81] *Algoma District* je okres v severovýchodním Ontariu. Byl vytvořen v roce 1858, kdy zabíral území sahající na západ až k Minnesotě. Od té doby se zmenšoval, jak provinční vláda vytvářela další okresy (*districts*) - Thunder Bay District 1871, Manitoulin District 1888, Sudbury District 1907, Timiskaming District 1912. Jelikož *district of Algoma* byl jedním z původních okresů kanadských provincií (Upper and Lower Canada, později Ontario a Quebec), a do vzniku ústavy tedy součást Británie, tehdejší „současné" volební právo se vztahovalo nejen na kanadské, ale i britské občany. I přes změnu poměrů zůstalo toto ustanovení v ústavě dodnes.

[82] Hopkins, E.R., 1970, str. 31

[83] Jak pro Poslaneckou sněmovnu ČR tak pro Senát ČR platí stejné kvórum, tedy přítomnost jedné třetiny poslanců.

[84] Viz pozn. 75.

Funkční období Dolní sněmovny je pět let ode dne vyhlášení výsledku voleb do sněmovny, pokud není sněmovna dříve rozpuštěna Generálním guvernérem. Ústava však (narozdíl např. od ustanovení české ústavy ohledně prezidenta) nespecifikuje, v kterých případech tak smí Generální guvernér učinit.

Počet reprezentantů provincií může být upravován dle demografických změn v provinciích; přesný, dosti komplikovaný výpočet stanovuje čl. 51. Bez ohledu na jakákoli jiná ustanovení ústavy má však provincie nárok na to být reprezentována v Dolní sněmovně alespoň tolika členy jako v Senátu. Počet členů sněmovny se může zvýšit, ovšem za předpokladu zachování poměru reprezentace mezi provinciemi.

Postup při schvalování běžných zákonů není součástí kanadské ústavy, jako je tomu u ústavy české.[85]

3.1.1.3 Zákony týkající se finančních záležitostí

Speciální část ústavy (články 53 až 56) je věnována otázkám finančních prostředků, považovaným odjakživa za jednu nejzávažnějších pravomocí parlamentů.

Návrh na přidělení některé části veřejného příjmu a na výši daní sice podává Dolní sněmovna, nicméně zákon o finančních prostředcích nebude platným, pokud takový návrh předem nedoporučí Generální guvernér. Návrh, který projde sněmovnou je předložen Generálnímu guvernérovi, který ho buď schválí či neschválí jménem Královny nebo ponechá rozhodnutí na Královně. Tím však proces nekončí, neboť Generální guvernér musí kopii zákona poslat jednomu z hlavních britských ministrů a ještě dva roky poté má Královna (resp. její Tajná Radě) právo zákon zamítnout, přičemž takový zákon následně přestane platit, ihned po oznámení záporného rozhodnutí Generálním guvernérem oběma komorám kanadského parlamentu.

[85] Podrobné rozepsání schvalovací procedury běžných zákonů viz např. Hopkins, E. R., 1970, str. 44 až 49 nebo *Inside Canada's Parliament – The Work* <http://www.parl.gc.ca/Information/library/inside/work-e.htm#anchor3>

V ústavě to sice uvedeno není, ale Senát má pravomoc pozměnit jakýkoli zákon týkající se finančních záležitostí, pokud bude předmětem pozměňovacího návrhu snížení výdajů či snížení daní.[86]

3.1.1.4 Královský souhlas

Určité zákony (s tzv. „vyhrazením vůle Jejího Veličenstva") musí být formálně[87] potvrzeny královnou (resp. její Tajnou radou). Zákon platí od chvíle, kdy Generální guvernér oznámí Parlamentu Kanady „Královský souhlas" se zákonem, přičemž se tak musí stát do dvou let od chvíle, kdy byl zákon podán Generálnímu guvernérovi k schválení královnou, jinak zákon neplatí.

3.1.1.5 Vztah komor parlamentu Kanady

Nyní ke vztahu obou komor Parlamentu Kanady. Zaprvé jde o působnost zákonodárnou. Své návrhy zákonů podává většinou vláda Dolní sněmovně[88], současně však přibývá návrhů, jež jsou považovány buď za technické nebo za komplexní právní úpravy, které vyžadují čas. Projednávání takových návrhů začíná právě v Senátu.

Až na výjimky se Senát soustředí hlavně na pozměňovací návrhy, popřípadě využívá odklad přijetí zákona, aby inicioval veřejnou debatu o zákoně, jež by trvala až do voleb signalizujících vůli voličů. Senátoři podávají více vlastních návrhů zákonů než Dolní sněmovna (v letech 1965 až 2000 podali 112 návrhů), jejich návrhy ale málokdy obstojí v soutěži s návrhy vlády a nebývají přijaty.

Zajímavostí je, že v Senátu jsou podávány veškeré *private bills* (pocházejí z britské ústavní praxe), neboť jejich podání je zpoplatněno méně v Senátu než v Dolní sněmovně.

---

[86] Hopkins, E.R., 1970, str. 21

[87] Jedná se skutečně už jen o pouhou formalitu, jak dokládá Hopkins, E. R., 1970, str. 19 nebo na příkladu příbuzného britského parlamentu Adonis, A. *Parliament today*. Manchester : Manchester University Press, 1990. ISBN 0-7190-3083-8. str. 69

[88] Až do osmdesátých let minulého století se skupina senátorů podílela na projednávání zákonů již v Dolní sněmovně, čímž se mělo omezit riziko konfliktu mezi komorami. Od této praxe bylo upuštěno poté, co Dolní sněmovna odmítla požadavek na zavedení dohodovacího výboru, který se zřejmě uplatňoval před rokem 1947. Kysela, J., 2004, str. 327

Jedinou výjimkou z legislativní rovnomocnosti je tedy finanční privilegium Dolní sněmovny. Původně neměl mít Senát ani možnost pozměňovacích návrhů, což však horní komora nikdy neuznala, neboť logicky poukazovala na finanční zájmy svých provincií. Pozměňovací návrhy Senátu jsou tedy možné, nicméně nesmějí měnit finanční zátěž.

O rovnomocnosti komor však už vůbec nelze mluvit v případě ústavodárného procesu. Při přijímání ústavního zákona, který se týká federace i provincií disponuje Senát pouze suspenzivním vetem na dobu 180 dní, naopak je potřeba souhlasu zákonodárných orgánů alespoň dvou třetin provincií s nejméně 50 % obyvatel.[89] Tato skutečnost je někdy považována za závažnější oslabení důležitosti Senátu, než způsob, jakým je horní komora ustavována.[90] Na druhou stranu, při schvalování ústavních zákonů týkajících se pouze federace, má Senát veto v plném rozsahu.

Jak to u horních komor parlamentu bývá, Senát pečlivě zkoumá legislativní kvalitu návrhů zákonů, což je vysoce hodnoceno. Veřejná slyšení a jiné formy kontaktu s veřejností hojně využívá čtrnáct stálých a tři společné výbory, počet členů výborů se pohybuje mezi pěti a patnácti. Rozpravy v Senátu bývají k věci a kratší než v Dolní sněmovně. Jeden význačný člen Parlamentu Kanady se vyjádřil, že v Senátu se *„dělá, ne hraje divadlo."*[91] Senát má při schvalování všech návrhů zákonů právo veta, které skutečně čas od času uplatňuje.

Obě komory mají stejné imunity a privilegia. Např. kontrolu eventuálních pochybení vlády[92] nebo shromažďování informací nutných ke korektnímu posouzení dopadů návrhu zákona či zpracování obšírných doporučení pro vládu – to vše může Senát díky právu vyslýchat svědky pod přísahou zavedenému roku 1873.

V období do poloviny osmdesátých let se ustavila řada společných i zvláštních výborů, které zpracovaly velmi ceněné analýzy, mající vliv na vládní politiku zejména v oblasti sociální, masmédií nebo podpory vědeckého rozvoje.

---

[89] K tomu dále v kapitole 3.3 SROVNÁNÍ PROCESU POZMĚŇOVÁNÍ ÚSTAVY.
[90] Kysela, J., 2004, str. 327
[91] Hopkins, E.R., 1970, str. 22
[92] Umožnit Senátu Parlamentu ČR zřizování vyšetřovacích komisí k tomuto účelu navrhuje například Vojtěch Cepl. Cepl, V. *Co je nejdůležitější.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha, 2003. str. 71

Mezi lety 1970 a 2000 vyšlo jednadvacet někdy i několikasvazkových zpráv těchto výborů.[93]

Složení Senátu by mělo vyjadřovat složení společnosti Kanady. Proto se dbá na zastoupení jazykové, zastoupení žen, náboženských skupin aj. Roku 1989 byl krom toho zřízen výbor pro domorodé obyvatelstvo.

O regionální reprezentaci Senátu se dlouho vedly spory. Např. zvláštní společný výbor obou komor pro reformu Senátu navrhl roku 1983 volit senátory v jednomandátových obvodech na devět let namísto dosavadní praxe, ponechávající senátora ve funkci doživotně (resp. do 75 let). Jiná zpráva hovořila pro systém poměrného zastoupení. Ústavní reforma byla potenciálně možná díky domestikaci ustavodárné působnosti Ústavním zákonem z roku 1982, kterým ona působnost přesla z britského na kanadský parlament. Složitá jednání o změnách složení, způsobu ustavování a částečně též kompetencí spěla k heslu „trojitého E" (*equal, elected, effective*).[94]

Konečný návrh zněl: přímá nebo nepřímá volba (parlamenty nebo vlády) za kazdou provincii 6 senátorů a za teritorium 1, přičemž domorodé obyvatelstvo melo mít zvláštní způsob reprezentace. Obě komory měly mít stejné volební období (tj. pět let). Senát měl potvrzovat řadu jmenování, mít veto v zásadních otázkách daňové politiky a rozhodování o nerostných surovinách. Společná zasedání obou komor měla řešit rozpory mezi nimi. Na projednání zákonů o financích měl mít Senat pouze 30 dnů a Dolní sněmovna měla mít poslední slovo v této záležitosti. V kulturních otázkách měl mít Senát specifickou roli, při zavedení zákazu majorizace. Tento návrh jako součást širšího ústavního projektu neprošel v referendu v roce 1993, možná i kvůli plánované paritě provincií znevýhodňující západní provincie a Quebec (poměr mezi největší a nejmenší provincií je 100:1). Jiným důvodem mohl být model kanadského konkurenčního federalismu, který tvrdí, že provincie by neměly mít přímý vliv na federální moc.[95]

Byla zde samozřejmě i obava ze zvýšení legitimity politicky aktivního - přímo voleného Senátu, s nímž měla Kanada čerstvou zkušenost. V roce 1984

[93] Kysela, J., 2004, str. 328
[94] Tedy *rovnost, volitelnost, efektivnost*
[95] Kanadský federalismus se také někdy označuje za „exekutivní", ježto je založen na stálém jednání vlad provincií s vládou federální. Parlament, včetně „regionálního" Senátu tím získává druhořadou úlohu. Kysela, J., 2004, str. 329

totiž, po 21 letech vlády liberálů, měla tato strana v Senátu výraznou většinu, získanou díky častějšímu jmenování senátorů. Když se k vládě dostala konzervativní strana, začal Senát postupně využívat všech svých kompetencí, včetně formulování zásadních pozměňovacích návrhů, resp. zamítavých usnesení, a to i přes výrazný odpor vlády a Dolní sněmovny. V Senátu tak zavládla opozice s mnohem většími možnostmi, než kdy mohla mít v dolní komoře. Premiér Mulroney si však takovou neposlušnost nehodlal nechat líbit a ohlásil ústavní změnu limitující postavení Senátu, což však odmítly některé provincie.

Teprve po dalších vítězstvích konzervativců začal Senát v roce 1988 ustupovat od výhrad k některým zákonům. To však konzervativní vládě nestačilo a dva roky poté bylo jmenováno osm dodatečných loajálních senátorů, když se jednalo o schválení nepopulárního zákona o dani z přidané hodnoty. Liberálové, kteří měli v té době již menšinu, se vydali cestou obstrukcí, což premiér označil za „legislativní terorismus“[96] a pokusil se omezit rozpravu, stejně jako to učinil dříve v Dolní sněmovně (ta se po řadě změn jednacího řádu stala až na výjimky poslušným potvrzovatelem vládních zákonů). Své mínění o tomto kroku, vykládaném jako snaha o eliminaci opozice a kontroly, dala kanadská veřejnost najevo v dalších volbách v roce 1993 – konzervativní strana získala v parlamentu jen dvě křesla.

Konflikt postupně zeslábl a Senát se – díky obnovení vládní většiny – postupně vrátil k spíše technickým pozměňovacím návrhům. Nicméně po neúspěchu reformních projektů, jichž bylo v letech 1969 až 1992 sedm, sílí hlasy po úplném zrušení Senátu.[97] Jak je vidět, diskuse o smysluplnosti druhých komor se netýkají pouze České republiky.

3.1.1.6 Závěr

Kanadský parlament se oproti českému skládá z jedné volené komory (Dolní sněmovny) a jedné nevolené komory (Senátu). Horní komora by měla, stejně jako

---

[96] Thränhardt, D. *Mehr Demokratie oder mehr Gewaltenteilung? Neun Varianten des Bikameralismus.* in: Frantz, Ch., Schubert, K. *Einführung in die Politikwissenschaft.* [cit. 2006-03-24]
Dostupné na <http://egora.uni-muenster.de/ifp/lehrende/thraenhardt/bindata/bikamtext.doc>

[97] Hopkins však soudí, že většina kritiků chápala od počátku nesprávně funkci Senátu a očekávala od něj příliš mnoho. Hopkins, E.R., 1970, str. 21

v ČR zajišťovat politickou stabilitu při změně vládnoucí strany, což také dělá, nicméně jak vidno při určité politické konstelaci může být tato „stabilita" Senátu pro vládní stranu značně nepříjemná. Senátoři ve svých funkcích mohou setrvat až 45 let, což se občanu České republiky, který je zvyklý na maximálně šestileté volební období, může zdát jako velmi dlouhá doba. Viděno z jiného úhlu ale člověk v takové pozici může pocítit větší zodpovědnost za svá rozhodnutí, než když ví, že za pár let zmizí z politického života. Nadto není nucen k populistickým či prostranickým krokům a může se rozhodovat sám za sebe, neboť se neuchází ani o přízeň voličů, ani se nemusí bát, že ho jeho strana odvolá (neboť to by odporovalo ústavě). Záleží ovšem na charakteru každého jednoho senátora, kterou cestu zvolí – zda poslušnost straně či vlastní svědomí. Na druhou stranu, hlasuje-li senátor v souladu s politikou své strany, není na tom nic tak zarážejícího. Do oné strany vstoupil asi právě proto, že jsou mu její názory blízké.

Dolní sněmovna funguje v podstatě identicky s Poslaneckou sněmovnou ČR, jedinou výjimkou je snad možnost jejího rozpuštění Generálním guvernérem, u nejz není v ústavě uvedeno, v jakých případech tak Generální guvernér smí učinit, což se jeví jako závažný nedostatek.

3.1.2 Zákonodárná moc České republiky v porovnání se zákonodárnou mocí Kanady

Česká republika má dvoukomorový parlament, který tvoří Senát (Horní sněmovna) a Poslanecká sněmovna (Dolní sněmovna). Čl. 15 Ústavy ČR[98] říká, že veškerá zákonodárná moc v České republice náleží parlamentu, tzn. že *žádné jiné* moci v ČR (výkonné, soudní nebo jiné) nepřísluší přijímat zákony.[99]

3.1.2.1 Složení parlamentu a volby

Na rozdíl od kanadské ústavy, v níž jsou odděleny články týkající se Senátu a Dolní sněmovny, ústava česká pojednává o obou komorách parlamentu dohromady, v článcích 15 až 53. Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, volených na čtyři roky, Senát 81 senátorů volených[100] na šest let, přičemž každé dva roky se volí třetina senátorů.[101]

Volby (voleb se týkají články 17 až 20) se mohou konat v období třiceti dnů přede dnem, kterým končí volební období té které komory. Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny (Senát být rozpuštěn nemůže), volby se konají do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

Aktivní volební právo má každý občan starší 18 let bez výjimky. Musí mu být umožněno volit tajně, všechny odevzdané hlasy mají stejnou hodnotu a občané volí své zástupce přímo (tedy nikoli např. pomocí volitelů jako v USA). Kanadská ústava aktivní volební právo nespecifikuje.

Pasivní volební právo je stanoveno na 21 let do Poslanecké sněmovny a 40 let do Senátu. Další záležitosti kolem voleb řeší volební zákon (zák. č. 247/1995 Sb.) – v Kanadě volební zákon určuje i pasivní volební právo do dolní komory, tzn. že hranice volitelnosti do kanadské Dolní sněmovny není v ústavě uvedena.

---

[98] Není-li uvedeno jinak, „čl." v této kapitole znamená „článek Ústavy ČR".
[99] Např. Ústavní soud ale může zákony rušit.
[100] Horní komora Parlamentu ČR je volená, podobné jako v USA nebo Austrálii. Členy kanadského Senátu jmenuje Generální guvernér.
[101] Tento systém výměny po třetinách je stejný jako např. ve Francii či USA.

Stejně jako v Kanadě, ani v českém parlamentu není dle čl. 21 české ústavy dovoleno být členem obou komor zároveň, což spolu s čl. 22 (poslanec či senátor nesmí zároveň zastávat funkci prezidenta republiky, soudce ani další funkce, stanovené zákonem) a čl. 32 (poslanec či senátor, který je členem vlády nesmí být zároveň předsedou nebo místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovacích komisí nebo komisí) zabraňuje kumulaci funkcí. To přispívá jednak ke vzájemné nezávislosti obou komor, jednak se tím doplňuje princip dělby moci.[102]

3.1.2.2 Mandát a imunita zákonodárců

Poslanci a senátoři skládají na první schůzi svých sněmoven slib České republice. V slibu se hovoří hlavně cti a svědomí poslance nebo senátora na rozdíl od slibu kanadských senátorů, v němž se vlastně jen stvrzují podmínky kvalifikace senátorů dané ústavou (majetek ad.).

Poslanec nebo senátor se může svého mandátu vzdát osobním prohlášením na schůzi své komory. V tom se liší od svých kanadských kolegů (v kanadském případě se jedná pouze o senátory), kteří skládají své funkce do rukou Generálního guvernéra, tj. formální hlavy státu (v ČR prezident). David k této problematice říká: *„Čl. 24 slouží k ochraně nezávislosti poslance nebo senátora, která může být ohrožena stranickou disciplínou. V prvorepublikovém parlamentu byli totiž jeho členové vázáni tzv. reverzy – nedatovanými prohlášeními, že se vzdávají svého mandátu. V případě odmítnutí poslušnosti straně byl reverz použit. Podle současné Ústavy se proto vyžaduje ústní prohlášení. K ochraně nezávislosti členů parlamentu viz rovněž čl. 26 a 23*[103]*.“*[104]

Dále česká ústava vyjmenovává, za jakých podmínek mandát poslance či senátora zaniká:

- odepřením předepsaného slibu

---

[102] David, R. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod: Úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů.* 2. rozšířené vydání, Olomouc : Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-007-5. str. 86

[103] Čl. 26 - Nevázanost příkazy strany ani míněním veřejnosti. To se nazývá *volným mandátem.* Opakem je mandát *imperativní.*
Čl. 23 - Slib vykonávat mandát dle svého svědomí.

[104] David, R., 1997, str. 87-88.

- uplynutím volebního období
- vzdáním se mandátu (viz čl. 24)
- ztrátou volitelnosti (např. ztrátou občanství[105] ČR)
- u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny (podmínky rozpuštění viz dále čl. 35)
- vznikem neslučitelnosti podle čl. 22.[106]

Členy parlamentu nelze postihovat za hlasování ani projevy v parlamentu (tzv. *indemnita*), podléhají pouze disciplinární pravomoci komory, jíž jsou členem (čl. 27), navíc mají právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, co přestali být poslanci či senátory (čl. 28).

Disciplinární řízení může být zahájeno, učiní-li člen Parlamentu ČR:

- projev či jednání v komoře, za něž by mohl být jinak trestně stíhán
- projev v komoře, kterým urazí poslance, senátora, ústavního soudce nebo jinou osobu s právem účasti na parlamentním jednání nebo
- přestupek, za který podléhá pravomoci komory.

Je-li poslanec či senátor shledán disciplinárně vinným, může mu být uložena povinnost omluvit se nebo pokuta do výše jednoho měsíčního platu. Pokud se sankcionovaný neomluví, může být disciplinární rozhodnutí zveřejněno, případně muže výbor vedoucí předchozí disciplinární řízení rozhodnout o pokutě až do výše jednoho měsíčního platu. Je-li poslanec či senátor shledán vinným ze spáchání přestupku, pak mu hrozí napomenutí nebo pokuta do výše stanovené zákonem.[107]

Pokud jde o přestupky a trestné činy mimo parlament, poslanec či senátor smí být zadržen jen při činu či bezprostředně po něm a pokud předseda komory, jíž je zadržený členem, nedá souhlas k odevzdání zadrženého soudu, musí být zadržený propuštěn. Na své první následující schůzi rozhodne komora o přípustnosti stíhání s konečnou platností. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno (čl. 27).

---

[105] Slovnej podmínky zániku mandátu kanadského senátora.
[106] Mandát poslance nebo senátora zaniká samozřejmě i jeho smrtí.
[107] Podrobněji viz Klíma, K. *Ústavní právo*. Dobrá voda : Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-20-1. str. 352

Jde o problém dnes tolik diskutované *imunity*[108] poslanců a senátorů. Jejím původním smyslem byla ochrana parlamentu před mocí panovníka, dnes má chránit před závislostí na exekutivní moci (např. zadržení opozičního poslance, aby nemohl hlasovat). Z ústavy vyplývá i to, že pokud je poslanec či senátor vydán k trestnímu stíhání a je stíhán a nabude mezitím znovu mandátu ve volbách, je nutno opět žádat příslušnou komoru o souhlas se stíháním.

V historii českého parlamentu bylo vydáno k trestnímu stíhání pouze sedm poslanců, přičemž šlo o čtyři poslance extrémistické strany SPR-RSČ[109] (většinou *podněcování k národnostní a rasové nenávisti), zbylé případy se týkaly ublížení* na zdraví při dopravní nehodě. Zajímavé je, že poslance Jana Vika ze SPR-RSČ (obviněn z šíření poplašné zprávy) vydala Poslanecká sněmovna k trestnímu stíhání roku 1995, po volbách následujícího roku ale nová sněmovna nevyslovila souhlas s pokračováním stíhání[110] – tedy přesně tak, jak umožňuje ústava. David je ve věci imunit zákonodárců následujícího názoru:

„Prestiž zákonodárného tělesa by nepochybně zvýšila alespoň možnost zahájení trestního stíhání po zániku mandátu. Imunita není privilegium; její rozsah stanovený naší ústavou je nebývalý.“[111]

O imunitě kanadských zákonodárců neříká kanadská ústava nic víc, než že bude taková, jakou ji stanoví zákon Parlamentu Kanady. Jediné, co lze z ústavy vyčíst je, že tato imunita nesmí být větší než imunita členů komor britského parlamentu.

---

[108] Dle výzkumů přijímají občané ČR existenci široce pojaté imunity negativně, včetně odmítnutí parlamentu tento stav změnit. Stejně se veřejnost dívá na otázky platů a dalších požitků poslanců a senátorů. Více viz Kolář, P., Pecháček, Š., Syllová, J. *Parlament České republiky 1993 – 2001*. Praha : Linde, 2002. ISBN 80-7201-325-8. str. 207-208

[109] Strana pro republiku – Republikánská strana Československa, jejímž známým dlouholetým předsedou byl Miroslav Sládek

[110] Kolář, P., Pecháček, Š., Syllová, J., 2002, str. 85

[111] David, R., 1997, str. 89

Ve vládním návrhu ústavy z července 1992 byla poslanecká imunita omezena, tento návrh byl nicméně z různých důvodů pozměněn. Filip, J. *Deset let Ústavy ČR : východiska, stav, perspektivy*. In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy*. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 29.

Jde o problém dnes tolik diskutované *imunity*[108] poslanců a senátorů. Jejím původním smyslem byla ochrana parlamentu před mocí panovníka, dnes má chránit před závislostí na exekutivní moci (např. zadržení opozičního poslance, aby nemohl hlasovat). Z ústavy vyplývá i to, že pokud je poslanec či senátor vydán k trestnímu stíhání a je stíhán a nabude mezitím znovu mandátu ve volbách, je nutno opět žádat příslušnou komoru o souhlas se stíháním.

V historii českého parlamentu bylo vydáno k trestnímu stíhání pouze sedm poslanců, přičemž šlo o čtyři poslance extrémistické strany SPR-RSČ[109] (většinou podněcování k národnostní a rasové nenávisti), zbylé případy se týkaly ublížení na zdraví při dopravní nehodě. Zajímavé je, že poslance Jana Vika ze SPR-RSČ (obviněn z šíření poplašné zprávy) vydala Poslanecká sněmovna k trestnímu stíhání roku 1995, po volbách následujícího roku ale nová sněmovna nevyslovila souhlas s pokračováním stíhání[110] – tedy přesně tak, jak umožňuje ústava. David je ve věci imunit zákonodárců následujícího názoru:

„Prestiž zákonodárného tělesa by nepochybně zvýšila alespoň možnost zahájení trestního stíhání po zániku mandátu. Imunita není privilegium; její rozsah stanovený naší ústavou je nebývalý."[111]

O imunitě kanadských zákonodárců neříká kanadská ústava nic víc, než že bude taková, jakou ji stanoví zákon Parlamentu Kanady. Jediné, co lze z ústavy vyčíst je, že tato imunita nesmí být větší než imunita členů komor britského parlamentu.

---

[108] Dle výzkumů přijímají občané ČR existenci široce pojaté imunity negativně, včetně odmítnutí parlamentu tento stav změnit. Stejně se veřejnost dívá na otázky platů a dalších požitků poslanců a senátorů. Více viz Kolář, P., Pecháček, Š., Syllová, J. *Parlament České republiky 1993 – 2001*. Praha : Linde, 2002. ISBN 80-7201-325-8. str. 207-208

[109] Strana pro republiku – Republikánská strana Československa, jejímž známým dlouholetým předsedou byl Miroslav Sládek

[110] Kolář, P., Pecháček, Š., Syllová, J., 2002, str. 85

[111] David, R., 1997, str. 89
Ve vládním návrhu ústavy z července 1992 byla poslanecká imunita omezena, tento návrh byl nicméně z různých důvodů pozměněn. Filip, J. *Deset let Ústavy ČR : východiska, stav, perspektivy*. In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy*. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 29.

3.1.2.3 Předsedové sněmoven

Obě komory Parlamentu ČR si volí své předsedy, na rozdíl od Kanady, kde sice Dolní sněmovna volí svého předsedu, ale předsedu Senátu jmenuje Generální guvernér (celý tento orgán není volený, nýbrž jmenovaný).

3.1.2.4 Rozpuštění Poslanecké sněmovny

Poslanecká sněmovna může být rozpuštěna prezidentem republiky v následujících případech (čl. 35):

- nevysloví-li důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny[112]

- když se Poslanecká sněmovna neusnese o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry. Sněmovna, která nedokáže návrh ani odmítnout, ani schválit, je zřejmě natolik rozdrobená, že není schopná plnit svou úlohu[113]

- je-li zasedání Poslanecké sněmovny přerušeno po delší než přípustnou dobu (tj. 120 dní v roce, podle čl. 34 odst. 2)

- není-li Poslanecká sněmovna způsobilá se usnášet (tj. nesejde-li se alespoň předepsaná třetina poslanců) déle než tři měsíce, ačkoli nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně volána ke schůzi.

Poslanecká sněmovna nemůže být rozpuštěna tři měsíce před skončením volebního období, byť by předchozí podmínky byly splněny, neboť vypisovat mimořádné volby tři měsíce před řádnými by zjevně postrádalo smysl.

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přecházejí některé její pravomoci na Senát, podrobnosti určuje čl. 33.

Senát smí po rozpuštění Poslanecké sněmovny přijímat zákonná opatření navržená vládou, která nesnesou odkladu, ovšem nikoli ve věcech státního

---

[112] To znamená, že musí být v rámci jednoho volebního období tři neúspěšné vlády, jelikož předseda Poslanecké sněmovny má možnost navrhovat předsedu vlády až po předchozích dvou neúspěšných vládách. Teprve po vyslovení nedůvěry této třetí vládě smí prezident Poslanecké sněmovny rozpustit

[113] Přijme-li Poslanecká sněmovna takový návrh, vláda zůstává. Odmítne-li ho, vláda padne. Pokud však Poslanecká sněmovna návrh ani neodmítne ani nepřijme, je rozpuštěna.

rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10. Senát také pochopitelně nemůže měnit ústavu, neboť by to odporovalo čl. 39 odst. 4 a čl. 9, odst. 1. Zákonná opatření Senátu mají sílu zákona, platí však jen do ustavení nové Poslanecké sněmovny, která je na své první schůzi buď schválí, nebo zamítne (čímž pozbývají platnosti). Senát tak vykonává stabilizační a překlenovací funkci v době, než je zvolena nová Poslanecká sněmovna.

Jak už řečeno, kanadská ústava o rozpuštění dolní komory hovoří také, neudává však ani podmínky rozpuštění, ani pravomoci Senátu, pokud k takovému rozpuštění dojde.

3.1.2.5 Zasedání Parlamentu ČR

Nově zvolenou Poslaneckou sněmovnu symbolicky svolává prezident (v Kanadě tak činí Generální guvernér), nejpozději třicátý den po volbách. Pokud tak neučiní, sejde se Poslanecká sněmovna sama třicátý den. Zasedání[114] obou komor jsou stálá, mohou však být přerušena usnesením, maximálně však na 120 dní v roce. Předsedové komor mohou příslušnou komoru svolat v době přerušení i před stanoveným termínem; na žádost prezidenta republiky, vlády nebo nejméně pětiny členů komory[115] ji svolat musí.

Schůze obou komor jsou veřejné[116], což souvisí s právem občanů na informace a umožňuje kontrolu zástupců voličů. Stanoví-li to zákon, může být veřejnost z některých jednání vyloučena, ne však tehdy, projednává-li Poslanecká sněmovna návrh o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu (viz čl. 42 odst. 2).

---

[114] Zasedání Poslanecké sněmovny trvá celé volební období, tj. 4 roky, není-li Poslanecká sněmovna předčasně rozpuštěna. Senát zasedá prakticky trvale, neboť při volbách dochází jen k výměně jedné třetiny jeho členů.

[115] tj. 40 poslanců nebo 17 senátorů

[116] K „veřejnosti" schůzí lze v posledních letech započítat i televizní záznamy jednání z parlamentu, byť vysílané ve velmi pozdních nočních hodinách – tyto záznamy jsou „skutečné", narozdíl od tzv. *videopolitiky*, o které hovoří Sartori (Sartori, G. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-94-X. str. 154-156). V té jde jen o dojem z politiků a jejich domnělého jednání či názoru.

Společnou schůzi obou komor (koná se při volbě prezidenta a skládání jeho slibu, nebo když se na ní komory dohodnou) svolává předseda Poslanecké sněmovny a platí na ní řád Poslanecké sněmovny.[117]

Členové vlády se mohou účastnit a vystupovat na schůzích Poslanecké sněmovny a Senátu, jejich výborů a komisí a dokonce mají povinnost se jich účastnit, je-li jejich účast požadována (čl. 38 odst. 2). Mohou se však nechat zastupovat, s výjimkou účasti na plénu Poslanecké sněmovny[118], nebo není-li požadována jejich osobní účast.

3.1.2.6 Kvórum

Usnášeníschopnost komor je limitována účastí alespoň třetiny jejich členů. K usnesení komory postačuje souhlas většiny přítomných poslanců (tedy minimálně 34) nebo senátorů (tedy minimálně 14), s výjimkou následujících případů:

Souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců (101) a všech senátorů (41) je potřeba k usnesení o vyhlášení válečného stavu, o vyslání ozbrojených sil ČR mimo území ČR, o pobytu cizích ozbrojených sil na území ČR a o účasti v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem.

Souhlas alespoň třípětinové většiny všech poslanců (120) a většiny přítomných senátorů je potřebný k přijetí ústavního zákona[119] a k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 (smlouva o lidských právech a svobodách).

3.1.2.7 Legislativní proces[120]

Projednávání a schvalování zákonů v Parlamentu ČR probíhá dle následujícího popisu:

---

[117] David to vykládá jako znak priority Poslanecké sněmovny před Senátem. David, R., 1997, str. 94
[118] Tamtéž, str. 95
[119] Srovnání s Kanadou viz dále v kapitole 4.3 SROVNÁNÍ PROCESU POZMĚŇOVÁNÍ ÚSTAVY.
[120] Legislativní proces v Parlamentu Kanady není v kanadské ústavě vůbec popsán.

Návrh zákona podává Poslanecké sněmovně poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího správního celku (vyjádří-li s tím souhlas většina jeho členů) (čl. 41). Ke každému návrhu se může do třiceti dnů vyjádřit vláda (čl. 44). Návrh zákona, se kterým Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas, postoupí Poslanecká sněmovna Senátu bez zbytečného odkladu (čl. 45).

Senát návrh projedná a usnese k němu do 30 dnů (pokud se za tu dobu nevyjádří, má se za to[121], že je návrh přijat)[122]. Senát buď návrh schválí, zamítne nebo jej vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, případně vyjádří vůli nezabývat se jím. Senátem zamítnutý zákon může schválit Poslanecká sněmovna nadpoloviční většinou všech poslanců. Senátem vrácený zákon s pozměňovacími návrhy může Poslanecká sněmovna přijmout v připomínkové verzi Senátu nadpoloviční většinou svých přítomných členů, nebo v původní verzi nadpoloviční většinou všech svých členů (čl. 47). Zákon, jímž se Senát odmítne zabývat[123], je automaticky přijat – to urychluje legislativní proces.

Výjimkami ve výše uvedeném procesu jsou následující zákony a úkony:

- volební zákon
- zákon o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek
- zákon o jednacím řádu Senátu (čl. 40).
- vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení
- rozhodnutí o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem
- souhlas s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území ČR nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky.[124]

[121] Tzv. „právní fikce".
[122] Opatření proti nečinnosti.
[123] Senát se nemusí zabývat zákony s výjimkou těch, které stanoví ústava, viz např. čl. 39, odst. 3 a 4 a čl. 40 odst. 2.
[124] O dalších záležitostech jako jsou vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky na období kratší než 60 dnů, jde-li o a) plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení, b) účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika

V uvedených případech (samozřejmě včetně ústavního zákona, tj. změny Ústavy, Listiny základních práv a svobod, jejich doplnění, změny státních hranic a schválení mezinárodní smlouvy o lidských právech) disponuje Senát tzv. *absolutním vetem*, tzn. že zmíněné zákony a úkony musí schválit obě komory a Poslanecká sněmovna nemůže případné negativní stanovisko Senátu přehlasovat.

Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu[125], které oba podává vláda, projednává *pouze* Poslanecká sněmovna.[126] Tyto dva návrhy podává vláda, protože ta jediná má odpovědnost za správu státu, a projednává je jen Poslanecká sněmovna, která vládu kontroluje.

Přijatý zákon je postoupen prezidentu republiky, který jej (s výjimkou zákona ústavního) může do patnácti dnů s odůvodněním vrátit Poslanecké sněmovně. Ta o zákonu (v nezměněné formě) hlasuje znovu a přijme-li jej nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon projde. Funkce prezidenta je v této souvislosti koncipována jako atribut posilující princip zajištění ústavnosti, viz David:

„Čl. 50 dává do rukou prezidenta právo suspenzivního (odkládacího) veta (...) Toto právo je významným posílením jeho postavení, protože ho přibližuje legislativnímu procesu – v zájmu urychlení přijímání zákonů se nabízí poslancům možnost již předem konzultovat připravovaný návrh s hlavou státu. Prezident zde funguje jako ústavní pojistka, která však na druhé straně nemůže celý legislativní proces zablokovat "[127]

Přijatý zákon je podepsán (v následujícím pořadí) předsedou Poslanecké sněmovny (v parlamentu byl návrh projednán a schválen), prezidentem republiky (zákon mu byl předložen k posouzení; podepisuje jej i v případě, že ho vetoval)

členem, a to se souhlasem přijímajícího státu, c) účast na záchranných pracích při živelních pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích, a o a) průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky nebo o jejich přeletu nad územím České republiky, b) účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky rozhoduje *vláda* ČR, která o svých rozhodnutích neprodleně informuje obě komory parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit; ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory (čl. 40 odst. 4 až 6).

[125] Odstavce 3 až 6 patří novelizaci Ústavy ČR ústavním zákonem č. 300/2000 Sb.

[126] Oproti Kanadě, kde návrh zákonů týkajících se finančních záležitostí podává Generální guvernér (tj. hlava státu, kterou je v ČR prezident republiky)

[127] Jedna z neúspěšných koncepcí ústavy z roku 1992 navrhovala účast Senátu na projednávání těchto záležitostí. Filip, J., 2003, str. 29.
David, R., 1997, str. 103-104

a předsedou vlády (vláda bere na vědomí zákon a meze, ve kterých má působit). Poté je vyhlášen zveřejněním ve Sbírce zákonů. Nabývá *platnosti* dnem zveřejnění ve Sbírce a *účinnosti* patnáctý den po vyhlášení (není-li stanoveno jinak přímo v zákoně). Do Sbírky zákonů má právo nahlédnout každý občan na příslušném obecním úřadě.

Poslední článek Ústavy ČR zabývající se zákonodárnou mocí uvádí právo každého poslance interpelovat (klást kvalifikovaný dotaz na) vládu nebo její členy ve věcech její působnosti a dotázaní členové vlády mají povinnost mu do třiceti dnů odpovědět.[128] Tímto ustanovením se zvýrazňuje právo opozice na informace. Lze rozlišit interpelaci *ústní*, na níž je člen vlády povinen odpovědět ihned (po odpovědi může poslanec položit doplňující otázku), a interpelaci *písemnou*, na níž se vztahuje výše zmíněné opatření ústavy.

---

[128] V této souvislosti lze připomenout událost z února 2006, dokumentující nakolik se cítí být ústavní činitelé vázáni zákony:

„Premiér Jiří Paroubek neodpověděl senátoru Jaromíru Štětinovi na písemně položené otázky. Dopustil se tak porušení § 12 zákona č.107/1999 Sb. o jednacím řádu Senátu a zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím tím, že neodpověděl v zákonných lhůtách.“
CzechTek 2006: Radikalizace nebo hlava na špalek (CzechTek 2005 WebLog) [online]. [cit. 2006-03-13] < http://czechtek.bloguje.cz/285434_czechtek_item.php>

„Senátor Štětina viní premiéra z porušení zákonů kvůli CzechTeku

PRAHA 3. března 2006 (ČTK) - Senátor Jaromír Štětina (za Stranu zelených) viní premiéra Jiřího Paroubka (ČSSD) z porušení zákonů o jednacím řádu Senátu a o svobodném přístupu k informacím. Předseda vlády se podle senátora provinil tím, že neodpověděl na jeho otázky ohledně zásahu policie při loňské technoparty CzechTek. Štětina to uvedl v prohlášení, které poskytl.

Již dříve premiér odmítl odpovědět na obdobné otázky Senátu s tím, že není úkolem horní komory kontrolovat vládu nebo ministerstva. Senát si zprávu o policejním zákroku při CzechTeku vyžádal už loni v srpnu. 'Zpráva, kterou vládě a sněmovně předložil ministr vnitra František Bublan ale senátory neuspokojila, protože prý neodpověděla na řadu závažných otázek. Senátoři proto Paroubka vyzvali, aby jim do konce loňského roku požadovaný dokument předložil.

Místo odpovědi se ale dočkali jen premiérova a ministrova dopisu se sdělením, že se od nich k CzechTeku již nic dalšího nedozvědí. Oba argumentovali tím, že Bublanova zpráva vše podstatné vysvětlila. "Z tohoto důvodu se již k uvedeným otázkám vyjadřovat nebudu," napsal Paroubek senátorům.

Podle jednacího řádu horní komory je senátor oprávněn požadovat od členů vlády informace a vysvětlení potřebná pro výkon své funkce.

Při policejním zásahu na CzechTeku byly loni v červenci zraněny desítky účastníků technoparty a policistů. Řada účastníků obviňuje policisty z brutality. Podle Bublana byl ale policejní zásah oprávněný, protože technaři poškozovali cizí majetek. Naopak senátoři ho již v srpnu označili za nepřiměřený, neodpovídal podle nich situaci. V prosincovém usnesení vyjádřili velkou nespokojenost s vysetřováním zásahu policie. Pozastavovali se nad tím, že Inspekce ministra vnitra neshledala porušení zákona u žádného ze čtyř policistů, které kamery zachytily při bití účastníka technoparty.“
Jaromír Štětina [online]. [cit. 2006-03-07] < http://www.jaromirstetina.cz/tiskovezpravy/765>

3.1.2.8 Úvahy o Senátu

Česká ústava předpokládá horní komoru parlamentu od přijetí ústavy roku 1992, právní úprava však byla materiálně naplněna až roku 1996. Hned od začátku se vedly rozepře smysluplnosti a potřebě Senátu.

Není to spor nový, již v období první republiky probíhaly o Senátu (daném ústavou z roku 1920) rozsáhlé debaty. Argument jeho tehdejších zastánců byly například: *„Téměř ve všech ostatních civilizovaných státech, zvláště v těch, jež nám mohly býti vzorem daným historií, skládá se zákonodárný sbor ze dvou komor."*[129] nebo takřka básnické vyjádření, že jediná komora *„podléhá neřestem, nerozvážnostem a křehkostem jako jednotlivec; jedná ukvapeně, dá se strhnouti vášní, nadšením a náladou; je hrabivá, vymyká se břemenům, která uvaluje na jiné; je chtivá moci, mohla by se prohlásiti za trvalou a zbaviti tak kontroly voličstva"*[130] Jeho odpůrci na druhou stranu konstatovali, že *„Senát byl koncipován jako obtisk sněmovny poslanecké"* [131] což však byl následek nedůsledně totožného volebního systému do obou komor.

V porevoluční době počaly spory o Senát nanovo. Mezi jeho odpůrce patřil např. i tehdejší prezident Václav Havel, který se obával zdržování zákonodárného procesu v oné pohnuté době, nákladnosti druhé komory pro naši republiku a poukazoval na ne právě uspokojivé zkušenosti z první republiky.

Senát byl ústavou přesto ustanoven a odpůrci i příznivci druhé komory hledali co nejlepší způsob jejího využití - Kysela[132] uvádí tři navrhované koncepce Senátu: Senát jako „rada moudrých kontrolující parlament", Senát jako jakási „náhražka" spolkové rady zastupující regiony a třetí možností by bylo rozdělení práce komor, jedna by se věnovala právu soukromému, druhá veřejnému.[133] Jak vidno, dnešní Senát z každé z jmenovaných koncepcí přijal něco, ale především se může jevit jako politická protiváha Poslanecké sněmovny stran stranického složení.

---

[129] Kysela, J., 2004, str. 364
[130] Tamtéž
[131] Kysela, J., 2004, str. 372
[132] Tamtéž, str. 425
[133] Tuto třetí koncepci však V. Pavlíček ostře kritizuje a řadí ji pod *„ideologické teze právních laiků, nikde ve světě neuplatněné."* Pavlíček, V. *Teoretická koncepce Ústavy ČR* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 80

Pravomoci Senátu ČR považují někteří odborníci za dostatečné, jiní za příliš malé či příliš velké. Např. Cepl soudí, že *„jakýmkoli prostým posílením pravomocí Senátu dosáhli bychom větší vyváženosti ústavní soustavy."*[134] Navíc je to právě Senát, kdo v konečné fázi rozhoduje o změnách ústavního pořádku,[135] na druhou stranu například Suchánek tvrdí, že Senátu od začátku chybí legitimita, kterou se snaží nahradit zvýšením svých pravomocí. Jeho názor vychází jednak z přesvědčení veřejnosti[136], jednak ze způsobu volby do Senátu a postavení této komory a v neposlední řadě (dle jeho názoru) selhání Senátu ve stabilizační funkci během prvních dvou funkčních období.[137]

Přes všechny pochybnosti o horní komoře zastává třeba Klíma názor, že *„bikameralismus je standardním ústavním fenoménem ve světě, tedy standardní nezbytností."* [138]

Více se této problematice věnují ještě např. Pithart, Kunc a další.[139]

Na závěr se sluší připomenout, že problémem druhých komor se zabýval již John Stuart Mill v 19. století. Dle jeho názoru by ve státě mělo existovat nějaké středisko opozice proti převládající vládní moci. A pokud je národ ochoten takové středisko strpět raději ve formě druhé komory než ve formě jiné, ať tedy parlament takové země druhou komoru má.[140] Obecně se však Mill domnívá, že *„kdyby se všechny ústavní otázky řádně rozřešily, nebude už tak důležité, skládá-li se parlament ze dvou komor či pouze z jedné."*[141]

---

[134] Cepl, V. *Co je nejdůležitější.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 70-71

[135] Syllová, J. *Ústavní charakterisktika Parlamentu ČR a její naplňování.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 264

[136] V roce 2001 mělo v Senát důvěru pouze kolem 24 % občanů CR. Kolář, P., Pecháček, Š., Syllová, J., 2002, str. 206-207

[137] Suchánek, R. *Stát jako tvůrce práva.* in: Klener, Pavel, Jirásková, Věra (ed.) *Konference 2001 : Český stát a vzdělanost.* Praha : Karolinum, 2002. 359 s. ISBN 80-246-0491-4. str. 231 a 240

[138] Klíma, K. *Ústava ČR v komparativním pohledu moderní ústavy.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ustavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

[139] Viz např. Pithart, P. *Senát a jeho styl podruhé*, in: Senát č. 1/1997; Kunc, K.: *Strategie Senátu při upevňování vlastního postavení*, in: Parlamentní zpravodaj č. 4/2000; Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

[140] Mill, J.S. *Úvahy o vládě ústavní* 2. upravené vydání, Praha : Svoboda-Libertas, 1992. 243 stran. Přeloženo z: *Considerations on representative Goverment.* ISBN 80-205-0267-X. str. 168

[141] Mill, J.S., 1992, str. 166

3.1.2.9 Závěr

Dá se říci, že dvoukomorový Parlament ČR plní i přes kritiku svou ústavou předepsanou úlohu.

Oproti situaci v parlamentu v období tzv. První republiky není Senát jen politickým obtiskem Poslanecké sněmovny, nýbrž může tvořit její významnou opozici.[142]

Česká ústava obsahuje jednak konkrétní popis celého legislativního aktu, jednak podmínky rozpuštění Poslanecké sněmovny, tedy dvě významné záležitosti, které v kanadské ústavě chybí. Jedinou narážkou na legislativním procesu v kanadském parlamentu (krom zmiňovaného kvóra) je zmínka o zákonech „s vyhrazením královské vůle", budící však dojem prosté formality. Velký rozdíl lze nalézt též v značně odlišném ustanovení kvóra v komorách českého a kanadského parlamentu. Samozřejmé rozdíly pak vyplývají ze způsobu ustavování kanadského Senátu.

[142] Srovnej se situací v kanadském parlamentu v 80. letech minulého století – viz kapitola 3.1.1.5 VZTAH KOMOR PARLAMENTU KANADY

3.2 SROVNÁNÍ KANADSKÉ A ČESKÉ LISTINY PRÁV A SVOBOD

„Cokoli chceme nebo si přejeme, aby byla.“ [143]

Stručně bylo o lidských právech a svobodách, jejich vývoji a dělení pojednáno v kapitole hovořící o ústavách obecně.[144]

3.2.1 Mezinárodní dohody

3.2.1.1 Kanada

Kanada vstoupila roku 1945 do OSN. Zúčastnila se roku 1975 Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Podepsala následující mezinárodní dohody:

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1970), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1976), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1976), Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (1976), Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1982), Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen (2003), Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání (1987), Úmluva o právech dítěte (1992), Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojených konfliktech (2002), Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii (2001),

Kanadská Listina práv a svobod (Canadian Charter of Rights and Freedoms) (dále jen kanadská Listina) je součástí Ústavního zákona 1982 (Constitution Act,

[143] Rainer Knopff o chybném náhledu na práva. Peacock, A. A. *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory*. Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1. str. 123

[144] kapitola 2.1 ÚSTAVA

1982).[145] Kanadská Listina je rozdělena na části obsahující práva základní, práva demokratická (politická), právo na pohyb, práva zákonná, právo na rovnost a práva jazyková.

3.2.1.2 Česká republika

Česká republika byla v období mezi lety 1918 až 1960 součástí ČSR, 1960 až 1992 ČSSR. Od roku 1993 je Česká republika samostatným státem.

ČSR vstoupila roku 1945 do OSN. Roku 1966 podepsala ČSSR Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. k začlenění těchto dokumentů do právního systému ČSSR však došlo až po podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, v Helsinkách roku 1975.[146] Součástí dokumentů z roku 1966 byl i Opční protokol147, který byl však ratifikován v CSFR až roku 1991 pod č. 169/1991 Sb. Roku 1991 byla také schválena Listina základních práv a svobod, ČSFR se připojila k Úmluvě o právech dítěte a vstoupila do Rady Evropy. (Po rozpadu ČSFR vstoupila roku 1993 do Rady Evropy Česká republika.) Roku 1992 byla ČSFR ratifikována Úmluva o ochraně lidských právech a základních svobod.[148]

Po svém vzniku přijala ČR všechny mezinárodní smlouvy výše zmíněné u Kanady hned v roce 1993, kromě Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění

---

[145] Do roku 1982 platil v Kanadě pouze tzv. Diefenbakerův Zákon o právech (*Diefenbaker's Bill of Rights*), který však neměl právní sílu ústavního zákona a nadto při jeho výkladu docházelo neustále ke konfliktům s federálními zákony. Peacock, A. A., 1996, str. 187

[146] Podpis tohoto Závěrečného aktu, kterým vstoupily v platnost (roku 1976) Pakty z roku 1966 byl hlavním impulsem pro vznik (v roce 1977) neformálního občanského společenství Charta 77, upozorňujícího na porušování práv československými státními orgány. Členové Charty 77 byli tvrdě postihováni. ČSSR přijala oba Pakty pod č. 120/1976 Sb.

[147] Opční protokol umožňuje i jednotlivcům, aby se v prostředí mezinárodního práva mohli dožadovat svých práv.

[148] *Úmluvu o ochraně lidských právech a základních svobod* (tzv. Římská úmluva), jednu z nejdůležitějších mezinárodních smluv v Evropě, vypracovala Rada Evropy. Úmluva byla státy Rady Evropy podepsána v roce 1950, v platnost vstoupila roku 1953. Hlavní náplní Úmluvy jsou práva (např. na ochranu majetku, na vzdělání, na svobodné volby; je ustanovena rovnost mezi manžely), svobody (např. svoboda pohybu) a zákazy (např. mučení, otroctví a nucených prací, diskriminace, uvěznění pro dluhy, dvojího trestu, vyhoštění státních občanů nebo hromadné vyhoštění cizinců aj.), jakož i zrušení trestu smrti.
Úmluva má pro ČR právní sílu ústavního zákona. Ústavní soud ČR sice dává při rozdílném znění norem přednost vnitrostátním ústavním předpisům, nicméně po vyčerpání všech dostupných prostředků, poskytovaných občanu ČR k ochraně jeho práv (tj. po záporném stanovisku Ústavního soudu), se smí občan obrátit Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.
Úmluvu přijalo ČSFR v roce 1992 pod č. 209/1992 Sb.

všech forem diskriminace žen (přijato 2001) a Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojených konfliktech (přijato 2002). Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii ČR zatím nepřijala.

ČR dále přijala Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluvu o lidských právech a biomedicíně (2001).

Listina základních práv a svobod (dále jen česká Listina) je součástí ústavního pořádku České republiky jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Česká Listina obsahuje práva základní, práva politická, práva etnických a národnostních menšin, práva hospodářská, sociální a kulturní a práva na soudní a jinou ochranu.

3.2.2 Srovnání jednotlivých částí Listin

Následují srovnání je organizováno dle kanadské Listiny, jelikož je stručnější a dá se předpokládat, že i méně známá.

3.2.2.1 Základní svobody

Cogitationis poenam nemo patitur – Za smýšlení se nikdo netrestá.

Česká Listina deklaruje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a svobodu být bez náboženského vyznání (čl. 15 odst. 1 české Listiny). Kanadská Listina shrnuje výše uvedené pod svobodu svědomí a náboženského vyznání (čl. 2 odst. a kanadské Listiny).[149]

[149] Při sčítání lidu v roce 2001 se v České republice přihlásilo ke křesťanství 3, 29 mil. občanů (z toho 2, 74 mil. k církvi římsko-katolické), 6, 04 mil. občanů bylo bez vyznání a u 0, 90 mil. občanů se vyznání nepodařilo zjistit. *ČSÚ - Český statistický úřad* [online]. [cit. 2006-03-27] <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>.
Náboženská situace v Kanadě vypadá následovně: římskokatolické vyznání 12, 94 mil., protestantské 8. 65 mil., bez vyznání 4, 90 mil., jiná křesťanská 0, 78 mil., muslimské (islám) 0, 58 mil., pravoslavné 0, 48 mil., židovské 0, 34 mil., buddhistické 0, 30 mil., hinduistické 0, 30 mil., sikhské 0, 28 mil.
BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export [online]. [cit. 2006-03-08] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/kanada-souhrnne-informace/kanada-demograficka-fakta/1001366/37058/>

Ke kanadské *svobodě myšlení, přesvědčení, názoru a vyjadřování, včetně svobody tisku a dalších komunikačních médií* (čl. 2 odst. *b* kanadské Listiny) by se dala přiřadit z české Listiny *svoboda projevu*[150] *a vyjadřování* (čl. 17, odst. 1 a 2). Kanadský *tisk a další komunikační média* jsou v české Listině rozvedeny na *slovo, písmo, tisk, obraz nebo jiný způsob.*[151]

Ekvivalent k českým *právu na informace, svobodě vědeckého bádání a umělecké tvorby* (čl. 17, odst.1 a 2 české Listiny) a *petičnímu právu*[152] (čl. 18 – stanovena je však pouze povinnost petici přijmout, nikoli jí vyhovět) v kanadské Listině nenajdeme.

Právo na informace je omezeno jen čl. 10, odst. 3 české Listiny (právo každého na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě), resp. je k němu v kontraindikaci, budeme-li čl. 17, odst. 1 české Listiny brát absolutně – to je podobné jako v Kanadě.

Kanadská Listina sice právo na informace neobsahuje, ale toto právo občané Kanady samozřejmě mají - zajišťuje je Zákon o přístupu k informacím.[153]

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání viz též čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

[150] Svobodu projevu lze omezit zákonem, jde-li o nezbytné opatření pro ochranu práv a svobod druhých. Je třeba říci, že svoboda projevu není vždy soudními orgány chápána stejně. Příklady z praxe viz David, R., 1997, str. 207.
Varvařovský zase připomíná, že svoboda projevu byla „zaručena" i v „socialistické ústavě" ČSSR z roku 1960, pokud byla „v souladu se zájmy pracujícího lidu," a dodává, že v této době nebyl vlastně ani tak problém se svobodou projevu, jako se „svobodou po projevu." Varvařovský, P. *Základy práva: O právu, státě a moci.* Praha : ASPI Publishing, 2004. str. 137.
Svoboda projevu viz též čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

[151] Tento článek je úzce spjat např. se spory okolo karikatur proroka Mohameda na začátku roku 2006.

[152] Petiční právo bylo však již součástí britských *Habeas Corpus Act (1679)* a *Bill of Rights (1689)*, které pochopitelně platily i v Kanadě.

[153] Zákon o přístupu k informacím (*Access to Information Act*) opravňuje občany Kanady požadovat informace od federálních orgánů. Na výkon tohoto práva dohlíží Minister pro informace (*Information Commissioner of Canada*). Exituje také doplňující Zákon o soukromí (*Privacy Act*) přijatý v roce 1983. Jeho záměrem bylo rozšířit sféru soukromí osob o osobní informace, které mají federální vládní instituce o občanech (občané mají právo vědět, jaké informace o nich vlastní úřady). Více na Access to Information and Privacy Protection
<http://www.dfait-maeci.gc.ca/department/privacy/menu-en.asp>
Provincie a teritoria Kanady mívají vlastní zákony o přístupu k informacím a na ochranu soukromí, např. Ontario:
Access and Privacy office <http://www.accessandprivacy.gov.on.ca/english/act/index.html>

Za zcela specifické označuje Zoubek[154] ustanovení čl. 15 odst. 3, zakazující nutit kohokoli k vojenské službě proti jeho svědomí.[155] Kanadská Listina tuto oblast opomíjí.[156]

Kanadská *svoboda pokojného shromažďování* (čl. 2, odst. *c* kanadské Listiny), resp. *sdružování* (čl. 2 odst. *d*) a české *právo pokojně se shromažďovat*, resp. *sdružovat* se nijak neliší (čl. 19, resp. 20, odst.1 české Listiny).[157] Ovšem ohledně politických stran, jejich zakládání a sdružování se v nich kanadská Listina mlčí.

Tvůrci české ústavy však pochopitelně považovali, po čtyřicetileté totalitní éře vlády jedné strany, kdy strana a vláda byly prakticky totéž, přímo v Listině zakotvit oddělení politických stran a hnutí od státu. Lze se domnívat, že ze stejného důvodu jsou obsahem české Listiny i čl. 22 (ochrana svobodné soutěže politických sil v demokratické společnosti – je to ovšem samozřejmě i jeden ze základních projevů právního státu) a čl. 23 (právo občanů na *odpor proti odstraňování demokratického řádu lidských práv a svobod*, ovšem až po vyčerpání zákonných prostředků a dojde-li k znemožnění činnosti ústavních orgánů).

Může se objevit otázka, jak by takový odpor v dnešní době vypadal. Ústavní zákonodárce ale neměl na mysli jen pokojnou demonstraci. David krom toho míní, že *„lid – jako suverén – může povstat bez ohledu na toto ustanovení."* [158] Kanadská Listina k tomuto všemu opět mlčí.

Úplně chybí v kanadské Listině obsah čl. 16 české Listiny, ustanovení o náboženství, jeho projevech, vyučování, omezení a církevních organizacích.

---

[154] Gerloch, A., Hřebejk. J.. Zoubek, V. *Ústavní systém České republiky*. Prospektrum : Praha 1994. str. 186

[155] Toto opatření se jeví zdánlivě nadbytečným vzhledem k ustanovení profesionální armády ČR od roku 2005. Je však třeba si uvědomit, že zákon o branné povinnosti č. 585/2004 Sb. je stále v platnosti.

[156] Navíc má Kanada již od 2. světové války profesionální armádu - *Na začátku 2. světové války měla kanadská armáda pouze 9 000 profesionálních vojáků a na jejím konci v ní již sloužilo v námořních silách více než sto tisíc mužů a žen, v pozemním vojsku 700 000 vojáků a v letectvu téměř čtvrt milionu. Více než 40 000 z nich zemřelo a 50 000 bylo těžce raněno. Kanaďané poté bojovali v Koreji a po celou dobu studené války sloužili v Evropě a mírových misích po celém světě. Dnes jsou kanadské síly nasazeny v Afghánistánu, Bosně a Hercegovině, na Golanských výšinách, v Haiti, Súdánu a řadě dalších míst. Letos* (rok 2005 – pozn. aut.) *jsou oslavy o to větší, že rok 2005 byl vyhlášen Rokem veteránů.* Canada [online]. [cit. 2006-03-08] < http://www.canada.cz/Upload/File/Mozaika/mozaika_CZ/46-05el.pdf>
Narozdíl od ČR neexistuje v Kanadě všeobecná branná povinnost. V případě války či jiného mimořádného stavu jsou povoláni vojáci v záloze.

[157] Viz též čl. 11 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

[158] David, R., 1997, str. 215

Krom zmíněné svobody náboženského vyznání (čl. 2 odst. a kanadské Listiny) nenalezneme v kanadské Listině ani slovo (kanadská ústava se o církvích zmiňuje pouze v souvislosti se vzděláním – církevní školy[159]). Česká Listina tomuto tématu věnuje celé čtyři odstavce, což lze opět vykládat mimo jiné i čerstvou pototalitní zkušeností.

3.2.2.2 Demokratická (politická) práva

Pod demokratická práva zahrnuje kanadská Listina v podstatě pouze právo volební:

„Každý občan Kanady má právo volit ve volbách do Dolní sněmovny nebo do Zákonodárného shromáždění a moci kandidovat na místa v těchto institucích" (čl. 3 kanadské Listiny) a s tímto právem související věci – ustanovení o nejdelším možném zastávání funkce v Dolní sněmovně nebo Zákonodárném shromáždění (5 let) a výjimka v případě války, invaze či povstání. (Slova *Každý občan* v podstatě vyjadřují totéž, co v české Listině volební právo *všeobecné a rovné*.) Poslední článek této části stanovuje, že *zasedání Parlamentu a každého Zákonodárného sboru se bude konat alespoň jednou za dvanáct měsíců* (čl. 5). V případě čl. 4 lze ještě mluvit o právech, ale ustanovení o zasedáních čl. 5 by se jako *právo* dalo označit stěží.

Česká Listina ustanovuje *právo podílet se na správě veřejných věcí* nebo si *zvolit zástupce*, dále *všeobecné a rovné volební právo* a *právo na rovné podmínky v přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím"* (čl. 21 české Listiny).[160] Také udává obecně termíny voleb (lhůty nepřesahující pravidelná volební období) a způsob a status voleb (všeobecné, rovné, tajným hlasováním).[161] Válkou, invazí či povstáním se česká Listina nezabývá.

---

[159] Blíže k těmto školám viz poznámka 197.

[160] V České republice zatím neexistuje obecná úprava referenda (s výjimkou referenda místního, upraveného zákonem č. 22/2004 Sb.)

[161] Tím je realizován i závazek, který pro ČR vyplývá z čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, který ukládá zúčastněným státům, aby zajistily konání voleb v rozumných intervalech, za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidí. Volební právo také nemůže být omezeno zákonem, jak je tomu u některých jiných práv deklarovaných v české Listině.

3.2.2.3 Právo na pohyb

Kanadští občané mají *právo vstoupit na území Kanady, pobývat na něm a opustit ho* (čl. 6 odst. 1 kanadské Listiny). Dále pak právo občanů Kanady a každé osoby s povolením k trvalému pobytu je se přestěhovat a pracovat kdekoli v Kanadě (čl. 6 odst. 2 kanadské Listiny).

Česká Listina zaručuje *svobodu pohybu a pobytu* (čl. 14, odst. 1)[162] (neříká se komu, předpokládá se, že občanům a legálně se na českém našem území zdržujícím osobám)[163] a uvádí, že

„Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit" (čl. 14, odst. 2 české Listiny). *„Každý občan má právo na svobodný vstup na území české a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti"* (čl. 14, odstavec 4 české Listiny).

Tato nebo podobná ustanovení v kanadské Listině chybí, dá se z ní však alespoň extenzivně vyčíst, že i v Kanadě může být *persona ingrata* vyhoštěna, jak to říká čl. 14 odst. 5 české Listiny.

V obou ústavách je věnován jeden odstavec ustanovením, za jakých podmínek mohou být práva na pohyb a pobyt omezena.

V ČR *„jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody"* (čl. 14, odst. 3).

V Kanadě podléhá čl. 6 odst. 2ab pouze *„zákonům či opatřením s všeobecným dopadem, která platí v provincii, krom těch, které rozlišují mezi osobami primárně na základě toho, v jaké provincii pobývají či pobývaly"* (čl. 6 odst. 3a kanadské Listiny) a *„zákonům ustanovujícím důvodné požadavky na trvalý pobyt, jakožto věci opravňující k užívání veřejně poskytovaných sociálních služeb"* (čl. 6 odst. 3b).

Tato poněkud nepřehledná formulace kanadské Listiny by se dala vyložit jako právo stěhovat se a pracovat v jakékoli provincii, přičemž toto právo může být omezeno jen provinčními zákony (krom zákonů rozlišujících v první řadě

[162] Podobné právo zaručuje Protokol č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.
[163] více viz Varvařovský, P., 2004, str. 117-121

na základě současného či dřívějšího bydliště) a zákony, vyžadujícími trvalý pobyt, např. z důvodů možnosti sociálního zaopatření (jiným příkladem je požadavek na kandidáty na úřad senátorů).

3.2.2.4 Zákonná práva

Zatímco česká Listina vyjmenovává *právo na život* mezi prvními právy vůbec (na prvním místě mezi základními lidskými právy a svobodami, čl. 6 české Listiny), v kanadské Listině se objevuje až v *Zákonných právech*, spolu s *právem na volnost a bezpečí* (čl. 7 kanadské Listiny). Právo na život kanadská Listina už dále nerozvádí, krom poznámky, že výše zmíněná práva smí být porušena pouze tehdy, vyžadují-li to principy základních práv.

Česká Listina navíc uvádí, že *„lidský život je hoden ochrany již před narozením"* (čl. 6, odst. 1 české Listiny) a také jasně říká, že *„trest smrti se nepřipouští"* (čl. 6 odst. 3 české Listiny).[164] Kanadská Listina o trestu smrti vůbec nemluví.[165] Ani jedna z Listin neřeší problém potratů či euthanasie[166].

---

[164] Trest smrti byl v ČSFR zrušen již roku 1990. Ve 110 zemích světa je však i nadále zaveden. Trest smrti nepřipouští 6. protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

[165] Kanada zrušila absolutní trest roku 1976, ale některé současné průzkumy veřejného mínění ukazují, že ho stále podporuje 53 % Kanaďanů.

[166] Poslanecký návrh nového zákona, který se zabýval interrupcemi a jejich zákazem byl projednáván v Parlamentu ČR na začátku roku 2004. Obsahem zákona, který navrhovali především poslanci KDU-ČSL, bylo mimo jiné i označení interrupce za „usmrcení počatého, ale dosud nenarozeného dítěte" a přerušení (resp. vlastně ukončení) těhotenství mělo být dle něj kvalifikováno jako trestný čin (nedošlo-li k ní ze závažných důvodů). Zákon nebyl přijat.
V ČR zůstává v platnosti zákon ČNR č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství, doplněný vyhláškou MZ ČSR č. 75/1986 Sb., která je prováděcím předpisem, a vyhláškou MZ ČR č. 467/92 Sb. o zdravotní péči poskytované za úhradu. Dále je zákon doplněn metodickým opatřením MZ ČR č. 11/94 (finanční náhrada umělého přerušení těhotenství) uveřejněným ve Věstníku MZ ČR, částka 8/94.
V Kanadě je interrupce povolena paradoxně čl. 7 kanadské Listiny „Právo na život, volnost a bezpečí." Tento článek je dodnes předmětem protichůdného výkladu při sporech zastánců a odpůrců interrupcí v Kanadě. Do roku 1982 platil v Kanadě čl. 287 Kanadského Trestního zákoníku *(Canada's Criminal Code)*, dle nějž byla interrupce trestným činem, za který byl ukládán trest doživotního odnětí svobody (výjimkou byla interrupce provedená z důvodů ohrožení zdraví či života těhotné ženy – povolení k zákroku však musela podepsat komise odborných lékařů).
Euthanasie není v Kanadě ani v ČR povolena, na napomáhání k smrti se vztahují §§ 14, 215 a 241 Kanadského Trestního zákoníku a § 230 TrZ ČR. Proti euthanasii se argumentuje především právem na životem, deklarovaným např. v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. I když byla zatím ratifikována jen třinácti zeměmi Rady Evropy, velkým krokem vpřed v řešení tohoto problému bude též Úmluva o lidských právech a biomedicíně.

Dle kanadské Listiny má každý právo být zabezpečen *proti bezdůvodnému sledování a zadržení* (čl. 8 kanadské Listiny), k čemuž lze v české Listině vidět jistý obraz v *záruce nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí* (čl. 7, odst. 1 české Listiny) - sledováním a zadržením se soukromí a nedotknutelnost pochopitelně porušuje. Kanadská Listina však narozdíl od české neuvádí omezení v případech stanovených zákonem.[167]

Nikdo nesmí být *libovolně zadržen a uvězněn* (čl. 9 kanadské Listiny) v Kanadě – *stíhán nebo zbaven svobody* (čl. 8 odst. 2 české Listiny) v ČR.[168] Slovo *libovolně* v kanadské Listině zastupuje v české poznámka, že stíhání a zbavení svobody lze provést pouze z důvodů a způsobem, *které stanoví zákon.* Obě Listiny se shodují, že obviněný (zadržený či zatčený) musí být neprodleně seznámen s důvody zatčení či zadržení (čl.10 kanadské Listiny a čl. 8 odst. 3 české Listiny). Česká listina se ovšem nezmiňuje o právu mít právníka, zpravit ho o svém zadržení (zatčení) a s tímto svým právem být seznámen (čl. 10 kanadské Listiny), ale připomíná, že *každý má právo na právní pomoc v řízení* ať už u soudu nebo u jiných orgánů správy státní či veřejné (čl. 37 odst. 2 české Listiny)[169].

Kanadská Listina mluví o právu mít vyšetřeny důvody svého zadržení způsobem *habeas corpus*[170] (čl. 10 odst. *c* kanadské Listiny), česká Listina říká pouze, že zadržená (resp. zatčená – zatčení lze provést jen na písemný odůvodnění soudce) osoba musí být do 24 hodin vyslechnuta, a nejpozději do 48 hodin propuštěna nebo odevzdána soudu (vzata do vazby) (čl. 8 odst. 3 a 4 české Listiny).[171]

Problému umělého přerušení těhotenství, jakož i problému euthanasie a vůbec právu na život se věnuje publikace Zimek, J. *Právo na život.* Brno : Masarykova universita, 1995. Celkem 36 s. Edice Právnické sešity č. 99. ISBN 80-210-1140-8.

[167] Gerloch, A., Hřebejk, J.. Zoubek. V.. 1994, str. 183 mluví v roce 1993 o připravovaném zákonu *o civilních bezpečnostních a detektivních kancelářích.* Zákon však dodnes přijat nebyl.

[168] Umluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 5, odst. 1 uvádí šest přípustných možností (za určitých podmínek) zákonného zatčení nebo jiného zbavení svobody jednotlivce – podrobnosti viz Úmluva.

[169] Právo na obhájce ovšem zaručuje čl. 6 odst. 3c Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a § 33 odst. 2 TrŘ.

[170] Právo zadrženého být předveden před soudce a být seznámen s obviněním, nebo propuštěn.

[171] *„Je treba mít na zřeteli, že vazba je opatření fakultativní, což znamená, že vždy může být nahrazena jiným prostředkem (slibem či peněžní zárukou). Omezení osobní svobody zákonnou vazbou je vždy citelným a výrazným zásahem do ústavně zaručených práv a svobod každého jedince, a proto důvody pro ni, jakož i nezbytné trvání vazby či její prodlužování musí být velmi pečlivě zvažováno."* Varvařovský, P., 2004, str. 129.

Postupy v kriminálních a trestních záležitostech jsou v kanadské Listině podrobně rozebrány (čl. 11 kanadské Listiny) – znovu se deklaruje právo obviněného být informován o svém přestupku (čl. 11 odst. *a*). Dále právo být souzen v přiměřeném čase (čl. 11 odst. *b*). Česká Listina o soudu samotném mluví až v Hlavě páté, kde stojí, že věc by měla být projednána *„veřejně bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti* (tj. obviněného) *a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům."* (čl. 38 odst. 2 české Listiny).[172]

Kanadská Listina pokračuje právem presumpce neviny a právem na *spravedlivé a veřejné slyšení u nezávislého a nestranného soudu* (čl. 11 odst. *d*), v české Listině se srovnatelné články nachází v Hlavě páté (čl. 40 odst. 2 a čl. 36, odst. 1 české Listiny[173]).

Z procesních práv (články 37 a 38 české Listiny) nalezneme všechny v kanadské Listině až na následující dvě – právo na *rovnost účastníků procesu* (čl. 37 odst. 3 české Listiny), a zákaz být *odňat svému zákonnému soudci* (čl. 38 odst. 1 české Listiny[174]). První ze zmíněných sice není součástí kanadské Listiny, ale nalézá se v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, který Kanada podepsala.[175] Druhé ustanovení, týkající se zákonného soudce, neobsahuje ani kanadská Listina, ani žádná z mezinárodních smluv, kterými je Kanada vázána,

Zato kanadská Listina (na první pohled poněkud nepřehledně) uvádí, že *„nikdo nesmí být uznán vinným následkem nějakého jednání či opomenutí, kromě případu, kdy v době jednání či opomenutí, bylo toto jednání či opomenutí přestupkem (přečinem) dle kanadského či mezinárodního práva nebo to byl trestný dle obecných principů práva uznávaných společenstvím národů"* [176] – stručně řečeno člověka nelze odsoudit za něco, co není trestný čin dle kanadského nebo mezinárodního práva. A trestným činem musí jednání být již v době, kdy je vykonáno. Pro úplnost kanadská Listina uvádí *jednání nebo opomenutí*, čímž připomíná, že existuje jednání komisivní či omisivní.

---

[172] O „přiměřené lhůtě" viz též čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.
[173] Viz rovněž čl. 4 Ústavy České republiky a čl. 6 odst. 2 a 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.
[174] Tato zásada je také obsažena v § 7 odst. 2 zákona o soudu a soudcích.
[175] Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 14.
[176] Viz rovněž čl. 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Trochu překvapivým může být v kanadské Listině čl. 11 odst. *e* obsahující právo na možnost rozumné kauce, které nelze obejít bez oprávněné příčiny - v českém právu je tento institut upraven až § 73a TrŘ.[177] Článek 11 odst. *f* kanadské Listiny deklaruje právo být souzen porotou (s výjimkou případů podléhajících vojenskému právu souzených vojenským soudem), pokud je maximální výše trestu pět let či více.[178]

Ne bis in idem, neboli nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl jednou pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby - na tom se shodují obě Listiny (čl. 11 odst. *h* kanadská a čl. 40, odst. 5 česká). Obě listiny také shodně obsahují ustanovení, že trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době spáchání, pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější (čl. 11 odst. *i* kanadská a čl. 40, odst. 6 česká Listina). Česká Listina ovšem nabízí znovuotevření případu, kdy může dojít k *uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem* (čl. 40, odst. 5 české Listiny).

Za povšimnutí stojí též druhá věta již zmiňovaného čl. 8, odstavce 2 české Listiny, totiž že *nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.*[179] Kanadská Listina o ničem takovém nemluví, Kanada je však vázána Mezinárodním paktem o občanských a politických právech.[180]

Zákaz *krutého či neobvyklého* zacházení a trestu shodně deklarují kanadská (čl. 12) a česká Listina (čl. 7, odst. 2).[181]

Srovnání v české Listině nelze najít k čl. 13 kanadské Listiny, který zaručuje, že důkaz, který svědek podá v některém procesu (řízení), nebude proti němu použit v procesu jiném, s výjimkou obžaloby z křivého svědectví nebo předložení protichůdného důkazu. Česká Listina mluví o něčem podobném (ale ne totožném), právu *nevypovídat*, a to jednak jako obviněný vůbec (čl. 40 odst. 4 české Listiny), jednak nevypovídat, pakliže by tím člověk *způsobil*

---

[177] Také viz poznámka 171.

[178] Porota je zárukou větší objektivity - výše trestu pět a více let je velmi závažným zásahem do osobní svobody.

[179] Viz též čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

[180] Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 11.

[181] Česká republika i Kanada jsou krom toho vázány Umluvou proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a ČR ještě Evropskou úmluvou o zabránění mučení a nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestání, vyhlášenou pod. č. 9/1996 Sb.

nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké (čl. 37 odst. 1 české Listiny). Kanadská Listina umožňuje obviněnému nevypovídat toliko v procesech *proti sobě*, ale jen v záležitostech týkajících se přestupku (trestného činu).

Posledním odstavcem spadajícím pod kanadská Zákonná práva je právo na tlumočníka (čl. 14 kanadské Listiny). Narozdíl od české Listiny (čl. 37, odst. 4) je však v kanadské Listině zmíněno, že toto právo smí využít i osoba neslyšící.[182]

3.2.2.5 Právo na rovnost

Na posledním místě ve věcech srovnatelných v obou Listinách je kanadské *právo na rovnost* (čl. 15 kanadské Listiny) – rovnost před zákonem, právo na ochranu právem a stejný prospěch z práva bez jakékoli diskriminace (přičemž je vyjmenováno,[183] na základě čeho by nemělo docházet k diskriminaci především). Specifickým dodatkem je čl. 15 odst. 2, který upřesňuje, že za diskriminaci se nepovažují činnosti zlepšující podmínky znevýhodněných skupin – aby nedocházelo k nedorozuměním a nesmyslným obviněním.[184]

Česká Listina deklaruje právo rovnosti v právech hned na prvním místě (čl. 1) a následně vyslovuje záruku práv všem bez rozdílu (vyjmenovává čl. 3 odst. 1)[185] a dodává, že *nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod* (čl. 3 odst. 3). Zoubek podotýká,

---

[182] Takové ustanovení neobsahuje ani Úmluva o ochraně práv a základních svobod, čl. 6, ani Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl 14 odst. 3f – je však možné, že znaková reč se považuje za jakýsi „jazyk" neslyšících. Na takový „jazyk" už by se ustanovení Úmluvy (jakož i české Listiny) vztahovalo. Nicméně je třeba zmínit, že ustanovení kanadské Listiny je nepochybně pozitivním krokem vpřed.

[183] Podobné ustanovení a výčet obsahuje i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 26.

[184] Čl. 15 je bezpochyby nejdiskutovanějším článkem kanadské Listiny. Především výklad *rovnosti* a *diskriminace* řešily kanadské soudy od vyhlášení Listiny mnohokrát. Jedním z výsledků takových procesů je například začlenění ne-občanů (1989) a homosexuálů (1995) mezi „znevýhodněné" skupiny uváděné čl. 15 kanadské Listiny, na něž se vztahuje i známá *affirmative action* (dle významu lze překládat jako zlepšování podmínek znevýhodněných jedinců) čl. 6 kanadské Listiny. O problému rovnosti se některé skupiny „hledačů rovnosti" v Kanadě vyjadřují v tom smyslu, že jim jde o nahrazení „rovnosti příležitostí" „rovností výsledků". Více např. Peacock, A. A. *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory*. Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

[185] Rozdíly ve věku a v sexuální orientaci na osoby stejného pohlaví zmíněny nejsou, David se však domnívá, že se dají zahrnout pod formulaci „jiné postavení", kterou čl. 3 odst. 3 obsahuje. David, R., 1997, str. 190.

že čl. 3 odst. 1 konkretizuje rovnoprávnost jako *neexistenci jakýchkoli právních (formálních) privilegií.*[186]

Problém rovnosti a ne-diskriminace je v Kanadě ještě mnohem více probírán než v ČR. Také už citovaná publikace *Rethinking the constitution* se k němu nestále vrací. Jádrem pochybností o čl. 15 a jemu podobných opatření je otázka *„jak by mohla zvýhodňovací politika, která dává navrženým skupinám zvláštní příležitosti, být ospravedlnitelná bez předpokladu, že by takové diferenční zacházení bylo oprávněno nějakým důkazem o dosažení výsledků, které slibovalo?"* [187] Jinými slovy jde o již zmiňovaný rozpor „rovnosti příležitostí" a „rovnosti výsledků". V důsledku přehnané „ne-diskriminace" může docházet až k soudně podporované „diskriminaci naruby" ve prospěch „v minulosti znevýhodněných skupin" a soudy paradoxně rozhodují nikoli na základě práva rovnosti všech občanů, ale na základě práva znevýhodněné skupiny, do níž ten který občan patří. A jelikož je nemožné vypočíst v Listině všechny skupiny, které jsou nějakým způsobem znevýhodněny, jsou zvýhodněnými skupiny, které jsou v Listině vysloveně zmíněny oproti těm, kterým se do Listiny prosadit nepovedlo, ač jsou třeba *„stejně znevýhodněny"* jako skupiny prosazené.[188]

3.2.2.6 Jazyková práva a práva národnostních a etnických menšin

Kanada má dva úřední jazyky – angličtinu a francouzštinu. Tyto jazyky jsou si ve všem rovny (čl. 16 kanadské Listiny). Kanadská Listina velmi zeširoka rozebírá rovnoprávnost použití obou jazyků v parlamentu (čl. 17), parlamentních dokumentech (čl. 18), soudních jednáních (čl. 19) a federálních institucích (čl. 20). Trochu blíže bodu srovnání s českou Listinou je ustanovení, že *„anglicky mluvící a francouzsky mluvící společenství v Novém Brunšviku mají rovnou pozici i práva a privilegia, včetně práva na vlastní vzdělávací instituce a takové vlastní kulturní instituce, které jsou nezbytné k ochraně a podpoře těchto společenství"* (čl. 16 odst. 1 kanadské Listiny). Celý samostatný článek věnovaný *právu na vzdělání v jazyce menšiny* (čl. 23) rozvádí podrobně podmínky takového vzdělání.

---

[186] Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., 1994, str. 173. Je to ovšem diskutabilní v případech tzv. „pozitivní diskriminace".
[187] Peacock, A. A., 1996, str. 192.
[188] Peacock, A. A., 1996, str. 192 - 193

Česká Listina přímo říká, že *„příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu"* (zákonná ochrana proti diskriminaci) (čl. 24 české Listiny).[189] Dále mají příslušníci takové menšiny[190], jsou-li občany České republiky, téměř shodně jako v Kanadě, právo na *„všestranný rozvoj zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích"* (čl. 25, odst. 1 české Listiny) a *„právo na vzdělání v jejich jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku* a *právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin"* (čl. 25, odst. 2 české Listiny).[191]

Článek 3 české Listiny stanovuje, že každý má právo rozhodovat o své národnosti. Zoubek[192] poukazuje na zarážející fakt, že i přes toto ustanovení se např. 2/3 fakticky největší národnostní menšiny v ČR – Romů – hlásí k české národnosti. Zoubkův údaj pochází z roku 1991 - při sčítání lidu v roce 2001 se však k české národnosti přihlásilo už přes 94 % z odhadovaného počtu 200 000 občanů romské populace.

---

[189] Související články jsou čl. 3 odst. 1 a 2 a čl. 37 odst. 4 české Listiny.

[190] Výraz *menšina*, ať už etnická nebo národnostní, vnímá dnešní obyvatel České republiky celkem jednoznačně – patří tam lidé, kteří nejsou Češi, nebo mají jinou barvu pleti než bílou apod. (slovo *dnešní* má svůj význam – v období tzv. první republiky byla situace v této oblasti i vnímání občanů značně odlišné). V Kanadě se však jedná o menšinu relativní, dalo by se říci místně podmíněnou. V krajích s převahou anglicky mluvícího obyvatelstva je menšinou skupina obyvatel, kteří hovoří francouzsky a naopak. Neexistuje tedy anglicky či francouzsky mluvící menšina v Kanadě *jako taková*, vždy je to nutné vztáhnout k místu. Nejznámějším místem s převahou francouzsky mluvícího obyvatelstva je provincie Quebec.

[191] Práva národnostních menšin jsou samozřejmě upravena i mezinárodní smlouvami. V ČR byla publikována pod č. 96/1998 Sb. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin; těchto práv se dotýká i čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, jakož i bilaterární smlouvy, které Česká republika uzavřela v roce 1992 s Německem a Polskem, a v roce 1993 se Slovenskem. Právo Evropské unie nereguluje otázky postavení národnostních menšin a ponechává jejich řešení plně v kompetenci členských států.
Varvařovský podotýká, že z Listiny, Úmluvy ani z žádné mezinárodní smlouvy, úmluvy či zákona ČR nevyplývá povinnost orgánu státu (tedy ČR) vyhotovit rozhodnutí v jiném než českém jazyce, ale zároveň ani neexistuje zákonné ustanovení označující český jazyk za úřední. Varvařovský, P., 2004, str. 146
Užívání jazyka národnosti v úředním styku řešil již §2 Ústavní listiny Československé republiky z roku 1920. Dle něj mohly příslušníci cizí národnosti v místech, v kterých tvořili alespoň 20 % populace, užívat v úředním styku svého jazyka. Úředníci v sudetském pohraničí byli pak nuceni se přes svou nechuť učit českému jazyku, aby dostáli nařízení zákona.

[192] Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., 1994, str. 174

3.2.2.7 Hospodářská, sociální a kulturní práva

Kanadská Listina neobsahuje hospodářská, sociální a kulturní práva – Kanada přistoupila k Paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech již roku 1976, tedy šest let před přijetím kanadské Listiny v rámci Ústavního zákona 1982.[193] Česká republika v rámci ČSSR sice k Paktu přistoupila rovněž, nicméně s výsledky zmíněnými výše.

3.2.2.8 Další práva

Ještě zpět k článkům 2 a 4 české Listiny. Čl. 2 odst. 1 české Listiny zakazuje vázanost státu na náboženství nebo ideologii, kanadská Listina podobné ustanovení nemá. Čl. 2 odst. 3 volně citován říká, že pro občany platí *Quae lex non prohibet, debent permisa videri* (Co není zákonem zakázáno, je dovoleno)[194] a *nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.* Článek 2 odst. 2 pak otáčí inkriminovanou větu, stát nesmí činit nic, co není zákonem dovoleno. To je jeden ze základních stavebních kamenů právního státu.[195] Absence podobných ustanovení v kanadské Listině neznamená, že Kanada není právním státem. Tento zásadní právní princip je totiž svým způsobem obsažen jednak již v britských *Habeas Corpus Act (1679)* a *Bill of Rights (1689)*, jednak v kanadském *Bill of Rights (1960)*, tudíž nebylo zřejmě pokládáno za nutné vtělit jej znovu do Ústavního zákona z roku 1982.

Prakticky stejný smysl má i čl. 4, odst. 1 a 2 – povinnosti lze ukládat pouze zákonem, v mezích zákona a při zachování základních práv a svobod, jejichž meze smí upravit jen zákon. Tato omezení však musí zaprvé platit pro všechny případy *mutatis mutandis* stejně (čl. 4, odst. 3) a zadruhé - a zde tvůrci ústavy moudře předvídali – *„při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaké byla stanovena"* (čl. 4, odst. 4).

---

[193] Pokusy prosadit tato práva přímo do kanadské Listiny (např. v roce 1991) nebyly úspěšné.
[194] Jak ale dodává Zoubek, *Non quod liced honestum est* – Ne vše, co je povoleno, je také čestné.
[195] Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., 1994, str. 175
Viz též Ústava ČR, čl. 2 odst. 3 a 4.

Kanadská Listina jen hned v prvním odstavci varuje, že práva a svobody podléhají *pouze takovým důvodným omezením předepsaným zákonem, na něž je zřejmé právo ve svobodné a demokratické společnosti* (čl. 1 kanadské Listiny).[196]

3.2.2.9 Další články kanadské Listiny

Kanadská Listina se dále věnuje obecným ustanovením. Prohlašuje záruky práv a svobod, platících před vyhlášením této Listiny, deklaruje ochranu multikulturního dědictví, rovnost pohlaví, ochranu církevních škol[197] a jiná technická upřesnění ohledně použití Listiny apod. (články 25 až 32 kanadské Listiny).

Velmi neobvyklé je ustanovení čl. 33 kanadské Listiny, které nemá v české Listině obdoby: zákonodárné orgány Kanady mohou v určité situaci vydat prohlášení, které povoluje zákon porušující základní lidská práva obsažená v čl. 2 kanadské Listiny nebo zákonná práva a právo na rovnost článků 7 až 15 - pokud to takový orgán výslovně prohlásí (viz čl. 33 kanadské Listiny). Takové prohlášení však přestane automaticky platit po pěti letech. Potom ale může být znovu přijato (a po pěti letech znovu přestat platit).

3.2.3 Závěr

Srovnání Listin práv a svobod naznačilo shodné a rozdílné body těchto základních právních dokumentů Kanady a České republiky, včetně některých sporných a otevřených bodů.

Různé snahy o reformu či doplnění kanadské Listiny již byly zmiňovány, v českém prostředí se zatím o této oblasti nijak zvlášť nehovoří, možná přijde čas

[196] V obou Listinách se objevují formulace o omezení práv a svobod zákonem, pokud je to v demokratické společnosti nezbytné. Je třeba mít na paměti, že v případě ČR mají sice dle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod smluvní strany volnost k úpravě těchto záležitostí, Evropský soud má však ve všech případech pravomoc prozkoumat při procesu onu „nezbytnost".

[197] Viz čl. 29 kanadské Listiny - *denominational, separate or dissentient schools* - všechno jsou to školy církevní, *dissentient* = nekonformní ve smyslu církevním - židovské, muslimské apod.

pozměňování Listiny nyní, v době bojů za práva osob homosexuální orientace (jako se to stalo před deseti lety v Kanadě).[198]

Je třeba si uvědomit, že Listina práv a svobod v rámci ústavních dokumentů pouze deklaruje hodnoty všeobecně uznávané národem a tvůrci Listiny a nemělo by se její pomocí vynucovat cokoli, co není ve všeobecném zájmu. Listina je odrazem humanistického smýšlení a nikoli zákonnou normou, která bude dodržována pouze ze strachu před sankcemi. Lidé by měli obsah Listiny přijmout za vlastní a cítit skutečně oprávněnou možnost využívat svých práv a svobod nenásilně a nekřečovitě, bez toho, co Peacock nazývá *„patologií závislosti na vládě nejen kvůli ochraně práv, ale kvůli jejich uplatňování.“* [199]

[198] Kanada je jednou z několika málo zemí, kde jsou povoleny sňatky osob stejného pohlaví – zákonem schváleným 28. června 2005 (více informací na <www.parl.gc.ca>, klíčové slovo zákon „C-38“). Je to další z výrazných snah této země o všeobecnou toleranci k menšinám. Otázka kam až by mohla a měla tolerance jít je však už spíše předmětem filosofie...

[199] Peacock, A. A., 1996, str. 124

3.3 SROVNÁNÍ PROCESU POZMĚŇOVÁNÍ ÚSTAVY

Na procesu pozměňování ústavy se zpravidla ukazuje pružnost zkoumané ústavy vzhledem k změnám. Obě rozebírané ústavy se jeví jako rigidní, neboť k schválení jejich změn je třeba zvláštní procedury, odlišné od schvalování prostých zákonů.

3.3.1 Pozměňování ústavy Kanady

„Vypadalo to, jako bychom byli přesvědčeni, že vytvořit ústavu je jako jít do nakupovat do supermarketu.“ [200]

Postup při pozměňování kanadské ústavy obsahuje Ústavní zákon z roku 1982[201], který mu věnuje Část V, články 38 až 49.[202]

Obecně lze ústavu Kanady pozměnit prohlášením vydaným Generálním guvernérem, pokud je změna schválena Senátem, Dolní sněmovnou a Zákonodárnými shromážděními alespoň dvou třetin provincií, v nichž dohromady žije alespoň 50 % celkové populace[203] (čl. 38 odst. 1). V ústavě nejsou uvedeny schvalovací limity, z čehož vyplývá, že změna je schválena nadpoloviční většinou přítomných členů komor a Zákonodárných shromáždění.

Pokud se změna dotýká omezení pravomocí zákonodárných sil, vlastnických práv, jakýchkoli jiných práv či výsad zákonodárných orgánů nebo vlády provincie,

---

[200] Takto se vyjadřuje Robert Martin o letech 1990 až 1992, která nazývá lety *„posedlosti po vylepšení ústavy“* – po ústavních změnách roku 1982 to byla další, ovšem tentokrát neúspěšná vlna ústavních změn. Martin, R. *A Lament for British North America.* In: Peacock, A. A. (ed.) *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1. str. 12

[201] Ústavní zákon z roku 1867 podmínky změn vůbec neuváděl - jejich ustanovení roku 1982 bylo předmětem dlouhých vyjednávání.

[202] Není-li uvedeno jinak, „článek“ znamená článek *Ústavního zákona 1982.*

[203] To prakticky znamená, že postaví-li se proti změně ústavy dvě nejlidnatější provincie - Ontario i Quebec - nemůže být taková změna nikdy schválena, byť by dvoutřetinová podmínka splněna byla. Na druhou stranu tyto dvě nejlidnatější provincie nemohou samy změnu prosadit bez podpory dalších alespoň pěti provincií.

musí být návrh podpořen většinou členů Senátu i Dolní sněmovny a Zákonodárných shromáždění (čl. 38 odst. 2), tj. nadpoloviční většinou *všech* členů těchto orgánů.

V provincii, jejíž Zákonodárné shromáždění vyjádřilo včas nesouhlas se změnou ústavy (tj. před vyhlášením této změny), nenabude taková změna účinnosti, leda by byl nesouhlas odvolán (čl. 38 odst. 3 a 4). To lze nazvat klasickou ukázkou demokratického prosazování vůle většiny při respektování práv a názorů menšiny.

Jak udává čl. 39, doba mezi iniciací ústavní změny a jejím konečným vyhlášením nesmí být obecně kratší než 1 rok a delší než 3 roky. Pouze v případě, že Zákonodárná shromáždění všech provincií změnu odsouhlasí ještě před uplynutím jednoho roku, smí být změna přijata dříve.

Jde-li o změnu, přenášející pravomoci, jež se týkají vzdělání nebo jiných kulturních záležitostí z provinčních zákonodárných orgánů na parlament, Kanada zajistí rozumná vyrovnání každé takové provincii, které se pozměňovací návrh netýká[204] (čl. 40).

Specifické případy vyjmenovává čl. 41 nadepsaný „Pozměnění jednomyslným souhlasem" – nebýt tohoto označení, nebylo by jasné, co znamená „*schváleno usneseními Senátu a Dolní sněmovny*". Jednomyslný souhlas obou komor a Zákonodárných shromáždění je nutný při pozměňování částí ústavy, které se týkají Královny, Generálního guvernéra a místoguvernéra provincie (tedy formálních vrcholů výkonné moci), dále práva provincie mít v Dolní sněmovně alespoň stejný počet zástupců jako v Senátu (viz čl. 51A Ústavního zákona z roku 1867), používání anglického nebo francouzského jazyka (viz dále u čl. 43), složení Nejvyššího soudu, a nakonec pozměňování samotného tohoto čl. 41.

Obecným pozměňovacím postupem (dle čl. 38 odst. 1) zmíněným v úvodu této části, lze podle ústavy měnit následují záležitosti (viz čl. 42):

[204] Převod pravomoci z provinční na federální úroveň znamená, že provincie nemusí na onu pravomoc nadále přispívat, a tudíž je „finančně zvýhodněna". Jestliže tedy některá provincie převod odmítne, musí se jí dostat kompenzace, jelikož jinak by byla „finančně znevýhodněna" (zůstala by finančně zatížena).

- princip poměrného zastoupení representace provincií v Dolní sněmovně, jak uvádí ústava (čl. 51 Ústavního zákona 1867)

- pravomoci Senátu a metodu výběru senátorů

- počet representantů provincie v Senátu a jejich kvalifikaci dle bydliště (tj. povinnost mít stálé bydliště, a to v provincii, kterou senátor representuje – čl. 23 a čl. 31 Ústavního zákona 1867)

- část ústavy týkající se Nejvyššího soudu Kanady, ovšem v souladu s předchozím čl. 41 o jednomyslném souhlasu

- rozšiřování stávajících území provincií a ustanovení nových provincií, a to bez ohledu na jakýkoli jiný zákon či právní předpis

Na vyjmenované věci se nevztahují ostatní nařízení čl. 38 odst. 2 až 4.

Změny týkající se úprav hranic nebo jazykových nařízení v provincii musí schválit Parlament Kanady a Zákonodárné shromáždění dotčené provincie (resp. provincií, jde-li o hranice; čl. 43).

Výjimečně může Parlament Kanady vydat zákon pozměňující ústavu v záležitostech vlády nebo Parlamentu Kanady (čl. 44), a Zákonodárná rada zákon pozměňující ústavu provincie (čl. 45), podléhajíce ovšem čl. 41, resp. 42 (viz výše).

Pozměňovací proces kanadské ústavy mohou iniciovat jak obě komory kanadského parlamentu, tak Zákonodárné shromáždění některé z provincií (čl. 46, odst. 1). Znovu se deklaruje právo každého z účastníků pozměňovacího procesu (těch, kdo schvalují změnu) odvolat svůj souhlas se změnou až do vydání již zmiňovaného schvalovacího prohlášení (faktické vyhlášení změny ústavy).

Změnu ústavy tedy schvaluje parlament – Senát a Dolní sněmovna, a zákonodárné orgány provincií. Přesto lze ústavu pozměnit bez souhlasu Senátu, pokud tento do 180 dnů (od schválení změny Dolní sněmovnou) svůj souhlas neprojeví. (Období, kdy je jednání parlamentu odročeno, nebo je parlament rozpuštěn se do tohoto intervalu nezapočítává.) Článek je formulován velmi složitě na to, jak jednoduchou věc popisuje: Dolní sněmovna přijme změnu ústavy a tato

změna projde *bez souhlasu Senátu*, pokud Senát tento souhlas nedá dodatečně v lhůtě 180 dní. Jde o opatření proti nečinnosti, ne o schválení změny *proti vůli* Senátu[205].

Jakmile je vyřízen souhlas všech zainteresovaných složek, dá Královská Tajná rada Kanady doporučení Generálnímu guvernérovi, aby změnu ústavy vyhlásil.

Poslední článek části o pozměňování ústavy nařizuje předsedovi vlády a prvním ministrům provincií Kanady svolat do 15 let (tj. do roku 1997) ústavní zasedání, která by posoudilo opatření této části Ústavního zákona 1982.

3.3.2 Pozměňování Ústavy České republiky v porovnání s ústavou Kanady

„Politici se po přijetí ústavy musejí naučit s ústavou žít a nikoliv se přít o její obsah, když jim zrovna nevyhovuje(...) Přehled pokusů o změnu ústavy však ukazuje, že určitý stupeň pokory před ústavou a pochopení jejího významu zatím nejsou zcela dostatečné.“ [206]

Ústava České republiky obsahuje mnohem méně ustanovení týkajících se jejího pozměňování, než ústava Kanady. Vychází to pravděpodobně i z rozdílné složitosti uspořádání výkonné moci a státního zřízení vůbec.

Nejdůležitější ohledně pozměňování české ústavy je čl. 39[207], který ustanovuje, že k přijetí ústavního zákona je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

---

[205] Při schvalování zákonů v Parlamentu ČR naproti tomu existuje možnost přehlasování Senátu Poslaneckou sněmovnou. Ani v ČR však Poslanecká sněmovna nemůže Senát přehlasovat při schvalování ústavních změn

[206] Filip, J. *Deset let ústavy ČR : východiska, stav, perspektivy.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9. str. 33

[207] Není-li zmíněno jinak, „článek“ znamená článek Ústavy České republiky (1993).

Ústava neobsahuje rozdílné postupy při schvalování ústavních zákonů týkajících se konkrétních záležitostí, jako to činí ústava kanadská.

Další rozdíl je v schvalovacím limitu. V dolní komoře Parlamentu ČR je ke schválení změny třeba tříčtinová většina (60 %) *všech* poslanců, v kanadském stačí prostá většina (nad 50 %) *přítomných* poslanců (pouze v určitých případech prostá většina *všech* poslanců Parlamentu Kanady).

V Senátu ČR stačí souhlas tří pětin (60 %) *přítomných* senátorů, v Senátu Kanady prosté většiny (nad 50 %) *přítomných* senátorů (pouze v určitých případech prosté většiny *všech* senátorů Kanady).

Nízký limit pro schválení ústavních zákonů v Parlamentu Kanady je vyrovnán, jak již bylo zmíněno, nutností souhlasu provincií.

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, nemůže Senát sám přijímat jakákoli zákonná opatření ve věcech ústavy (čl. 33 odst. 2).

Ústava ČR může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony (čl. 9, odst. 1) – to je v podstatě shodné s ústavou kanadskou. Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná (čl. 9, odst. 2) – kanadská ústava útok na podstatu právního státu nepředpokládá. Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu (čl. 9, odst. 3).[208]

Jedině ústavním zákonem lze změnit hranice České republiky, jejíž území tvoří nedílný celek (čl. 11). Kanadská ústava pouze uvádí, že změnu hranic musí schválit (kromě Zákonodárného shromáždění dotčené provincie) i Parlament Kanady – vzhledem k tomu, že nejsou uvedeny žádné speciální podmínky, lze se domnívat, že změna hranic je schvalována prostou většinou přítomných členů komor kanadského parlamentu.

[208] K tomu se váže i ustanovení čl. 23 Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR: *„Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny."*

3.3.3 Závěr

Bez hlubšího prozkoumání se nedá jednoznačně říci, že by některá ze zkoumaných ústav stanovovala výrazně obtížnější podmínky pro své pozměnění, že by ji tedy bylo možno označit za rigidnější. Zdánlivá snadnost pozměňování kanadské ústavy, umožněná tím, že ve většině případů postačuje prostá majorita přítomných členů obou komor (tedy jako u běžného zákona – z tohoto pohledu by byla kanadská ústava ústavou flexibilní) je vyrovnávána ustanovením o nutnosti souhlasu dvou třetin provincií, v nichž však musí žít alespoň polovina všech obyvatel Kanady. Vezme-li se tato podmínka v úvahu, pak se kanadská ústava jeví mnohem rigidněji než ústava česká, která sice vyžaduje pro své pozměnění vyšší limity, ale celý proces změny ústavy se odehrává na poli Parlamentu ČR. Z historie je jasně vidět, že shoda kanadských provincií je mnohem vzácnější než shoda členů obou komor federálního Parlamentu Kanady.

Nadto v některých případech je pro pozměnění kanadské ústavy třeba souhlasu většiny všech členů obou komor a ve zvláštních případech je vyžadován dokonce souhlas jednomyslný. Takové ustanovení česká ústava nezná.

Česká ústava jeví známky ústavy rigidní, ovšem jak poukazuje Filip *„Časté změny nemohou přispět k tomu, aby ústava své funkce plnila. Naše ústava by tak sice byla rigidní z hlediska formy, materiálně by se však stala ústavou flexibilní (...) Rigidní je ústava také tehdy, když sice politické strany v parlamentu vědí, že ji mohou změnit, ale současně si uvědomují, že si to nesmějí dovolit (...) Ústava není jako zákon o dani z příjmů, nýbrž je běžcem na dlouhé tratě. Proto je zejména problematické navrhování změn Ústavy ČR jen kvůli nespokojenosti s chováním konkrétních osob v jejich funkcích.“* [209]

[209] Filip, J., 2003, str. 43. Dále uvádí, že v letech 1993 až 2003 bylo podáno 60 návrhů na ústavních zákonů, které se dotýkají až asi 40 % článků Ústavy ČR. Pouze 5 návrhů na změnu Ústavy ČR však bylo úspěšných, nepočítaje v to ovšem nepřímé změny v textu Ústavy ČR. Více viz Filip, J., 2003, str. 47.

4 ZÁVĚR

Tato práce se zabývala srovnáním ústav Kanady a České republiky, zemí s rozdílnými dějinami i kulturou. I ústavy těchto zemí vznikaly v zcela odlišném prostředí a historických souvislostech. V jedné zaznívá mimo jiné snaha umlčet výčitky svědomí bývalých kolonizátorů, v druhé úsilí zabezpečit zemi proti návratu totalitního systému.

Jak řečeno v úvodu, částí práce byl i překlad anglického textu kanadské ústavy do češtiny. Z důvodů obsáhlosti však nebyly srovnávány texty celých ústav, ale pouze jejich vybrané díly.

Prvním předmětem komparace se staly části týkající se zákonodárné moci. Největší rozdíl byl shledán ve způsobu ustavování druhé komory, jejím volebním období a postavení jejích členů. Za závažný nedostatek ústavy Kanady lze považovat absenci podmínek rozpuštění dolní komory.

Srovnání Listin práv a svobod ukázalo podobnost obou dokumentů vycházejících ze stejných právních norem k nimž se obě země hlásí. Výjimky tvoří např. ustanovení kanadské Listiny o právu neslyšícího na tlumočníka u soudu nebo možnost vydat (s omezeními) zákony výslovně porušují práva a svobody. Tématem, které by zasloužilo rozsáhlejší zkoumání, je pak kanadská všestranná tolerance k menšinám, jejíž účelnost a užitečnost je stále předmětem diskusí. Záměrně je tu poukazováno na prvky kanadské ústavy, neboť o ústavě české a problematice s ní spjaté je k dispozici dost česky psané literatury.

Dále bylo dokázáno na způsobu pozměňování ústavy, že kanadská ústava je přes zdánlivě snadnější podmínky změn mnohem rigidnější než ústava česká. Zcela specifické je v ústavě Kanady ustanovení o jednomyslném souhlasu – v české ústavě neexistuje.

Také se ukázalo, že obě země, jejichž ústavy byly předmětem komparace, se potýkají v ústavní oblasti s podobnými problémy, ať už jde o velké spory kolem

pokusů o změnu ústavy nebo kritiku druhé komory a návrhy na změnu od reformy Senátu po jeho zrušení.

Tuto práci lze všestranně didakticky využít. Poskytuje zeměpisné údaje, informace z oblasti mezinárodních vztahů (mezinárodní smlouvy) a demografická data. Může být užitečnou i v sociologii nebo při výuce angličtiny, o politologických a právních disciplínách nemluvě.

Téma srovnání ústav Kanady a České republiky by bylo možno rozpracovat v mnohem větší míře, prozkoumat zbývající části, případně udělat porovnání s třetí ústavou – na to však již rozsah této práce nestačí. Autor této práce by se rád tématu Kanady a problematice kanadské ústavy věnoval dále, především překladu literatury s ústavou spjaté. Chtěl by tím, stejně jako touto prací, přispět k přiblížení jedné z nejdůležitějších zemí světa českým i evropským zájemcům.

POUŽITÉ ZDROJE

LITERATURA

Adonis, Andrew. *Parliament today.* Manchester : Manchester University Press, 1990. 194 s. ISBN 0-7190-3083-8.

Barker, Anthony, Rush, Michael. *The British Member of Parliament and his Information.* Toronto : George Allen & Unwin Ltd., 1970. 444 s. ISBN 0-8020-1706-1.

Barša, Pavel *Politická teorie multikulturalismu.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1999. 347 s. Edice *Politologická řada*, sv 4. ISBN 80-85959-47-X.

Black, H. C. *Blackův právnický slovník.* 1. svazek. Z amerického originálu *Black's Law Dictionary* (šesté vydání) přeložili JUDr. Vladimír Balaš, CSc. a kol. Praha : Victoria Publishing, 1997. 767 s. ISBN 80-85605-23-6.

Blahož, Josef, Balaš, Vladimír, Klíma, Karel *Srovnávací ústavní právo.* Praha : ASPI Publishing, 2003. 480 s. ISBN 80-86395-89-8.

Boguszak, Jiří, Čapek, Jiří, Gerloch, Aleš. *Teorie práva.* Praha : ASPI Publishing, 2003. 324 s. ISBN 80-86395-74-X.

Canadian Parlamentary Guide : Guide parlamentaire canadien. Toronto : Gale Canada, 1995. 1204 s. ISBN 1-896413-01-3.

Cepl, Vojtěch. *Co je nejdůležitější.* in: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky : východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Cripps, Stafford. *Democracy up-to-date : Some Practical Suggestions for the Reorganization of the Political and Parlamentary System.* 2nd revised edition. London : George Allen & Unwin Ltd., 1944.

David, Roman. *Ústava české republiky. Listina základních práv a svobod : Úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů.* Olomouc : Olomouc, 1997. 2. rozšířené vydání. 240 s. ISBN 80-7182-007-5.

Filip, J. *Deset let Ústavy ČR : východiska, stav, perspektivy.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Filip, Jan, Svatoň, Jan, Zimek, Josef. *Základy státovědy.* 3. opravené a zkrácené vydání. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004. 265 s. ISBN 80-210-3023-2.

Forbes, H. D. *Trudeau's Moral Vision.* In: Peacock, A. A. (ed.) *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

Gerloch, Aleš, Hřebejk, Jiří, Zoubek, Vladimír. *Ústavní systém české republiky.* Praha : Prospektrum, 1994. 248 s. ISBN 80-85431-85-8.

Gordon, Strathearn. *Our Parliament.* London : CASSELL & COMPANY LTD, 1964. 6th (revised and enlarged) edition. 262 s.

Havránek, Jaromír a kol. *Teorie práva.* Brno : Masarykova univerzita, 1998. 342 s. Edice učebnic PrF MU v Brně č. 195. ISBN 80-210-1791-0.

Holländer, Pavel. *Základy všeobecné státovědy.* Praha : Všehrd, 1995. 174 s. ISBN 80-85305-32-1.

Hopkins, E. Russell. *How Parliament works : An Examination of the Functioning of the Parliament of Canada.* Ottawa : Information Canada, 1970. 50 s.

Klener, Pavel, Jirásková, Věra (eds.) *Konference 2001 : Český stát a vzdělanost.* Praha : Karolinum, 2002. 359 s. ISBN 80-246-0491-4.

Klíma, K. *Ústava ČR v komparativním pohledu moderní ústavy.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Klíma, Karel. *Ústavní právo.* Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002. 784 s. ISBN 80-86473-20-1.

Knopff, R. and Morton, F. L. *Canada's Court Party.* In: Peacock, A. A. (ed.) *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

Kolář, Petr, Pecháček, Štěpán, Syllová, Jindřiška. *Parlament České republiky 1993-2001.* Praha : Linde Praha, a.s., 2002. 296 s. ISBN 80-7201-325-8.

Kronika lidstva. Ed. Harenberg, Bodo. 7. vydání. Praha : Fortuna Print, 2003. 1320 s. ISBN 80-7321-068-1.

Krsková, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení.* Praha : EUROLEX, 2003. 573 s. 2. vydání. ISBN 80-86861-15-5.

Kunc, K.: *Strategie Senátu při upevňování vlastního postavení,* in: Parlamentní zpravodaj č. 4/2000

Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Kysela, Jan. *Dvoukomorové systémy : Teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o, 2004. 632 s. ISBN 80-86432-89-0.

Mill, John Stuart. *Úvahy o vládě ústavní.* 2. upravené vydání, Praha : Svoboda-Libertas, 1992. 243 s. Z angl. originálu *Considerations on representative Goverment* přel. František Vahalík. ISBN 80-205-0267-X. str. 168

Ottův slovník naučný. Sv. 13. Ed. Otto, J. Praha : J. Otto, 1898.

Pavlíček, V. *Teoretická koncepce Ústavy ČR.* In: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Pavlíček, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda : 1.díl Obecná státověda.* Praha : Linde, 1998. 369 s. Edice *Vysokoškolské právnické učebnice.* ISBN 80-7201-141-3.

Peacock, Anthony A. (ed.) *Rethinking the Constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. 286 s. ISBN 0-19-541178-1.

Peacock, Anthony A. *Strange brew: Tocqueville, Rights, and the Technology of Equality.* In: Peacock, Anthony A. (ed.): *Rethinking the Constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

Pithart, P. *Senát a jeho styl podruhé*, in: Senát č. 1/1997

Reid, Scott. *Penumbras for the People: Placing Judicial Supremacy Under Popular Control.* In: Peacock, Anthony A. (ed.): *Rethinking the Constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

Rodinná encyklopedie světových dějin. Praha : Reader´s Digest Výběr, s.r.o., 2000. 728 s. ISBN 80-86196-19-4.

Rovná, Lenka, Jindra, Miroslav *Dějiny Kanady.* Praha : Lidové noviny, 2000. 436 s. ISBN 80-7106-211-1.

Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků.* Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s. Ediční řada *Studijní texty, 22.svazek.* Z anglického originálu *Comparative Constitutional Engeneering. An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes* (druhé vydání), vydaného nakladatelstvím Macmillian Press Ltd., Basingstoke a London 1997, přeložila Jana Ogrocká. ISBN 80-85850-94-X.

Suchánek, R. *Stát jako tvůrce práva.* in: Klener, Pavel, Jirásková, Věra (ed.) *Konference 2001 : Český stát a vzdělanost.* Praha : Karolinum, 2002. 359 s. ISBN 80-246-0491-4.

Syllová, Jindřiška. *Ústavní charakterisktika Parlamentu ČR a její naplňování.* in: Kysela, J. (ed.): *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy.* Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003. 424 s. ISBN 80-86432-45-9.

Telec, Ivo. *Metodika výkladu právních předpisů.* Brno : Doplněk, 2001. 2. vydání, v nakl. Doplněk 1. 60 s. ISBN 80-7239-103-8

Varvařovský, Pavel. *Základy práva : O právu, státě a moci.* Praha : ASPI Publishing, 2004. 396 s. ISBN 80-7357-038-6

Watson, B. C. S. *The Language of Rights and the Crises of Liberal Imagination.* In: Peacock, A. A. (ed.): *Rethinking the constitution : Perspectives on Canadian Constitutional Reform, Interpretation, and Theory.* Oxford University Press : Don Mills, 1996. ISBN 0-19-541178-1.

Zdobinský, Stanislav a kol. *Československá ústava : Komentář.* Praha : Panorama, 1988. 531 s.

Zimek, Josef. *Právo na život.* Brno : Masarykova univerzita v Brně – Právnická fakulta, 1995. 38 s. Edice *Právnické sešity.* ISBN 80-210-1140-8.

Zimek, Josef. *Ústavní vývoj českého státu.* Brno : Masarykova universita, 1996. 178 s. ISBN 80-210-1351-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Access to Information and Privacy Protection.
<http://www.dfait-maeci.gc.ca/department/privacy/menu-en.asp>

Access and Privacy office.
<http://www.accessandprivacy.gov.on.ca/english/act/index.html>

BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/kanada-souhrnne-informace/kanada-demograficka-fakta/1001366/37058/>

Canada.
< http://www.canada.cz/Upload/File/Mozaika/mozaika_CZ/46-05el.pdf>

CzechTek 2006: Radikalizace nebo hlava na špalek (CzechTek 2005 WebLog).
< http://czechtek.bloguje.cz/285434_czechtek_item.php>

ČSÚ - Český statistický úřad.
<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>.

Historica
<http://www.histori.ca/peace/page.do?pageID=258>

Inside Canada's Parlament – The Work
<http://www.parl.gc.ca/Information/library/inside/work-e.htm#anchor3>

Jaromír Štětina.
< http://www.jaromirstetina.cz/tiskovezpravy/765>

Wikipedie, otevřená encyklopedie
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zrada>

Thränhardt, D. *Mehr Demokratie oder mehr Gewaltenteilung? Neun Varianten des Bikameralismus.* in: Frantz, Ch., Schubert, K. *Einführung in die Politikwissenschaft.* Dostupné na:
<http://egora.uni-muenster.de/ifp/lehrende/thraenhardt/bindata/bikamtext.doc>

PRÁVNÍ DOKUMENTY

Česká republika

Ústava České republiky

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky

Zákon č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)

Kanada

Constitutional Act, 1867

Constitutional Act, 1982

Canada Elections Act (2000, c. 9)

Francie

Deklarace práv člověka a občana z roku 1789

Mezinárodní

Evropská Úmluva o ochraně práv a základních svobod

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Přílohy

Příloha č.1 – texty ústav Kanady a České republiky

Ústava Kanady i Ústava České republiky jsou ústavami polylegálními, tzn. že jejich text je obsažen ve více dokumentech. Za ústavu Kanady se považují Ústavní zákon 1867 a Ústavní zákon 1982. Tzv. Ústavní pořádek České republiky se skládá z Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a dalších ústavních zákonů (jejichž znění zde však uvedeno nebude).[210]

Texty jsou zařazeny v následujícím pořadí:

Ústavní zákon 1867
Ústavní zákon 1982
(překlad do češtiny F. Barták, odborná korektura PhDr. Vít Dovalil, Ph.D.)

Constitution Act, 1867
Constitution Act, 1982

Ústava České republiky
Listina základních práv a svobod

[210] Ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992; ústavní zákony přijaté podle nové Ústavy; ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění ČSSR a České národní rady upravující státní hranice České republiky.
V roce 2001 došel Ústavní soud ČR k závěru, že do „Ústavního pořádku" ČR nutno zahrnovat i mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách.

Ústavní zákon 1867

I	Úvod, (předběžná opatření)
II	Unie
III	Výkonná moc
IV	Zákonodárná moc
V	Ústavy jednotlivých provincií
VI	Rozdělení zákonodárné moci
VII	Soudnictví
VIII	Státní důchod; dluhy; státní majetek; daně
IX	Různá opatření
X	Mezikoloniální železnice
XI	Přístup ostatních kolonií

30 & 31 Victoria, c. 3 (Spojené Království)

(Včetně dodatků)

Zákon pro Unii Kanady, Nového Skotska, Nového Brunšviku a vlád těchto zemí; a pro účely s nimi spojené

[29. března 1867]

Ježto provincie Kanady, Nového Skotska, Nového Brunšviku a vlády těchto zemí vyjádřily touhu býti federálně sdruženy v Dominiu pod korunou Spojeného Království Velké Británie:

A ježto taková Unie bude přispívati k blahu provincií a prosazovati zájmy Britského Impéria:

A ježto na zřízení Unie z pravomoci Parlamentu je vhodné a účelné nejen ustavení zákonodárné moci v Dominiu, ale také že povaha výkonné moci vlády v ní bude zjevná:

A ježto je vhodné a účelné, aby bylo vytvořeno ustanovení ke konečnému přístupu do Unií ostatních částí Britské Severní Ameriky:

I.ÚVOD

Krátký název

1. Tento zákon nechť je uváděn jako *Ustavní zákon, 1867*

(Zrušeno)

2. Zrušeno.

II.UNIE

Prohlášení Unie

3. Královna může legálně, na doporučení a s doporučením Nejvznešenější Tajné rady Její Královské Výsosti, vyhlásit tímto Prohlášením, od stanoveného dne včetně, ale ne později než 6 měsíců od schválení tohoto Zákona, že provincie Kanady, Nového Skotska a Nového Brunšviku utvoří jedno dominium a budou jedním dominiem s názvem Kanada a od toho dne se tak stane.

Výklad následujících ustanovení

4. Názvem Kanada bude označována Kanada utvořená tímto zákonem.

Čtyři provincie

5. Kanada bude rozdělena do čtyř provincií jménem Ontario, Quebec, Nové Skotsko a Nový Brunšvik.

Provincie Ontario a Quebec

6. Části Provincie Kanada (existující v době vzniku tohoto zákona), které byly dříve utvořeny - provincie Horní a Dolní Kanady - budou nadále považovány za oddělené a budou tvořit dvě samostatné provincie. Oblast dříve tvořící provincii Horní Kanada se změní na provincii Ontario; a oblast dříve tvořící provincii Dolní Kanada změní na provincii Quebec.

Provincie Nové Skotsko a Nový Brunšvik

7. Provinciím Nové Skotsko a Nový Brunšvik budou zachovány hranice stávající v době schválení tohoto zákona.

Pravidelné sčítání lidu jednou za 10 let

8. Tímto se nařizuje všeobecné sčítání sněmovna Kanady v roce 1871 a od tehdy každých deset let, v každé ze čtyř provincií zvlášť.

III.VÝKONNÁ MOC

Prohlášení o výkonné moci v osobě Královny

9. Tímto se vyhlašuje Kontinuita výkonné vládní moci a veškeré pravomoci v Kanadě a nad Kanadou v osobě Královny za nezadatelné.

Užití opatření týkajících se funkce Generálního guvernéra

10. Platnost nařízení tohoto zákona týkající se Generálního guvernéra se rozšiřuje a vztahuje na Generálního guvernéra po dobu existence Kanady, nebo jiného vedoucího úředníka výkonné moci či správce po dobu pokračování jeho vlády nad Kanadou jako zástupce a zmocněnce Královny, ať už nosí jakýkoli titul.

Ustanovení Tajné rady Kanady

11. Bude vytvořena Rada ku pomoci a radě vládě Kanady, nazývaná Tajná rada Královny pro Kanadu; osoby které jsou členy rady budou vybrány a povolány Generálním guvernérem a uvedeny do úřadu jako Tajní radové a z tohoto úřadu mohou být Generálním guvernérem odvolání.

Všechna moc je uplatňována v mezích zákona Generálním guvernérem na doporučení Tajné rady nebo bez něj

12. Veškeré moci, pravomoci a povinnosti, které kterýmkoli zákonem Parlamentu Velké Británie, nebo Parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Irska, nebo zákonodárného sboru Horní Kanady, Dolní Kanady, Kanady, Nového Skotska či Nového Brunšviku, jsou v Unii svěřeny nebo jsou uplatnitelné příslušnými guvernéry nebo zastupujícími guvernéry těchto provincií, na doporučení, nebo na doporučení a se souhlasem, příslušné zdejší Výkonné rady, nebo ve shodě s těmito Radami nebo jakýmkoli počtem jejich členů, nebo samotných guvernérů či zástupců guvernérů, budou, dokud budou existovat a bude možno je uplatňovat ve prospěch Unie ve vztahu k vládě Kanady, svěřeny Generálnímu guvernérovi nebo budou uplatnitelné Generálním guvernérem, na doporučení, nebo na doporučení a se souhlasem, nebo ve shodě s Tajnou Královskou Radou Kanady nebo některými jejími členy,

nebo Generálním guvernérem osobně, pokud to vyžaduje situace, podléhajíce nicméně (netýká se těch, které existují pod zákony parlamentu GB nebo Parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Irska) zrušení či pozměnění Parlamentem Kanady.

Užití opatření týkajících se Generálního guvernéra v Radě

13. Opatření tohoto zákona vztahující se na *Generálního guvernéra v Radě* budou chápána jako vztahující se na Generálního guvernéra jednajícího *na doporučení a s doporučením Tajné Královské Rady Kanady*.

Moc Jejího Veličenstva pověřit Generálního guvernéra jmenováním zástupců

14. Královna legálně, pokud to bude Její Veličenstvo považovati za vhodné, pověří Generálního guvernéra jmenováním jakékoli osoby nebo osob, společně nebo jednotlivě, svými zástupci v jakékoli části nebo částech Kanady, a propůjčí jim v této funkci, na libovolně dlouhou dobu, dle uvážení Generálního guvernéra, moc, pravomoc, povinnost Generálního guvernéra - a dokud to Generální guvernér považuje za nezbytné nebo vhodné této osobě nebo těmto osobám (tyto pravomoci) postoupit, přičemž vše podléhá omezením a nařízením vyjádřeným nebo vydaným Královnou; ale jmenování takového zástupce či zástupců neovlivní uplatnění moci, pravomoci či povinnosti samotného Generálního guvernéra.

Velení ozbrojených sil náleží i nadále Královně

15. Tímto se vyhlašuje, že funkce vrchního velitele pozemní a námořní armády a všech námořních a vojenských sil Kanady a v Kanadě náleží i nadále Královně.

Sídlo vlády Kanady

16. Dokud Královna nerozhodne jinak, bude sídlem vlády Kanady Ottawa

IV. ZÁKONODÁRNÁ MOC

Ustanovení Parlamentu Kanady

17. Bude jeden Parlament pro Kanadu, který bude sestávat z Koruny (Královny), Horní komory označované jako Senát a Dolní komory (Dolní sněmovny).

Výsady atd. komor

18. Výsady, imunity a pravomoci držené, užívané a vykonávané Senátem a Dolní sněmovnou i jednotlivými jejich členy, budou takové, jak je přesně vymezí zákon Parlamentu Kanady, ale tak, že jakýkoli zákon vydaný parlamentem Kanady definující taková výsady, imunity a pravomoci nebude propůjčovat výsady, imunity a pravomoci přesahující výsady atd. držené, užívané a vykonávané Komorami parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska a jejich členy v době schvalování tohoto zákona

První zasedání Parlamentu Kanady

19. Parlament bude svolán nejpozději šest měsíců od vzniku Unie.

(Vypuštěno)

20. (vypuštěno)

SENÁT

Počet senátorů

21. Senát, podle ustanovení tohoto Zákona, se bude skládat ze 105 členů, kteří budou označováni jako senátoři.

Zastoupení provincií v Senátu

22. Vzhledem k ustavení Senátu Kanady bude tento rozdělen do čtyř částí[1]:
1. Ontario
2. Quebec
3. Provincie Maritime, tj. Nové Skotsko a Nový Brunšvik, a ostrov Prince Edwarda
4. Západní provincie Manitoba, Britská Kolumbie, Saskatchewan a Alberta

kteréžto čtyři části budou (podle ustanovení tohoto zákona) stejným dílem representovány v Senátu takto: Ontario 24 senátory; Quebec 24 senátory; provincie Maritime a Ostrov Prince Edwarda 24 senátory, z toho deseti Nové Skotsko, 10 Nový Brunšvik a 4 Ostrov Prince Edwarda; Západní provincie 24 senátory, z toho 6 Manitoba, 6 Britská Kolumbie, 6 Saskaschewan a 6 Alberta; Newfoundland bude mít právo být representován v Senátu šesti členy; území Yukonu a Severozápadní území budou mít právo mít v Senátu po jednom členu.

V případě Quebecu každý z 24 senátorů representující tuto provincii bude ustanoven v jednom z 24 volebních okresů Dolní Kanady přesně stanovených v Části A v kapitole jedna ve sbírce zákonů Kanady.

Vymezení Senátorů

23. Senátorem se může stát ten, kdo splní následující:
(1) Dovrší třicátého roku:
(2) Jako poddaný Královny se buď narodí nebo se poddaným stane udělením občanství na základě zákona parlamentu Velké Británie, nebo parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska, nebo zákonodárného sboru jedné z provincií – Horní Kanady, Dolní Kanady, Kanady, Nového Skotska nebo Nového Brunšviku - před vznikem Unie, nebo Parlamentu Kanady po vzniku Unie:
(3) Bude zákonně a poctivě vlastnit pro svou potřebu a užitek svrchované pozemky nebo obydlí držené svobodném a společném lenním právu, nebo pozemky a obydlí držené ve franc-allodiu[2] nebo v roture[3], v rámci provincie pro níž je ustanoven, v hodnotě 4000 dolarů, po odečtení všech nájmů, příspěvků, dluhů, poplatků, hypoték a platebních břemen nebo jiných plateb toho se týkající:
(4) Jeho nemovité jmění a osobní majetek bude mít dohromady hodnotu 4000 dolarů po odečtení jeho dluhů a finančních závazků:
(5) Bude obyvatelem té provincie, pro níž je určen:
(6) V případě Quebecu bude mít osvědčení o svém nemovitém majetku ve volebním okrese, do nějž je dosazen, nebo bude obyvatelem tohoto okrsku.

Jmenování senátorů

24. Generální guvernér jménem Královny, nástrojem zpečetěným velkou státní pečetí Kanady, jmenuje způsobilé osoby do Senátu; a na základě nařízení tohoto zákona každá osoba takto jmenovaná se stane a bude členem Senátu a senátorem.

---

[1] Nejde tu o rovnost provincií, nýbrž regionů – skupin provincií – pozn. překl.
[2] Plně svobodný šlechtický statek – pozn.překl.
[3] Feudální vlastnictví půdy osobou bez šlechtických výsad, které je povoleno vykonávat všechny své závazky lennímu pánu nebo nadřízenému formou platby nájmu v penězích nebo v naturáliích, bez poskytování osobních služeb. – pozn. překl.

(Vypuštěno) *25. Vypuštěno.*

Doplnění senátorů v jistých případech

26. Pokud někdy na doporučení Generálního guvernéra uzná Královna za vhodné nařídit, aby 4 nebo 8 členů bylo přidáno do senátu, může Generální guvernér jmenováním 4 nebo 8 kvalifikovaných osob (dle situace), reprezentujících rovnoměrně 4 regiony Kanady, doplnit těmito osobami Senát.

Omezení počtu senátorů na základní úroveň

27. V případě takovýchto doplňování, která nejsou časově vymezena, nepovolá Generální guvernér žádnou další osobu do Senátu - leda na další nařízení Královny týkající se takového doporučení - aby representovala jeden ze čtyř okrsků, až do doby, kdy je takový okrsek zastupován maximálně 24 senátory.

Maximální počet senátorů 28. Počet senátorů nebude nikdy větší než 113.

Doba zastávání úřadu v Senátu

29. (1) Podléhaje odstavce (2), bude senátor na základě nařízení tohoto zákona zastávat svou funkci v Senátu doživotně.

Odchod do důchodu po dosažení věku 75 let

(2) Senátor, který je povolán do Senátu po nabytí platnosti tohoto odstavce, bude podle tohoto Zákona zastávat svou funkci v senátu dokud nedosáhne věku 75 let.

Resignace na funkci v Senátu

30. Senátor může vlastnoručně podepsanou žádostí Generálnímu guvernéru resignovat na své místo v senátu, načež je ze své funkce uvolněn.

Vyřazení, vyloučení senátorů

31. Místo senátora se uvolní v následujících případech:

(1) Pokud je senátor nepřítomen na dvou po sobě následujících zasedáních Senátu

(2) Pokud vykoná přísahu, prohlášení nebo slib loajality, poslušnosti či věrnosti cizí moci, nebo udělá čin, jímž se stane poddaným, občanem či oprávněným využívat práva nebo výsady cizích poddaných či občanů cizí moci

(3) Pokud je soudním rozhodnutím prohlášen za bankrotujícího či insolventního, nebo využije některého ustanovení zákona na ochranu dlužníků, nebo se stane veřejným dlužníkem

(4) Pokud je poskvrněn vlastizradou nebo uznán vinným z těžkého či hanebného trestného činu

(5) Pokud přestane být kompetentní ohledně majetku či bydliště; pod podmínkou, že nebude považován za nekompetentního ohledně majetku jen kvůli tomu, že je členem vlády Kanady, zatímco zastává úřad na nižší než vládní úrovni, který vyžaduje jeho přítomnost tam.

Povolání na volná místa v Senátu

32. Pokud se v Senátu uvolní místo resignací, smrtí nebo jinak, Generální guvernér uvolněné místo obsadí povoláním vhodné a kvalifikované osoby.

Otázky ohledně kvalifikace a volných míst v Senátu

33. Vyvstanou-li nějaké otázky ohledně kvalifikace senátorů nebo volných míst v Senátu, budou předneseny a vyřešeny Senátem.

Jmenování předsedy Senátu

34. Generální guvernér může, listinou zpečetěnou velkou státní pečetí Kanady, jmenovat některého senátora předsedou Senátu a může ho i odvolat a dosadit na jeho místo senátora jiného.

Kvórum v Senátu

35. Pokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, je nezbytná přítomnost alespoň patnácti Senátorů, včetně předsedy, aby mohl Senát zasedat a byl schopen uplatňovat svou moc.

Hlasování v Senátu

36. Záležitosti projednávané v Senátu budou rozhodnuty většinou hlasů, předseda má hlas ve všech případech, nerozhodné hlasování bude považováno za negativní.

DOLNÍ SNĚMOVNA

Ustanovení Dolní sněmovny

37. Dolní sněmovna, dle tohoto zákona, se bude skládat ze dvou set devadesáti pěti členů, z nichž devadesát devět bude zvoleno za Ontario, sedmdesát pět za Quebec, jedenáct za Nové Skotsko, deset za Nový Brunšvik, čtrnáct za Manitobu, třicet dva za Britskou Kolumbii, čtyři za Ostrov Prince Edwarda, dvacet šest za Albertu, čtrnáct za Saskatchewan, sedm za Newfoundland, jeden za oblast Yukonu a dva za Severozápadní oblasti.

Svolávání Dolní sněmovny

38. Generální guvernér může, jménem Královny, nástrojem pod velkou státní pečetí Kanady, obeslat a svolat Dolní sněmovnu

Senátoři nezasedají v Dolní sněmovně

39. Senátor nebude moci býti zvolen do Dolní sněmovny, ani zasedat nebo hlasovat jako člen Dolní sněmovny.

Volební obvody čtyř provincií

40. Dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, Ontario, Quebec, Nové Skotsko a Nový Brunšvik budou, pro účel voleb členů k službě v Dolní sněmovně, rozděleny na volební okrsky následovně:

1.Ontario

Ontario bude rozděleno na hrabství, okresy hrabství, města, části měst a města vyjmenovaná v *První příloze* tohoto zákona, z nichž každý bude volebním okrskem, každý takový okrsek jmenovaný v tomto dodatku má právo na to, aby z něj vzešel jeden člen.

2.Quebec

Quebec bude rozdělen na šedesát pět volebních okrsků, skládajících se z šedesáti pěti volebních obvodů, do kterých je Dolní Kanada v době vydání tohoto zákona rozdělena dle kapitoly dva Společných ustanovení Kanady, kapitoly sedmdesát pět Společných ustanovení Dolní Kanady a Zákona o provinciích Kanady třiadvacátého roku vlády Královny, kapitoly jedna, nebo nějakého jiného zákona doplňujícího zmíněné, který platí v Unii, takže každý takový volební obvod bude oprávněn býti pro účel tohoto zákona volebním okrskem, a vzejde z něj jeden člen.

3.Nové Skotsko

Každé z osmnácti hrabství Nového Skotska bude jedním volebním okrskem. Hrabství Halifax bude oprávněno, aby z něj vzešli dva členové, ze všech ostatních hrabství jeden.

4.Nový Brunšvik

Každé ze čtrnácti hrabství, na něž je Nový Brunšvik rozděleno, včetně Města a *Hrabství Sv. Jana*, bude volebním okrskem. Každý z těchto patnácti volebních okrsků bude oprávněn, aby z něj vzešel 1 člen.

Kontinuita existujících volebních zákonů dokud Parlament Kanady nestanoví jinak

41. Dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, všechny zákony jsoucí v platnosti v provinciích Unie vzhledem k následujícím věcem či některým z nich, konkrétně jsou to – způsobilost a nezpůsobilost osob k tomu býti zvolen nebo zasedat či hlasovat jako člen Dolní sněmovny nebo Zákonodárného shromáždění v provinciích, voliči při volbách těchto členů, přísahy voličů, volební komise, jejich práva a povinnosti, postupy při volbách, období, během nichž se mohou volby konat, rozhodnutí ve sporných volbách a postupy při incidentech s nimi souvisejících, uvolňování míst členů a provedení nových nařízení pro případ, že by se místa uvolnila jinak než rozpuštěním (parlamentu) – se budou vztahovat na volby členů na místo v Dolní sněmovně za ony jednotlivé provincie.

Za těchto podmínek, dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, ve všech volbách do Dolní sněmovny pro oblast Algoma, spolu s osobami způsobilými zákonem provincie Kanada volit, bude mít hlas každý britský občan mužského rodu, je-li stár jedna-dvaceti let či více, s trvalým bydlištěm.

Vypuštěno

42. Vypuštěno

Vypuštěno

43. Vypuštěno

K volbě předsedy Dolní sněmovny

44. Dolní sněmovna na svém prvním zasedání po všeobecných volbách přikročí neprodleně k volbě jednoho svého člena za předsedu sněmovny.

K zaplnění volného místa úřadu předsedy Dolní sněmovny

45. Pro případ uvolnění místa předsedy Dolní sněmovny, způsobeného smrtí, resignací nebo jinak, sněmovna přikročí neprodleně k volbě jiného svého člena za předsedu sněmovny.

Předseda sněmovny

46. Předseda sněmovny bude předsedat všem schůzím Dolní sněmovny.

Opatření pro případ nepřítomnosti předsedy sněmovny

47. Dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, v případě že předseda z jakéhokoli důvodu není přítomen a nepředsedá sněmovně nepřetržitě po dobu čtyřiceti osmi hodin, sněmovna může vybrat jiného ze svých členů, aby roli předsedy zastával, a člen takto zvolený má a vykonává po dobu pokračování nepřítomnosti předsedy všechnu moc a má výsady a povinnosti předsedy.

Kvórum v Dolní sněmovně

48. Je nezbytná přítomnost alespoň dvaceti členů Dolní sněmovny, aby sněmovna mohla zasedat a byla schopna uplatňovat svou moc, v tomto případě je předseda považován za člena.

Hlasování v Dolní sněmovně

49. Záležitosti projednávané v Dolní sněmovně budou rozhodnuty většinou hlasů, předseda nehlasuje. Předseda bude mít hlas pouze bude-li hlasování nerozhodné.

Funkční období Dolní sněmovny

50. Dolní sněmovna setrvává ve funkci po dobu pěti let ode dne ohlášení výsledku voleb do této sněmovny (není-li dříve rozpuštěna Generálním guvernérem) a o nic déle.

Upravení zastoupení v Dolní sněmovně

51. (1) Počet členů Dolní sněmovny a počet reprezentantů provincií v této sněmovně bude, jakmile vstoupí v platnost tento článek, a potom při každém sčítání lidu jednou za 10 let, upraven takovou pravomocí, takovým způsobem a od takové chvíle, jak Parlament Kanady rozhodne, dle následujících pravidel:

1. Každé provincii bude přidělen počet členů odpovídající počtu získanému vydělením celkové populace provincií dvěma sty sedmdesáti devíti a vydělením populace každé provincie podílem takto získaným, přičemž hodnota nad 0.50 je braná jako jedna po výše zmíněném způsobu dělení.

2. Pokud by celkový počet členů přidělený provincii dle pravidla 1. byl menší než celkový počet přidělený provincii v době vstupu tohoto odstavce v platnost, bude k počtu členů takto přidělených přidán takový počet členů, až bude počet členů v provincii stejný jako ten tenkrát přidělený.

Oblast Yukonu, Severozápadní teritoria a Nunavut

(2) Oblast Yukonu, jak je vymezeno a popsáno v dodatku ke kapitole Y-2 přepracovaných Zákonů Kanady, 1985, má právo na jednoho člena, Severozápadní teritoria jak je vymezeno a popsáno v části 2 kapitoly N-27 přepracovaných Zákonů Kanady, 1985, jak je doplněno v části 77 kapitoly 28 Zákonů Kanady, 1993, má právo na jednoho člena a Nunavut, jak je vymezeno a popsáno v části 3 kapitoly 28 Zákonů Kanady, 1993, má právo na jednoho člena v Dolní sněmovně

Složení Dolní sněmovny

51A. Bez ohledu na cokoli v tomto Zákoně, má provincie vždy právo na to, aby ji reprezentovalo v Dolní sněmovně alespoň tolik členů, jako v Senátu.

Zvýšení počtu členů Dolní sněmovny

52. Počet členů Dolní sněmovny může být zvýšen Parlamentem Kanady za předpokladu, že poměr representace provincií předepsaný tímto zákonem tím nebude narušen.

ZÁKONY TÝKAJÍCÍ SE FINANČNÍCH ZÁLEŽITOSTÍ; KRÁLOVSKÝ SOUHLAS

Návrhy na přidělení částek a daně

53. Návrhy zákonů na přidělení některé části veřejných příjmů, nebo na uvalení jakékoli daně či poplatku, podá Dolní sněmovna.

Doporučení pro finanční zákon

54. Právoplatným nebude, pokud Dolní sněmovna přijme či nechá projít jakékoli hlasování, rozhodnutí, návrh zákona či zákonodárnou předlohu na přidělení části veřejných příjmů, nebo jakoukoli daň či poplatek, na jakýkoli účel, které by nebyly předtím doporučeny sněmovně ve zprávě Generálního guvernéra, v části, která se hlasování, rozhodnutí, návrhu zákona či zákonodárné předlohy týká.

Královský souhlas k návrhům, atd.

55. *Když je návrh zákona*, který prošel Parlamentem předložen Generálnímu guvernérovi, aby dostal Královský souhlas, může Generální guvernér vydat prohlášení, dle svého uvážení, ale dle ustanovení tohoto zákona a pokynům Jejího Veličenstva, že s tímto návrhem souhlasí jménem Královny, nebo že Královský souhlas neposkytne, nebo že vyhrazuje rozhodnutí vůli Královny.

Zamítnutí zákona přijatého Generálním guvernérem pomocí rozkazu Rady

56. Přijme-li Generální guvernér návrh zákona jménem Královny, pošle při první možné příležitosti věrnou kopii tohoto zákona jednomu z hlavních ministrů Jejího Veličenstva, a pokud se Královna v Radě do dvou let od obdržení tohoto od ministra rozhodne, že je zákon hodný zrušení, tak takové zrušení (s potvrzením ministra ze dne, kdy zákon předal) oznámené Generálním guvernérem, projevem či zprávou oběma komorám Parlamentu, učiní zákon neplatným ode dne takového oznámení.

Vyhrazení oznámeni vůle Jejího Veličenstva k návrhům zákonů

57. Návrh zákona vyhrazený pro oznámení vůle Jejího Veličenstva, nemá žádnou platnost, pokud Generální guvernér do dvou let ode dne, kdy byl návrh podán Generálnímu guvernérovi, aby zažádal o souhlas Královny, neoznámí projevem či zprávou oběma komorám Parlamentu, nebo prohlášením, že návrh dostal souhlas Královny v radě.[4]

Zápis každého takového projevu, zprávy nebo prohlášení bude zanesen do parlamentního protokolu a jeho kopie náležitě ověřená bude doručena náležitému úředníkovi, který ji uloží do Státního archivu Kanady.

V.ÚSTAVY PROVINCIÍ

VÝKONNÁ MOC

Setkání místoguvernérů provincií

58. Pro každou provincii bude úředník, označovaný jako místoguvernér, vybraný Generálním guvernérem v Radě pomocí nástrojů pod velkou státní pečetí.

Doba zastávání úřadu místoguvernéra

59. Místoguvernér bude zastávat úřad dokud uzná Generální guvernér za vhodné; ale jakýkoli místoguvernér vybraný po zahájení prvního zasedání Parlamentu Kanady nebude moci být odstraněn po dobu pěti let od svého vybrání, leda důvodně[5], což mu bude sděleno písemně do jednoho měsíce

---

[4] Zákon platí teprve od takového vyhlášení – pozn.překl.

[5] v originále *for cause:*
Pokud se jedná o „důvodné" odvolání z funkce, myslí se tím důvody, které zákon a veřejná morálka považují za dostatečné zdůvodnění odvolání a jde tedy o „legální důvod", nikoli pouze o důvod, který subjektivně považuje za dostatečný osoba s jmenovací a odvolací pravomocí. Nemyslí se tím svévolné a kapriciózní odvolání. Musí jít o důvod, který se týká způsobilosti a vhodnosti úředníka vykonávat povinnosti, jež jsou mu uloženy. Musí to být důvod (příčina), který uzná zákon a veřejná morálka jako důvod, proč daný úředník nemůže nadále zastávat svou funkci.

od chvíle, kdy byl vydán pokyn k jeho odstranění, a bude to sděleno zprávou Senátu a Dolní sněmovně do jednoho týdne, pokud v té době Parlament zasedá, a pokud nezasedá, pak do jednoho týdne po zahájení dalšího zasedání Parlamentu.

Platy místoguvernérů

60. Platy místoguvernérů budou pevné a rozhodne o nich Parlament Kanady.

Přísahy atd., místoguvernérů

61. Každý místoguvernér před převzetím povinností svého úřadu učiní a podepíše před Generálním guvernérem nebo osobou jím pověřenou přísahy věrnosti a úřadu podobné těm, které činí Generálnímu guvernérovi.

Použití předpisů vztahujících se k místoguvernérovi.

62. Předpisy tohoto zákona vztahující se k místoguvernérovi rozšiřují svou platnost a použití na místoguvernéra po čas, kdy pobývá v té které provincii, nebo na jiného vedoucího vykonávajícího úředníka či správce po dobu, kdy drží vládu provincie, ať už má jakoukoli funkci.

Setkání výkonných důstojníků pro Ontario a Quebec

63. Výkonná Rada pro Ontario a Quebec bude složena z takových osob, které místoguvernér uzná za vhodné, a v první řadě z následujících úředníků, konkrétně, - generálního prokurátora, ministra a tajemníka provincie, pokladníka provincie, ministra korunních zemí, provinčního ministra pro zemědělství a veřejné stavby, v Quebecu s předsedou zákonodárné rady a generálním právním poradcem.

Výkonná vláda Nového Skotska a Nového Brunšviku

64. Složení výkonného orgánu v obou provinciích – Nové Skotsko a Nový Brunšvik – bude, dle nařízení tohoto zákona, pokračovat tak jak doposud existovalo v Unii, dokud nebude změněno mocí tohoto zákona.

65. Veškeré moci, pravomoci a povinnosti, které dle kteréhokoli zákona Parlamentu Velké Británie, nebo Parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Irska, nebo zákonodárného sboru Horní Kanady, Dolní Kanady nebo Kanady byly nebo jsou před vznikem Unie či po něm propůjčeny nebo jsou uplatnitelné příslušnými vládami nebo místoguvernéry těchto Provincií, na doporučení, nebo na doporučení a se souhlasem, příslušné zdejší Výkonné rady, nebo ve shodě s těmito Radami nebo jakýmkoli počtem jejich členů, nebo samotných guvernérů či místoguvernérů osobně, budou, dokud budou existovat a bude možno je uplatňovat ve prospěch Unie ve vztahu k vládě Ontaria a Quebecu, propůjčeny a budou nebo mohou být uplatnitelné místoguvernérem pro Ontario nebo Quebec, na doporučení, nebo na doporučení a se souhlasem, nebo ve shodě s Tajnou Královskou Radou pro Kanadu nebo některými jejími členy, nebo místoguvernérem samotným, pokud to vyžaduje situace, podléhajíce nicméně (netýká se těch, které existují pod zákony Parlamentu Velké

BLACK, H. C. Blackův právnický slovník. 1. svazek. Z amerického originálu Black s Law Dictionary (šesté vydání) přeložili JUDr. Vladimír Balaš, CSc. a kol. Praha: Victoria Publishing, 1997. ISBN 80-85605-23-6. s. 601. Celkem 767 s.)

Británie, nebo Parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Irska) zrušení či pozměnění zákonodárného sboru Ontaria a Quebecu.

Použití předpisů vztahujících se k místoguvernérovi v Radě.

66. Předpisy tohoto zákona vztahující se k místoguvernérovi v Radě budou chápány jako vztahující se k místoguvernérovi provincie jednajícího s radou a na radu příslušného výkonného koncilu.

Správa (administrativa) za nepřítomnosti apod. místoguvernéra

67. Generální guvernér v radě může ustanovit správce k vykonávání úřadu a povinností místoguvernéra po dobu své nepřítomnosti, nemoci nebo jiné nezpůsobilosti.

Sídla provinční správy

68. Pokud a dokud nerozhodne výkonná vláda nějaké provincie jinak, budou sídla vlád provincií[6] následující, jmenovitě: - Ontario, město Ontario; Quebec, město Quebec; Nové Skotsko, město Halifax; a Nový Brunšvik, město Fredericton.

ZÁKONODÁRNÁ MOC

1.ONTARIO

Zákonodárný sbor pro Ontario

69. Zákonodárný sbor pro Ontario bude tvořit místoguvernér a jedna sněmovna, nazývaná Zákonodárné shromáždění Ontaria.

Volební okrsky

70. Zákonodárné shromáždění Ontaria bude tvořeno dvaaosmdesáti volenými členy, reprezentujícími dvaaosmdesát volebních okrsků určených dále v dodatku jedna tohoto zákona.

2.QUEBEC

Zákonodárný sbor pro Quebec

71. Zákonodárný sbor pro Quebec bude tvořit místoguvernér a dvě sněmovny, nazývané Zákonodárná rada Quebecu a Zákonodárné shromáždění Quebecu.[7]

Složení Zákonodárné rady pro Quebec

72. Zákonodárná rada Quebecu bude tvořena čtyřiadvaceti členy, určenými místoguvernérem jménem Královny listinou s velkou státní pečetí, každý určený k zastupování jednoho z 24 volebních okrsků Dolní Kanady příslušných dle tohoto zákona, a každý bude zastávat úřad po určitou část svého života, pokud Zákonodárný sbor pro Quebec nerozhodne jinak dle opatření tohoto zákona.

Kvalifikace členů Zákonodárné rady

73. Způsobilost členů Zákonodárné rady Quebecu bude stejná jako senátorů Quebecu.

Resignace, diskvalifikace apod.

74. Místo člena Zákonodárné rady Quebecu se uvolní v těch případech, mutatis mutandis, v kterých je za uvolněné považováno místo senátora.

---

[6] místní státní moc – pozn.překl.

[7] Zákonodárná rada byla zrušena zákonem č. 90/1968. Následně bylo Zákonodárné shromáždění přejmenováno na Národní shromáždění.

Uvolnění

75. Pokud v Zákonodárné radě Quebecu dojde k uvolnění místa resignací, smrtí či jinak, místoguvernér, jménem Královny, nástrojem pod velkou státní pečetí Quebecu, ustanoví vhodnou a kvalifikovanou osobu, aby zaplnila uprázdněné místo.

Otázky ohledně uvolnění

76. Vyvstanou-li nějaké otázky ohledně způsobilosti členů Zákonodárné rady Quebecu nebo uvolněných míst v Zákonodárné radě Quebecu, budou předneseny a vyřešeny Zákonodárnou radou.

Předseda Zákonodárné rady

77. Zastupující guvernér může, nástrojem pod velkou státní pečetí Quebecu, ustanovit jednoho člena Zákonodárné rady Quebecu, za jejího předsedu, a může ho odvolat a ustanovit místo něj jiného.

Kvórum Zákonodárné rady

78. Dokud Zákonodárný sbor Quebecu nerozhodne jinak, pak je nezbytná přítomnost alespoň deseti členů Zákonodárné rady Quebecu včetně předsedy, aby Rada mohla zasedat a byla schopna uplatňovat svou moc.

Hlasování v Zákonodárné radě

79. Otázky vyvstavší v Zákonodárné radě Quebecu budou rozhodnuty většinou hlasů, a předseda bude mít ve všech případech hlas, a pokud bude hlasování nerozhodné, výsledek bude považován za záporný.

Složení Zákonodárného shromáždění Quebecu

80. Zákonodárné shromáždění Quebecu se bude skládat z pětašedesáti členů, zvolených k reprezentování pětašedesáti volebních obvodů či okrsků Dolní Kanady příslušných dle tohoto zákona, dle jeho úpravy Zákonodárného sboru Quebecu: Ustanovuje, že nebude platným k předložení zastupujícímu guvernéru ke schválení žádný zákon pozměňující hranice kteréhokoli z volebních obvodů či okrsků zmíněných v Druhé příloze tohoto zákona, pokud takový návrh zákon neprošel druhým a třetím čtením v Zákonodárném shromáždění se souhlasem většiny členů reprezentujících všechny volební obvody a okrsky, a takový zákon nebude schválen, pokud nebude podán Zákonodárným shromážděním zastupujícímu guvernéru s prohlášením, že takto učiněno bylo.

3.ONTARIO A QUEBEC

Vypuštěno

81. Vypuštěno.

Svolávání Zákonodárných shromáždění

82. Místoguvernér pro Ontario a místoguvernér pro Quebec, jménem Královny, nástrojem pod velkou státní pečetí provincie, obešlou a svolají Zákonodárné shromáždění své provincie.

Omezení volby držitelů úřadů

83. Dokud Zákonodárný sbor Ontaria nebo Quebecu nerozhodne jinak, osoba přijímající či zastávající v Ontariu či Quebecu jakýkoli úřad, je členem komise, je zaměstnána, trvale či přechodně, na návrh místoguvernéra, která dostává roční plat, či jinou odměnu, rentu, mzdu, nebo jakýkoli příjem či částku odkudkoli z provincie, nebude způsobilá k tomu být členem Zákonodárného shromáždění příslušné provincie ani nebude zasedat a hlasovat jako taková; ale nic v tomto oddílu neučiní nezpůsobilou osobu, která je členem Výkonné rady příslušné provincie nebo která zastává některé z následujících úřadů, konkrétně: generální

prokurátor, ministr a tajemník provincie, pokladník provincie, ministr korunních zemí, provinční ministr pro zemědělství a veřejné stavby, v Quebecu generální právní poradce, ani ji neučiní nezpůsobilou k zasedání či hlasování ve sněmovně, do níž byla zvolena, pokud je zvolena zastávajíc takový úřad.

Trvání stávajících volebních zákonů

84. Dokud Zákonodárný sbor Ontaria a Quebecu, nerozhodne jinak, všechny zákony v Unii jsou v platnosti v těchto provinciích, v závislosti na následujících věcech, nebo některých z nich, konkrétně, - způsobilostech a nezpůsobilostech osob k tomu býti zvoleny, či zasedat nebo hlasovat jako členové Shromáždění Kanady[8], způsobilostech a nezpůsobilostech voličů, přísahách voličů, volebních komisařích, jejich právech a povinnostech, postupech při volbách, termíny voleb, a rozhodnutích ve sporných volbách a postupy při incidentech s nimi souvisejících, uvolňování míst členů a provedení nových nařízení pro případ, že by se místa uvolnila jinak než rozpuštěním[9] – budou žádat o volení členů na místo v příslušném Zákonodárném shromáždění Ontaria nebo Quebecu.

Takto ustanoveno, dokud Zákonodárný sbor Ontaria nerozhodne jinak, v kterýchkoli volbách členů do Zákonodárného shromáždění Ontaria, pro okrsek Algoma, kromě osob dle Zákona o provinciích Kanady způsobilých volit, každý britský poddaný, který dovršil věk jednadvaceti let, a má trvalé bydliště bude mít hlas.

Trvání Zákonodárného shromáždění

85. Každé Zákonodárné shromáždění Ontaria a každé Zákonodárné shromáždění Quebecu bude setrvávat v úřadě po čtyři roky ode dne vyhlášení výsledku voleb do těchto institucí a o nic déle (pokud nebylo Zákonodárné shromáždění Ontaria nebo Zákonodárné shromáždění Quebecu již dříve[10] rozpuštěno místoguvernérem provincie).

Roční zasedání Zákonodárného sboru

86. Zasedání Zákonodárného sboru Ontaria a Zákonodárného sboru Quebecu se bude konat alespoň jednou za rok, takže doba mezi poslední schůzí Zákonodárného sboru v každé provincii v jednom období (zasedání) a její první schůzí v dalším období nepřesáhne dvanáct měsíců.

Předseda, kvórum, atd.

87. Následující opatření tohoto zákona týkající se Dolní sněmovny budou rozšířeny na Zákonodárná shromáždění Ontaria a Quebecu a budou se týkat i Zákonodárných shromáždění Ontaria a Quebecu, jmenovitě, - opatření týkající se původně volby předsedy a uvolněných míst, povinností předsedy, nepřítomnosti předsedy, kvóra, způsobu hlasování, jako by tu tato opatření byla znovu uzákoněna a učiněna platnými pro každé takové Zákonodárné shromáždění.

4.NOVÉ SKOTSKO A NOVÝ BRUNŠVIK

Složení Zákonodárných sborů Nového Skotska a Nového Brunšviku

---

[8] tj. dolní sněmovny federálního kanadského parlamentu – pozn. překl.
[9] rozpuštěním Zákonodárného shromáždění – pozn.překl.
[10] tj. předčasně – pozn. překl.

88. Složení Zákonodárných sborů Nového Skotska i Nového Brunšviku bude, vzhledem k nařízením tohoto zákona, pokračovat v existenci tak jak je v Unii, dokud nebude pravomocí tohoto zákona pozměněno.

5.ONTARIO, QUEBEC A NOVÉ SKOTSKO

(Vypuštěno) 89. Vypuštěno.

6.ČTYŘI PROVINCIE

Ustanovení týkající se finančního zákona atd. vztahující se na Zákonodárné sbory

90. Následující opatření tohoto zákona týkající se Parlamentu Kanady, konkrétně, - opatření týkající se přídělovacích a daňových zákonů, doporučení týkající se finančních zákonů, odmítnutí zákonů, a vyhrazené označení vůle na návrzích zákona[11], - budou rozšířeny na Zákonodárná shromáždění těchto[12] provincií a budou se týkat i Zákonodárných shromáždění těchto provincií jako by tu tato opatření byla znovu uzákoněna a učiněna platnými pro příslušné provincie a jejich Zákonodárná shromáždění, se záměnou generálního guvernéra za místoguvernéra provincie, Královny a ministra zahraničních věcí za Generálního guvernéra, dvou let za jeden rok a Kanady za provincie.[13]

VI.DĚLBA ZÁKONODÁRNÉ MOCI

PRAVOMOCI PARLAMENTU

Zákonodárná moc Parlamentu Kanady

91. Královna legálně, na radu a s radou a se souhlasem Senátu a Dolní sněmovny, vytváří zákony pro mír, pořádek a dobrou vládu Kanady, s ohledem na všechny záležitosti nespadající do kategorií zákonem určených výlučně pro Zákonodárné sbory provincií; a pro větší jistotu, ale ne aby se potlačila všeobecnost předcházejících podmínek této pasáže, prohlašuje se zde, že (nehledě na cokoli v tomto zákoně) výlučná zákonodárná moc Parlamentu Kanady se vztahuje na všechny záležitosti, které spadající do kategorií dále vyjmenovaných; konkrétně
    1. Vypuštěno
    1A Veřejný dluh a majetek
    2. Regulace trhu a obchodu
    2A Pojištění v nezaměstnanosti
    3. Získávání peněz jakýmkoli způsobem či systémem daní
    4. Půjčování si peněz na veřejný úvěr
    5. Poštovní služby
    6. Sčítání lidu a statistiky
    7. Domobrana, vojenská a námořní služba, a obrana

---

[11] Dokud Královna zákon za určitých podmínek nepodepíše. neplatí; viz část FINANČNÍ ZÁKON; KRÁLOVSKÝ SOUHLAS – pozn. překl.

[12] tj. těchto čtyř - Ontaria, Quebecu, N.Skotska a N.Brunšvika – pozn. překl.

[13] Jde o nahrazení pojmů vyšších nižšími– pozn.překl.

8. *Určení a poskytování* platů a přídavků (přídělů) státních a jiných úředníků vlády Kanady.
9. Pobřežní značení, bóje, majáky a Sable Island[14]
10. Lodní a námořní doprava.
11. Karanténa a zřízení a údržba námořnických nemocnic.
12. Rybolov na pobřeží a ve vnitrozemí.
13. Převozní lodní služba mezi provincií a některou britskou nebo cizí zemí nebo mezi dvěma provinciemi.
14. Měna a oběživo.
15. Bankovnictví, slučování bank a záležitost papírových peněz.
16. Spořitelny.
17. Váhy a míry.
18. Cizí směnky a dlužní úpisy.
19. Úroky.
20. Platidlo (měna)
21. Bankroty a insolvence (platební neschopnost)
22. Patenty na vynálezy a objevy.
23. Autorská práva
24. Indiáni a indiánské rezervace.
25. Udělení občanství a nelegální přistěhovalci
26. Svatby a rozvody.
27. Trestní právo, kromě ustavení soudů trestní jurisdikci, ale včetně trestních procesů.
28. Vedení, údržba a správa věznic.
29. Takové kategorie věcí, které jsou jednoznačně vynechány ve vyjmenování kategorií věcí ponechaných tímto zákonem výlučně v moci Zákonodárným sborům provincií.

A pokud se vyskytne jakákoli věc (případ) spadající pod druhy věcí vyjmenovaných v této pasáži, nebude považována za spadající pod druhy záležitostí lokální nebo soukromé povahy zahrnuté ve výčtu druhů věcí stanovených tímto zákonem výlučně Zákonodárným sborům provincií.

VÝLUČNÉ PRAVOMOCI ZÁKONODÁRNÝCH SBORŮ PROVINCIÍ

Okruhy výlučného zákonodárství provincií

92. V každé provincii může Zákonodárný sbor výlučně přijmout zákony ve vztahu k případům vyskytujícím v rámci kategorií dále vyjmenovaných; konkrétně:
    1. Vypuštěno
    2. Přímé zdanění v rámci provincie za účelem zvýšení výnosů pro potřeby provincie.
    3. Půjčování peněz na účet provincie
    4. Ustanovení a úřední období úřadů provincie a jmenování a placení úředníků provincie.
    5. Správa a prodej veřejných pozemků náležejících provincii a dřeva a lesů provincie.

[14] Ostrov v N.Skotsku asi 300 km od Halifaxu, sloužící jako záchranná stanice – pozn.překl.

6. Vedení, údržba a správa věznic a nápravných zařízení spadajících pod provincii.
7. Vedení, údržba a správa nemocnic, ústavů pro choromyslné, dobročinných spolků, charitativních zařízeních v provincii a provincii sloužících, všech krom nemocnic pro námořníky.
8. Obecní zařízení/instituce v provincii.
9. Obchodní, pohostinské, dražební a jiné koncese za účelem zvýšení výnosů pro potřeby provincie, místní či obecní.
10. Místní nemovitosti, závody a podniky krom dále uvedených:
    a) trasy parníků nebo jiných lodí, železnice, kanály, telegrafy či jiné závody a podniky spojující provincii s některou nebo některými jinými provinciemi nebo sahajícími nad rámec provincie
    b) Trasy parníků mezi provincií a některou britskou zemí či jinou cizí zemí.
    c) Takové podniky a práce, které, ačkoli jsou zcela umístěny v rámci provincie, jsou před či po svém provedení prohlášeny Parlamentem Kanady za obecně prospěšné pro Kanadu nebo prospěšné pro dvě či více provincií.
11. Slučování společností pro účely provincie.
12. Svatební obřad v provincii.
13. Majetkové a civilní právo v provincii.
14. Správa soudnictví v provincii, včetně ustanovení, udržování a organizace provinčního soudnictví, civilní i trestní jurisdikce a včetně procesů týkajících se civilních (netrestních) záležitostí u těchto soudů.
15. Uložení trestu formou pokuty, penále nebo uvěznění k naplnění zákona některé provincie, udělené ve spojení s nějakým případem spadajícím pod věci vyjmenované v této pasáži.
16. Obecně všechny případy jež jsou pouze místního či soukromého charakteru v provincii.

NEOBNOVITELNÉ PŘÍRODNÍ ZDROJE, LESNÍ ZDROJE A ELEKTRICKÁ ENERGIE

Zákony týkající se neobnovitelných přírodních zdrojů, lesních zdrojů a elektrické energie

92A (1) V každé provincii může Zákonodárný sbor výlučně přijmout zákony týkající se následujících věcí
    (a) Hledání neobnovitelných přírodních zdrojů
    (b) Přípravné práce k těžbě, ochrana a správa neobnovitelných přírodních zdrojů a lesních zdrojů v provincii, včetně zákonů týkajících se stupně primární těžby odtud; a
    (c) Zpřístupnění, využití, ochrana a správa prostor a zařízení v provincii na výrobu elektrické energie.

Vývoz zdrojů z provincií

(2) V každé provincii může Zákonodárný sbor přijmout zákony týkající se vývozu primární těžby neobnovitelných přírodních zdrojů a lesních zdrojů v provincii z provincie do jiné části Kanady, a produkce ze zařízení na výrobu elektrické energie, ale takové zákony nemohou schvalovat nebo stanovovat cenovou diskriminaci nebo diskriminaci ve vývozu do jiných částí Kanady.

Pravomoc Parlamentu

(3) Nic v odstavci (2) nesnižuje pravomoc Parlamentu ustanovit zákon týkající se uvedených záležitostí v tomto odstavci, a kde se takový zákon Parlamentu a zákon provincie neshodují, má zákon Parlamentu větší váhu v (celém) rozsahu neshody.

Poplatky za zdroje

(4) V každé provincii může Zákonodárný sbor přijmout zákony týkající se zvyšování daní jakýmkoli způsobem nebo systémem daní, pokud se týče těchto věcí

(a) neobnovitelných přírodních zdrojů a lesních zdrojů v provincii primární těžby odtud, a

(b) prostor a zařízení v provincii na výrobu elektrické energie a její produkce

ať už je či není taková těžba a produkce vyvážena vcelku nebo částečně z provincie, ale takové zákony neopravňují či nestanovují zdanění lišící se od těžby a produkce vyvážené do jiné části Kanady a těžby nebo produkce, jež nesměřuje mimo provincii.

„Primární těžba"

(5) Výraz „primární těžba" je vysvětlen v Šesté příloze.

Stávající pravomoci či práva

(6) Nic v odstavcích (1) až (5) nesnižuje pravomoci či práva, která Zákonodárný sbor či vláda provincie měla bezprostředně před nabytím platnosti tohoto oddílu.

VZDĚLÁNÍ

Zákonodárství týkající se vzdělání

93. Ve věcech týkajících se provincie, může Zákonodárný sbor výlučně přijmout zákony týkající se vzděláni, podléhající a souhlasící s následujícími opatřeními:

(1) Nic v žádném takovém zákonu škodlivě nenaruší žádná práva či výsady týkající se církevních škol, která mají určité skupiny osob podle zákona provincie v Unii:

(2) Všechny pravomoci, výsady a povinnosti v Unii dle zákona udělené a uložené v Horní Kanadě náboženským školám[15] školám a *school trustees*[16] římsko-katolických Královských poddaných budou stejná jako ta tímto se vztahující na nestatni školy Královských protestantských a římsko-katolických poddaných v Quebecu:

(3) Když v nějaké provincii existuje systém náboženských nebo nestátních škol dle zákona Unie, nebo je tu takový systém ustanoven zákonem Zákonodárného sboru provincie, lze se odvolat ke Generálnímu guvernérovi ve věci jakéhokoli zákona či rozhodnutí jakékoli provinční moci, které narušují jakékoli právo či výsadu protestantské nebo římsko-katolické menšiny Královských poddaných v souvislosti se vzděláním:

(4) Pro případ, že by se jakýkoli takový provinční zákon zdál Generálnímu guvernérovi v radě potřebný pro řádné vykonávání

[15] Jde o nábož. školy všeho druhu, jak křesťanské, tak muslimské, židovské atd. – pozn.překl.

[16] „School trustee" je člen školní správy v rámci obecního zastupitelstva odpovědný za volební okrsek – pozn.překl.

opatření tohoto oddílu a není vytvořen, nebo pro případ, že jakékoli usnesení Generálního guvernéra v radě týkající se jakékoli žádosti v tomto oddílu není náležitě vykonáváno příslušnou provinční mocí tak jak má, pak a v každém takovém případě a tak jak jen okolnosti každého případu požadují, může Parlament Kanady přijmout nápravné zákony pro řádné vykonávání opatření tohoto oddílu a jakéhokoli rozhodnutí Generálního guvernéra v radě dle tomto oddílu.

Quebec

93A. Odstavce (1) až (4) oddílu 93 se nevztahují na Quebec.

JEDNOTNOST ZÁKONŮ V ONTARIU, NOVÉM SKOTSKU A NOVÉM BRUNŠVIKU

Uzákonění jednotnosti zákonů v třech provinciích

94. Nehledě na cokoli v tomto zákoně, může Parlament Kanady přijmout opatření pro jednotnost všech nebo některých zákonů vztahujících se k majetkovému a občanskému právu v Ontariu, Novém Skotsku a Novém Brunšviku a pro jednotnost postupů všech či některých soudů v těchto třech provinciích, a od schválení a po schválení jakéhokoli zákona v tomto ohledu, bude pravomoc Parlamentu Kanady vytvářet zákony týkající se jakýchkoli záležitostí zahrnutých v jakémkoli takovém zákoně neomezená, nehledě na cokoli v tomto zákoně; ale jakýkoli zákon Parlamentu Kanady vytvářející opatření pro takovou jednotnost nebude mít účinnost v jakékoli provincii, pokud nebude přijat, a nabude platnosti až poté, co bude přijat a ustanoven zákonem místním Zákonodárným sborem.

STAROBNÍ DŮCHODY

Vydávání zákonů týkajících se starobních důchodů a sociálních podpor

94A. Parlament Kanady může přijmout zákony vztahující se k starobním důchodům a sociálním podporám, včetně vdovského, sirotčího a invalidního důchodu bez ohledu na věk, ale žádný takový zákon nenaruší účinnost jakéhokoli současného ani budoucího zákona provinčního Zákonodárného sboru, který (zákon) se vztahuje k takovým věcem.

ZEMĚDĚLSTVÍ A PŘISTĚHOVALECTVÍ

Současné pravomoci legislativy týkající se zemědělství atd.

95. V každé provincii může Zákonodárný sbor přijmout zákony týkající se zemědělství v provincii a přistěhovalectví do provincie; a tímto se prohlašuje že Parlament Kanady může přijmout zákony týkající se zemědělství ve všech nebo některých provinciích a přistěhovalectví do všech nebo některých provincií; a jakýkoli zákon Zákonodárného sboru provincie související se zemědělstvím či přistěhovalectvím bude mít

účinek v provincii a co se provincie týče dokud a pouze potud, pokud není v rozporu s jakýmkoli zákonem Parlamentu Kanady.

VII.SOUDNICTVÍ

Jmenování soudců

96. Generální guvernér jmenuje soudce nejvyšších, krajských a okresních soudů v každé provincii, kromě soudů pro věci pozůstalostní v Novém Skotsku a Novém Brunšviku.

Jmenování soudců v Ontariu, atd.

97. Dokud nebudou vytvořeny jednotné zákony týkající se majetkového a občanského práva v Ontariu, Novém Skotsku a Novém Brunšviku a postupů soudů v těchto provinciích, soudci soudů těchto provincií jmenovaní Generálním guvernérem budou vybíráni z příslušných *barristrů*[17] provincie.

Jmenováni soudců v Quebecu

98. Soudci soudů v Quebecu budou vybíráni ze *barristrů* provincie.

Úřední období soudců v Quebecu

99. (1) Podléhaje odstavci dva tohoto článku, soudci nejvyšších soudů budou zastávat funkci za určitých podmínek, tj. dokud nerezignují, nezemřou či nezneužijí pravomoci[18], ale Generální guvernér je bude moci odstranit na návrh senátu a Dolní sněmovny.

Ukončení (úřadu) ve věku 75 let

(2) Soudce nejvyššího soudu, ať už byl jmenován před či po nabytí platnosti tohoto oddílu, se vzdá své funkce jakmile dosáhne věku pětasedmdesáti let, nebo po nabytí platnosti tohoto oddílu, pokud toho věku již dosáhl.

Platy atd., soudců

100. Platy, příplatky a důchody soudců nejvyšších, krajských a okresních soudů (kromě soudů pro věci pozůstalostní v Novém Skotsku a Novém Brunšviku), a admiralitních[19] soudů v případech, kdy soudci mají zatím pevné platy, budou stanoveny a zajišťovány Parlamentem Kanady.

Generální apelační soud

101. Parlament Kanady může, nehledě na cokoli v tomto zákoně, učinit opatření pro vytvoření, udržování a organizaci generálního apelačního soudu Kanady a pro ustavení jakýchkoli dalších soudů pro lepší řízení zákonů Kanady.

VIII.STÁTNÍ PŘÍJMY; DLUHY; MAJETEK; DANĚ

Vytvoření Konsolidačního daňového fondu

102. Všechny poplatky a příjmy nad nimiž měli a mají vyhrazenu pravomoc (kontrolu) příslušné Zákonodárné sbory Kanady[20], Nového Skotska a Nového Brunšviku před Unií a v Unii, kromě takových jejich částí, které jsou tímto zákonem vyhrazeny příslušným Zákonodárným sborům

---

[17] Člověk s ukončeným právnickým vzdělanim: advokát.- pozn.překl.

[18] V originále „during good behaviour", což je právní výraz pro předešlý výčet – pozn. překl.

[19] Ohledně námornictvi – pozn.překl.

[20] Výraz Kanada je tu někdy používán ve smyslu provincii Horní a Dolní Kanady – pozn.překl.

provincií nebo jsou jimi zvyšovány v souladu se zvláštními pravomocemi jim udělenými tímto zákonem, budou tvořit jeden Konsolidační daňový fond vyhrazený na veřejné služby Kanady ve smyslu a podle opatření tohoto zákona.

Výdaje na výběr daní atd. 103. Konsolidační daňový fond Kanady bude trvale odpovědný za výdaje, poplatky a výlohy provázející výběr, správu a potvrzení daní a výše zmíněné bude tvořit první část jeho závazků, které budou podléhat přezkoumání a kontrole tím způsobem, který nařídí Generální guvernér v Radě, dokud Parlament nerozhodne jinak.

Úrok provinčního veřejného dluhu

104. Roční úrok veřejného dluhu provincií Kanady, Nového Skotska a nového Brunšviku v Unii bude tvořit druhou část závazků Sloučeného fondu státního důchodu Kanady.

Plat Generálního guvernéra

105. Až do pozměnění Parlamentem Kanady bude plat Generálního guvernéra deset tisíc sterlingů Spojeného Království Velké Británie a Irska, vyplácen bude Sloučeným fondem státního důchodu, a onen plat také bude tvořit třetí část závazků Fondu.

Vyhrazená částka 106. Vzhledem k několika platbám účtovaným tímto zákonem Spojenému fondu státního důchodu Kanady bude tento fond vyhrazen Parlamentem Kanady na veřejné výdaje.

Převod cenných papírů atd.

107. Všechny cenné papíry, hotovost, bankovní bilance a cenné papíry náležející každé provincii v době vytvoření Unie, kromě výjimek stanovených tímto zákonem, budou majetkem Kanady a bude jich užito na snižování dluhů příslušných provincií v Unii.

Převod majetku v dodatku

108. Veřejné stavby a majetek každé provincie, vyjmenované v Třetí příloze tohoto zákona, budou majetkem Kanady.

Majetek ve formě pozemků, dolů atd.

109. Veškeré pozemky, doly, nerosty a licenční poplatky náležející provinciím Kanady, Nového Skotska a Nového Brunšviku v Unii a veškeré výnosy a obnosy pak náležející nebo splatné z těchto pozemků, dolů, nerostů nebo licenčních poplatků budou patřit provinciím Kanady, Nového Skotska a Nového Brunšviku, v kterých jsou tyto pozemky atd. umístěny nebo tu vznikly, podléhajíce jakýmkoli správám majetku, které existují ohledně těchto zemí, a jakémukoli podílu provincie z pozemků atd., který není podílem provincie.

Majetky související s dluhem provincií

110. Všechny majetky, které souvisí s částmi veřejného dluhu každé provincie, jež byly převzaty (vzaty za své) tou kterou provincií, budou náležet provincii.

Odpovědnost Kanady za provinční dluhy

111. Kanada bude odpovědná za dluhy a závazky každé provincie existující v Unii.

Dluhy Ontaria a Quebecu 112. Provincie Ontario a Quebec jsou Kanadě společně odpovědné za sumu (je-li jaká), kterou dluh provincie Kanady přesahuje v Unii šedesát dva

miliony pět set tisíc dolarů, a bude jim účtována s úrokem ve výši pět procent z této částky za rok.

Majetek Ontaria a Quebecu

113. Majetek vyjmenovaný v Čtvrté příloze tohoto zákona, který náleží v Unii provincii Kanady, bude společným vlastnictvím Ontaria a Quebecu.

Dluh Nového Skotska

114. Nové Skotsko je Kanadě odpovědné za sumu (je-li jaká), kterou veřejný dluh přesahuje v Unii osm milionů dolarů, a bude jim účtována s úrokem ve výši pět procent z této částky za rok.

Dluh Nového Brunšviku

115. Nový Brunšvik je Kanadě odpovědný za sumu (je-li jaká), kterou veřejný dluh přesahuje v Unii sedm milionů dolarů, a bude jim účtována s úrokem ve výši pět procent z této částky za rok.

Vyplácení úroku Novému Skotsku a Novému Brunšviku

116. V případě, že by veřejné dluhy nečinily u Nového Skotska osm milionů a u Nového Brunšviku sedm milionů, obdrží každý půlrok zálohu od Generálního guvernéra Kanady ve výši pětiprocentního ročního úroku z rozdílu mezi současnou výší jejich vlastního dluhu a takovou dohodnutou výší.

Veřejné jmění provincie

117. Provincie si ponechají veškerý jim náležející veřejný majetek tímto zákonem jinak neurčený, přičemž Kanada má právo převzít jakékoli pozemky nebo veřejné vlastnictví pro potřeby a obranu státu.

[Vypuštěno]

118. Vypuštěno.

Další příspěvek Novému Brunšviku

119. Nový Brunšvik dostane od Kanady každý půlrok po dobu deseti let od vzniku Unie zvláštní zálohu šedesáti tří tisíc dolarů za rok; ale po dobu ,co bude veřejný dluh provincie nižší než částka sedm milionů, bude z oné dávky šedesáti tří tisíc dolarů stržen úrok pět procent za rok z toho co chybí.[21]

Formy plateb

120. Všechny platby vykonané dle tohoto zákona, nebo provedené dle závazků vytvořených jakýmkoli zákonem provincií Kanady, Nového Skotska a Nového Brunšviku, a převzaté Kanadou, budou, dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, vykonávány takovou formou a takovým způsobem jaké může nařídit Generální guvernér v Radě.

Kanadské výrobky atd.

121. Všechny druhy zboží vyrostlého, vypěstovaného a vyrobeného v jednotlivých provinciích budou, po vzniku Unie, vpuštěny bez cla do každé z ostatních provincií.

Trvání zákonů o clech a spotřební dani

122. Zákony o clech a spotřební dani každé provincie budou, dle nařízení tohoto zákona, platit dál, dokud nebudou Parlamentem Kanady pozměněny.

Vývoz a dovoz mezi dvěma provinciemi

123. Tam kde při vzniku Unie existují celní poplatky v jakýchkoli dvou provinciích za jakékoli zboží nebo výrobky, může být takové zboží po vzniku Unie dovezeno z jedné z těchto provincií do druhé z těchto provincií po zaplacení celního poplatku, který lze za takové zboží vybírat v provincii, do níž se zboží dováží, a na platbu takové další částky (je-li

[21] *Úrok se měří z toho, co chybí do 7mil, je odečten od 63000 – pozn.překl.*

jaká) celního poplatku jak je vybíratelný za něj v provincii z níž se zboží vyváží.

Poplatky za dřevo v Novém Brunšviku

124. Nic v tomto zákoně nenaruší právo Nového Brunšviku vybírat poplatky za dřevo zajištěné dle kapitoly patnáct, odstavce tři Upravených nařízení Nového Brunšviku, nebo dle jakéhokoli zákona pozměňujícího ten zákon před nebo po vzniku Unie a nezvyšující výši takových poplatků; ale dřevo jakékoli jiné provincie než Nového Brunšviku nebude podléhat takovým poplatkům.

Osvobození veřejných pozemků atd.

125. Žádné pozemky ani majetek náležející Kanadě nebo nějaké provincii nebudou podléhat zdanění.

Provinční Konsolidační daňový fond

126. Takovými částmi poplatků a příjmů, jež měly pravomoc si přivlastnit příslušné Zákonodárné sbory Kanady, Nového Skotska a Nového Brunšviku před vznikem Unie, a které jsou tímto zákonem vyhrazeny příslušným vládám nebo Zákonodárným sborům provincií, a všechny poplatky a důchody jimi zvýšené v souladu se zvláštními pravomocemi stanovenými výše tímto zákonem, bude v každé provincii vytvořen Konsolidační daňový fond, vyhrazený pro veřejné služby provincie.

IX.RŮZNÁ OPATŘENÍ

OBECNĚ

[Vypuštěno]

127. Vypuštěno

Přísaha věrnosti atd.

128. Každý člen Senátu nebo Dolní sněmovny Kanady před převzetím svého místa tam přijme a podepíše před Generálním guvernérem nebo jinou osobou jím pověřenou, a každý člen Zákonodárné rady nebo Zákonodárného shromáždění jakékoli provincie před převzetím svého místa v těchto orgánech přijme a podepíše před místoguvernérem provincie nebo jinou osobou jím pověřenou, přísahu věrnosti obsaženou v Páté příloze tohoto zákona; a každý člen Senátu Kanady a každý člen Zákonodárné rady Quebecu před převzetím svého místa v těchto orgánech také přijme a podepíše před Generálním guvernérem nebo jinou osobou jím pověřenou prohlášení o způsobilosti uvedenou v tomtéž dodatku.

Kontinuita existujících zákonů, soudů, úředníků atd.

129. Není-li jinak rozhodnuto v tomto zákoně, všechny zákony platné v Kanadě, Novém Skotsku a Novém Brunšviku v Unii a všechny soudy civilní a trestní jurisdikce a všechna zákonná pověření, pravomoci a oprávnění a všichni úředníci, soudní, administrativní a ministerští jsoucí v těchto orgánech v Unii, budou pokračovat v činnosti v Ontariu, Quebecu, Novém Skotsku a Novém Brunšviku jakoby Unie vytvořena nebyla; podléhajíce nicméně (netýká se těch záležitostí, které jsou schváleny nebo existují pod zákonem Parlamentu Velké Británie nebo Parlamentu Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska), vypuštění, zrušení nebo pozměnění Parlamentem Kanady, nebo

Zákonodárným sborem příslušné provincie, na základě pravomoci Parlamentu nebo onoho Zákonodárného sboru podle tohoto zákona.

Převod úředníků do Kanady[22]

130. Dokud parlament Kanady nerozhodne jinak, všichni úředníci několika provincií vykonávající povinnosti v souvislosti s případy jinými než těmi vyskytujícími se v rámci kategorií určených tímto zákonem výhradně Zákonodárným sborům provincií, budou úředníky Kanady a budou pokračovat ve vykonávání povinností svých příslušných úřadů se stejnou odpovědností, dle stejných povinností a sankcí jako kdyby Unie nebyla vytvořena.

Jmenování nových úředníků

131. Dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, Generální guvernér v radě může jmenovat takové úředníky, jaké Generální guvernér v radě považuje za nezbytné a vhodné pro účinné vykonávání tohoto zákona.

Povinnosti spojené s mezinárodními smlouvami

132. Parlament Kanady a guvernér Kanady budou mít veškeré pravomoci nezbytné a vhodné pro vykonávání povinností a závazků Kanady nebo jakýchkoli jejích provincií, jakožto části Britského Impéria, vůči cizím státům, vzniklé dle smluv mezi (Britským) Impériem a cizími státy.

Užívání anglického a francouzského jazyka

133. Anglický i francouzský jazyk může užívat jakákoli osoba v diskusích v Parlamentu Kanady nebo sněmovnách Zákonodárného sboru Quebecu; a oba tyto jazyky budou užívány v příslušných záznamech a zápisech těchto sněmoven; a oba tyto jazyky může užít jakákoli osoba, nebo smí být užity při jakémkoli soudním procesu či jednání kdekoli v Kanadě stanoveným tímto zákonem a u všech nebo ode všech či některých soudů Quebecu.

Zákony Parlamentu Kanady a Zákonodárného sboru Quebecu budou vytištěny a vydány v obou těchto jazycích.

ONTARIO A QUEBEC

Jmenování státních úředníků pro Ontario a Quebec

134. Dokud Zákonodárný sbor Ontaria nebo Quebecu nerozhodne jinak, zastupující guvernéři Ontaria a Quebecu mohou jmenovat listinou pod Velkou pečetí provincie následující úředníky, aby vykonávali úřad po dobu neurčitou, konkrétně – generální prokurátor, ministr a tajemník provincie, pokladník provincie, ministr korunních zemí, provinční ministr pro zemědělství a veřejné stavby, v případě Quebecu generální právní poradce, a mohou[23] nařízením zástupců guvernéra v radě, stanovit povinnosti těchto úředníků a jednotlivých resortů, které řídí nebo k nimž náleží, a zdejších úředníků a zaměstnanců, a mohou též jmenovat další úředníky navíc k výkonu úřadu podobu neurčitou, a mohou stanovit povinnosti těchto úředníků a jednotlivých resortů, které řídí nebo k nimž náleží, a přináležejících úředníků a zaměstnanců.

---

[22] Míněno ve smyslu federální pravomoci, na rozdíl od pravomoci provinční – pozn. překl.

[23] místoguvernéři – pozn překl.

Pravomoci, povinnosti atd., státních úředníků

135. Dokud nerozhodne Zákonodárný sbor Ontaria nebo Quebecu jinak, všechny pravomoci, povinnosti, závazky, nebo oprávnění v čase schválení tohoto zákona propůjčené nebo uložené generálnímu prokurátorovi, ministru a tajemníku provincie, pokladníkovi provincie, ministru korunních zemí, provinčnímu ministru pro zemědělství a veřejné stavby. a provinčnímu ministru financí jakýmkoli zákonem, ustanovením nebo nařízením Horní Kanady, Dolní Kanady nebo Kanady, jež neodporují tomuto zákonu budou propůjčené nebo uložené jakémukoli úředníku jmenovanému místoguvernérem k jejich vykonávání nebo části z nich; a provinční ministr pro veřejné komunikace a veřejně prospěšné stavby bude zastávat povinnosti a funkce úřadu Ministerstva zemědělství v čase schvalování tohoto zákona uložené zákonem provincie Kanady, stejně jako povinnosti atd... provinčního ministra pro veřejné komunikace a veřejně prospěšné stavby.

Velké státní pečeti

136. Dokud místoguvernér v radě nerozhodne jinak, Velká státní pečeť Ontaria bude stejná nebo stejného vzhledu jako pečeť užívaná v provincii Horní Kanada a Velká státní pečeť Quebecu bude stejná nebo stejného vzhledu jako ta užívaná v provincii Dolní Kanada před jejich sjednocením v Provincie Kanady.

Výklad přechodných zákonů

137. Slova „a odtud do konce poté dalšího pozdějšího zasedání Zákonodárného sboru" nebo slova se stejným účinkem, užitá v jakýchkoli dočasných zákonech Provincie Kanady, jejichž platnost neskončila před vytvořením Unie, budou vykládána jako slova prodlouženou účinností a budou platit do příštího zasedání Parlamentu Kanady pokud je předmět jejich působení v jejich pravomoci jak je vymezeno tímto zákonem, nebo do dalšího zasedání Zákonodárných sborů Ontaria a Quebecu pokud je předmět jejich působení v jejich pravomoci jak je vymezeno tímto zákonem.

K chybám ve jménech

138. Od vytvoření a po vytvoření Unie užití slov Horní Kanada místo Ontario nebo Dolní Kanada místo Quebec v jakýchkoli dokumentech, nařízeních, přelíčeních, soudních procesech, listinách a spisech, záležitostech nebo věcech neznepatní zmíněné.

K vydání prohlášení před vznikem Unie, a k jejich platnosti po vytvoření Unie

139. Jakékoli prohlášení pod Velkou státní pečetí Provincie Kanady vydané před vznikem Unií, jež nabude platnosti v čase po vzniku Unie, ať už se týká té provincie, nebo Horní Kanady nebo Dolní Kanady a jednotlivé záležitosti a věci v něm prohlášené budou platit a budou pokračovat v podobné platnosti a účinku jako kdyby Unie vytvořena nebyla.

K vydání prohlášení po vzniku Unii

140. Jakékoli prohlášení, jenž je pravomocné dle jakéhokoli zákona Zákonodárného sboru provincie Kanady k tomu býti vydáno pod Velkou pečetí Provincie Kanady, ať už se týká oné provincie, nebo Horní Kanady, nebo Dolní Kanady a nebylo vydané před vytvořením Unie, může být vydáno místoguvernérem Ontaria nebo Quebecu, vyžaduje-li to obsah záležitosti, pod tamní Velkou státní pečetí; a od vydání a po vydání takového prohlášení bude pokračovat v platností ono prohlášení a

jednotlivé záležitosti a věci v něm prohlašované v podobné platnosti a účinku v Ontariu a Quebecu jako kdyby Unie vytvořena nebyla.

Věznice

141. Existence věznic provincie Kanady bude pokračovat, dokud Parlament Kanady nerozhodne jinak, pod názvem Věznice Ontaria a Quebecu.

Arbitráž (smírčí řízení) týkající se dluhů atd.

142. Členění a uspořádání dluhů, úvěrů, závazků, nemovitostí a majetku Horní a Dolní Kanady je svěřeno rozhodnutí tří rozhodců/arbitrátorů, jeden určen vládou Ontaria, jeden vládou Quebecu a jeden vládou Kanady; a výběr rozhodců/arbitrátorů nebude učiněn dokud se Parlament Kanady a Zákonodárné sbory Ontaria a Quebecu nesetkají; a rozhodce vybraný vládou Kanady nebude mít sídlo ani v Ontariu ani v Quebecu.

Třídění záznamů

143. Generální guvernér v Radě může nařídit dle svého uvážení, které a jaké množství záznamů, knih, listin a spisů provincie Kanada je vhodné, aby bylo přiděleno a doručeno do Ontaria i Quebecu, a tyto věci se od té chvíle stanou majetkem provincie; a jakákoli kopie těch věcí nebo výtah z nich, náležitě potvrzené tamním pověřeným úředníkem, bude uznaná za důkaz.

Ustanovení okresů v Quebecu

144. Zastupující guvernér může, prohlášením pod Velkou státní pečetí provincie, a nabude to platnosti ode dne vyhlášení, zřídit okresy v oněch částech provincie Quebec v nichž ještě zřízeny nejsou a ustanovit hraniční kameny a hranice.

X.MEZIKOLONIÁLNÍ ŽELEZNICE

[Vypuštěno]

145. Vypuštěno

XI.PŘIJETÍ OSTATNÍCH KOLONIÍ

Pravomoc přijmout Newfoundland atd. do Unie

146. Královna může, dle zákona, na radu a s radou Nejvznešenější Tajné rady Jejího Veličenstva, na návrhy Parlamentu Kanady a Sněmoven příslušných Zákonodárných sborů kolonií nebo provincií Newfoundland, Ostrov prince Edwarda a Britská Kolumbie, přijmout tyto kolonie a provincie, nebo některé z nich, do Unie a na návrh Parlamentu Kanady přijmout Rupertovu zemi a Severozápadní oblasti, nebo obojí, do Unie za takových podmínek a předpokladů v každém jednotlivém případu, jež jsou v návrzích vysloveny a jež Královna uzná za vhodné k schválení, dle opatření tohoto zákona; a opatření kteréhokoli nařízení v Radě v tomto ohledu nabude platnosti jakoby byly uzákoněny Parlamentem Spojeného Království Velké Británie a Irska.

K zastoupení Newfoundlandu a Ostrova Prince Edwarda v Senátu

147. V případě přijetí oblastí Newfoundland a Ostrov prince Edwarda, nebo obou, budou mít obě nárok na zastoupení v Senátu Kanady čtyřmi členy, a (nehledě na cokoli v tomto zákoně) v případě přijetí oblasti Newfoundland bude normální počet senátorů šedesát dva a jejich maximum osmdesát dva; ale kdyby byl přijat Ostrov Prince Edwarda

nechť je zahrnut do třetí části tří obvodů do nichž je Kanada, vzhledem k zřízení Senátu, rozdělena tímto zákona, a tudíž po přijetí Ostrova Prince Edwarda, ať už bude Newfoundland přijat či nikoliv, bude zastoupení Nového Skotska a Nového Brunšviku v Senátu, jak se nějaká místa uprázdní, sníženo z dvanácti na deset členů, a zastoupení každé z těchto provincií nebude nikdy vyšší než deset, leda by to stanovil tento zákon pro jmenování tří nebo šesti senátorů dle nařízení Královny.

Část
I **Kanadská listina práv a svobod**
Záruka práv a svobod
Demokratická práva
Právo na pohyb
Zákonná práva
Práva rovnosti
Oficiální jazyky Kanady
Právo na vzdělání v jazyce menšiny
Vymahatelnost
Obecně
Použití Listiny
Citace
II Práva původního obyvatelstva Kanady
III Opatření k vyrovnání oblastních rozdílů
IV Ústavní zasedání
IV.I Ústavní zasedání *(pl.)*
V Proces pozměňování ústavy Kanady
VI Doplnění ústavního aktu, 1867
VII Obecné

DODATEK B
ÚSTAVNÍ ZÁKON, 1982

ČÁST I
KANADSKÁ LISTINA PRÁV A SVOBOD

Ježto Kanada je založena na principech uznávajících Boží svrchovanost a vládu zákona:

Práva a svobody v Kanadě

1. Kanadská Listina práv a svobod zaručuje práva a svobody v ní prohlášené, podléhajíc pouze takovým důvodným omezením předepsaným zákonem, na něž je zřejmé právo ve svobodné a demokratické společnosti.

Základní svobody

Základní svobody

2. Každý má následující základní svobody:
   (a) svobodu svědomí a náboženského vyznání
   (b) svobodu myšlení, víry, názoru a vyjadřování, včetně svobody tisku a dalších komunikačních médií
   (c) svoboda pokojného shromažďování
   (d) svoboda sdružování

Demokratická práva

Demokratická práva občanů

3. Každý občan Kanady má právo volit ve volbách do Dolní sněmovny nebo do Zákonodárného shromáždění a moci kandidovat na místa v těchto institucích.

Nejdelší trvání zákonodárných orgánů

4. (1) Žádný člen Dolní sněmovny nebo Zákonodárného shromáždění nesetrvá ve funkci déle než pět let od data ustanoveného pro vyhlášení výsledků všeobecných voleb členů do těchto institucí.

Pokračování ve zvláštních případech

(2) Bude-li probíhat či hrozit válka, invaze či povstání, může Dolní sněmovna pokračovat v činnosti Parlamentu a Zákonodárné shromáždění v činnosti Zákonodárného sboru i po pěti letech, pokud proti takovému pokračování nenamítá nic více než jedna třetina členů Dolní sněmovny respektive Zákonodárného shromáždění.

Každoroční zasedání zákonodárných orgánů

5. Zasedání Parlamentu a každého Zákonodárného sboru se bude konat alespoň jednou za dvanáct měsíců.

Právo na pohyb

Pohyb občanů

6. (1) Každý občan Kanady má právo vstoupit na území Kanady, pobývat na něm a opustit ho.

(2) Každý občan Kanady a každá osoba s povolením k trvalému pobytu má právo

(a) přestěhovat se do jakékoli provincie a bydlet v ní; a

(b) provozovat svou živnost (zaměstnání) v jakékoli provincii

Omezení

(3) Práva vyjmenovaná v pododdílu (2) podléhají pouze následujícímu:

(a) jakýmkoli zákonům či opatřením s všeobecným dopadem platícím v provincii, krom těch, které rozlišují mezi osobami primárně na základě toho, v jaké provincii pobývají či pobývali.

(b) jakýmkoli zákonům ustanovujícím důvodné požadavky na trvalý pobyt, jakožto věci opravňující k užívání veřejně poskytovaných sociálních služeb.

Programy afirmativní akce

(4) Pododdíly (2) a (3) nevylučují žádný zákon, program či činnost, objektem jejichž činnosti je zlepšování podmínek jedinců v té provincii, kteří jsou sociálně či ekonomicky znevýhodněni, pokud míra zaměstnanosti oné provincie je nižší než v Kanadě.

Zákonná práva

Život, volnost a bezpečnost osob

7. Každý má právo na život, svobodu a bezpečí a toto právo nesmí být porušeno, kromě případů, kdy to vyžadují principy základních práv

Sledování a zajištění

8. Každý má právo být ochráněn před bezdůvodným sledováním a zajištěním.

Zadržení a uvěznění

9. Nikdo nesmí být libovolně zadržen a uvězněn.

Zatčení nebo zadržení

10. Každý má právo, pokud je zatčen či zadržen

(a) být neprodleně informován o důvodech svého zatčení či zadržení

(b) mít právníka a bez zbytečného odkladu ho zpravit o situaci a tomto svém právu být informován

(c) mít platnost svého zadržení vyšetřenou způsobem *habeas corpus* a být propuštěn pokud zadržení není zákonné.

Postupy v trestních záležitostech

11. Každá osoba obviněná z nějakého přestupku

(a) má právo být informována bez bezdůvodného zdržení o svém přestupku

(b) má právo být souzena v přiměřeném čase

(c) nesmí být nucena k svědectví v procesech proti sobě v souvislosti s přestupkem (proviněním).

(d) má právo být považována za nevinnou dokud se jí neprokáže vina v souladu se zákonem v spravedlivém a veřejném slyšení u nezávislého a nestranného soudu;

(e) má právo na to, aby jí nebyla upírána možnost rozumné kauce bez oprávněné příčiny

(f) má právo, kromě případů podléhajícím vojenskému právu souzených vojenským soudem, mít možnost soudu porotou, kde maximální výše trestu za přestupek (přečin) je uvěznění na pět let či tvrdší trest;

(g) nesmí být odsouzena za jednání či opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle Kanadského či mezinárodního práva trestným činem nebo to nebyl trestný podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy;

(h) má právo, pokud je uznána nevinnou z přečinu, nebýt proň souzena znovu a je-li nakonec uznána vinnou a potrestána za onen přečin, nebýt za něj souzena a trestána znovu; a

(i) má právo, pokud je uznána vinnou za onen přečin a pokud se trest za onen přečin změnil v čase mezi spácháním a rozsudkem, dostat lehčí z trestů.

Zacházení či trest

12. Nikdo nesmí být vystaven krutému či mimořádnému zacházení a trestu.

Sebeobvinění z trestného činu

13. Svědek, který vypovídá v jakémkoli řízení má právo na to, aby jakýkoli obviňující důkaz takto daný nebyl použit k jeho obvinění v jakémkoli jiném procesu, kromě obžaloby z křivého svědectví nebo předložení rozporného (protiřečícího) důkazu.

Tlumočník

14. Strana nebo svědek v jakémkoli řízení, kteří nerozumí nebo nemluví jazykem v němž je proces veden nebo kteří jsou neslyšící, mají právo na tlumočníka.

Právo na rovnost

Rovnost před zákonem a dle zákona a rovná ochrana a prospěch ze zákona

15. (1) Všichni jsou si rovni před zákonem a dle zákona a mají právo na stejnou ochranu právem a stejný prospěch z práva bez diskriminace a především pak diskriminace na základě rasy, národnosti nebo etnického původu, barvy pleti, náboženství, pohlaví, věku nebo duševní či psychické nemoci nebo dispozice.

(2) Odstavec (1) nebrání žádnému zákonu, programu či činnosti, objektem jejichž činnosti je zlepšování podmínek znevýhodněných

jedinců či skupin včetně takových, jež jsou znevýhodňováni z důvodu rasy, národnosti nebo etnického původu, barvy pleti, náboženství, pohlaví, věku nebo duševní či psychické nemoci nebo dispozice.

Úřední jazyky Kanady

Úřední jazyky Kanady

16. (1) Anglický a francouzský jazyk jsou úředními jazyky Kanady a jsou si rovny postavením a výsadami co se týče jejich užití ve veškerých institucích Parlamentu a státní správy Kanady.

Úřední jazyky Nového Brunšviku

(2) Anglický a francouzský jazyk jsou úředními jazyky Nového Brunšviku a jsou si rovny postavením a výsadami co se týče jejich užití ve veškerých institucích Zákonodárného sboru a státní správy Nového Brunšviku.

Podpora pozice a užití

(3) Nic v této Listině neomezí pravomoc Parlamentu či Zákonodárného sboru podporovat rovnost statutu anglického a francouzského jazyka.

Anglicky a francouzsky mluvící společenství v Novém Brunšviku

16.1 (1) Anglicky a francouzsky mluvící společenství v Novém Brunšviku mají rovné postavení a výsady, včetně práva na vlastní vzdělávací instituce a takové vlastní kulturní instituce, které jsou nezbytné k ochraně a podpoře těchto společenství.

Role Zákonodárného sboru a státní správy Nového Brunšviku

(2) Role Zákonodárného sboru a státní správy Nového Brunšviku v ochraně a podpoře pozice, práv a výsad zmíněných v pododdíle (1) je nezadatelná.

Jednání v Parlamentu

17. (1) Každý má právo používat anglický nebo francouzský jazyk v jakékoli debatě a jiných jednáních Parlamentu.

Jednání v Zákonodárném sboru Nového Brunšviku

(2) Každý má právo používat anglický nebo francouzský jazyk v jakékoli debatě a jiných jednáních Zákonodárného sboru Nového Brunšviku.

Parlamentní předpisy a záznamy

18. (1) Předpisy, záznamy a zápisy Parlamentu budou vytištěny a zveřejněny v anglickém a francouzském jazyce a obě jazykové verze budou mít stejnou platnost.

Předpisy a záznamy Nového Brunšviku

(2) Předpisy, záznamy a zápisy Zákonodárného sboru Nového Brunšviku budou vytištěny a zveřejněny v anglickém a francouzském jazyce a obě jazykové verze mají stejnou platnost.

Jednání u soudů ustanovených parlamentem

19. (1) Jakákoli osoba smí užít anglický i francouzský jazyk u soudu, během přelíčení u soudu nebo při zahájení soudního procesu u soudu ustanoveného parlamentem.

(2) Jakákoli osoba smí užít anglický i francouzský jazyk u soudu, během přelíčení u soudu nebo při zahájení soudního procesu u soudu Nového Brunšviku.

Úřední jazyk pro styk s veřejností na federálních institucích

20. (1) Veřejnost v Kanadě má právo na dostupné služby na hlavních a centrálních úřadech institucí Parlamentu nebo státní správy Kanady

v anglickém i francouzském jazyce a stejné právo má co se týče jakýchkoli jiných úřadů takových institucí když

(a) je závažný požadavek na komunikaci a služby toho úřadu v takovém jazyce; nebo

(b) vzhledem k povaze úřadu je důvodné, aby byla komunikace a služby dostupné v anglickém i francouzském jazyce.

Úřední jazyk na institucích Nového Brunšviku

(2) Veřejnost v Novém Brunšviku má právo na dostupné služby na hlavních a centrálních úřadech institucí Zákonodárného sboru nebo státní správy Nového Brunšviku v anglickém i francouzském jazyce.

Kontinuita platnosti stávajících ústavních opatření

21. Nic v oddílech 16 až 20 neruší nebo nesnižuje hodnotu jakýchkoli práv, privilegií či závazků týkajících se anglického a francouzského jazyka, nebo obou z nich, která existují nebo jejichž platnost pokračuje právní mocí jakéhokoli jiného opatření Ústavy Kanady.

Ochrana práva a výsad

22. Nic v oddílech 16 až 20 neruší nebo nesnižuje hodnotu jakýchkoli platných práv zákonných a zvykových, nebo privilegií získaných či užívaných před i po začátku platnosti této listiny týkajících se jakýchkoli jazyků mimo anglický a francouzský.

Práva na vzdělání v jazyce menšiny

Vyučovací jazyk

23. (1) Občané Kanady

(a) u nichž první jazyk, který se učili a kterému stále rozumí je anglický či francouzský jazyk jazykové menšiny provincie v níž bydlí, nebo

(b) kteří navštěvovali primární školu[1] v Kanadě v anglickém či francouzském jazyce a bydlí v provincii, kde jazyk, v němž bylo vedeno ono vyučování je jazykem anglicky nebo francouzsky mluvící menšiny provincie,

mají právo na to, aby jejich děti mohli navštěvovat primární a sekundární školu[2], v níž bude vedeno vyučování v onom jazyce v té které provincii.

Trvání vyučovacího jazyka

(2) Občané Kanady, jejichž některé dítě navštěvovalo nebo navštěvuje primární či sekundární školu, v které je vyučovacím jazykem jazyk anglický nebo francouzský, mají právo na to, aby všechny jejich děti navštěvovali vyučování na primární či sekundární škole v onom jazyce.

(3) Právo občanů Kanady vypočtené v pododdílu (1) a (2) na to, aby jejich děti navštěvovali primární a sekundární školu s vyučovacím jazykem anglicky či francouzsky mluvící menšiny provincie

(a) platí kdekoli je v provincii počet dětí občanů dostačující k platnosti opatření, z veřejných fondů (prostředků) vyučování v jazyce minorit; a

(b) zahrnuje, tam kde je počet dětí takto zaručen, právo mít vzdělávací prostředky takového vyučování v jazyce menšiny poskytnuty z veřejných fondů.

---

[1] úroveň 1.stupně základní školy, dle ISCED 1 – pozn.překl.

[2] ZŠ+SŠ, dle ISCED 2 a 3 – pozn.překl.

Vymahatelnost

Vymahatelnost zaručených práv a svobod

24. (1) Každý, jehož práva nebo svobody zaručené touto listinou, byly porušeny nebo popřeny, může podat stížnost k soudu příslušné jurisdikce, aby docílil takové nápravy, jakou soud považuje za odpovídající a spravedlivou za těch podmínek.

Vyloučení důkazu působících znevážení justiční správy

(2) Když v procesech dle odstavce (1) soud rozhodne, že důkaz byl získán způsobem porušujícím či popírajícím jakákoli práva a svobody zaručené Listinou, tento důkaz bude vyloučen, pokud je ustanoveno, že s ohledem na všechny okolnosti, jeho přijetí v procesu by přineslo znevážení justiční správy.

Obecně

Původní práva a svobody nedotčeny Listinou

25. Záruky jistých práv a svobod v této Listině nebudou vykládána jako rušící či snižující hodnotu práv původních, uzákoněných (smluvených, ujednaných) nebo jiných práv nebo svobod, které příslušejí původnímu obyvatelstvu Kanady včetně

(a) jakýchkoli práv a svobod uznaných Královským prohlášením 7.října 1763; a

(b) jakýchkoli práv a svobod existujících nyní ve formě dohod o územních požadavcích nebo mohou být tímto způsobem získány.

Jiná práva a svobody nedotčeny Listinou

26. Záruky jistých práv a svobod v této Listině nebudou vykládány jako popírající existenci jakýchkoli jiných práv a svobod existujících v Kanadě.

Multikulturní dědictví

27. Listina bude vykládána způsobem slučitelným s ochranou a povznesením multikulturního dědictví v Kanaďanů.

Práva zaručující rovnost pohlaví

28. Nehledě na cokoli v této Listině, práva a svobody v ní uvedené jsou zaručena rovně pro muže i ženy.

Ochrana práv týkající se určitých škol

29. Nic v této Listině nenaruší ani nesníží hodnotu práv nebo výsad zaručených Ústavou nebo dle Ústavy Kanady týkající se církevních škol.[3]

Použití v teritoriích a použití místní mocí

30. Zmínka v této Listině o provincii nebo o Zákonodárném shromáždění nebo Zákonodárné sboru provincie bude považována za týkající se i oblasti Yukonu a Severozápadní oblasti, nebo odpovídající tamní zákonodárné moci, dle případu.

Zákonodárné moci nerozšířeny

31. Nic v této listině nerozšiřuje zákonodárné pravomoci na jakýkoli orgán či moc.

---

[3] denominational, separate or dissentient schools - všechny jsou to školy církevní; dissentient = nekonformni ve smyslu církevním - židovské, muslimské – pozn. překl.

Použití listiny

Platnost Listiny

32. (1) Tato listiny platí

(a) pro Parlament a vládu Kanady co se týče všech záležitostí uvnitř pravomoci Parlamentu včetně všech záležitostí týkajících se Oblasti Yukonu a Severozápadních oblastí; a

(b) pro Zákonodárné sbory a vlády každé provincie co se týče všech záležitostí uvnitř pravomoci Zákonodárného sboru každé provincie.

Výjimka

(2) Nehledě na odstavec (1), článek 15 nebude mít působnost dříve než za tři roky po nabytí platnosti tohoto oddílu.

Výjimka výslovného vyjádření

33. (1) Parlament nebo Zákonodárný sbor provincie může výslovně prohlásit v zákoně Parlamentu nebo Zákonodárné rady, dle případu, že zákon nebo jeho opatření bude působit bez ohledu na opatření obsažená v oddílu 2 nebo oddílech 7 až 15 této listiny.

Působení výjimky

(2) Zákon nebo opatření zákona, na něž se vztahuje platnost vyjádření učiněného v tomto článku, budou mít takovou působnost jakou by měly, nebýt opatření této Listiny uvedeného v prohlášení.

Pětileté omezení

(3) Prohlášení učiněné dle odstavci (1) přestane platit po pěti letech od chvíle, kdy platit začalo nebo dříve, jak může být v prohlášení uvedeno.

Nové přijetí zákona

(4) Parlament nebo Zákonodárná rada provincie mohou znovu přijmout prohlášení učiněné dle odstavce (1).

Pětileté omezení

(5) Odstavec (3) platí vzhledem k znovupřijetí učiněnému dle odstavce (4).

Citace

Citace

34. Tato část nechť je citována jako *Kanadská listina práv a svobod.*

ČÁST II
PRÁVA PŮVODNÍCH OBYVATEL KANADY

Uznání stávajících původních práv a smluvních práv[4]

35. (1) Stávající původní práva a smluvní práva původních obyvatel Kanady jsou tímto uznána a potvrzena.

Definice „původních obyvatel Kanady"

(2) V tomto zákoně se pod „původní obyvatelé Kanady" zahrnují Kanadští Indiáni, Inuité a Métové.

Dohody o územních nárocích

(3) Pro větší jistotu, v odstavci (1) „původní práva" zahrnují práva existující způsobem dohod o územních nárocích nebo tímto způsobem mohou být získány.

Původní práva a smluvní práva jsou zaručena pro obě pohlaví

(4) Nehledě na cokoli v tomto zákoně, původní práva a smluvní práva uvedená v pododdílu (1) jsou zaručena rovně pro muže i ženy.

Závazek k účasti na ústavním zasedání

---

[4] Původní smlouvy indiánských kmenů s britskou vládou – pozn. překl.

35.1 Vláda Kanady a provinční vlády jsou zavázány k zásadě, že, než je vytvořen jakýkoli dodatek k skupině 24 oddílu 91 *„Ústavního zákona z roku 1867"* oddílu 25 tohoto zákona nebo této části

(a) bude Ministerským předsedou svoláno ústavní zasedání, pod které patří agenda bodu (předmětu) související s navrhovaným dodatkem, vytvořeným Ministerským předsedou Kanady a prvními ministry provincií; a

(b) Ministerský předseda pozve zástupce původních obyvatel Kanady, aby se podíleli na diskusích ohledně tohoto tématu.

ČÁST III
OPATŘENÍ K VYROVNÁNÍ OBLASTNÍCH ROZDÍLŮ

Závazek k prosazování rovných příležitostí

36. (1) Bez změny zákonodárných pravomocí Parlamentu nebo provinčních Zákonodárných sborů, nebo jejich práv týkajících se výkonu jejich zákonodárných pravomocí, Parlament a Zákonodárné sbory, společně s vládou Kanady a provinčními vládami, jsou zavázány k

(a) prosazování rovných příležitostí pro blaho Kanaďanů;

(b) podporování ekonomického rozvoje, aby se snížily rozdíly v příležitostech; a

(c) poskytování základních veřejných služeb rozumné kvality všem Kanaďanům.

Závazek týkající se veřejných služeb

(2) Parlament a vláda Kanady jsou vázány principem poskytování přiměřených příspěvků, aby bylo zajištěno, že provinční vlády budou mít dostatečné prostředky k zajišťování veřejných služeb na odpovídající úrovni na přiměřených úrovních zdanění.

ČÁST IV
ÚSTAVNÍ ZASEDÁNÍ

37.

ČÁST IV.I
ÚSTAVNÍ ZASEDÁNÍ (pl.)

37.1

ČÁST V
POSTUP PŘI POZMĚŇOVÁNÍ ÚSTAVY KANADY

Obecný postup při pozměňování Ústavy Kanady

38. (1) Ústavu Kanady lze pozměnit prohlášením vydaným Generálním guvernérem pod Velkou státní pečetí Kanady, v němž je změna potvrzena

(a) rozhodnutím Senátu a Sněmovny lidu; a

(b) rozhodnutím Zákonodárných shromáždění alespoň dvou třetin provincií, které mají celkově alespoň padesát procent populace všech provincií, vzhledem k poslednímu sčítání lidu

Většina členů

(2) Pozměňující rozhodnutí dle odstavce (1), které omezuje pravomoci zákonodárných sil, vlastnická práva nebo jakákoli jiná práva či výsady zákonodárných orgánů nebo vlády provincie musí podpořit většina členů Senátu i Sněmovny lidu a zákonodárných shromáždění dle odstavce (1).

Vyjádření nesouhlasu

(3) Pozměnění uvedené v odstavce (1) nenabude platnosti v provincii, jejíž zákonodárné shromáždění vyjádřilo s tímto pozměněním nesouhlas většinou svých členů, a toto záporné rozhodnutí předcházelo vydání pozměňujícího prohlášení - pokud zákonodárné shromáždění současně neodvolá svůj nesouhlas a neschválí změnu většinou svých členů,.

Odvolání nesouhlasu

(4) Rozhodnutí o nesouhlasu učiněné za účelem uvedeným v odstavci (3) může být odvoláno kdykoli před či po vydání prohlášení, kterého se týká.

Omezení prohlášení

39. (1) Prohlášení nebude vydáno dle odstavce 38 (1) před uplynutím jednoho roku od přijetí rozhodnutí iniciujícího pozměňovací proces dle tohoto pododdílu, pokud zákonodárné shromáždění každé z provincií nepřijalo předtím rozhodnutí o souhlasu či nesouhlasu.

Rovněž

(2) Prohlášení nebude vydáno dle odstavce 38 (1) po uplynutí tří let od přijetí rozhodnutí iniciujícího pozměňovací proces dle tohoto pododdílu.

Vyrovnání

40. Jde-li o pozměňovací návrh dle odstavce 38 (1), kterým se přenáší provinční zákonodárné pravomoci týkající se vzdělání nebo jiných kulturních záležitostí z provinčních zákonodárných sborů na Parlament, Kanada zajistí rozumná vyrovnání každé takové provincii, které se pozměňovací návrh netýká.

Pozměnění jednomyslným souhlasem

41. Pozměnění Ústavy Kanady týkající se následujících záležitostí lze učinit prohlášením vydaným Generálním guvernérem pod Velkou státní pečetí Kanady jen když je schváleno rozhodnutími Senátu a Dolní sněmovny a Zákonodárných shromáždění každé provincie:

(a) úřad Královny, Generálního guvernéra a místoguvernéra pro provincii;

(b) právo provincie na to být zastupována v Dolní sněmovně alespoň takovým počtem zástupců, jaký je počet zástupců v Senátu, kteří mají právo representovat provincii v době, kdy tato část vstupuje v platnost

(c) dle článku 43, používání anglického nebo francouzského jazyka

(d) složení Nejvyššího soudu Kanady; a

(e) pozměňování této části.

Pozměňování obecným postupem

42. (1) Pozměňování Ústavy Kanady týkající se následujících záležitostí lze učinit v souladu s odstavcem 38(*1*):

(a) princip poměrného zastoupení representace provincií v Dolní sněmovně předepsané Ústavou Kanady;

(b) pravomoci Senátu a metoda výběru senátorů;
(c) počet členů, jimiž je provincie oprávněna býti representována v Senátu a způsobilost dle bydliště senátorů,
(d) dle článku 41 (d), Nejvyšší soud Kanady;
(e) rozšíření stávajících provincií do territorií; a
(f) nehledě na žádný jiný zákon či zvyk, ustanovení nových provincií.

Výjimka

(2) Odstavce 38(2) až (4) se netýkají změn pokud jde o záležitosti uvedené v odstavci (1)

Změny nařízení týkající se jen některých provincií

43. Změny v Ústavě Kanady týkající se jakýchkoli nařízení vztahujících se na jednu či více, ale ne všechny provincie, včetně
(a) jakýchkoli úprav hranic provincií
(b) jakýchkoli změn v nařízeních, jež se týkají užívání anglického a francouzského jazyka v rámci provincie
lze učinit prohlášením vydaným Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí Kanady jen pokud je to schváleno rozhodnutím Senátu a Dolní sněmovny a zákonodárných shromáždění každé z provincií, jichž se změna týká.

Změny provedené parlamentem

44. Podléhaje článkům 41 a 42, může Parlament výjimečně vydat zákon pozměňující Ústavu Kanady týkající se výkonné vlády Kanady či Senátu nebo Dolní sněmovny.

Změny provedené zákonodárnými radami

45. Podléhaje článku 41, zákonodárný sbor každé provincie může výjimečně vydat zákon pozměňující ústavu provincie.

Iniciace pozměňovacího procesu

46. (1) Procesy pozměňování dle článků 38, 41, 42 a 43 mohou být iniciovány Senátem i Dolní sněmovnou nebo zákonodárným shromážděním provincie.

Odvolání schválení

(2) Rozhodnutí o souhlasu učiněné za účelem této části může být odvoláno kdykoli před vydáním prohlášení o schválení.

Změny bez rozhodnutí Senátu

47. (1) Pozměnění Ústavy Kanady učiněné prohlášením dle oddílů 38, 41, 42 nebo 43 lze učinit bez rozhodnutí Senátu schvalující vydání onoho prohlášení, pokud v rámci 180 dní od přijetí rozhodnutí opravňujícího vydání Dolní sněmovnou, nepřijal Senát takové rozhodnutí a pokud, kdykoli po vypršení této doby, Dolní sněmovna znovu nepřijme rozhodnutí.

Počítání období

(2) Jakékoli období v němž zasedání Parlamentu bude odročeno nebo bude Parlament rozpuštěn se nebude započítávat do oněch 180 dnů uvedených v odstavci (1).

Pokyn k vydání prohlášení

48. Královská Tajná rada Kanady dá pokyn Generálnímu guvernérovi, aby vydal prohlášení dle této části ihned po přijetí rozhodnutí nutného ke změně učiněné prohlášením dle této části.

Ustavní zasedání

49. Ústavní zasedání, kterého se zúčastní předseda vlády Kanady a premiéři provincií bude svoláno předsedou vlády Kanady do 15 let poté, co tato část vstoupí v platnost, aby posoudilo opatření této části.

ČÁST VI
DODATKY K ÚSTAVNÍMU ZÁKONU 1867

50.
51.

ČÁST VII
OBECNĚ

Nadřazenost Ústavy Kanady

52. (1) Ústava Kanady je nejvyšším zákonem Kanady, a jakýkoli zákon, který odporuje ustanovením Ústavy je, v rozsahu, v němž odporuje Ústavě, neplatný či neúčinný.

Ústava Kanady

(2) Ústava Kanady obsahuje:

(a) *Kanadský zákon 1982*, včetně tohoto zákona;

(b) zákony a nařízení uvedené v dodatku; a

(c) jakékoli změny tohoto zákona nebo nařízení uvedené v odstavcích (a) nebo (b)

Změny Ústavy Kanady

(3) Změny Ústavy Kanady budou prováděny pouze v souladu s pravomocí obsaženou v Ústavě Kanady.

Vypuštěni a nové názvy a jména

53. (1) Ustanovení uvedená ve sloupci I dodatku jsou zde vypuštěna nebo pozměněna v rozsahu uváděném ve sloupci II tamtéž, a co není vypuštěno, trvá jako zákon Kanady dle názvů ustanovených ve sloupci III tamtéž.

Následující změny

54. Část IV je vypuštěna ode dne, který nastane rok po vstupu této části v platnost a tento oddíl lze vypustit a tento Zákon přečíslovat, následně po vypuštění části IV a tohoto oddílu, prohlášením vydaným Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí.

[Vypuštěno]

54.1

Francouzská verze ústavy

55. Francouzská verze oddílů ústavy uvedená v dodatku bude připravena Ministrem spravedlnosti Kanady bez zbytečných průtahů a každý takový článek opravňující k působení ku kterému je připraven, bude postoupen k uzákonění prohlášením vydaným Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí Kanady na základě procesu poté aplikovatelného na změnu týchž opatření Ústavy Kanady.

Anglická a francouzská verze určitých textů ústavy

56. Pokud jakékoli články Ústavy Kanady byly nebo jsou uzákoněny v anglickém a francouzském jazyce nebo pokud francouzská verze jakéhokoli článku Ústavy je uzákoněna na základě oddílu 55, anglická i francouzská verze mají stejnou platnost.

Anglická a francouzská verze tohoto zákona

57. Anglická a francouzská verze tohoto zákona mají stejnou platnost.

Počátek

58. Dle článku 59, tento zákon vstoupí v platnost dne stanoveného prohlášením vydaným Královnou nebo Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí Kanady.

Počátek paragrafu 23 (1)(a) týkající se Quebecu

59. (1) Paragraf 23(1)(a) vstoupí v platnost co se týče Quebecu dne ustanoveného prohlášením vydaným Královnou nebo Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí Kanady.

Schválení/oprávnění Quebecu

(2) Prohlášení dle odstavce (1) bude vydáno pouze pokud bylo schváleno zákonodárným shromážděním nebo vládou Quebecu.

Vypuštění tohoto oddílu

(3) Tento oodíl lze vypustit dne, kdy par.23(1)(a) vstoupí v platnost co se týče Quebecu a tento zákon pozměněný a přečíslovaný, následně po změně tohoto oddílu, prohlášením vydaným Královnou nebo Generálním guvernérem pod velkou státní pečetí Kanady.

Krátký název a citace

60. Tento zákon lze citovat jako *Ústavní zákon, 1982, a* Ústavní zákony 1867-1975(č.2) a tento zákon lzer citovat dohromady jako *Ustavní zákony, 1867-1982.*

Odkazy

61. Odkaz na *„Ústavní zákony 1867-1982"* lze považovat za obsahující odkaz na *„Prohlášení o Ústavní změnách, 1983"*

The Constitution Act, 1867

I Preliminary

II Union

III Executive Power

IV Legislative Power

V Provincial Constitutions

VI Distribution of Legislative Powers

VII Judicature

VIII Revenues: Debts: Assets: Taxation

IX Miscellaneous Provisions

X Intercolonial Railway

XI Admission of Other Colonies

30 & 31 Victoria, c. 3. (U.K.)

(Consolidated with amendments)

An Act for the Union of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick, and the Government thereof; and for Purposes connected therewith

[*29th March 1867.*]

Whereas the Provinces of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick have expressed their Desire to be federally united into One Dominion under the Crown of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, with a Constitution similar in Principle to that of the United Kingdom:

And whereas such a Union would conduce to the Welfare of the Provinces and promote the Interests of the British Empire:

And whereas on the Establishment of the Union by Authority of Parliament it is expedient, not only that the Constitution of the Legislative Authority in the Dominion be provided for, but also that the Nature of the Executive Government therein be declared:

And whereas it is expedient that Provision be made for the eventual Admission into the Union of other Parts of British North America:

I. PRELIMINARY

Short title 1. This Act may be cited as the *Constitution Act, 1867*.

[Repealed] 2. Repealed.

II. UNION

Declaration of Union 3. It shall be lawful for the Queen, by and with the Advice of Her Majesty's Most Honourable Privy Council, to declare by Proclamation that, on and after a Day therein appointed, not being more than Six Months after the passing of this Act, the Provinces of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick shall form and be One Dominion under the Name of Canada; and on and after that Day those Three Provinces shall form and be One Dominion under that Name accordingly.

Construction of subsequent Provisions of Act 4. Unless it is otherwise expressed or implied, the Name Canada shall be taken to mean Canada as constituted under this Act.

Four Provinces 5. Canada shall be divided into Four Provinces, named Ontario, Quebec, Nova Scotia, and New Brunswick.

Provinces of Ontario and Quebec 6. The Parts of the Province of Canada (as it exists at the passing of this Act) which formerly constituted respectively the Provinces of Upper Canada and Lower Canada shall be deemed to be severed, and shall form Two separate Provinces. The Part which formerly constituted the Province of Upper Canada shall constitute the Province of Ontario; and the Part which formerly constituted the Province of Lower Canada shall constitute the Province of Quebec.

Provinces of Nova Scotia and New Brunswick 7. The Provinces of Nova Scotia and New Brunswick shall have the same Limits as at the passing of this Act.

Decennial Census 8. In the general Census of the Population of Canada which is hereby required to be taken in the Year One thousand eight hundred and seventy-one, and in every Tenth Year thereafter, the respective Populations of the Four Provinces shall be distinguished.

III. EXECUTIVE POWER

Declaration of Executive Power in the Queen 9. The Executive Government and Authority of and over Canada is hereby declared to continue and be vested in the Queen.

Application of Provisions referring to Governor General 10. The Provisions of this Act referring to the Governor General extend and apply to the Governor General for the Time being of Canada, or other the

Chief Executive Officer or Administrator for the Time being carrying on the Government of Canada on behalf and in the Name of the Queen, by whatever Title he is designated.

Constitution of Privy Council for Canada

11. There shall be a Council to aid and advise in the Government of Canada, to be styled the Queen's Privy Council for Canada; and the Persons who are to be Members of that Council shall be from Time to Time chosen and summoned by the Governor General and sworn in as Privy Councillors, and Members thereof may be from Time to Time removed by the Governor General.

All Powers under Acts to be exercised by Governor General with Advice of Privy Council, or alone

12. All Powers, Authorities, and Functions which under any Act of the Parliament of Great Britain, or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, or of the Legislature of Upper Canada, Lower Canada, Canada, Nova Scotia, or New Brunswick, are at the Union vested in or exerciseable by the respective Governors or Lieutenant Governors of those Provinces, with the Advice, or with the Advice and Consent, of the respective Executive Councils thereof, or in conjunction with those Councils, or with any Number of Members thereof, or by those Governors or Lieutenant Governors individually, shall, as far as the same continue in existence and capable of being exercised after the Union in relation to the Government of Canada, be vested in and exerciseable by the Governor General, with the Advice or with the Advice and Consent of or in conjunction with the Queen's Privy Council for Canada, or any Members thereof, or by the Governor General individually, as the Case requires, subject nevertheless (except with respect to such as exist under Acts of the Parliament of Great Britain or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland) to be abolished or altered by the Parliament of Canada.

Application of Provisions referring to Governor General in Council

13. The Provisions of this Act referring to the Governor General in Council shall be construed as referring to the Governor General acting by and with the Advice of the Queen's Privy Council for Canada.

Power to Her Majesty to authorize Governor General to appoint Deputies

14. It shall be lawful for the Queen, if Her Majesty thinks fit, to authorize the Governor General from Time to Time to appoint any Person or any Persons jointly or severally to be his Deputy or Deputies within any Part or Parts of Canada, and in that Capacity to exercise during the Pleasure of the Governor General such of the Powers, Authorities, and Functions of the Governor General as the Governor General deems it necessary or expedient to assign to him or them, subject to any Limitations or Directions expressed or given by the Queen; but the Appointment of such a Deputy or Deputies shall not affect the Exercise by the Governor General himself of any Power, Authority, or Function.

Command of Armed Forces to continue to be vested in the Queen

15. The Command-in-Chief of the Land and Naval Militia, and of all Naval and Military Forces, of and in Canada, is hereby declared to continue and be vested in the Queen.

Seat of Government of Canada

16. Until the Queen otherwise directs, the Seat of Government of Canada shall be Ottawa.

IV. LEGISLATIVE POWER

Constitution of Parliament of Canada

17. There shall be One Parliament for Canada, consisting of the Queen, an Upper House styled the Senate, and the House of Commons.

Privileges, etc., of Houses

18. The privileges, immunities, and powers to be held, enjoyed, and exercised by the Senate and by the House of Commons, and by the members thereof respectively, shall be such as are from time to time defined by Act of the Parliament of Canada, but so that any Act of the Parliament of Canada defining such privileges, immunities, and powers shall not confer any privileges, immunities, or powers exceeding those at the passing of such Act held, enjoyed, and exercised by the Commons House of Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, and by the members thereof.

First Session of the Parliament of Canada

19. The Parliament of Canada shall be called together not later than Six Months after the Union.

[Repealed]

20. Repealed.

THE SENATE

Number of Senators

21. The Senate shall, subject to the Provisions of this Act, consist of One Hundred and five Members, who shall be styled Senators.

Representation of Provinces in Senate

22. In relation to the Constitution of the Senate Canada shall be deemed to consist of *Four* Divisions:

1. Ontario;
2. Quebec;
3. The Maritime Provinces, Nova Scotia and New Brunswick, and Prince Edward Island;
4. The Western Provinces of Manitoba, British Columbia, Saskatchewan, and Alberta;

which Four Divisions shall (subject to the Provisions of this Act) be equally represented in the Senate as follows: Ontario by twenty-four senators; Quebec by twenty-four senators; the Maritime Provinces and Prince Edward Island by twenty-four senators, ten thereof representing Nova Scotia, ten thereof representing New Brunswick, and four thereof representing Prince Edward Island; the Western Provinces by twenty-four senators, six thereof

representing Manitoba, six thereof representing British Columbia, six thereof representing Saskatchewan, and six thereof representing Alberta; Newfoundland shall be entitled to be represented in the Senate by six members; the Yukon Territory and the Northwest Territories shall be entitled to be represented in the Senate by one member each.

In the Case of Quebec each of the Twenty-four Senators representing that Province shall be appointed for One of the Twenty-four Electoral Divisions of Lower Canada specified in Schedule A. to Chapter One of the Consolidated Statutes of Canada.

Qualifications of Senator

23. The Qualifications of a Senator shall be as follows:

(1) He shall be of the full age of Thirty Years:

(2) He shall be either a natural-born Subject of the Queen, or a Subject of the Queen naturalized by an Act of the Parliament of Great Britain, or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, or of the Legislature of One of the Provinces of Upper Canada, Lower Canada, Canada, Nova Scotia, or New Brunswick, before the Union, or of the Parliament of Canada after the Union:

(3) He shall be legally or equitably seised as of Freehold for his own Use and Benefit of Lands or Tenements held in Free and Common Socage, or seised or possessed for his own Use and Benefit of Lands or Tenements held in Franc-alleu or in Roture, within the Province for which he is appointed, of the Value of Four thousand Dollars, over and above all Rents, Dues, Debts, Charges, Mortgages, and Incumbrances due or payable out of or charged on or affecting the same:

(4) His Real and Personal Property shall be together worth Four thousand Dollars over and above his Debts and Liabilities:

(5) He shall be resident in the Province for which he is appointed:

(6) In the Case of Quebec he shall have his Real Property Qualification in the Electoral Division for which he is appointed, or shall be resident in that Division.

Summons of Senator

24. The Governor General shall from Time to Time, in the Queen's Name, by Instrument under the Great Seal of Canada, summon qualified Persons to the Senate; and, subject to the Provisions of this Act, every Person so summoned shall become and be a Member of the Senate and a Senator.

[Repealed]

25. Repealed.

Addition of Senators in

26. If at any Time on the Recommendation of the Governor General the Queen

certain cases

thinks fit to direct that Four or Eight Members be added to the Senate, the Governor General may by Summons to Four or Eight qualified Persons (as the Case may be), representing equally the Four Divisions of Canada, add to the Senate accordingly.

Reduction of Senate to normal Number

27. In case of such Addition being at any Time made, the Governor General shall not summon any Person to the Senate, except on a further like Direction by the Queen on the like Recommendation, to represent one of the Four Divisions until such Division is represented by Twenty-four Senators and no more.

Maximum Number of Senators

28. The Number of Senators shall not at any Time exceed One Hundred and thirteen.

Tenure of Place in Senate

29. (1) Subject to subsection (2), a Senator shall, subject to the provisions of this Act, hold his place in the Senate for life.

Retirement upon attaining age of seventy-five years

(2) A Senator who is summoned to the Senate after the coming into force of this subsection shall, subject to this Act, hold his place in the Senate until he attains the age of seventy-five years.

Resignation of Place in Senate

30. A Senator may by Writing under his Hand addressed to the Governor General resign his Place in the Senate, and thereupon the same shall be vacant.

Disqualification of Senators

31. The Place of a Senator shall become vacant in any of the following Cases:

(1) If for Two consecutive Sessions of the Parliament he fails to give his Attendance in the Senate:

(2) If he takes an Oath or makes a Declaration or Acknowledgment of Allegiance, Obedience, or Adherence to a Foreign Power, or does an Act whereby he becomes a Subject or Citizen, or entitled to the Rights or Privileges of a Subject or Citizen, of a Foreign Power:

(3) If he is adjudged Bankrupt or Insolvent, or applies for the Benefit of any Law relating to Insolvent Debtors, or becomes a public Defaulter:

(4) If he is attainted of Treason or convicted of Felony or of any infamous Crime:

(5) If he ceases to be qualified in respect of Property or of Residence; provided, that a Senator shall not be deemed to have ceased to be qualified in respect of Residence by reason only of his residing at the Seat of the Government of Canada while holding an Office under that Government requiring his Presence there.

Summons on Vacancy in Senate

32. When a Vacancy happens in the Senate by Resignation, Death, or otherwise, the Governor General shall by Summons to a fit and qualified Person fill the Vacancy.

Questions as to Qualifications and Vacancies in Senate

33. If any Question arises respecting the Qualification of a Senator or a Vacancy in the Senate the same shall be heard and determined by the Senate.

Appointment of Speaker of Senate

34. The Governor General may from Time to Time, by Instrument under the Great Seal of Canada, appoint a Senator to be Speaker of the Senate, and may remove him and appoint another in his Stead.

Quorum of Senate

35. Until the Parliament of Canada otherwise provides, the Presence of at least Fifteen Senators, including the Speaker, shall be necessary to constitute a Meeting of the Senate for the Exercise of its Powers.

Voting in Senate

36. Questions arising in the Senate shall be decided by a Majority of Voices, and the Speaker shall in all Cases have a Vote, and when the Voices are equal the Decision shall be deemed to be in the Negative.

THE HOUSE OF COMMONS

Constitution of House of Commons in Canada

37. The House of Commons shall, subject to the Provisions of this Act, consist of two hundred and ninety-five members of whom ninety-nine shall be elected for Ontario, seventy-five for Quebec, eleven for Nova Scotia, ten for New Brunswick, fourteen for Manitoba, thirty-two for British Columbia, four for Prince Edward Island, twenty-six for Alberta, fourteen for Saskatchewan, seven for Newfoundland, one for the Yukon Territory and two for the Northwest Territories. [20]

Summoning of House of Commons

38. The Governor General shall from Time to Time, in the Queen's Name, by Instrument under the Great Seal of Canada, summon and call together the House of Commons.

Senators not to sit in House of Commons

39. A Senator shall not be capable of being elected or of sitting or voting as a Member of the House of Commons.

Electoral districts of the four Provinces

40. Until the Parliament of Canada otherwise provides, Ontario, Quebec, Nova Scotia, and New Brunswick shall, for the Purposes of the Election of Members to serve in the House of Commons, be divided into Electoral Districts as follows:

1. Ontario

Ontario shall be divided into the Counties, Ridings of Counties, Cities, Parts of Cities, and Towns enumerated in the First Schedule to this Act, each whereof shall be an Electoral District, each such District as numbered in that Schedule being entitled to return One Member.

2. Quebec

Quebec shall be divided into Sixty-five Electoral Districts, composed of the Sixty-five Electoral Divisions into which Lower Canada is at the passing of

this Act divided under Chapter Two of the Consolidated Statutes of Canada, Chapter Seventy-five of the Consolidated Statutes for Lower Canada, and the Act of the Province of Canada of the Twenty-third Year of the Queen, Chapter One, or any other Act amending the same in force at the Union, so that each such Electoral Division shall be for the Purposes of this Act an Electoral District entitled to return One Member.

3. Nova Scotia

Each of the Eighteen Counties of Nova Scotia shall be an Electoral District. The County of Halifax shall be entitled to return Two Members, and each of the other Counties One Member.

4. New Brunswick

Each of the Fourteen Counties into which New Brunswick is divided, including the City and County of St. John, shall be an Electoral District. The City of St. John shall also be a separate Electoral District. Each of those Fifteen Electoral Districts shall be entitled to return One Member. [21]

Continuance of existing Election Laws until Parliament of Canada otherwise provides

41. Until the Parliament of Canada otherwise provides, all Laws in force in the several Provinces at the Union relative to the following Matters or any of them, namely, — the Qualifications and Disqualifications of Persons to be elected or to sit or vote as Members of the House of Assembly or Legislative Assembly in the several Provinces, the Voters at Elections of such Members, the Oaths to be taken by Voters, the Returning Officers, their Powers and Duties, the Proceedings at Elections, the Periods during which Elections may be continued, the Trial of controverted Elections, and Proceedings incident thereto, the vacating of Seats of Members, and the Execution of new Writs in case of Seats vacated otherwise than by Dissolution, — shall respectively apply to Elections of Members to serve in the House of Commons for the same several Provinces.

Provided that, until the Parliament of Canada otherwise provides, at any Election for a Member of the House of Commons for the District of Algoma, in addition to Persons qualified by the Law of the Province of Canada to vote, every Male British Subject, aged Twenty-one Years or upwards, being a Householder, shall have a Vote. [22]

[Repealed]

42. Repealed. [23]

[Repealed]

43. Repealed. [24]

As to Election of Speaker of House of Commons

44. The House of Commons on its first assembling after a General Election shall proceed with all practicable Speed to elect One of its Members to be Speaker.

As to filling up Vacancy in Office of Speaker

45. In case of a Vacancy happening in the Office of Speaker by Death, Resignation, or otherwise, the House of Commons shall with all practicable Speed proceed to elect another of its Members to be Speaker.

Speaker to preside

46. The Speaker shall preside at all Meetings of the House of Commons.

Provision in case of Absence of Speaker

47. Until the Parliament of Canada otherwise provides, in case of the Absence for any Reason of the Speaker from the Chair of the House of Commons for a Period of Forty-eight consecutive Hours, the House may elect another of its Members to act as Speaker, and the Member so elected shall during the Continuance of such Absence of the Speaker have and execute all the Powers, Privileges, and Duties of Speaker. [25]

Quorum of House of Commons

48. The Presence of at least Twenty Members of the House of Commons shall be necessary to constitute a Meeting of the House for the Exercise of its Powers, and for that Purpose the Speaker shall be reckoned as a Member.

Voting in House of Commons

49. Questions arising in the House of Commons shall be decided by a Majority of Voices other than that of the Speaker, and when the Voices are equal, but not otherwise, the Speaker shall have a Vote.

Duration of House of Commons

50. Every House of Commons shall continue for Five Years from the Day of the Return of the Writs for choosing the House (subject to be sooner dissolved by the Governor General), and no longer. [26]

Readjustment of representation in Commons

51. (1) The number of members of the House of Commons and the representation of the provinces therein shall, on the coming into force of this subsection and thereafter on the completion of each decennial census, be readjusted by such authority, in such manner, and from such time as the Parliament of Canada from time to time provides, subject and according to the following rules:

Rules

1. There shall be assigned to each of the provinces a number of members equal to the number obtained by dividing the total population of the provinces by two hundred and seventy-nine and by dividing the population of each province by the quotient so obtained, counting any remainder in excess of 0.50 as one after the said process of division.
2. If the total number of members that would be assigned to a province by the application of rule 1 is less than the total number assigned to that province on the date of coming into force of this subsection, there shall be added to the number of members so assigned such number of members as will result in the province having the same number of members as were assigned on that date. [27]

Yukon Territory, Northwest Territories and Nunavut

(2) The Yukon Territory as bounded and described in the schedule to chapter Y-2 of the Revised Statutes of Canada, 1985, shall be entitled to one member, the Northwest Territories as bounded and described in section 2 of chapter N-27 of the Revised Statutes of Canada, 1985, as amended by section 77 of chapter 28 of the Statutes of Canada, 1993, shall be entitled to one member, and Nunavut as bounded and described in section 3 of chapter 28 of the Statutes of Canada, 1993, shall be entitled to one member.

Constitution of House of Commons

51A. Notwithstanding anything in this Act a province shall always be entitled to a number of members in the House of Commons not less than the number of senators representing such province.

Increase of Number of House of Commons

52. The Number of Members of the House of Commons may be from Time to Time increased by the Parliament of Canada, provided the proportionate Representation of the Provinces prescribed by this Act is not thereby disturbed.

MONEY VOTES; ROYAL ASSENT

Appropriation and Tax Bills

53. Bills for appropriating any Part of the Public Revenue, or for imposing any Tax or Impost, shall originate in the House of Commons.

Recommendation of Money Votes

54. It shall not be lawful for the House of Commons to adopt or pass any Vote, Resolution, Address, or Bill for the Appropriation of any Part of the Public Revenue, or of any Tax or Impost, to any Purpose that has not been first recommended to that House by Message of the Governor General in the Session in which such Vote, Resolution, Address, or Bill is proposed.

Royal Assent to Bills, etc.

55. Where a Bill passed by the Houses of the Parliament is presented to the Governor General for the Queen's Assent, he shall declare, according to his Discretion, but subject to the Provisions of this Act and to Her Majesty's Instructions, either that he assents thereto in the Queen's Name, or that he withholds the Queen's Assent, or that he reserves the Bill for the Signification of the Queen's Pleasure.

Disallowance by Order in Council of Act assented to by Governor General

56. Where the Governor General assents to a Bill in the Queen's Name, he shall by the first convenient Opportunity send an authentic Copy of the Act to One of Her Majesty's Principal Secretaries of State, and if the Queen in Council within Two Years after Receipt thereof by the Secretary of State thinks fit to disallow the Act, such Disallowance (with a Certificate of the Secretary of State of the Day on which the Act was received by him) being signified by the Governor General, by Speech or Message to each of the Houses of the Parliament or by Proclamation, shall annul the Act from and after the Day of such Signification.

Signification of Queen's Pleasure on Bill reserved

57. A Bill reserved for the Signification of the Queen's Pleasure shall not have any Force unless and until, within Two Years from the Day on which it was presented to the Governor General for the Queen's Assent, the Governor General signifies, by Speech or Message to each of the Houses of the Parliament or by Proclamation, that it has received the Assent of the Queen in Council.

An Entry of every such Speech, Message, or Proclamation shall be made in the Journal of each House, and a Duplicate thereof duly attested shall be

delivered to the proper Officer to be kept among the Records of Canada.

V. PROVINCIAL CONSTITUTIONS

EXECUTIVE POWER

Appointment of Lieutenant Governors of Provinces

58. For each Province there shall be an Officer, styled the Lieutenant Governor, appointed by the Governor General in Council by Instrument under the Great Seal of Canada.

Tenure of Office of Lieutenant Governor

59. A Lieutenant Governor shall hold Office during the Pleasure of the Governor General; but any Lieutenant Governor appointed after the Commencement of the First Session of the Parliament of Canada shall not be removeable within Five Years from his Appointment, except for Cause assigned, which shall be communicated to him in Writing within One Month after the Order for his Removal is made, and shall be communicated by Message to the Senate and to the House of Commons within One Week thereafter if the Parliament is then sitting, and if not then within One Week after the Commencement of the next Session of the Parliament.

Salaries of Lieutenant Governors

60. The Salaries of the Lieutenant Governors shall be fixed and provided by the Parliament of Canada.

Oaths, etc., of Lieutenant Governor

61. Every Lieutenant Governor shall, before assuming the Duties of his Office, make and subscribe before the Governor General or some Person authorized by him Oaths of Allegiance and Office similar to those taken by the Governor General.

Application of Provisions referring to Lieutenant Governor

62. The Provisions of this Act referring to the Lieutenant Governor extend and apply to the Lieutenant Governor for the Time being of each Province, or other the Chief Executive Officer or Administrator for the Time being carrying on the Government of the Province, by whatever Title he is designated.

Appointment of Executive Officers for Ontario and Quebec

63. The Executive Council of Ontario and of Quebec shall be composed of such Persons as the Lieutenant Governor from Time to Time thinks fit, and in the first instance of the following Officers, namely, — the Attorney General, the Secretary and Registrar of the Province, the Treasurer of the Province, the Commissioner of Crown Lands, and the Commissioner of Agriculture and Public Works, with in Quebec the Speaker of the Legislative Council and the Solicitor General.

Executive Government of Nova Scotia and New Brunswick

64. The Constitution of the Executive Authority in each of the Provinces of Nova Scotia and New Brunswick shall, subject to the Provisions of this Act, continue as it exists at the Union until altered under the Authority of this Act.

Powers to be exercised

65. All Powers, Authorities, and Functions which under any Act of the

by Lieutenant Governor of Ontario or Quebec with Advice, or alone

Parliament of Great Britain, or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, or of the Legislature of Upper Canada, Lower Canada, or Canada, were or are before or at the Union vested in or exerciseable by the respective Governors or Lieutenant Governors of those Provinces, with the Advice or with the Advice and Consent of the respective Executive Councils thereof, or in conjunction with those Councils, or with any Number of Members thereof, or by those Governors or Lieutenant Governors individually, shall, as far as the same are capable of being exercised after the Union in relation to the Government of Ontario and Quebec respectively, be vested in and shall or may be exercised by the Lieutenant Governor of Ontario and Quebec respectively, with the Advice or with the Advice and Consent of or in conjunction with the respective Executive Councils, or any Members thereof, or by the Lieutenant Governor individually, as the Case requires, subject nevertheless (except with respect to such as exist under Acts of the Parliament of Great Britain, or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland,) to be abolished or altered by the respective Legislatures of Ontario and Quebec.

Application of Provisions referring to Lieutenant Governor in Council

66. The Provisions of this Act referring to the Lieutenant Governor in Council shall be construed as referring to the Lieutenant Governor of the Province acting by and with the Advice of the Executive Council thereof.

Administration in Absence, etc., of Lieutenant Governor

67. The Governor General in Council may from Time to Time appoint an Administrator to execute the Office and Functions of Lieutenant Governor during his Absence, Illness, or other Inability.

Seats of Provincial Governments

68. Unless and until the Executive Government of any Province otherwise directs with respect to that Province, the Seats of Government of the Provinces shall be as follows, namely, — of Ontario, the City of Toronto; of Quebec, the City of Quebec; of Nova Scotia, the City of Halifax; and of New Brunswick, the City of Fredericton.

LEGISLATIVE POWER

1. ONTARIO

Legislature for Ontario

69. There shall be a Legislature for Ontario consisting of the Lieutenant Governor and of One House, styled the Legislative Assembly of Ontario.

Electoral districts

70. The Legislative Assembly of Ontario shall be composed of Eighty-two Members, to be elected to represent the Eighty-two Electoral Districts set forth in the First Schedule to this Act.

2. QUEBEC

Legislature for Quebec **71.** There shall be a Legislature for Quebec consisting of the Lieutenant Governor and of Two Houses, styled the Legislative Council of Quebec and the Legislative Assembly of Quebec.

Constitution of Legislative Council **72.** The Legislative Council of Quebec shall be composed of Twenty-four Members, to be appointed by the Lieutenant Governor, in the Queen's Name, by Instrument under the Great Seal of Quebec, one being appointed to represent each of the Twenty-four Electoral Divisions of Lower Canada in this Act referred to, and each holding Office for the Term of his Life, unless the Legislature of Quebec otherwise provides under the Provisions of this Act.

Qualification of Legislative Councillors **73.** The Qualifications of the Legislative Councillors of Quebec shall be the same as those of the Senators for Quebec.

Resignation, Disqualification, etc. **74.** The Place of a Legislative Councillor of Quebec shall become vacant in the Cases, *mutatis mutandis*, in which the Place of Senator becomes vacant.

Vacancies **75.** When a Vacancy happens in the Legislative Council of Quebec by Resignation, Death, or otherwise, the Lieutenant Governor, in the Queen's Name, by Instrument under the Great Seal of Quebec, shall appoint a fit and qualified Person to fill the Vacancy.

Questions as to Vacancies, etc. **76.** If any Question arises respecting the Qualification of a Legislative Councillor of Quebec, or a Vacancy in the Legislative Council of Quebec, the same shall be heard and determined by the Legislative Council.

Speaker of Legislative Council **77.** The Lieutenant Governor may from Time to Time, by Instrument under the Great Seal of Quebec, appoint a Member of the Legislative Council of Quebec to be Speaker thereof, and may remove him and appoint another in his Stead.

Quorum of Legislative Council **78.** Until the Legislature of Quebec otherwise provides, the Presence of at least Ten Members of the Legislative Council, including the Speaker, shall be necessary to constitute a Meeting for the Exercise of its Powers.

Voting in Legislative Council **79.** Questions arising in the Legislative Council of Quebec shall be decided by a Majority of Voices, and the Speaker shall in all Cases have a Vote, and when the Voices are equal the Decision shall be deemed to be in the Negative.

Constitution of Legislative Assembly of Quebec **80.** The Legislative Assembly of Quebec shall be composed of Sixty-five Members, to be elected to represent the Sixty-five Electoral Divisions or Districts of Lower Canada in this Act referred to, subject to Alteration thereof by the Legislature of Quebec: Provided that it shall not be lawful to present to the Lieutenant Governor of Quebec for Assent any Bill for altering the Limits of any of the Electoral Divisions or Districts mentioned in the Second Schedule to this Act, unless the Second and Third Readings of such Bill have been passed in the Legislative Assembly with the

Concurrence of the Majority of the Members representing all those Electoral Divisions or Districts, and the Assent shall not be given to such Bill unless an Address has been presented by the Legislative Assembly to the Lieutenant Governor stating that it has been so passed.

3. ONTARIO AND QUEBEC

[Repealed] **81.** Repealed.

Summoning of Legislative Assemblies **82.** The Lieutenant Governor of Ontario and of Quebec shall from Time to Time, in the Queen's Name, by Instrument under the Great Seal of the Province, summon and call together the Legislative Assembly of the Province.

Restriction on election of Holders of offices **83.** Until the Legislature of Ontario or of Quebec otherwise provides, a Person accepting or holding in Ontario or in Quebec any Office, Commission, or Employment, permanent or temporary, at the Nomination of the Lieutenant Governor, to which an annual Salary, or any Fee, Allowance, Emolument, or Profit of any Kind or Amount whatever from the Province is attached, shall not be eligible as a Member of the Legislative Assembly of the respective Province, nor shall he sit or vote as such; but nothing in this Section shall make ineligible any Person being a Member of the Executive Council of the respective Province, or holding any of the following Offices, that is to say, the Offices of Attorney General, Secretary and Registrar of the Province, Treasurer of the Province, Commissioner of Crown Lands, and Commissioner of Agriculture and Public Works, and in Quebec Solicitor General, or shall disqualify him to sit or vote in the House for which he is elected, provided he is elected while holding such Office.

Continuance of existing Election Laws **84.** Until the legislatures of Ontario and Quebec respectively otherwise provide, all Laws which at the Union are in force in those Provinces respectively, relative to the following Matters, or any of them, namely, — the Qualifications and Disqualifications of Persons to be elected or to sit or vote as Members of the Assembly of Canada, the Qualifications or Disqualifications of Voters, the Oaths to be taken by Voters, the Returning Officers, their Powers and Duties, the Proceedings at Elections, the Periods during which such Elections may be continued, and the Trial of controverted Elections and the Proceedings incident thereto, the vacating of the Seats of Members and the issuing and execution of new Writs in case of Seats vacated otherwise than by Dissolution, — shall respectively apply to Elections of Members to serve in the respective Legislative Assemblies of Ontario and Quebec.

Provided that, until the Legislature of Ontario otherwise provides, at any Election for a Member of the Legislative Assembly of Ontario for the District of Algoma, in addition to Persons qualified by the Law of the

Province of Canada to vote, every Male British Subject, aged Twenty-one Years or upwards, being a Householder, shall have a Vote.

Duration of Legislative Assemblies

85. Every Legislative Assembly of Ontario and every Legislative Assembly of Quebec shall continue for Four Years from the Day of the Return of the Writs for choosing the same (subject nevertheless to either the Legislative Assembly of Ontario or the Legislative Assembly of Quebec being sooner dissolved by the Lieutenant Governor of the Province), and no longer.

Yearly Session of Legislature

86. There shall be a Session of the Legislature of Ontario and of that of Quebec once at least in every Year, so that Twelve Months shall not intervene between the last Sitting of the Legislature in each Province in one Session and its first Sitting in the next Session.

Speaker, Quorum, etc.

87. The following Provisions of this Act respecting the House of Commons of Canada shall extend and apply to the Legislative Assemblies of Ontario and Quebec, that is to say, — the Provisions relating to the Election of a Speaker originally and on Vacancies, the Duties of the Speaker, the Absence of the Speaker, the Quorum, and the Mode of voting, as if those Provisions were here re-enacted and made applicable in Terms to each such Legislative Assembly.

4. NOVA SCOTIA AND NEW BRUNSWICK

Constitutions of Legislatures of Nova Scotia and New Brunswick

88. The Constitution of the Legislature of each of the Provinces of Nova Scotia and New Brunswick shall, subject to the Provisions of this Act, continue as it exists at the Union until altered under the Authority of this Act.

5. ONTARIO, QUEBEC, AND NOVA SCOTIA

[Repealed]

89. Repealed.

6. THE FOUR PROVINCES

Application to Legislatures of Provisions respecting Money Votes, etc.

90. The following Provisions of this Act respecting the Parliament of Canada, namely, — the Provisions relating to Appropriation and Tax Bills, the Recommendation of Money Votes, the Assent to Bills, the Disallowance of Acts, and the Signification of Pleasure on Bills reserved, — shall extend and apply to the Legislatures of the several Provinces as if those Provisions were here re-enacted and made applicable in Terms to the respective Provinces and the Legislatures thereof, with the Substitution of the Lieutenant Governor of the Province for the Governor General, of the

Governor General for the Queen and for a Secretary of State, of One Year for Two Years, and of the Province for Canada.

VI. DISTRIBUTION OF LEGISLATIVE POWERS

POWERS OF THE PARLIAMENT

Legislative Authority of Parliament of Canada

91. It shall be lawful for the Queen, by and with the Advice and Consent of the Senate and House of Commons, to make Laws for the Peace, Order, and good Government of Canada, in relation to all Matters not coming within the Classes of Subjects by this Act assigned exclusively to the Legislatures of the Provinces; and for greater Certainty, but not so as to restrict the Generality of the foregoing Terms of this Section, it is hereby declared that (notwithstanding anything in this Act) the exclusive Legislative Authority of the Parliament of Canada extends to all Matters coming within the Classes of Subjects next hereinafter enumerated; that is to say,

1. Repealed.
1A. The Public Debt and Property.
2. The Regulation of Trade and Commerce.
2A. Unemployment insurance.
3. The raising of Money by any Mode or System of Taxation.
4. The borrowing of Money on the Public Credit.
5. Postal Service.
6. The Census and Statistics.
7. Militia, Military and Naval Service, and Defence.
8. The fixing of and providing for the Salaries and Allowances of Civil and other Officers of the Government of Canada.
9. Beacons, Buoys, Lighthouses, and Sable Island.
10. Navigation and Shipping
11. Quarantine and the Establishment and Maintenance of Marine Hospitals.
12. Sea Coast and Inland Fisheries.
13. Ferries between a Province and any British or Foreign Country or between Two Provinces.
14. Currency and Coinage.
15. Banking, Incorporation of Banks, and the Issue of Paper Money.

16. Savings Banks.
17. Weights and Measures.
18. Bills of Exchange and Promissory Notes.
19. Interest.
20. Legal Tender.
21. Bankruptcy and Insolvency.
22. Patents of Invention and Discovery.
23. Copyrights.
24. Indians, and Lands reserved for the Indians.
25. Naturalization and Aliens.
26. Marriage and Divorce.
27. The Criminal Law, except the Constitution of Courts of Criminal Jurisdiction, but including the Procedure in Criminal Matters.
28. The Establishment, Maintenance, and Management of Penitentiaries.
29. Such Classes of Subjects as are expressly excepted in the Enumeration of the Classes of Subjects by this Act assigned exclusively to the Legislatures of the Provinces.

And any Matter coming within any of the Classes of Subjects enumerated in this Section shall not be deemed to come within the Class of Matters of a local or private Nature comprised in the Enumeration of the Classes of Subjects by this Act assigned exclusively to the Legislatures of the Provinces.

EXCLUSIVE POWERS OF PROVINCIAL LEGISLATURES

Subjects of exclusive Provincial Legislation

92. In each Province the Legislature may exclusively make Laws in relation to Matters coming within the Classes of Subjects next hereinafter enumerated; that is to say,

1. Repealed.
2. Direct Taxation within the Province in order to the raising of a Revenue for Provincial Purposes.
3. The borrowing of Money on the sole Credit of the Province
4. The Establishment and Tenure of Provincial Offices and the Appointment and Payment of Provincial Officers.
5. The Management and Sale of the Public Lands

belonging to the Province and of the Timber and Wood thereon.

6. The Establishment, Maintenance, and Management of Public and Reformatory Prisons in and for the Province.

7. The Establishment, Maintenance, and Management of Hospitals, Asylums, Charities, and Eleemosynary Institutions in and for the Province, other than Marine Hospitals.

8. Municipal Institutions in the Province.

9. Shop, Saloon, Tavern, Auctioneer, and other Licences in order to the raising of a Revenue for Provincial, Local, or Municipal Purposes.

10. Local Works and Undertakings other than such as are of the following Classes:

(a) Lines of Steam or other Ships, Railways, Canals, Telegraphs, and other Works and Undertakings connecting the Province with any other or others of the Provinces, or extending beyond the Limits of the Province:

(b) Lines of Steam Ships between the Province and any British or Foreign Country:

(c) Such Works as, although wholly situate within the Province, are before or after their Execution declared by the Parliament of Canada to be for the general Advantage of Canada or for the Advantage of Two or more of the Provinces.

11. The Incorporation of Companies with Provincial Objects.

12. The Solemnization of Marriage in the Province.

13. Property and Civil Rights in the Province.

14. The Administration of Justice in the Province, including the Constitution, Maintenance, and Organization of Provincial Courts, both of Civil and of Criminal Jurisdiction, and including Procedure in Civil Matters in those Courts.

15. The Imposition of Punishment by Fine, Penalty, or Imprisonment for enforcing any Law of the Province made in relation to any Matter coming within any of the Classes of Subjects enumerated in this Section.

16. Generally all Matters of a merely local or private Nature in the Province.

NON-RENEWABLE NATURAL RESOURCES, FORESTRY RESOURCES AND ELECTRICAL ENERGY

Laws respecting non-renewable natural resources, forestry resources and electrical energy

92A. (1) In each province, the legislature may exclusively make laws in relation to

(a) exploration for non-renewable natural resources in the province;

(b) development, conservation and management of non-renewable natural resources and forestry resources in the province, including laws in relation to the rate of primary production therefrom; and

(c) development, conservation and management of sites and facilities in the province for the generation and production of electrical energy.

Export from provinces of resources

(2) In each province, the legislature may make laws in relation to the export from the province to another part of Canada of the primary production from non-renewable natural resources and forestry resources in the province and the production from facilities in the province for the generation of electrical energy, but such laws may not authorize or provide for discrimination in prices or in supplies exported to another part of Canada.

Authority of Parliament

(3) Nothing in subsection (2) derogates from the authority of Parliament to enact laws in relation to the matters referred to in that subsection and, where such a law of Parliament and a law of a province conflict, the law of Parliament prevails to the extent of the conflict.

Taxation of resources

(4) In each province, the legislature may make laws in relation to the raising of money by any mode or system of taxation in respect of

(a) non-renewable natural resources and forestry resources in the province and the primary production therefrom, and

(b) sites and facilities in the province for the generation of electrical energy and the production therefrom,

whether or not such production is exported in whole or in part from the province, but such laws may not authorize or provide for taxation that differentiates between production exported to another part of Canada and production not exported from the province.

"Primary production"

(5) The expression "primary production" has the meaning assigned by the Sixth Schedule.

Existing powers or rights

(6) Nothing in subsections (1) to (5) derogates from any powers or rights that a legislature or government of a province had immediately before the coming into force of this section.

EDUCATION

Legislation respecting Education

93. In and for each Province the Legislature may exclusively make Laws in relation to Education, subject and according to the following Provisions:

(1) Nothing in any such Law shall prejudicially affect any Right or Privilege with respect to Denominational Schools which any Class of Persons have by Law in the Province at the Union:

(2) All the Powers, Privileges, and Duties at the Union by Law conferred and imposed in Upper Canada on the Separate Schools and School Trustees of the Queen's Roman Catholic Subjects shall be and the same are hereby extended to the Dissentient Schools of the Queen's Protestant and Roman Catholic Subjects in Quebec:

(3) Where in any Province a System of Separate or Dissentient Schools exists by Law at the Union or is thereafter established by the Legislature of the Province, an Appeal shall lie to the Governor General in Council from any Act or Decision of any Provincial Authority affecting any Right or Privilege of the Protestant or Roman Catholic Minority of the Queen's Subjects in relation to Education:

(4) In case any such Provincial Law as from Time to Time seems to the Governor General in Council requisite for the due Execution of the Provisions of this Section is not made, or in case any Decision of the Governor General in Council on any Appeal under this Section is not duly executed by the proper Provincial Authority in that Behalf, then and in every such Case, and as far only as the Circumstances of each Case require, the Parliament of Canada may make remedial Laws for the due Execution of the Provisions of this Section and of any Decision of the Governor General in Council under this Section.

Quebec

93A. Paragraphs (1) to (4) of section 93 do not apply to Quebec.

UNIFORMITY OF LAWS IN ONTARIO, NOVA SCOTIA, AND NEW BRUNSWICK

Legislation for Uniformity of Laws in Three Provinces

94. Notwithstanding anything in this Act, the Parliament of Canada may make Provision for the Uniformity of all or any of the Laws relative to Property and Civil Rights in Ontario, Nova Scotia, and New Brunswick, and of the Procedure of all or any of the Courts in those Three Provinces, and from and after the passing of any Act in that Behalf the Power of the Parliament

of Canada to make Laws in relation to any Matter comprised in any such Act shall, notwithstanding anything in this Act, be unrestricted; but any Act of the Parliament of Canada making Provision for such Uniformity shall not have effect in any Province unless and until it is adopted and enacted as Law by the Legislature thereof.

OLD AGE PENSIONS

Legislation respecting old age pensions and supplementary benefits

94A. The Parliament of Canada may make laws in relation to old age pensions and supplementary benefits, including survivors' and disability benefits irrespective of age, but no such law shall affect the operation of any law present or future of a provincial legislature in relation to any such matter.

AGRICULTURE AND IMMIGRATION

Concurrent Powers of Legislation respecting Agriculture, etc.

95. In each Province the Legislature may make Laws in relation to Agriculture in the Province, and to Immigration into the Province; and it is hereby declared that the Parliament of Canada may from Time to Time make Laws in relation to Agriculture in all or any of the Provinces, and to Immigration into all or any of the Provinces; and any Law of the Legislature of a Province relative to Agriculture or to Immigration shall have effect in and for the Province as long and as far only as it is not repugnant to any Act of the Parliament of Canada.

VII. JUDICATURE

Appointment of Judges

96. The Governor General shall appoint the Judges of the Superior, District, and County Courts in each Province, except those of the Courts of Probate in Nova Scotia and New Brunswick.

Selection of Judges in Ontario, etc.

97. Until the Laws relative to Property and Civil Rights in Ontario, Nova Scotia, and New Brunswick, and the Procedure of the Courts in those Provinces, are made uniform, the Judges of the Courts of those Provinces appointed by the Governor General shall be selected from the respective Bars of those Provinces.

Selection of Judges in Quebec

98. The Judges of the Courts of Quebec shall be selected from the Bar of that Province.

Tenure of office of Judges

99. (1) Subject to subsection two of this section, the Judges of the Superior Courts shall hold office during good behaviour, but shall be removable by the Governor General on Address of the Senate and House of Commons.

Termination at age 75

(2) A Judge of a Superior Court, whether appointed before or after the coming into force of this section, shall cease to hold office upon attaining the age of seventy-five years, or upon the coming into force of this section if at that time he has already attained that age.

Salaries, etc., of Judges

100. The Salaries, Allowances, and Pensions of the Judges of the Superior, District, and County Courts (except the Courts of Probate in Nova Scotia and New Brunswick), and of the Admiralty Courts in Cases where the Judges thereof are for the Time being paid by Salary, shall be fixed and provided by the Parliament of Canada.

General Court of Appeal, etc.

101. The Parliament of Canada may, notwithstanding anything in this Act, from Time to Time provide for the Constitution, Maintenance, and Organization of a General Court of Appeal for Canada, and for the Establishment of any additional Courts for the better Administration of the Laws of Canada.

VIII. REVENUES; DEBTS; ASSETS; TAXATION

Creation of Consolidated Revenue Fund

102. All Duties and Revenues over which the respective Legislatures of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick before and at the Union had and have Power of Appropriation, except such Portions thereof as are by this Act reserved to the respective Legislatures of the Provinces, or are raised by them in accordance with the special Powers conferred on them by this Act, shall form One Consolidated Revenue Fund, to be appropriated for the Public Service of Canada in the Manner and subject to the Charges in this Act provided.

Expenses of Collection, etc.

103. The Consolidated Revenue Fund of Canada shall be permanently charged with the Costs, Charges, and Expenses incident to the Collection, Management, and Receipt thereof, and the same shall form the First Charge thereon, subject to be reviewed and audited in such Manner as shall be ordered by the Governor General in Council until the Parliament otherwise provides.

Interest of Provincial Public Debts

104. The annual Interest of the Public Debts of the several Provinces of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick at the Union shall form the Second Charge on the Consolidated Revenue Fund of Canada.

Salary of Governor General

105. Unless altered by the Parliament of Canada, the Salary of the Governor General shall be Ten thousand Pounds Sterling Money of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, payable out of the Consolidated Revenue Fund of Canada, and the same shall form the Third Charge thereon.

Appropriation from Time to Time

106. Subject to the several Payments by this Act charged on the Consolidated Revenue Fund of Canada, the same shall be appropriated by the Parliament of Canada for the Public Service.

Transfer of Stocks, etc.

107. All Stocks, Cash, Banker's Balances, and Securities for Money belonging to each Province at the Time of the Union, except as in this Act mentioned, shall be the Property of Canada, and shall be taken in Reduction of the Amount of the respective Debts of the Provinces at the Union.

Transfer of Property in Schedule

108. The Public Works and Property of each Province, enumerated in the Third Schedule to this Act, shall be the Property of Canada.

Property in Lands, Mines, etc.

109. All Lands, Mines, Minerals, and Royalties belonging to the several Provinces of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick at the Union, and all Sums then due or payable for such Lands, Mines, Minerals, or Royalties, shall belong to the several Provinces of Ontario, Quebec, Nova Scotia, and New Brunswick in which the same are situate or arise, subject to any Trusts existing in respect thereof, and to any Interest other than that of the Province in the same.

Assets connected with Provincial Debts

110. All Assets connected with such Portions of the Public Debt of each Province as are assumed by that Province shall belong to that Province.

Canada to be liable for Provincial Debts

111. Canada shall be liable for the Debts and Liabilities of each Province existing at the Union.

Debts of Ontario and Quebec

112. Ontario and Quebec conjointly shall be liable to Canada for the Amount (if any) by which the Debt of the Province of Canada exceeds at the Union Sixty-two million five hundred thousand Dollars, and shall be charged with Interest at the Rate of Five per Centum per Annum thereon.

Assets of Ontario and Quebec

113. The Assets enumerated in the Fourth Schedule to this Act belonging at the Union to the Province of Canada shall be the Property of Ontario and Quebec conjointly.

Debt of Nova Scotia

114. Nova Scotia shall be liable to Canada for the Amount (if any) by which its Public Debt exceeds at the Union Eight million Dollars, and shall be charged with Interest at the Rate of Five per Centum per Annum thereon.

Debt of New Brunswick

115. New Brunswick shall be liable to Canada for the Amount (if any) by which its Public Debt exceeds at the Union Seven million Dollars, and shall be charged with Interest at the Rate of Five per Centum per Annum thereon.

Payment of interest to Nova Scotia and New Brunswick

116. In case the Public Debts of Nova Scotia and New Brunswick do not at the Union amount to Eight million and Seven million Dollars respectively, they shall respectively receive by half -yearly Payments in advance from the Government of Canada Interest at Five per Centum per Annum on the Difference between the actual Amounts of their respective Debts and such stipulated Amounts.

Provincial Public Property

117. The several Provinces shall retain all their respective Public Property not otherwise disposed of in this Act, subject to the Right of Canada to assume any Lands or Public Property required for Fortifications or for the Defence of the Country.

[Repealed] **118.** Repealed.

Further Grant to New Brunswick **119.** New Brunswick shall receive by half-yearly Payments in advance from Canada for the Period of Ten Years from the Union an additional Allowance of Sixty-three thousand Dollars per Annum; but as long as the Public Debt of that Province remains under Seven million Dollars, a Deduction equal to the Interest at Five per Centum per Annum on such Deficiency shall be made from that Allowance of Sixty-three thousand Dollars.

Form of Payments **120.** All Payments to be made under this Act, or in discharge of Liabilities created under any Act of the Provinces of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick respectively, and assumed by Canada, shall, until the Parliament of Canada otherwise directs, be made in such Form and Manner as may from Time to Time be ordered by the Governor General in Council.

Canadian Manufactures, etc. **121.** All Articles of the Growth, Produce, or Manufacture of any one of the Provinces shall, from and after the Union, be admitted free into each of the other Provinces.

Continuance of Customs and Excise Laws **122.** The Customs and Excise Laws of each Province shall, subject to the Provisions of this Act, continue in force until altered by the Parliament of Canada.

Exportation and Importation as between Two Provinces **123.** Where Customs Duties are, at the Union, leviable on any Goods, Wares, or Merchandises in any Two Provinces, those Goods, Wares, and Merchandises may, from and after the Union, be imported from one of those Provinces into the other of them on Proof of Payment of the Customs Duty leviable thereon in the Province of Exportation, and on Payment of such further Amount (if any) of Customs Duty as is leviable thereon in the Province of Importation.

Lumber Dues in New Brunswick **124.** Nothing in this Act shall affect the Right of New Brunswick to levy the Lumber Dues provided in Chapter Fifteen of Title Three of the Revised Statutes of New Brunswick, or in any Act amending that Act before or after the Union, and not increasing the Amount of such Dues; but the Lumber of any of the Provinces other than New Brunswick shall not be subject to such Dues.

Exemption of Public Lands, etc. **125.** No Lands or Property belonging to Canada or any Province shall be liable to Taxation.

Provincial Consolidated Revenue Fund **126.** Such Portions of the Duties and Revenues over which the respective Legislatures of Canada, Nova Scotia, and New Brunswick had before the Union Power of Appropriation as are by this Act reserved to the respective Governments or Legislatures of the Provinces, and all Duties and Revenues raised by them in accordance with the special Powers conferred upon them by this Act, shall in each Province form One Consolidated Revenue Fund to be appropriated for the Public Service of the Province.

IX. MISCELLANEOUS PROVISIONS

GENERAL

[Repealed] **127.** Repealed.

Oath of Allegiance, etc. **128.** Every Member of the Senate or House of Commons of Canada shall before taking his Seat therein take and subscribe before the Governor General or some Person authorized by him, and every Member of a Legislative Council or Legislative Assembly of any Province shall before taking his Seat therein take and subscribe before the Lieutenant Governor of the Province or some Person authorized by him, the Oath of Allegiance contained in the Fifth Schedule to this Act; and every Member of the Senate of Canada and every Member of the Legislative Council of Quebec shall also, before taking his Seat therein, take and subscribe before the Governor General, or some Person authorized by him, the Declaration of Qualification contained in the same Schedule.

Continuance of existing Laws, Courts, Officers, etc. **129.** Except as otherwise provided by this Act, all Laws in force in Canada, Nova Scotia, or New Brunswick at the Union, and all Courts of Civil and Criminal Jurisdiction, and all legal Commissions, Powers, and Authorities, and all Officers, Judicial, Administrative, and Ministerial, existing therein at the Union, shall continue in Ontario, Quebec, Nova Scotia, and New Brunswick respectively, as if the Union had not been made; subject nevertheless (except with respect to such as are enacted by or exist under Acts of the Parliament of Great Britain or of the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland), to be repealed, abolished, or altered by the Parliament of Canada, or by the Legislature of the respective Province, according to the Authority of the Parliament or of that Legislature under this Act.

Transfer of Officers to Canada **130.** Until the Parliament of Canada otherwise provides, all Officers of the several Provinces having Duties to discharge in relation to Matters other than those coming within the Classes of Subjects by this Act assigned exclusively to the Legislatures of the Provinces shall be Officers of Canada, and shall continue to discharge the Duties of their respective Offices under the same Liabilities, Responsibilities, and Penalties as if the Union had not been made.

Appointment of new Officers **131.** Until the Parliament of Canada otherwise provides, the Governor General in Council may from Time to Time appoint such Officers as the Governor General in Council deems necessary or proper for the effectual Execution of this Act.

Treaty Obligations **132.** The Parliament and Government of Canada shall have all Powers necessary or proper for performing the Obligations of Canada or of any Province

thereof, as Part of the British Empire, towards Foreign Countries, arising under Treaties between the Empire and such Foreign Countries.

Use of English and French Languages

133. Either the English or the French Language may be used by any Person in the Debates of the Houses of the Parliament of Canada and of the Houses of the Legislature of Quebec; and both those Languages shall be used in the respective Records and Journals of those Houses; and either of those Languages may be used by any Person or in any Pleading or Process in or issuing from any Court of Canada established under this Act, and in or from all or any of the Courts of Quebec.

The Acts of the Parliament of Canada and of the Legislature of Quebec shall be printed and published in both those Languages.

ONTARIO AND QUEBEC

Appointment of Executive Officers for Ontario and Quebec

134. Until the Legislature of Ontario or of Quebec otherwise provides, the Lieutenant Governors of Ontario and Quebec may each appoint under the Great Seal of the Province the following Officers, to hold Office during Pleasure, that is to say, — the Attorney General, the Secretary and Registrar of the Province, the Treasurer of the Province, the Commissioner of Crown Lands, and the Commissioner of Agriculture and Public Works, and in the Case of Quebec the Solicitor General, and may, by Order of the Lieutenant Governor in Council, from Time to Time prescribe the Duties of those Officers, and of the several Departments over which they shall preside or to which they shall belong, and of the Officers and Clerks thereof, and may also appoint other and additional Officers to hold Office during Pleasure, and may from Time to Time prescribe the Duties of those Officers, and of the several Departments over which they shall preside or to which they shall belong, and of the Officers and Clerks thereof.

Powers, Duties, etc. of Executive Officers

135. Until the Legislature of Ontario or Quebec otherwise provides, all Rights, Powers, Duties, Functions, Responsibilities, or Authorities at the passing of this Act vested in or imposed on the Attorney General, Solicitor General, Secretary and Registrar of the Province of Canada, Minister of Finance, Commissioner of Crown Lands, Commissioner of Public Works, and Minister of Agriculture and Receiver General, by any Law, Statute, or Ordinance of Upper Canada, Lower Canada, or Canada, and not repugnant to this Act, shall be vested in or imposed on any Officer to be appointed by the Lieutenant Governor for the Discharge of the same or any of them; and the Commissioner of Agriculture and Public Works shall perform the Duties and Functions of the Office of Minister of Agriculture at the passing of this Act imposed by the Law of the Province of Canada, as well as those of the Commissioner of Public Works.

Great Seals

136. Until altered by the Lieutenant Governor in Council, the Great Seals of

Ontario and Quebec respectively shall be the same, or of the same Design, as those used in the Provinces of Upper Canada and Lower Canada respectively before their Union as the Province of Canada.

Construction of temporary Acts

137. The words "and from thence to the End of the then next ensuing Session of the Legislature," or Words to the same Effect, used in any temporary Act of the Province of Canada not expired before the Union, shall be construed to extend and apply to the next Session of the Parliament of Canada if the Subject Matter of the Act is within the Powers of the same as defined by this Act, or to the next Sessions of the Legislatures of Ontario and Quebec respectively if the Subject Matter of the Act is within the Powers of the same as defined by this Act.

As to Errors in Names

138. From and after the Union the Use of the Words "Upper Canada" instead of "Ontario," or "Lower Canada" instead of "Quebec," in any Deed, Writ, Process, Pleading, Document, Matter, or Thing shall not invalidate the same.

As to issue of Proclamations before Union, to commence after Union

139. Any Proclamation under the Great Seal of the Province of Canada issued before the Union to take effect at a Time which is subsequent to the Union, whether relating to that Province, or to Upper Canada, or to Lower Canada, and the several Matters and Things therein proclaimed, shall be and continue of like Force and Effect as if the Union had not been made.

As to issue of Proclamations after Union

140. Any Proclamation which is authorized by any Act of the Legislature of the Province of Canada to be issued under the Great Seal of the Province of Canada, whether relating to that Province, or to Upper Canada, or to Lower Canada, and which is not issued before the Union, may be issued by the Lieutenant Governor of Ontario or of Quebec, as its Subject Matter requires, under the Great Seal thereof; and from and after the Issue of such Proclamation the same and the several Matters and Things therein proclaimed shall be and continue of the like Force and Effect in Ontario or Quebec as if the Union had not been made.

Penitentiary

141. The Penitentiary of the Province of Canada shall, until the Parliament of Canada otherwise provides, be and continue the Penitentiary of Ontario and of Quebec.

Arbitration respecting Debts, etc.

142. The Division and Adjustment of the Debts, Credits, Liabilities, Properties, and Assets of Upper Canada and Lower Canada shall be referred to the Arbitrament of Three Arbitrators, One chosen by the Government of Ontario, One by the Government of Quebec, and One by the Government of Canada; and the Selection of the Arbitrators shall not be made until the Parliament of Canada and the Legislatures of Ontario and Quebec have met; and the Arbitrator chosen by the Government of Canada shall not be a Resident either in Ontario or in Quebec.

Division of Records

143. The Governor General in Council may from Time to Time order that such and so many of the Records, Books, and Documents of the Province of Canada as he thinks fit shall be appropriated and delivered either to Ontario

or to Quebec, and the same shall thenceforth be the Property of that Province; and any Copy thereof or Extract therefrom, duly certified by the Officer having charge of the Original thereof, shall be admitted as Evidence.

Constitution of Townships in Quebec

144. The Lieutenant Governor of Quebec may from Time to Time, by Proclamation under the Great Seal of the Province, to take effect from a Day to be appointed therein, constitute Townships in those Parts of the Province of Quebec in which Townships are not then already constituted, and fix the Metes and Bounds thereof.

X. INTERCOLONIAL RAILWAY

[Repealed]

145. Repealed.

XI. ADMISSION OF OTHER COLONIES

Power to admit Newfoundland, etc., into the Union

146. It shall be lawful for the Queen, by and with the Advice of Her Majesty's Most Honourable Privy Council, on Addresses from the Houses of the Parliament of Canada, and from the Houses of the respective Legislatures of the Colonies or Provinces of Newfoundland, Prince Edward Island, and British Columbia, to admit those Colonies or Provinces, or any of them, into the Union, and on Address from the Houses of the Parliament of Canada to admit Rupert's Land and the North-western Territory, or either of them, into the Union, on such Terms and Conditions in each Case as are in the Addresses expressed and as the Queen thinks fit to approve, subject to the Provisions of this Act; and the Provisions of any Order in Council in that Behalf shall have effect as if they had been enacted by the Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland.

As to Representation of Newfoundland and Prince Edward Island in Senate

147. In case of the Admission of Newfoundland and Prince Edward Island, or either of them, each shall be entitled to a Representation in the Senate of Canada of Four Members, and (notwithstanding anything in this Act) in case of the Admission of Newfoundland the normal Number of Senators shall be Seventy-six and their maximum Number shall be Eighty-two; but Prince Edward Island when admitted shall be deemed to be comprised in the third of the Three Divisions into which Canada is, in relation to the Constitution of the Senate, divided by this Act, and accordingly, after the Admission of Prince Edward Island, whether Newfoundland is admitted or not, the Representation of Nova Scotia and New Brunswick in the Senate shall, as Vacancies occur, be reduced from Twelve to Ten Members respectively, and the Representation of each of those Provinces shall not be increased at any Time beyond Ten, except under the Provisions of this Act for the Appointment of Three or Six additional Senators under the Direction of the Queen.

The Constitution Act, 1982

Part

I Canadian Charter of Rights and Freedoms

Guarantee of Rights and Freedoms
Fundamental Freedoms
Democratic Rights
Mobility Rights
Legal Rights
Equality Rights
Official Languages of Canada
Minority Language Educational Rights
Enforcement
General
Application of Charter
Citation

II Rights of the Aboriginal Peoples of Canada

III Equalization and Regional Disparities

IV Constitutional Conference

IV.I Constitutional Conferences

V Procedure for Amending Constitution of Canada

VI Amendment to the Constitution Act , 1867

VII General

PART I
CANADIAN CHARTER OF RIGHTS AND FREEDOMS

Whereas Canada is founded upon principles that recognize the supremacy of God and the rule of law:

Guarantee of Rights and Freedoms

Rights and freedoms in Canada

1. The *Canadian Charter of Rights and Freedoms* guarantees the rights and freedoms set out in it subject only to such reasonable limits prescribed by

law as can be demonstrably justified in a free and democratic society.

Fundamental Freedoms

Fundamental freedoms

2. Everyone has the following fundamental freedoms:

(*a*) freedom of conscience and religion;

(*b*) freedom of thought, belief, opinion and expression, including freedom of the press and other media of communication;

(*c*) freedom of peaceful assembly; and

(*d*) freedom of association.

Democratic Rights

Democratic rights of citizens

3. Every citizen of Canada has the right to vote in an election of members of the House of Commons or of a legislative assembly and to be qualified for membership therein.

Maximum duration of legislative bodies

4. (1) No House of Commons and no legislative assembly shall continue for longer than five years from the date fixed for the return of the writs of a general election of its members.

Continuation in special circumstances

(2) In time of real or apprehended war, invasion or insurrection, a House of Commons may be continued by Parliament and a legislative assembly may be continued by the legislature beyond five years if such continuation is not opposed by the votes of more than one-third of the members of the House of Commons or the legislative assembly, as the case may be.

Annual sitting of legislative bodies

5. There shall be a sitting of Parliament and of each legislature at least once every twelve months.

Mobility Rights

Mobility of citizens

6. (1) Every citizen of Canada has the right to enter, remain in and leave Canada.

Rights to move and gain livelihood

(2) Every citizen of Canada and every person who has the status of a permanent resident of Canada has the right

(*a*) to move to and take up residence in any province; and

(*b*) to pursue the gaining of a livelihood in any province.

Limitation

(3) The rights specified in subsection (2) are subject to

(*a*) any laws or practices of general application in force in a

province other than those that discriminate among persons primarily on the basis of province of present or previous residence; and

(*b*) any laws providing for reasonable residency requirements as a qualification for the receipt of publicly provided social services.

Affirmative action programs

(4) Subsections (2) and (3) do not preclude any law, program or activity that has as its object the amelioration in a province of conditions of individuals in that province who are socially or economically disadvantaged if the rate of employment in that province is below the rate of employment in Canada.

Legal Rights

Life, liberty and security of person

7. Everyone has the right to life, liberty and security of the person and the right not to be deprived thereof except in accordance with the principles of fundamental justice.

Search or seizure

8. Everyone has the right to be secure against unreasonable search or seizure.

Detention or imprisonment

9. Everyone has the right not to be arbitrarily detained or imprisoned.

Arrest or detention

10. Everyone has the right on arrest or detention

(*a*) to be informed promptly of the reasons therefor;

(*b*) to retain and instruct counsel without delay and to be informed of that right; and

(*c*) to have the validity of the detention determined by way of *habeas corpus* and to be released if the detention is not lawful.

Proceedings in criminal and penal matters

11. Any person charged with an offence has the right

(*a*) to be informed without unreasonable delay of the specific offence;

(*b*) to be tried within a reasonable time;

(*c*) not to be compelled to be a witness in proceedings against that person in respect of the offence;

(*d*) to be presumed innocent until proven guilty according to law in a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal;

(*e*) not to be denied reasonable bail without just cause;

(*f*) except in the case of an offence under military law tried before a military tribunal, to the benefit of trial by jury where the maximum punishment for the offence is

imprisonment for five years or a more severe punishment;

(*g*) not to be found guilty on account of any act or omission unless, at the time of the act or omission, it constituted an offence under Canadian or international law or was criminal according to the general principles of law recognized by the community of nations;

(*h*) if finally acquitted of the offence, not to be tried for it again and, if finally found guilty and punished for the offence, not to be tried or punished for it again; and

(*i*) if found guilty of the offence and if the punishment for the offence has been varied between the time of commission and the time of sentencing, to the benefit of the lesser punishment.

Treatment or punishment

12. Everyone has the right not to be subjected to any cruel and unusual treatment or punishment.

Self-crimination

13. A witness who testifies in any proceedings has the right not to have any incriminating evidence so given used to incriminate that witness in any other proceedings, except in a prosecution for perjury or for the giving of contradictory evidence.

Interpreter

14. A party or witness in any proceedings who does not understand or speak the language in which the proceedings are conducted or who is deaf has the right to the assistance of an interpreter.

Equality Rights

Equality before and under law and equal protection and benefit of law

15. (1) Every individual is equal before and under the law and has the right to the equal protection and equal benefit of the law without discrimination and, in particular, without discrimination based on race, national or ethnic origin, colour, religion, sex, age or mental or physical disability.

Affirmative action programs

(2) Subsection (1) does not preclude any law, program or activity that has as its object the amelioration of conditions of disadvantaged individuals or groups including those that are disadvantaged because of race, national or ethnic origin, colour, religion, sex, age or mental or physical disability.

Official Languages of Canada

Official languages of Canada

16. (1) English and French are the official languages of Canada and have equality of status and equal rights and privileges as to their use in all institutions of the Parliament and government of Canada.

Official languages of New

(2) English and French are the official languages of New Brunswick and have equality of status and equal rights and privileges as to their use in all

Brunswick

institutions of the legislature and government of New Brunswick.

Advancement of status and use

(3) Nothing in this Charter limits the authority of Parliament or a legislature to advance the equality of status or use of English and French.

English and French linguistic communities in New Brunswick

16.1. (1) The English linguistic community and the French linguistic community in New Brunswick have equality of status and equal rights and privileges, including the right to distinct educational institutions and such distinct cultural institutions as are necessary for the preservation and promotion of those communities.

Role of the legislature and government of New Brunswick

(2) The role of the legislature and government of New Brunswick to preserve and promote the status, rights and privileges referred to in subsection (1) is affirmed. [83.1]

Proceedings of Parliament

17. (1) Everyone has the right to use English or French in any debates and other proceedings of Parliament.

Proceedings of New Brunswick legislature

(2) Everyone has the right to use English or French in any debates and other proceedings of the legislature of New Brunswick.

Parliamentary statutes and records

18. (1) The statutes, records and journals of Parliament shall be printed and published in English and French and both language versions are equally authoritative.

New Brunswick statutes and records

(2) The statutes, records and journals of the legislature of New Brunswick shall be printed and published in English and French and both language versions are equally authoritative.

Proceedings in courts established by Parliament

19. (1) Either English or French may be used by any person in, or in any pleading in or process issuing from, any court established by Parliament.

Proceedings in New Brunswick courts

(2) Either English or French may be used by any person in, or in any pleading in or process issuing from, any court of New Brunswick.

Communications by public with federal institutions

20. (1) Any member of the public in Canada has the right to communicate with, and to receive available services from, any head or central office of an institution of the Parliament or government of Canada in English or French, and has the same right with respect to any other office of any such institution where

(*a*) there is a significant demand for communications with and services from that office in such language; or

(*b*) due to the nature of the office, it is reasonable that communications with and services from that office be available in both English and French.

Communications by public with New Brunswick institutions

(2) Any member of the public in New Brunswick has the right to communicate with, and to receive available services from, any office of an institution of the legislature or government of New Brunswick in English or French.

Continuation of existing constitutional provisions

21. Nothing in sections 16 to 20 abrogates or derogates from any right, privilege or obligation with respect to the English and French languages, or either of them, that exists or is continued by virtue of any other provision of the Constitution of Canada.

Rights and privileges preserved

22. Nothing in sections 16 to 20 abrogates or derogates from any legal or customary right or privilege acquired or enjoyed either before or after the coming into force of this Charter with respect to any language that is not English or French.

Minority Language Educational Rights

Language of instruction

23. (1) Citizens of Canada

(*a*) whose first language learned and still understood is that of the English or French linguistic minority population of the province in which they reside, or

(*b*) who have received their primary school instruction in Canada in English or French and reside in a province where the language in which they received that instruction is the language of the English or French linguistic minority population of the province,

have the right to have their children receive primary and secondary school instruction in that language in that province.

Continuity of language instruction

(2) Citizens of Canada of whom any child has received or is receiving primary or secondary school instruction in English or French in Canada, have the right to have all their children receive primary and secondary school instruction in the same language.

Application where numbers warrant

(3) The right of citizens of Canada under subsections (1) and (2) to have their children receive primary and secondary school instruction in the language of the English or French linguistic minority population of a province

(*a*) applies wherever in the province the number of children of citizens who have such a right is sufficient to warrant the provision to them out of public funds of minority language instruction; and

(*b*) includes, where the number of those children so warrants, the right to have them receive that instruction in minority language educational facilities provided out of public funds.

Enforcement

Enforcement of guaranteed rights and freedoms

24. (1) Anyone whose rights or freedoms, as guaranteed by this Charter, have been infringed or denied may apply to a court of competent jurisdiction to obtain such remedy as the court considers appropriate and just in the circumstances.

Exclusion of evidence bringing administration of justice into disrepute

(2) Where, in proceedings under subsection (1), a court concludes that evidence was obtained in a manner that infringed or denied any rights or freedoms guaranteed by this Charter, the evidence shall be excluded if it is established that, having regard to all the circumstances, the admission of it in the proceedings would bring the administration of justice into disrepute.

General

Aboriginal rights and freedoms not affected by Charter

25. The guarantee in this Charter of certain rights and freedoms shall not be construed so as to abrogate or derogate from any aboriginal, treaty or other rights or freedoms that pertain to the aboriginal peoples of Canada including

(*a*) any rights or freedoms that have been recognized by the Royal Proclamation of October 7, 1763; and

(*b*) any rights or freedoms that now exist by way of land claims agreements or may be so acquired.

Other rights and freedoms not affected by Charter

26. The guarantee in this Charter of certain rights and freedoms shall not be construed as denying the existence of any other rights or freedoms that exist in Canada.

Multicultural heritage

27. This Charter shall be interpreted in a manner consistent with the preservation and enhancement of the multicultural heritage of Canadians.

Rights guaranteed equally to both sexes

28. Notwithstanding anything in this Charter, the rights and freedoms referred to in it are guaranteed equally to male and female persons.

Rights respecting certain schools preserved

29. Nothing in this Charter abrogates or derogates from any rights or privileges guaranteed by or under the Constitution of Canada in respect of denominational, separate or dissentient schools.

Application to territories and territorial authorities

30. A reference in this Charter to a Province or to the legislative assembly or legislature of a province shall be deemed to include a reference to the Yukon Territory and the Northwest Territories, or to the appropriate legislative authority thereof, as the case may be.

Legislative powers not extended

31. Nothing in this Charter extends the legislative powers of any body or authority.

Application of Charter

Application of Charter

32. (1)This Charter applies

(*a*) to the Parliament and government of Canada in respect of all matters within the authority of Parliament including all matters relating to the Yukon Territory and Northwest Territories; and

(*b*) to the legislature and government of each province in respect of all matters within the authority of the legislature of each province.

Exception

(2) Notwithstanding subsection (1), section 15 shall not have effect until three years after this section comes into force.

Exception where express declaration

33. (1) Parliament or the legislature of a province may expressly declare in an Act of Parliament or of the legislature, as the case may be, that the Act or a provision thereof shall operate notwithstanding a provision included in section 2 or sections 7 to 15 of this Charter.

Operation of exception

(2) An Act or a provision of an Act in respect of which a declaration made under this section is in effect shall have such operation as it would have but for the provision of this Charter referred to in the declaration.

Five year limitation

(3) A declaration made under subsection (1) shall cease to have effect five years after it comes into force or on such earlier date as may be specified in the declaration.

Re-enactment

(4) Parliament or the legislature of a province may re-enact a declaration made under subsection (1).

Five year limitation

(5) Subsection (3) applies in respect of a re-enactment made under subsection (4).

Citation

Citation

34. This Part may be cited as the *Canadian Charter of Rights and Freedoms*.

PART II
RIGHTS OF THE ABORIGINAL PEOPLES OF CANADA

Recognition of existing aboriginal and treaty rights

35. (1) The existing aboriginal and treaty rights of the aboriginal peoples of Canada are hereby recognized and affirmed.

Definition of "aboriginal peoples of

(2) In this Act, "aboriginal peoples of Canada" includes the Indian, Inuit and Métis peoples of Canada.

Canada"

Land claims agreements

(3) For greater certainty, in subsection (1) "treaty rights" includes rights that now exist by way of land claims agreements or may be so acquired.

Aboriginal and treaty rights are guaranteed equally to both sexes

(4) Notwithstanding any other provision of this Act, the aboriginal and treaty rights referred to in subsection (1) are guaranteed equally to male and female persons.

Commitment to participation in constitutional conference

35.1 The government of Canada and the provincial governments are committed to the principle that, before any amendment is made to Class 24 of section 91 of the "*Constitution Act, 1867*", to section 25 of this Act or to this Part,

(*a*) a constitutional conference that includes in its agenda an item relating to the proposed amendment, composed of the Prime Minister of Canada and the first ministers of the provinces, will be convened by the Prime Minister of Canada; and

(*b*) the Prime Minister of Canada will invite representatives of the aboriginal peoples of Canada to participate in the discussions on that item.

PART III
EQUALIZATION AND REGIONAL DISPARITIES

Commitment to promote equal opportunities

36. (1) Without altering the legislative authority of Parliament or of the provincial legislatures, or the rights of any of them with respect to the exercise of their legislative authority, Parliament and the legislatures, together with the government of Canada and the provincial governments, are committed to

(*a*) promoting equal opportunities for the well-being of Canadians;

(*b*) furthering economic development to reduce disparity in opportunities; and

(*c*) providing essential public services of reasonable quality to all Canadians.

Commitment respecting public services

(2) Parliament and the government of Canada are committed to the principle of making equalization payments to ensure that provincial governments have sufficient revenues to provide reasonably comparable levels of public services at reasonably comparable levels of taxation.

PART IV
CONSTITUTIONAL CONFERENCE

37.

PART IV.I
CONSTITUTIONAL CONFERENCES

37.1

PART V
PROCEDURE FOR AMENDING CONSTITUTION OF CANADA

General procedure for amending Constitution of Canada

38. (1) An amendment to the Constitution of Canada may be made by proclamation issued by the Governor General under the Great Seal of Canada where so authorized by

(*a*) resolutions of the Senate and House of Commons; and

(*b*) resolutions of the legislative assemblies of at least two-thirds of the provinces that have, in the aggregate, according to the then latest general census, at least fifty per cent of the population of all the provinces.

Majority of members

(2) An amendment made under subsection (1) that derogates from the legislative powers, the proprietary rights or any other rights or privileges of the legislature or government of a province shall require a resolution supported by a majority of the members of each of the Senate, the House of Commons and the legislative assemblies required under subsection (1).

Expression of dissent

(3) An amendment referred to in subsection (2) shall not have effect in a province the legislative assembly of which has expressed its dissent thereto by resolution supported by a majority of its members prior to the issue of the proclamation to which the amendment relates unless that legislative assembly, subsequently, by resolution supported by a majority of its members, revokes its dissent and authorizes the amendment.

Revocation of dissent

(4) A resolution of dissent made for the purposes of subsection (3) may be revoked at any time before or after the issue of the proclamation to which it relates.

Restriction on proclamation

39. (1) A proclamation shall not be issued under subsection 38(1) before the expiration of one year from the adoption of the resolution initiating the amendment procedure thereunder, unless the legislative assembly of each province has previously adopted a resolution of assent or dissent.

Idem

(2) A proclamation shall not be issued under subsection 38(1) after the expiration of three years from the adoption of the resolution initiating the amendment procedure thereunder.

Compensation

40. Where an amendment is made under subsection 38(1) that transfers provincial legislative powers relating to education or other cultural matters

from provincial legislatures to Parliament, Canada shall provide reasonable compensation to any province to which the amendment does not apply.

Amendment by unanimous consent

41. An amendment to the Constitution of Canada in relation to the following matters may be made by proclamation issued by the Governor General under the Great Seal of Canada only where authorized by resolutions of the Senate and House of Commons and of the legislative assembly of each province:

(*a*) the office of the Queen, the Governor General and the Lieutenant Governor of a province;

(*b*) the right of a province to a number of members in the House of Commons not less than the number of Senators by which the province is entitled to be represented at the time this Part comes into force;

(*c*) subject to section 43, the use of the English or the French language;

(*d*) the composition of the Supreme Court of Canada; and

(*e*) an amendment to this Part.

Amendment by general procedure

42. (1) An amendment to the Constitution of Canada in relation to the following matters may be made only in accordance with subsection 38(1):

(*a*) the principle of proportionate representation of the provinces in the House of Commons prescribed by the Constitution of Canada;

(*b*) the powers of the Senate and the method of selecting Senators;

(*c*) the number of members by which a province is entitled to be represented in the Senate and the residence qualifications of Senators;

(*d*) subject to paragraph 41(*d*), the Supreme Court of Canada;

(*e*) the extension of existing provinces into the territories; and

(*f*) notwithstanding any other law or practice, the establishment of new provinces.

Exception

(2) Subsections 38(2) to (4) do not apply in respect of amendments in relation to matters referred to in subsection (1).

Amendment of provisions relating to some but not all provinces

43. An amendment to the Constitution of Canada in relation to any provision that applies to one or more, but not all, provinces, including

(*a*) any alteration to boundaries between provinces, and

(*b*) any amendment to any provision that relates to the use of the English or the French language within a province,

may be made by proclamation issued by the Governor General under the Great Seal of Canada only where so authorized by resolutions of the

Senate and House of Commons and of the legislative assembly of each province to which the amendment applies.

Amendments by Parliament

44. Subject to sections 41 and 42, Parliament may exclusively make laws amending the Constitution of Canada in relation to the executive government of Canada or the Senate and House of Commons.

Amendments by provincial legislatures

45. Subject to section 41, the legislature of each province may exclusively make laws amending the constitution of the province.

Initiation of amendment procedures

46. (1) The procedures for amendment under sections 38, 41, 42 and 43 may be initiated either by the Senate or the House of Commons or by the legislative assembly of a province.

of authorization

(2) A resolution of assent made for the purposes of this Part may be revoked at any time before the issue of a proclamation authorized by it.

Amendments without Senate resolution

47. (1) An amendment to the Constitution of Canada made by proclamation under section 38, 41, 42 or 43 may be made without a resolution of the Senate authorizing the issue of the proclamation if, within one hundred and eighty days after the adoption by the House of Commons of a resolution authorizing its issue, the Senate has not adopted such a resolution and if, at any time after the expiration of that period, the House of Commons again adopts the resolution.

Computation of period

(2) Any period when Parliament is prorogued or dissolved shall not be counted in computing the one hundred and eighty day period referred to in subsection (1).

Advice to issue proclamation

48. The Queen's Privy Council for Canada shall advise the Governor General to issue a proclamation under this Part forthwith on the adoption of the resolutions required for an amendment made by proclamation under this Part.

Constitutional conference

49. A constitutional conference composed of the Prime Minister of Canada and the first ministers of the provinces shall be convened by the Prime Minister of Canada within fifteen years after this Part comes into force to review the provisions of this Part.

PART VI
AMENDMENT TO THE CONSTITUTION ACT, 1867

50. (100)

51. (101)

PART VII

GENERAL

Primacy of Constitution of Canada

52. (1) The Constitution of Canada is the supreme law of Canada, and any law that is inconsistent with the provisions of the Constitution is, to the extent of the inconsistency, of no force or effect.

Constitution of Canada

(2) The Constitution of Canada includes

(*a*) the *Canada Act 1982*, including this Act;

(*b*) the Acts and orders referred to in the schedule; and

(*c*) any amendment to any Act or order referred to in paragraph (*a*) or (*b*).

Amendments to Constitution of Canada

(3) Amendments to the Constitution of Canada shall be made only in accordance with the authority contained in the Constitution of Canada.

Repeals and new names

53. (1) The enactments referred to in Column I of the schedule are hereby repealed or amended to the extent indicated in Column II thereof and, unless repealed, shall continue as law in Canada under the names set out in Column III thereof.

Consequential amendments

(2) Every enactment, except the *Canada Act 1982*, that refers to an enactment referred to in the schedule by the name in Column I thereof is hereby amended by substituting for that name the corresponding name in Column III thereof, and any British North America Act not referred to in the schedule may be cited as the *Constitution Act* followed by the year and number, if any, of its enactment.

Repeal and consequential amendments

54. Part IV is repealed on the day that is one year after this Part comes into force and this section may be repealed and this Act renumbered, consequentially upon the repeal of Part IV and this section, by proclamation issued by the Governor General under the Great Seal of Canada. (102)

[Repealed]

54.1 (103)

French version of Constitution of Canada

55. A French version of the portions of the Constitution of Canada referred to in the schedule shall be prepared by the Minister of Justice of Canada as expeditiously as possible and, when any portion thereof sufficient to warrant action being taken has been so prepared, it shall be put forward for enactment by proclamation issued by the Governor General under the Great Seal of Canada pursuant to the procedure then applicable to an amendment of the same provisions of the Constitution of Canada.

English and French versions of certain constitutional

56. Where any portion of the Constitution of Canada has been or is enacted in English and French or where a French version of any portion of the Constitution is enacted pursuant to section 55, the English and French

texts

versions of that portion of the Constitution are equally authoritative.

English and French versions of this Act

57. The English and French versions of this Act are equally authoritative.

Commencement

58. Subject to section 59, this Act shall come into force on a day to be fixed by proclamation issued by the Queen or the Governor General under the Great Seal of Canada. [104]

Commencement of paragraph 23(1)(*a*) in respect of Quebec

59. (1) Paragraph 23(1)(*a*) shall come into force in respect of Quebec on a day to be fixed by proclamation issued by the Queen or the Governor General under the Great Seal of Canada.

Authorization of Quebec

(2) A proclamation under subsection (1) shall be issued only where authorized by the legislative assembly or government of Quebec. [105]

Repeal of this section

(3) This section may be repealed on the day paragraph 23(1)(*a*) comes into force in respect of Quebec and this Act amended and renumbered, consequentially upon the repeal of this section, by proclamation issued by the Queen or the Governor General under the Great Seal of Canada.

Short title and citations

60. This Act may be cited as the *Constitution Act, 1982*, and the Constitution Acts 1867 to 1975 (No. 2) and this Act may be cited together as the *Constitution Acts, 1867 to 1982*

References

61. A reference to the "*Constitution Acts, 1867 to 1982*" shall be deemed to include a reference to the "*Constitution Amendment Proclamation, 1983*". [106]

Ústava České republiky

ze dne 16. prosince 1992
ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb. a 515/2002 Sb.
Česká národní rada se usnesla na tomto ústavním zákoně

Preambule

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
v čase obnovy samostatného českého státu,
věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé,
odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku
v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody
jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů,
kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku,
jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti,
jako součást rodiny evropských a světových demokracií,
odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství,
odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,
prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

Hlava první

Základní ustanovení

Článek 1

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.
(2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

Článek 2

(1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.
(2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.
(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.
(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.

Článek 4

Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.

Článek 5

Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.

Článek 6

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

Článek 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Článek 8

Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.

Článek 9

(1) Ústava může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony.
(2) Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.
(3) Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění neho ohrožení základů demokratického státu.

Článek 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Článek 10a

(1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.
(2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Článek 10b

(1) Vláda pravidelně a předem informuje Parlament o otázkách souvisejících se závazky vyplývajícími z členství České republiky v mezinárodní organizaci nebo instituci uvedené v čl. 10a.
(2) Komory Parlamentu se vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace nebo instituce způsobem, který stanoví jejich jednací řády.
(3) Zákon o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, může svěřit výkon působnosti komor podle odstavce 2 společnému orgánu komor.

Článek 11

Území České republiky tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

Článek 12

(1) Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon.
(2) Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.

Článek 13

Hlavním městem České republiky je Praha.

Článek 14

(1) Státními symboly České republiky jsou velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.
(2) Státní symboly a jejich používání upraví zákon.

Hlava druhá

Moc zákonodárná

Článek 15

(1) Zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu.
(2) Parlament je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 16

(1) Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu čtyř let.
(2) Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů.

Článek 17

(1) Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.
(2) Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

Článek 18

(1) Volby do Poslanecké sněmovny se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásady poměrného zastoupení.
(2) Volby do Senátu se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásady většinového systému.
(3) Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.

Článek 19

(1) Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21 let.
(2) Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.
(3) Mandát poslance nebo senátora vzniká zvolením.

Článek 20

Další podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb a rozsah soudního přezkumu stanoví zákon.

Článek 21

Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu.

Článek 22

(1) S funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon.
(2) Dnem, kdy se poslanec nebo senátor ujal úřadu prezidenta republiky, nebo dnem, kdy se ujal funkce soudce nebo jiné funkce neslučitelné s funkcí poslance nebo senátora, zaniká jeho mandát poslance nebo senátora.

Článek 23

(1) Poslanec složí slib na první schůzi Poslanecké sněmovny, které se zúčastní.
(2) Senátor složí slib na první schůzi Senátu, které se zúčastní.
(3) Slib poslance a senátora zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj mandát budu vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.".

Článek 24

Poslanec nebo senátor se může svého mandátu vzdát prohlášením učiněným osobně na schůzi komory, jejímž je členem. Brání-li mu v tom závažné okolnosti, učiní tak způsobem stanoveným zákonem.

Článek 25

Mandát poslance nebo senátora zaniká
a) odepřením slibu nebo složením slibu s výhradou,
b) uplynutím volebního období,
c) vzdáním se mandátu,
d) ztrátou volitelnosti,
e) u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny,
f) vznikem neslučitelnosti funkcí podle čl. 22.

Článek 26

Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně v souladu se svým slibem a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy.

Článek 27

(1) Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.
(2) Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory jejímž je členem.
(3) Za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

(4) Poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno.
(5) Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při páchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Článek 28

Poslanec i senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, kdy přestal být poslancem nebo senátorem.

Článek 29

(1) Poslanecká sněmovna volí a odvolává předsedu a místopředsedy Poslanecké sněmovny.
(2) Senát volí a odvolává předsedu a místopředsedy Senátu.

Článek 30

(1) Pro vyšetření věci veřejného zájmu může Poslanecká sněmovna zřídit vyšetřovací komisi, navrhne-li to nejméně pětina poslanců.
(2) Řízení před komisí upraví zákon.

Článek 31

(1) Komory zřizují jako své orgány výbory a komise.
(2) Činnost výborů a komisí upraví zákon.

Článek 32

Poslanec nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být předsedou či místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovací komise nebo komisí.

Článek 33

(1) Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona.
(2) Senátu však nepřísluší přijímat zákonné opatření ve věcech Ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10.
(3) Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda.
(4) Zákonné opatření Senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády; vyhlašuje se stejně jako zákony.
(5) Zákonné opatření Senátu musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Neschválí-li je Poslanecká sněmovna, pozbývá další platnosti.

Článek 34

(1) Zasedání komor jsou stálá. Zasedání Poslanecké sněmovny svolává prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Poslanecká sněmovna třicátý den po dni voleb.
(2) Zasedání komory může být usnesením přerušeno. Celková doba, po kterou může být zasedání přerušeno, nesmí překročit sto dvacet dnů v roce.
(3) V době přerušení zasedání může předseda Poslanecké sněmovny nebo Senátu svolat komoru ke schůzi před stanoveným termínem. Učiní tak vždy, požádá-li jej o to prezident republiky, vláda nebo nejméně pětina členů komory.
(4) Zasedání Poslanecké sněmovny končí uplynutím jejího volebního období nebo jejím rozpuštěním.

Článek 35

(1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže
a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecke sněmovny,
b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,

c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné,
d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.
(2) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období.

Článek 36

Schůze komor jsou veřejné. Veřejnost může být vyloučena jen za podmínek stanovených zákonem.

Článek 37

(1) Společnou schůzi komor svolává předseda Poslanecké sněmovny.
(2) Pro jednání společné schůze komor platí jednací řád Poslanecké sněmovny.

Článek 38

(1) Člen vlády má právo účastnit se schůzí obou komor, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.
(2) Člen vlády je povinen osobně se dostavit do schůze Poslanecké sněmovny na základě jejího usnesení. To platí i o schůzi výboru, komise nebo vyšetřovací komise, kde však se člen vlády může dát zastupovat svým náměstkem nebo jiným členem vlády, není-li výslovně požadována jeho osobní účast.

Článek 39

(1) Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů.
(2) K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak.
(3) K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, jakož i k přijetí usnesení o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.
(4) K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Článek 40

K přijetí volebního zákona a zákona o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou jakož i navenek a zákona o jednacím řádu Senátu je třeba, aby byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 41

(1) Návrhy zákonů se podávají Poslanecké sněmovně.
(2) Návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.

Článek 42

(1) Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu podává vláda.
(2) Tyto návrhy projednává na veřejné schůzi a usnáší se o nich jen Poslanecká sněmovna.

Článek 43

(1) Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.
(2) Parlament rozhoduje o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem.
(3) Parlament vyslovuje souhlas
a) s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky,
b) s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky,
nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě.
(4) Vláda rozhoduje o vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, a to nejdéle na dobu 60 dnů, jde-li o
a) plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení,
b) účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem,

a to se souhlasem přijímajícího státu,
c) účast na záchranných pracích při živelních pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích.
(5) Vláda dále rozhoduje
a) o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky nebo o jejich přeletu nad územím České republiky,
b) o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky.
(6) O rozhodnutích podle odstavců 4 a 5 informuje vláda neprodleně obě komory Parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit; ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory.

Článek 44

(1) Vláda má právo vyjádřit se ke všem návrhům zákonů.
(2) Nevyjádří-li se vláda do třiceti dnů od doby, kdy ji byl návrh zákona doručen, platí, že se vyjádřila kladně.
(3) Vláda je oprávněna žádat, aby Poslanecká sněmovna skončila projednáváni vládního návrhu zákona do tří měsíců od jeho předložení, pokud s tím vláda spoji žádost o vyslovení důvěry.

Článek 45

Návrh zákona, se kterým Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas, postoupí Poslanecká sněmovna Senátu bez zbytečného odkladu.

Článek 46

(1) Senát projedná návrh zákona a usnese se k němu do třiceti dnů od jeho postoupení.
(2) Senát svým usnesením návrh zákona schválí nebo zamítne nebo vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy anebo vyjádří vůli nezabývat se jím.
(3) Jestliže se Senát nevyjádří ve lhůtě podle odstavce 1, platí, že je návrh zákona přijat.

Článek 47

(1) Jestliže Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna znovu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
(2) Jestliže Senát návrh zákona vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna ve znění schváleném Senátem. Jejím usnesením je návrh zákona přijat.
(3) Jestliže Poslanecká sněmovna neschválí návrh zákona ve znění schváleném Senátem, hlasuje znovu o návrhu zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
(4) Pozměňovací návrhy nejsou při projednávání zamítnutého nebo vráceného návrhu zákona v Poslanecké sněmovně přípustné.

Článek 48

Jestliže Senát vyjádří vůli nezabývat se návrhem zákona, je tímto usnesením návrh zákona přijat.

Článek 49

K ratifikaci mezinárodních smluv
a) upravujících práva a povinnosti osob,
b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

Článek 50

(1) Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.
(2) O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné.

Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Článek 51

Přijaté zákony podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.

Článek 52

(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.
(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

Článek 53

(1) Každý poslanec má právo interpelovat vládu nebo její členy ve věcech jejich působnosti.
(2) Interpelovaní členové vlády odpovědí na interpelaci do třiceti dnů ode dne jejího podání.

Hlava třetí

Moc výkonná

Prezident republiky

Článek 54

(1) Prezident republiky je hlavou státu.
(2) Prezidenta republiky volí Parlament na společné schůzi obou komor.
(3) Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný.

Článek 55

Prezident republiky se ujímá úřadu složením slibu. Volební období prezidenta republiky trvá pět let a začíná dnem složení slibu.

Článek 56

Volba se koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do třiceti dnů.

Článek 57

(1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.
(2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.

Článek 58

(1) Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně deset poslanců nebo deset senátorů.
(2) Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů.
(3) Nezíská-li žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a všech senátorů, koná se do čtrnácti dnů druhé kolo volby.
(4) Do druhého kola postupuje kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, a kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Senátu.
(5) Je-li více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, nebo více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Senátu, sečtou se hlasy odevzdané pro ně v obou komorách. Do druhého kola postupuje kandidát, který takto získal nejvyšší počet hlasů.
(6) Zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců i nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů.
(7) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve druhém kole, koná se do čtrnácti dnů třetí kolo volby, v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a senátorů.
(8) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve třetím kole, konají se nové volby.

Článek 59

(1) Prezident republiky složí slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor.
(2) Slib prezidenta republiky zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její

Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.".

Článek 60

Odmítne-li prezident republiky složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl zvolen.

Článek 61

Prezident republiky se může vzdát svého úřadu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny.

Článek 62

Prezident republiky
a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,
b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,
d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,
h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
i) podepisuje zákony,
j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky,
l) vyhlašuje referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek.

Článek 63

(1) Prezident republiky dále
a) zastupuje stát navenek,
b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
g) jmenuje a povyšuje generály,
h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
i) jmenuje soudce,
j) má právo udělovat amnestii.
(2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.
(3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.
(4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.

Článek 64

(1) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.
(2) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Článek 65

(1) Prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.
(2) Prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.
(3) Trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu funkce prezidenta republiky je navždy vyloučeno.

Článek 66

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a), b), c), d), e), h), i) j), čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a), b), c), d), e), k), l); uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu.

Vláda

Článek 67

(1) Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci.
(2) Vláda se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů.

Článek 68

(1) Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně.
(2) Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.
(3) Vláda předstoupí do třiceti dnů po svém jmenování před Poslaneckou sněmovnu a požádá ji o vyslovení důvěry.
(4) Pokud nově jmenovaná vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, postupuje se podle odstavce 2 a 3. Jestliže ani takto jmenovaná vláda nezíská důvěru Poslanecké sněmovny, jmenuje prezident republiky předsedu vlády na návrh předsedy Poslanecké sněmovny.
(5) V ostatních případech prezident republiky jmenuje a odvolává na návrh předsedy vlády ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jinvch úřadů.

Článek 69

(1) Člen vlády skládá slib do rukou prezidenta republiky.
(2) Slib člena vlády zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony a uvádět je v život. Slibuji na svou čest, že budu zastávat svůj úřad svědomitě a nezneužiji svého postavení.".

Článek 70

Člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 71

Vláda může předložit Poslanecké sněmovně žádost o vyslovení důvěry.

Článek 72

(1) Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru.
(2) Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projedná Poslanecká sněmovna, jen je-li podán písemně nejméně padesáti poslanci. K přijetí návrhu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců.

Článek 73

(1) Předseda vlády podává demisi do rukou prezidenta republiky. Ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky prostřednictvím předsedy vlády.
(2) Vláda podá demisi, jestliže Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru. Vláda podá demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny.
(3) Podá-li vláda demisi podle odstavce 2, prezident republiky demisi přijme.

Článek 74

Prezident republiky odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády.

Článek 75

Prezident republiky odvolá vládu, která nepodala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat.

Článek 76

(1) Vláda rozhoduje ve sboru.
(2) K přijetí usneseni vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Článek 77

(1) Předseda vlády organizuje činnost vlády, řídí její schůze, vystupuje jejím jménem a vykonává další činnosti, které jsou mu svěřeny Ústavou nebo jinými zákony.
(2) Předsedu vlády zastupuje místopředseda vlády nebo jiný pověřený člen vlády.

Článek 78

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

Článek 79

(1) Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.
(2) Právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.
(3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Článek 80

(1) Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.
(2) Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.

Hlava čtvrtá

Moc soudní

Článek 81

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.

Článek 82

(1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.
(2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.
(3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Ústavní soud

Článek 83

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti.

Článek 84

(1) Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu deseti let.
(2) Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu.
(3) Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.

Článek 85

(1) Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce.
(2) Slib soudce Ústavního soudu zní: "Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.".
(3) Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován.

Článek 86

(1) Soudce Ústavního soudu nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu. Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno.

(2) Soudce Ústavního soudu lze zadržet jen, byl-li dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi Senátu. Nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi Senát rozhodne o přípustnosti trestního stíhání s konečnou platností.

(3) Soudce Ústavního soudu má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, kdy přestal být soudcem Ústavního soudu.

Článek 87

(1) Ústavní soud rozhoduje

a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,

b) o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,

c) o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,

d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,

e) o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,

f) v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25,

g) o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiku podle čl. 65 odst. 2,

h) o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66,

i) o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,

j) o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,

k) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu,

l) o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii nevyhlásí,

m) o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení.

(2) Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.

(3) Zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud

a) o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou- li v rozporu se zákonem,

b) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

Článek 88

(1) Zákon stanoví, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízem před Ústavním soudem.

(2) Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem podle odstavce 1.

Článek 89

(1) Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno způsobem stanoveným zákonem, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak.

(2) Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.

(3) Rozhodnutí Ústavního soudu, kterým byl podle čl. 87 odst. 2 vysloven nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, brání ratifikaci smlouvy do doby, než bude nesoulad odstraněn.

Soudy

Článek 90

Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

Článek 91

(1) Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Zákon může stanovit jejich jiné označení.
(2) Působnost a organizaci soudů stanoví zákon.

Článek 92

Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud.

Článek 93

(1) Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Své funkce se ujímá složením slibu.
(2) Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání. Další předpoklady a postup stanoví zákon.

Článek 94

(1) Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.
(2) Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.

Článek 95

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.
(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

Článek 96

(1) Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.
(2) Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně.

Hlava pátá

Nejvyšší kontrolní úřad

Článek 97

(1) Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán. Vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.
(2) Prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny.
(3) Postavení, působnost, organizační strukturu a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava šestá

Česká národní banka

Článek 98

(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.
(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava sedmá

Územní samospráva

Článek 99

Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Článek 100

(1) Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Zákon stanoví, kdy jsou správními obvody.
(2) Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.
(3) Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.

Článek 101

(1) Obec je samostatně spravována zastupitelstvem.
(2) Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem.
(3) Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.
(4) Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Článek 102

(1) Členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.
(2) Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zákon stanoví za jakých podmínek se vyhlásí nové volby zastupitelstva před uplynutím jeho funkčního období.

Článek 103

Zrušen

Článek 104

(1) Působnost zastupitelstev může být stanovena jen zákonem.
(2) Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku.
(3) Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

Článek 105

Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.

Hlava osmá

Přechodná a závěrečná ustanovení

Článek 106

(1) Dnem účinnosti této Ústavy se Česká národní rada stává Poslaneckou sněmovnou, jejíž volební období skončí dnem 6. června 1996.
(2) Do doby zvolení Senátu podle Ústavy vykonává funkce Senátu Prozatímní Senát. Prozatímní Senát se ustaví způsobem, který stanoví ústavní zákon. Do nabytí účinnosti tohoto zákona vykonává funkce

Senátu Poslanecká sněmovna.
(3) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit, dokud vykonává funkci Senátu podle odstavce 2.
(4) Do přijetí zákonů o jednacím řádu komor se postupuje v jednotlivých komorách podle jednacího řádu České národní rady.

Článek 107

(1) Zákon o volbách do Senátu stanoví, jakým způsobem se při prvních volbách do Senátu určí třetina senátorů, jejichž volební období bude dvouleté, a třetina senátorů, jejichž volební období bude čtyřleté.
(2) Zasedání Senátu svolá prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Senát třicátý den po dni voleb.

Článek 108

Vláda České republiky jmenovaná po volbách v roce 1992 a vykonávající svou funkci ke dni účinnosti Ústavy se považuje za vládu jmenovanou podle této Ústavy.

Článek 109

Do doby zřízení státního zastupitelství vykonává jeho funkce prokuratura České republiky.

Článek 110

Do 31. prosince 1993 tvoří soustavu soudů též vojenské soudy.

Článek 111

Soudci všech soudů České republiky vykonávající funkci soudce ke dni nabytí účinnosti této Ústavy se považují za soudce jmenované podle Ústavy České republiky.

Článek 112

(1) Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.
(2) Zrušují se dosavadní Ústava, ústavní zákon o československé federaci, ústavní zákony, které je měnily a doplňovaly, a ústavní zákon České národní rady č. 67/1990 Sb., o státních symbolech České republiky.
(3) Ostatní ústavní zákony platné na území České republiky ke dni účinnosti této Ústavy mají sílu zákona.

Článek 113

Tato Ústava nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993.

Uhde v.r.
Klaus v.r.

USNESENÍ
předsednictva České národní rady
ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Předsednictvo České národní rady se usneslo takto:

Předsednictvo České národní rady vyhlašuje LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást ústavního pořádku České republiky.

Uhde v.r.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

Hlava první

Obecná ustanovení

Článek 1
Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.
Článek 2
(1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.
(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.
(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.
Článek 3
(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.
(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.
(3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Článek 4
(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.
(2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.
(3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.
(4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaké byla stanovena.

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 5
Každý je způsobilý mít práva.
Článek 6
(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.
(2) Nikdo nesmí být zbaven života.
(3) Trest smrti se nepřipouští.
(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.
Článek 7
(1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.
(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.
Článek 8
(1) Osobní svoboda je zaručena.
(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.
(3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržená osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.
(4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji pustit na svobodu.
(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Článek 9

(1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:

a) práce ukládané podle zákona ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody,

b) vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou zákonem namísto povinné vojenské služby,

c) službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelných pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,

d) jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.

Článek 10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

Článek 12

(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

(2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

(3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Článek 13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Článek 14

(1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.

(2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.
(3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.
(4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.
(5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.
(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.
(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.
(2) Církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.
(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.
(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Oddíl druhý

Politická práva

Článek 17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
(3) Cenzura je nepřípustná.
(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Článek 18

(1) Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.
(2) Petice se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.
(3) Peticemi se nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou.

Článek 19

(1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.

(2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Článek 20

(1) Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

(2) Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.

(3) Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže je to v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

(4) Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu.

Článek 21

(1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

(2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

(3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu voleného práva stanoví zákon.

(4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Článek 22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Článek 23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.

Hlava třetí

Práva národnostních a etnických menšin

Článek 24

Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hlava čtvrtá

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 26

(1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.
(2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.
(3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.
(4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Článek 27

(1) Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.
(2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.
(3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu a bezpečnost státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.
(4) Právo na stávku je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Článek 28

Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 29

(1) Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
(2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě povolání.
(3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 30

(1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.
(2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.
(3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 32

(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
(2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky.
(3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
(4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

(5) Rodiče, které pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
(6) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 33

(1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
(2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Článek 34

(1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. (2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Článek 35

(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Hlava pátá

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Článek 36

(1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.
(2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanové-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.
(3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.
(4) Podmínky a podrobnosti stanoví zákon.

Článek 37

(1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.
(2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízem.
(3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.
(4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.

Článek 38

(1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.
(2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Článek 39
Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.
Článek 40
(1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.
(2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.
(3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.
(4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.
(5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.
(6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Hlava šestá

Ustanovení společná

Článek 41
(1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.
(2) Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad.
Článek 42
(1) Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.
(2) Cizinci používají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.
(3) Pokud dosavadní předpisy používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.
Článek 43
Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.
Článek 44
Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávku.

Příloha č. 2

KANADA

Oficiální název: Kanada

Hlavní město: Ottawa

Rozloha: 9970610 km^2

Počet obyvatel: 32207113

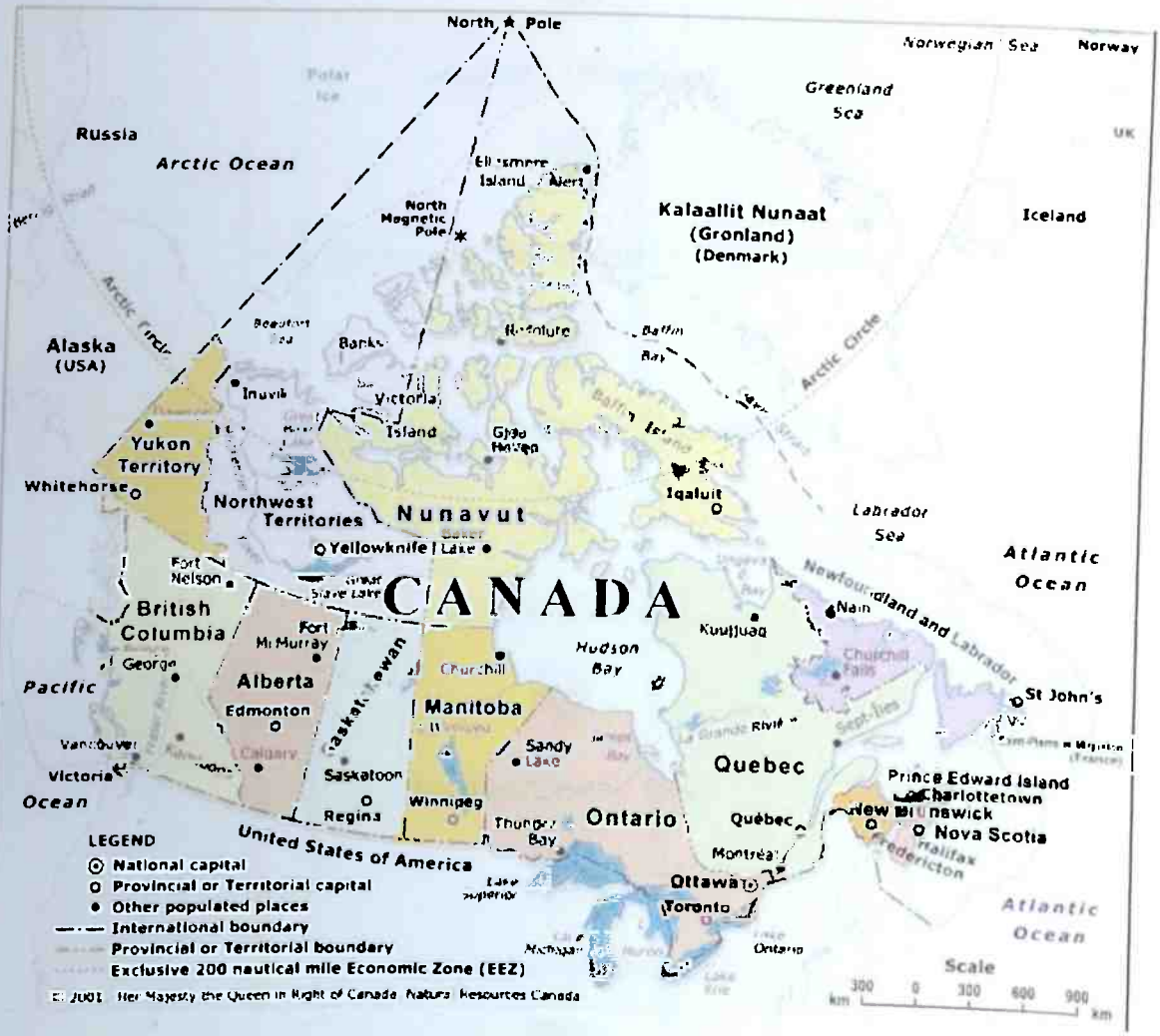

Mapa 1 – Politická mapa Kanady s vyznačením provincií.a teritorií.

Kanada má následujících 10 provincií a 3 teritoria (hlavní města v závorkách):

Alberta (Edmonton)

British Columbia (Victoria) – *Britská Kolumbie*

Prince Edward Island (Charlottetown) – *Ostrov Prince Edvarda*

Manitoba (Winnipeg)

New Brunswick (Fredericton) – *Nový Brunšvik*

Nova Scotia (Halifax) – *Nové Skotsko*

Ontario (Toronto)

Quebec (Quebec City)

Saskatchewan (Regina)

Newfoundland a Labrador (St. John's)

Northwest Territories (Yellowknife) – *Severozápadní teritoria*

Yukon Territory (Whitehorse)

Nunavut (Iqaluit)

Počet stran: 93

Počet příloh: 2

Anotace: Srovnání vybraných částí české a kanadské ústavy. Stručná historie Kanady, vývoj ústavy Kanady a ústavy České republiky.

Klíčová slova: ústava, Kanada, Česká republika, ústavní komparatistika, Listina práv a svobod, vývoj ústavy, zákonodárná moc, ústavní teorie